

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDEKİ DEĞERLERE YÖNELİK
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ VE EDİNİM DURUMLARI

Fatma AK TEFEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2016

©2016-Fatma AK TEFEK

T.C.

**AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**HAYAT BİLGİSİ DERSİNDEKİ DEĞERLERE YÖNELİK
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ VE EDİNİM DURUMLARI**

**STUDENT VIEWS AND ACQUISITION CONDITIONS FOR
VALUES IN LIFE STUDY LESSONS**

Fatma AK TEFEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Doç. Dr. Bayram TAY**

KIRŞEHİR-2016

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Fatma AK TEFEK tarafından hazırlanan “Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlere Yönelik Öğrenci Görüşleri ve Edinim Durumları” adlı tez çalışması 24.06.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Doç.Dr. Bayram TAY

Üye. .....(İmza)

Doç. Dr. Muhittin ÇALIŞKAN

Üye..........(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Adem TAŞDEMİR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2016

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

24/06/2016

Fatma AK TEFEK

İmza

ÖZET

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDEKİ DEĞERLERE YÖNELİK ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ VE EDİNİM DURUMLARI

YÜKSEK LİSANS

Hazırlayan: Fatma AK TEFEK

Danışman: Doç. Dr. Bayram TAY

2016 – (xvi+230)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Bayram TAY

Doç. Dr. Muhittin ÇALIŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Adem TAŞDEMİR

Bu araştırma, Hayat Bilgisi Dersinde kazandırılan değerlere yönelik öğrenci görüşlerini ve edinim durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaca ulaşmak için 2014-2015 eğitim-öğretim yılı içerisinde Kırşehir ili Kaman ilçesinde bulunan 5 ilkokulun 3. sınıflarında öğrenim görmekte olan 166 öğrenci ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmış ve veriler dört adet açık uçlu soru ve bu sorularla ilgili dört adet resim çiziminden oluşan veri toplama formu ile toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde içerik analizi ve görsel analiz tekniği işe koşulmuştur. Öğrencilerin belirlenen değerler (sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik) ile ilgili görüşleri içerik analizine tabi tutulurken, söz konusu değerler ile ilgili olarak çizilen resimler görsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir.

Araştırma verilerine göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. “Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrenciler en çok, “insan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek)”, “aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.)” ve “hayvan sevmek” cevaplarını vermişlerdir.

2. “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrenciler en çok, “sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutuşmak”, “insan sevmek (arkadaş sevmek)” ve aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.)” ile ilgili resimler çizmişlerdir.

3. “Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrenciler en çok, “insanlara yardım etmek”, “arkadaşa yardım etmek” ve “yaşlılara yardım etmek” cevaplarını vermişlerdir.

4. “Yardımsverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrenciler en çok, “yaralanan birisine yardım etmek”, “trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek” ve “yaşlılara yardım etmek” ile ilgili resimler çizmişlerdir.

5. “Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrenciler en çok, “teknolojik yenilik ve icatlar”, “Atatürk sayesinde yeniliklerin olması” ve “yeni bir şeyin olması” cevaplarını vermişlerdir.

6. “Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrenciler en çok, “teknolojik yenilik ve icatlar”, “yeni bir şeyin olması” ve “okullu olmak/okulda yeni bilgiler öğrenmek” ile ilgili resimler çizmişlerdir.

7. “Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrenciler en çok, “vatanı sevmek”, “vatan için canını feda edebilmek” ve “vatanı korumak” cevaplarını vermişlerdir.

8. “Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrenciler en çok, “vatanı korumak”, “bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek” ve “vatan için canını feda edebilmek” ile ilgili resimler çizmişlerdir.

9. Öğrenciler programda yer alan sevgi değerine ait 11 alt kategoriden 8’ini kazanırken 3’ünü kazanamamışlardır.

10. Öğrenciler programda yer alan yardımsverlik değerine ait 5 alt kategoriden hepsini kazanmışlardır.

11. Öğrenciler programda yer alan yeniliğe açıklık değerine ait 11 alt kategorilerden 6’sını kazanırken 5’ini kazanamamışlardır.

12. Öğrenciler programda yer alan vatanseverlik değerine ait 12 alt kategorilerden 9’unu kazanırken 3’ünü kazanamamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi Dersi, sevgi, vatanseverlik, yardımsverlik, yeniliğe açıklık.

ABSTRACT

STUDENT VIEWS AND ACQUISITION CONDITIONS FOR VALUES IN LIFE STUDY LESSONS

M.Sc.Thesis

Preparer: Fatma AK TEFEK

Advisor : Assoc.Prof.Dr.Bayram TAY

2016 – (xvi+230)

Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

Primary Education Department

Primary School Teaching Science

Jury

Assoc. Prof. Dr.Bayram TAY

Assoc. Prof. Dr. Muhittin ÇALIŞKAN

Asist. Prof. Dr. Adem TAŞDEMİR

This survey was aimed to determine the student perceptions, views and acquisition conditions which are gained in life study lessons for personal properties. For this aim, the survey was done by 166 students who are attending at the third class of elementary school in Kaman Province, Kırşehir City at 5 different school at 2014-2015 education term.

Descriptive research was used and data was collected with a form which had 4 open-ended questions and 4 pictures related to the questions. Techniques of content and visual analyses were set to work. While the views of the students related to personal properties (love, charity, innovation and patriotism) were exposed to content analysis, drawn pictures related to personal properties were solved by visual analysis technique.

The following results were obtained as a result of the survey:

1. As a response to a question of “Please write what comes to your mind as you hear the love”, the students were replied mostly “loving a person (loving someone, loving a friend”, “loving someone from family (mother, father, brother or sister, uncle, aunt etc.)” and “loving animals”.

2. As a response to a question of “Please draw the pictures what comes to your mind as you hear the love”, the students were drawn the pictures mostly related to “hugging, cuddling, holding hands”, “loving a person (loving a friend)” and ve loving someone from family (mother, father, brother or sister etc)” .

3. As a response to a question of “Please write what comes to your mind as you hear the charity”, the students were replied mostly “helping the people, “helping to a friend” ve “helping the elders”.

4. As a response to a question of “Please draw the pictures what comes to your mind as you hear the charity”, the students were drawn the pictures mostly related to “helping the wounded people”, “helping the people crossing in traffic” and “helping the elders”

5. As a response to a question of “Please write what comes to your mind as you hear the innovation”, the students were replied mostly “technological innovations and inventions “innovations by Atatürk” and “being a new thing”.

6. As a response to a question of “Please draw the pictures what comes to your mind as you hear the innovation”, the students were drawn the pictures mostly related to “technological innovations and inventions”, “being a new thing” and “being a student/ learning new information in the school”.

7. As a response to a question of “Please write what comes to your mind as you hear the patriotism”, the students were replied mostly “loving the homeland” and “be able to make the supreme sacrifice for homeland” “saving the homeland”.

8. As a response to a question of “Please draw the pictures what comes to your mind as you hear the patriotism”, the students were drawn the pictures mostly related to “loving the homeland”, “loving our flag”, “saying our national anthem enthusiastically” and “be able to make the supreme sacrifice for homeland”.

9. Students have gained 8 out of 11 love sub-categories while they don’t have gained 3 other love sub-categories in the program.

10. Students have gained all of 5 charity sub-categories in the program.

11. Students have gained 6 out of 11 innovation sub-categories while they don’t have gained 5 other innovation sub-categories in the program.

12. Students have gained 9 out of 12 patriotism sub-categories while they don’t have gained 3 other patriotism sub-categories in the program.

Key Words: Charity, Innovation, Life study, Love, Patriotship

ÖN SÖZ

Bu çalışmada İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde kazanmış oldukları değerlere yönelik öğrenci görüşleri ele alınarak; sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerinin kazanılma durumları irdelenmiştir. Bunun için, ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin yazılı ifadeler ve resimli betimlemeler ile sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik değerlerini nasıl ifade ettiklerinin tespit edilmesi ve söz konusu değerleri hayat bilgisi programı çerçevesinde ne kadar edindiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Kırşehir ili Kaman İlçesinde bulunana 5 ilkokulun 3. Sınıf öğrencilerinin hayat bilgisi dersindeki değerlere yönelik öğrenci görüşleri (sözel ve görsel ifadeleri) ve edinimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada araştırılan sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerinin, Hayat Bilgisi Ders Programında bulunan alt ifadeleri ile ilgili öğrencilerin edinim durumları da incelenmiştir.

Tez jürisinde yer alarak çalışmanın olgunlaşmasını ve eksikliklerimizi görmemizi sağlayan, değerli fikirleri ve akademik desteklerini esirgemeyen sayın Doç. Dr. Muhittin ÇALIŞKAN ve Yrd. Doç. Dr. Adem TAŞDEMİR hocalarıma ve de tez çalışmam boyunca hiçbir yardımı esirgemeyen, tüm sorularıma özveriyle yanıtlar sunan, engin bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, araştırmanın uygulanmasından tezin yazımına kadar yol gösteren, manevi destekleriyle her an yanımda olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Bayram TAY'a sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca maddi ve manevi destekleri ile her zaman yanımda olan eşim Mehmet Fatih ve çalışmalarım sırasında yeterince ilgilenemediğim çocuklarım Yusuf Berat, Mehmet Berk'e ve annem Hatice AK'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvi
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	3
1.3. PROBLEM CÜMLESİ.....	5
1.4. ALT PROBLEMLER	6
1.5. SINIRLILIKLAR	6
1.6. SAYILTILAR.....	7
1.7. TANIMLAR	7
BÖLÜM II	8
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. EĞİTİM	8
2.2. EĞİTİM VE ÖĞRETİM PROGRAMI.....	8
2.3. HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI.....	10
2.4. DEĞERLER	15

2.5. DEĞERLER EĞİTİMİ	17
2.5.1. Değer Açıklamak	18
2.5.2. Ahlâkî Muhakeme	19
2.5.3. Değer Analizi	21
2.6. SEVGİ	22
2.7. YARDIMSEVERLİK	27
2.8. YENİLİĞE AÇIKLIK	29
2.9. VATANSEVERLİK	32
2.10. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	34
2.10.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	34
2.10.2. Konuyla İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	55
BÖLÜM III	58
3. YÖNTEM	58
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	58
3.2. VERİLERİN KAYNAĞI	59
3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ	60
BÖLÜM IV	64
4. BULGULAR VE YORUMLAR	64
4.1. SEVGİ	64
4.1.1. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular	64
4.1.2. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	69
4.1.3. Öğrencilerin Sözel ve Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlerden Sevgi Değerini Edinim Durumları Nasıldır?	79
4.1.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Sevgi Değerini Edinim Durumları	79

4.1.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Sevgi Değerini Edinim Durumları	80
4.1.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Sevgi Değerini Edinim Durumları	82
4.2.YARDIMSEVERLİK.....	83
4.2.1. “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular	83
4.2.2. “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	86
4.2.3. Öğrencilerin sözel ve görsel ifadelerine göre hayat bilgisi dersindeki değerlerden yardımseverlik değerini edinim durumları nasıldır?.....	91
4.2.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yardımseverlik Değerini Edinim Durumları	91
4.2.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yardımseverlik Değerini Edinim Durumları.....	92
4.2.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yardımseverlik Değerini Edinim Durumları	94
4.3. YENİLİĞE AÇIKLIK.....	95
4.3.1. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular	95
4.3.2. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	98
4.3.3. Öğrencilerin Sözel ve Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlerden Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları Nasıldır?.....	103
4.3.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları	104
4.3.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları.....	105

4.3.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları	106
4.4. VATANSEVERLİK.....	108
4.4.1. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular	108
4.4.2. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	111
4.4.3. Öğrencilerin Sözel ve Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlerden Vatanseverlik Değerini Edinim Durumları Nasıldır?	116
4.4.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Vatanseverlik Değerini Edinim Durumları	116
4.4.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Vatanseverlik Değerini Edinim Durumları	117
4.4.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Vatanseverlik Değerini Edinim Durumları	119
BÖLÜM V	121
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	121
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	121
5.2. ÖNERİLER	137
KAYNAKÇA.....	141
EKLER	155
EK. 1. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular	156
EK. 2. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	161
EK. 3. “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular	175

EK. 4. “Yardımsverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	178
EK. 5. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular.....	181
EK. 6. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	183
EK. 7. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular.....	189
EK. 8. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular	192
EK. 9. “Sevgi” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri	197
Ek. 10. “Yardımsverlik” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri	205
Ek. 11. “Yeniliğe Açıklık” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri.....	213
Ek. 12. “Vatanseverlik” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri	222
ÖZ GEÇMİŞ	230

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2. 1. Aktepe'nin (2010: 67-68) Yardımseverlik Değeri İçin Yapmış Olduğu Genel Değerlendirme ve Ortak Sınıflama.....	28
Tablo 3. 1. Araştırma Verilerinin Kaynağını İlişkin Demografik Veriler	60
Tablo 3. 2. Her Bir Kategoriye Ait İşlemler	62
Tablo 4.1. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin Sevgi Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular	65
Tablo 4.2. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin "Sevgi Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz." Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Resimli İfadeler İle İlgili Bulgular	69
Tablo 4.3. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sevgi Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Sevgi Değeri Edinim Durumu.....	79
Tablo 4.4. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sevgi Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Sevgi Değeri Edinim Durumu	81
Tablo 4.5. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sevgi Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Sevgi Değeri Edinim Durumu.....	82
Tablo 4.6. İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular	83
Tablo 4.7. İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin " Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz." Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular.....	86
Tablo 4.8. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yardımseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Yardımseverlik Değeri Edinim Durumu.....	92
Tablo 4.9. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yardımseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Yardımseverlik Değeri Edinim Durumu	93
Tablo 4.10. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yardımseverlik Değeri alt ifadeleri ile öğrencilerin hem sözel hem de görsel ifadelerine göre yardımseverlik değeri edinim durumu.....	94
Tablo 4.11. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular	95
Tablo 4.12. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin "Yeniliğe Açıklık İfade Eden Bir Resim Çizin." Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular.....	98
Tablo 4.13. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yeniliğe Açıklık Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Yeniliğe Açıklık Değeri Edinim Durumu....	104
Tablo 4.14. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yeniliğe Açıklık Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Yeniliğe Açıklık Değeri Edinim Durumu ..	105

Tablo 4.15. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yeniliğe Açıklık Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Yeniliğe Açıklık Edinim Durumu.....	107
Tablo 4.16. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular	108
Tablo 4.17. İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin, "Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz." Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular.....	111
Tablo 4.18. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Vatanseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Vatanseverlik Değeri Edinim Durumu	116
Tablo 4.19. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Vatanseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Vatanseverlik Değeri Edinim Durumu.....	118
Tablo 4.20. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Vatanseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Vatanseverlik Değeri Edinim Durumu	119
Tablo 5. 1. Öğrenci Görüşlerine Göre Oluşan Kategori, Yazılı ve Sözlü İfade Frekansları	121

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi pramidi	24
Şekil 5. 1. İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) ile ilgili görsel ifadelerden bazıları	123
Şekil 5. 2. Aileden olanları sevmek ile ilgili görsel ifadelerden bazıları	124
Şekil 5. 3. Kalp figürleri ile duygu (his) ifadesinin betimlenmesi ile ilgili görsel ifadelerden bazıları	124
Şekil 5. 4. Hayvan sevmek ve doğayı sevmek ile ilgili görsel ifadelerden bazıları	125

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmiştir.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Akt.	Aktaran
f	Frekans
http	İnternet Tabanlı Kaynak Gösterimi
İng.	İngilizcesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi ve amacı, ilgili bazı terimler, varsayımlar ve sınırlılıklar açıklanmıştır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Hayat Bilgisi dersi ilkokulların ilk üç sınıfında okutulan, bireylere iyi bir insan ve vatandaş olma davranışlarını kazandıran, onların çevreleriyle uyum içinde yaşamalarına yardımcı olan ilk derstir. Hayat Bilgisi dersi genel olarak, doğa ve toplum bilimleri alanlarına ilişkin, çağın gerektirdiği en temel bilgi, beceri, tutum, düşünce ve değerlerin seçilip örgütlenmesiyle çocukları yaşama hazırlama ve yaşam bilinci oluşturma işlevini üstlenmektedir (Akinoğlu, 2004: 2).

Bireyin yaşama hazırlanması ve yaşam bilinci oluşturması için Hayat Bilgisi dersi ile bireylere kişisel nitelikler ve değerler kazandırılmaktadır. Kişisel nitelikler, öğrenme-öğretme sürecinde becerilerin yanı sıra öğrencilere kazandırılacak olumlu değerler olarak ifade edilmektedir (MEB, 2009: 13). 2009 Hayat Bilgisi programında değerler “Kişisel Nitelikler” başlığı altında verilirken 2015 programında doğrudan “Değerler” başlığının kullanıldığı görülmektedir. “Adalet, Doğruluk, Dürüstlük, Hoşgörü, Öz Güven, Saygı, Sevgi, Vatanserverlik, Yardımserverlik ve Sabır” değerlerine her iki programda yer verilmiştir. “Öz Saygı, Toplumsallık, Barış, Yeniliğe Açıklık ve Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme” değerleri 2009 programında yer verilirken 2015 programında kaldırılmıştır. 2015 programı ile “Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Doğa Sevgisi, Estetik, Güven, Merhamet, Misafirperverlik, Paylaşma ve Sorumluluk” Hayat Bilgisi dersinde kazandırılacak diğer değerleri oluşturmuştur (Tay ve Baş, 2015: 366). .

Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ile sadece yaşam becerileri değil, aynı zamanda kişisel niteliklerin ve değerlerin de geliştirilmesi amaçlanmış ve böylece bireylerin yalnızca çeşitli becerileri kazanması değil, aynı zamanda olumlu kişisel niteliklere sahip olmaları; kısacası bireylerin her yönüyle gelişmeleri üzerinde durulmuştur (Karabağ, 2007: 62).

Kişisel nitelikler, öğrencinin hayatı anlamlandırmasına ve anlamasına yardımcı olacak olumlu değerler olduğu için değer ve değerler eğitimi kavramlarının tanımlarının yapılması uygun olacaktır (Şimşek, 2013: 1326). Değer kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık olarak açıklanmaktadır (http1). Özkalp'e göre (2003: 64) değerler, insanların iyiyi, doğruyu, güzeli ve çirkini tanımlamak için koymuş oldukları standartlardır. Tanımlardan da görülebileceği üzere değer kavramı sosyal ve toplum içerikli bir kavramdır. İlköğretim Sosyal Bilgiler 4.-5. sınıf programı'na göre değerler, şunlardır; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverliktir (MEB, 2005: 87). Bu bağlamda Hayat Bilgisi Program'ının kişisel nitelikleri ile Sosyal Bilgiler Program'ının değerleri öğrenciye kazandırılması gereken ortak nitelikleri ve değerleri içermektedir. Bundan dolayı kişisel nitelikleri değerlerin eşdeğeri olarak görebiliriz. Değer eğitimi ise bireylerin kendi deneyimleri üzerinde düşünüp, bu deneyimlerin anlamları ve örneklerini araştırmalarına yardımcı olmaktadır. Bireyin öz saygısının oluşumunu ve dürüstlük, doğruluk, adalet gibi olağan değerlere saygı duymasının sağlanmasını yine değerler eğitimi sağlamaktadır (Can, 2008: 12). Değer eğitimi, değişen dünyada bireylerin kendi kültürel ve toplumsal yargılarıyla birlikte evrensel değerleri kazanmasını ve yaşanabilecek sıkıntılara karşı hazırlıklı olmasını öngörmektedir (Doğan, 2007: 630). Değerler eğitimi okul, aile, çevre, sivil toplumun ve diğer toplum katmanlarının sorumluluğunda kazandırılmaktadır.

Bu çalışmada İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersinde kazanmış oldukları değerlere yönelik öğrenci görüşleri ele alınarak; sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerinin kazanılma durumları irdelenmiştir. Değerlerin kazanılması, öğrencinin hayatı anlamlandırmasında ve anlamasında yardımcı olacağı için önemlidir. Değer eğitimi çerçevesinde ele alınan değerlerin öğrencilere kazandırılması ve öğrencilerin bu özelliklerle donanık hale gelmesi belirli bir süreci gerektirmektedir. Bu bağlamda değerler, Hayat Bilgisi programı ile üç yılda kazandırılması ön görülmektedir. Üç yıllık süre sonunda öğrencilerin programda belirlenen değerlere sahip olması amaçlanmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurularak çalışma grubu ilkokul 3. sınıflar olarak belirlenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bireyin yaşamı boyunca bazı kişisel özellikleri ve değerleri edinmesi gerekmektedir. Sosyal denetim mekanizmalarından en önemlisi olan değerler toplumsal bütünlüğün ayrılmaz unsurlarındandır. Bireyin hayatında hemen her şey bu değerlere göre algılanır ve yaşamın anlamı bu şekilde öğrenilir (Güven, 1999: 163-164). Değerler; kişiler arası etkileşimden, aileden ve diğer toplumsal etkilerden denenerek ve gözlemlenerek öğrenilir. Bu yüzden açık bir şekilde değerlerin metodolojik ve kasıtlı bir biçimde öğretilmesi gerekir (Bishop, 1993: 13). Bu gereklilik okullarda, sınıf ortamında değerler eğitiminin yapılmasını zorunlu kılmıştır (Yazıcı, 2006: 508). Okullar; eğitim ve öğretimin faaliyetlerinin planlı, programlı olarak yapıldığı yerlerdir. Dolayısıyla değer öğretiminin etkili sahalarından birini oluşturmaktadırlar. Okulların önemli görevi kültür aktarımında belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2004: 29). Ayrıca okul eğitiminin ahlâk gelişimiyle de yakından ilgisi vardır. Ahlak eğitiminde çocuklara soyut ahlak kurallarını anlatmak yerine, kuralları yaşatmak, yaşayarak içselleştirmelerini sağlamak önemlidir. Bunun için de özellikle öğretmenlerin çocuklar için iyi birer davranış ve rol model olmaları önemlidir (Şişman, 2006: 80). 2005 yılından itibaren tüm ilköğretim kurumlarında uygulamaya başlanılan yapılandırmacı anlayışa uygun olarak hazırlanan sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersi programlarında değer kavramına ve değerlerin öğretimine çok yeterli görülmese de açıklamalara yer verilmiştir. Programların kazanımlarına bakıldığında buna yönelik kazanım ve etkinliklerin yer aldığı görülebilmektedir (Demirtaş, 2009: 7). 2009 Hayat bilgisi öğretim programında değerler yerine aynı kapsam ve işlevde olan kişisel nitelikler tanımı yapılmıştır (MEB, 2009: 13). Nitekim 2015 Hayat Bilgisi Öğretim programında kişisel nitelikler değerler başlığı ile verilmiştir.

Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu yaş grubundaki çocuklar Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre somut işlemler dönemindedirler. Değerler eğitiminde göz önünde bulundurulması gereken temel ilkelerden biri öğrencilerin gelişim düzeyidir (Erden ve Akman, 1996: 116). Somut işlemler döneminde öğrenciler bir değer sistemi oluşturmadıkları için, içinde buldukları koşullara göre değerlendirme yapmaktadırlar. Bu dönemde çocukların soyut değer ve ilkeleri kavrayabilmeleri için yalnızca öğüt vererek telkinde bulunmak yeterli olmamakta, değerlerin varlığı ve yokluğunda

karşılaşılabilecek durumları gözlerinde canlandırmalarına yardımcı olmak gerekmektedir (Erden ve Akman, 1996: 116).

Shafer'e göre (1987: 197, Akt. Yeşil ve Aydın, 2007: 79) genel olarak ilkokul, diğer insanların haklarına saygıyı, sorumluluğu, işbirliğini, hoşgörüyü ve diğer demokratik değerleri çocuklara kazandırmakla görevli ve bu konuda onlara büyük oranda yardımcı olma imkânına sahip bir kurumdur. Hayat bilgisi dersi ilkokulların 1, 2 ve 3. sınıflarında okutulan ve öğrencilerin ilkokul eğitim ve öğretimleri süresince kazandırılması gereken değerleri de barındıran bireyin sonraki yaşantılarında da değerler eğitimi bağlamında önemli rol oynayan bir derstir. "Ağaç yaş iken eğilir" atasözümüz düsturu ile bireye kazandırılması gereken davranışlar, alışkanlıklar ve değerler öğrencilerin okulla karşılaştığı ilk dönemlerin önemini ve gerekliliğini vurgulamaktadır. Çocuklar dünya üzerinde büyüyen sosyal problemlerden, şiddet ve hoşgörüsüzlükten artan bir şekilde etkilenmektedir. Pek çok ülkede aileler ve eğitimciler toplumsal düzeni tehdit eden bu sorunlardan kurtulmanın yolunun etkili bir değerler eğitiminden geçtiği kanaatindedirler (Tillman, 2000: IX). Ülkemizde de gittikçe artan ve toplumsal huzuru bozan birçok olay görülmekte ve bu olayları gerçekleştiren kişilerin değerler konusunda yeterince eğitilemedikleri anlaşılmaktadır (Yazıcı, 2006: 500). Bu nedenle ilkokul çağındaki öğrencilere değerler verilmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin yazılı ifadeler ve resimli betimlemeler ile sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik değerlerini nasıl ifade ettiklerinin tespit edilmesi ve söz konusu değerleri hayat bilgisi programı çerçevesinde ne kadar edindiklerinin belirlenmesidir. Bunun için öğrencilerden söz konusu değerleri yazı ve resim ile betimlemeleri istenmiş ve yazılı ifadeleri ve resimli betimlemeleri, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında (MEB, 2009: 34) yer alan sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik değerleri ve bu değerlere ait alt değerler ile karşılaştırılarak programdaki bu değerleri ne düzeyde öğrenebildikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Birey hayata geldiği ilk andan itibaren sevgi değeri ile karşılaşmaktadır. Güzel Candan ve Ergen (2014: 155) "sevgi" değerinin diğer tüm değerleri kapsayan bir değer olduğunu belirtmiştir ve 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında en çok bahsedilen değer "sevgi" olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda sevgi değerinin yardımseverliği ve vatanseverliği de kapsadığını öne sürmüşlerdir. Şen (2008: 774), 6. Sınıf Türkçe

kitaplarında metinlerin içerdiği değerleri incelediğinde “sevgi” ve “vatanseverlik” değerlerinin ilk sıralarda olduğunu “yardımseverlik” değerinin de bunları takip ettiğini belirtmiştir. Yine aynı şekilde Aral’ın (2008: 70) yapmış olduğu benzer çalışmada da sırasıyla “vatanseverlik” ve “sevgi” değerleri ilk sıralardadır. Taşdemir (2012: 1725); Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan’da bulunan Türk okullarında öğrenim gören 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin ifadelerine göre “yardımseverlik”, “vatanseverlik” ve “sorumluluk” değerlerinin en fazla ifade edilen değerler olduğunu tespit etmiştir. Aslan (2007: 82) öğretmen görüşlerine göre “ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel değerleri kazanma düzeyleri” hakkında yapmış olduğu çalışmada “sevgi”, “yardımseverlik” ve “vatanseverliğin” de içinde olduğu değerlerin “yeterli” düzeyde kazandırıldığını göstermiştir.

Elde edilen bu literatür tarama sonuçları çerçevesinde “sevgi”, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” değerleri araştırma kapsamına alınmıştır. Bunun yanında Geçit ve Gencer (2011: 87), Hayat Bilgisi dersinde kazandırılması gereken “yeniliğe açıklık” değerinin veli görüşlerine göre en az ifade edilen değer olduğunu tespit etmiş fakat bunun yeni programın (2005 programı) genel yapısı ile uyumlu olmadığını belirtmiştir. Yeniliğe açıklık değerinin 2005 hayat bilgisi programının genel yapısı içindeki önemi de göz önünde bulundurularak bu değer de çalışmada araştırılmak üzere seçilmiştir.

Bu araştırma, Hayat Bilgisi Dersinde kazandırılması öngörülen değerlerden sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerinin öğrenciler tarafından edinilme durumlarını ortaya çıkarması bakımından önemli görülmektedir. Ayrıca sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerleri literatürdeki birçok çalışmaya (Albayrak, 2015; Çelik, 2014; Uzunkol, 2014; Başyigit, 2014; Tay, Durmaz ve Şanal, 2013; Yaşaroğlu, 2013a; Güzel, 2013; Taşdemir, 2012; Geçit ve Gencer, 2011; Aktepe, 2010) konu olmasına rağmen söz konusu değerlerin Hayat Bilgisi Ders Programında bulunan alt değerleri ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu boyutu ile çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurması ve bundan sonraki çalışmalara kaynak teşkil etmesi umulmaktadır.

1.3. PROBLEM CÜMLESİ

1. Hayat bilgisi dersindeki değerlere yönelik öğrenci görüşleri (sözel ve görsel ifadeleri) ve edinimleri nasıldır?

1.4. ALT PROBLEMLER

1. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden sevgi hakkında öğrencilerin sözel ifadeleri nelerdir?

2. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden sevgi hakkında öğrencilerin görsel ifadeleri nelerdir?

3. Öğrencilerin sözel ve görsel ifadelerine göre hayat bilgisi dersindeki değerlerden sevgi değerini edinim durumları nasıldır?

4. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden yardımseverlik hakkında öğrencilerin sözel ifadeleri nelerdir?

5. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden yardımseverlik hakkında öğrencilerin görsel ifadeleri nelerdir?

6. Öğrencilerin sözel ve görsel ifadelerine göre hayat bilgisi dersindeki değerlerden yardımseverlik değerini edinim durumları nasıldır?

7. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden yeniliğe açıklık hakkında öğrencilerin sözel ifadeleri nelerdir?

8. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden yeniliğe açıklık hakkında öğrencilerin görsel ifadeleri nelerdir?

9. Öğrencilerin sözel ve görsel ifadelerine göre hayat bilgisi dersindeki değerlerden yeniliğe açıklık değerini edinim durumları nasıldır?

10. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden vatanseverlik hakkında öğrencilerin sözel ifadeleri nelerdir?

11. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlerden vatanseverlik hakkında öğrencilerin görsel ifadeleri nelerdir?

12. Öğrencilerin sözel ve görsel ifadelerine göre hayat bilgisi dersindeki değerlerden vatanseverlik değerini edinim durumları nasıldır?

1.5. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma 2014–2015 eğitim-öğretim yılı II. yarıyılında, Kırşehir ili Kaman ilçesinde öğrenim gören 3. sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

2. Araştırma, Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer alan 15 değerden 4'ü (yardımseverlik, vatanseverlik, sevgi ve yeniliğe açıklık) ile sınırlıdır.

1.6. SAYILTILAR

1. Araştırmada öğrenciler veri toplama aracındaki sorulara samimi yanıt vermişlerdir.

1.7. TANIMLAR

Hayat Bilgisi Dersi: Hayat Bilgisi Dersi temelinde sosyal bilimler ve doğa bilimleri olan çocukların gelişim özelliklerine uygun olacak şekilde hazırlanmış, gündelik yaşama ilişkin bilgiler içeren bir derstir (Baysal 2006: 3).

Değerler: Yaşamımızı etkileyen yaşamda önem verdiğimiz düşüncelerdir (Doğanay, 2006: 258).

Kişisel nitelikler: Öğrenme-öğretme sürecinde becerilerinin yanı sıra öğrencilere kazandırılacak olumlu değerlerdir (MEB, 2009: 13).

Sevgi: Sevgi, insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygudur (<http2>).

Yardımseverlik: Başkalarını gözetmektir. Başkalarına yardım etmek için harcanan çaba ve zamandır. Bunlara çevrenin, hayvanların ve insanların ihtiyaçları da eklenir (DeRoche ve diğerleri, 1999, Akt: Öztürk, 2009: 512).

Yeniliğe açıklık: Yeniliğe açıklığı geçmişte olan bilgilerin, olayların, durumların günümüze olan yeniliklerini ve değişikliklerini belirleme olarak tanımlayabiliriz.

Vatanseverlik: Vatanseverlilik insan varlığının sahip olduğu sevgilerden toplumlari, kültürleri ve kültür çevrelerini bütünleştirecek kuvvet ve etkiye sahip toplumsal boyutta yer alan sosyolojik veya sosyal sevgi olarak nitelendirilebilir (Ergen, 2006: 150).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde eğitim, eğitim programı, hayat bilgisi öğretim programı, değerler ve değerler eğitimi ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Literatür taranarak çalışma ile benzerlik gösteren araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. EĞİTİM

Eğitim; insanlardaki doğuştan gelen yetenekleri keşfeden, geliştiren insanların bilgilerinde ve görgülerinde geçerli sayılan şeyleri yeni kuşaklara aktaran ve geleceğe hazırlanma yüceliğine ulaşma, kişilik ve kimlik kazanma isteğidir (Çağlayan, 2006: 12). Bir başka tanımda eğitim, bireylere problemleri görebilme ve çözebilme yeterliği kazandıran, bireylerin davranışlarını biçimlendirme ve değiştirme süreci olarak ifade edilmektedir (Tay, 2005: 210). Ertürk ise (1998: 12) eğitimi, “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak tanımlanmaktadır. Tyler eğitimi “bireylerin davranış biçimlerini değiştirme süreci” olarak tanımlamış ve bu tanım yaygın kabul görmüştür (akt. Fidan, 1996: 2) Eğitim tanımlarında ortak noktaların; insan, davranış, yaşantı, kasıtlı istendik ve süreç olduğu söylenebilir.

Değişen ve gelişen dünyada birey davranışlarındaki değişiklikleri kalıcı hale getirebilmek, gelişmelere ayak uydurabilen, çağın beklentilerine cevap verebilen, araştıran, sorgulayan ve kendini gerçekleştirmiş, özgüven duygusu gelişmiş bireyler yetiştirmek, ancak eğitimle mümkün olmaktadır (Anıl, 2009: 89). Eğitimin amacı, uygulanmakta olan programda belirlenen hedef davranışları maksimum düzeyde öğrenciye kazandırmaktır. Eğer öğrenci istenen davranışı kazanmışsa amaç gerçekleşmiş demektir. Eğitim ile ilgili yapılan çalışmalarda genel amaç, öğrencinin başarısıdır (Aktürk, 2012:1). Eğitimde tesadüflere yer bırakılmaması ve formal eğitimin gerçekleştirilebilmesi için eğitimin programlanması ve planlanması gerekmektedir.

2.2. EĞİTİM VE ÖĞRETİM PROGRAMI

Eğitim programı kavramı üzerine düşünceler yüzyıllar öncesinde başlamıştır ve M.Ö. birinci yüzyıla kadar uzandığı belirtilmektedir. Julius Ceaser ve askerleri, Roma'da yarış arabalarının, üzerinde yarıştığı oval biçimdeki koşu pistini Latince curriculum (İngilizce track:

koşu yolu) olarak kullanmışlar ve bu kavram, koşu pisti olarak bilinen somut bir kavramdan, bugün ders programı anlamında kullanılan soyut bir kavrama doğru geçişi sağlamıştır. Bu süreçte, eğitim programı (curriculum) "izlenen yol" anlamında eğitimde de kullanılmaya başlanmıştır (Oliva, 1988: 4'dan akt. Demirel, 2007: 1). Eğitim programı kapsamlı ve çok boyutlu olduğu için tanımında güçlükler ve çeşitliliklerle karşılaşmaktadır. Bu nedenle literatürde birbirinden farklı eğitim programı tanımlarına rastlanmaktadır. Bu tanımlar eğitimde olduğu gibi çoğunlukla bilim adamlarının eğitim anlayışlarına, felsefelerine ve dünya görüşlerine bağlı olarak değişmektedir (Düzgün, 2011: 13).

Eğitim programı, eğitim ihtiyacının değerlendirilmesini, bir başka ifade ile öğrencide meydana getirilecek davranış değişikliğinin belirlenmesini, buna ulaşmak için öğrencinin karşı karşıya geleceği içeriğin seçilmesini ve düzenlenmesini, öğretim materyallerinin geliştirilmesini, bu materyallerde uygulanacak öğretim yöntemlerinin seçilmesini ve amaca ne oranda ulaşıldığını belirlemek için değerlendirme araç ve standartlarının geliştirilmesini içeren bir tasarım olarak belirtilmektedir (Doğan, 1997: 3). Diğer bir tanımda, eğitim programı; bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar (Varış, 1996: 16). Demirel (2007: 1) eğitim programını şu şekilde tanımlamıştır: “Konular listesidir, ders içerikleridir, çalışmaların programlanmasıdır, öğretim materyalleri listesidir, derslerin sıralanmasıdır, hedef davranışlar grubudur, okul içinde ve dışında öğretilen her şeydir, okul personeli tarafından planlanan her şeydir.”. Tan’a göre de (2005: 11) eğitim programı, bir okulda ya da eğitim kurumunda öğrencilerin arzulanan hedefleri kazanmaları için yapılacak okul içi ve okul dışı tüm öğrenme-öğretme etkinliklerini içermektedir. Eğitim programı en genel şekliyle “okulun himayesi altında öğrencilerin becerilerini geliştiren, davranışlarını değiştiren, öğrencilere bilgi, anlayış ve değer kazandıran formal olan ve olmayan içerik ve süreçler” olarak tanımlanabilir (Doll, 1992: 6).

Birçok çalışmada eğitim programı ile öğretim programı kavramlarının bir birleri ile aynı olduğu görülmüştür. Eğitim, içerisinde birden çok öğeyi barındıran kapsamlı bir süreçtir. Bu sürecin etkili ve verimli olmasıyla birlikte bireyin ve toplumun ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeyde olması gerekmektedir. Gürol (2004: 6) öğretim programının, eğitim programı kapsamında yer aldığını ve eğitim programının amaçları doğrultusunda, belli bir öğretim kademesi içinde amaçların, işlenecek konuların, ders sürelerinin, kullanılacak araç ve gereçlerin, derslere uygun yöntem ve tekniklerle, değerlendirme durumlarının gösterildiği bir plan olduğunu belirtmektedir.

Küçükahmet (2003: 99), öğretim programı kavramını, genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına yönelik program olarak açıklamaktadır. Okullarda ulaşılması gereken amaçları, bunları gerçekleştirecek dersleri ve konuları sıralayan, öğretmene bu işte rehberlik edecek düşünceleri kapsayan kılavuza öğretim programı denir (Arslan, 2001: 30).

Bir başka tanıma göre öğretim programı, okul sorumluluğunda öğrencilerin değerlerini, tutumlarını, tavırlarını değiştiren, becerilerini geliştiren, bilgi ve anlayış kazanmalarını sağlayan hem süreç hem de içerik olarak tanımlanmış ve okulun kontrolünde öğrencilerin tüm yaşantıları düzenidir (Doll, 1992: 8).

Ertürk (1982: 95), öğretim programı kavramını “yetişek” olarak tanımlamaktadır. Yetiştirilmek istenen kişinin geçirmesi tasarlanan yaşantıların belli esaslara göre düzenlenmesi gerekmektedir. Belli esaslara göre düzenlenen öğrenme yaşantıları, yetişek tasarısını meydana getirir. Bu yetişek tasarısı gereğince yapılacak eğitim faaliyetleri yoluyla, öğrenciler belli eğitim durumlarından geçecek ve belli yaşantılar geçirecektir. Bu düzenli yaşantılar veya durumlar yetişek olarak tanımlanmaktadır. Yetişek, öğrenci açısından bir öğrenme yaşantıları düzeni olarak tanımlandığı gibi öğretmen açısından da bir eğitim durumları düzeni veya eğitime düzeni olarak tanımlanmaktadır. İlköğretim okulları için oluşturulan öğretim programlarından biri de Hayat Bilgisi dersi öğretim programıdır.

2.3. HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda öğrencilerin bilgileri kendi yaşantıları ve deneyimleri ile yine kendileri tarafından yapılandırılmaları hedef alınmakta ve belirlenen kazanımların çeşitli disiplinler yoluyla öğrencide davranış haline dönüşmesi beklenmektedir. Aynı zamanda tek bir disiplin yerine disiplinler arası yapıyı yansıtan öğrenme alanları üzerine kurulu olduğundan, dünyadaki eğilimlere uygun olduğu ve öğrencilerin olgu, olay ya da genellemeleri farklı açılardan değerlendirmelerine olanak verdiği söylenebilir (Narin: 2007, 26). Bu dersin amacı, öğrencilere yaşadıkları çevreyi tanıtarak uyumlarını sağlamak ve karşılaştıkları problemleri çözebilme becerisi kazandırmaktır (Tay, 2007: 93).

Hayat Bilgisi dersi temelinde sosyal bilimler ve doğa bilimleri olan çocukların gelişim özelliklerine uygun olacak şekilde hazırlanmış, gündelik yaşama ilişkin bilgiler içeren bir derstir. Bu dersin amacı, günlük yaşamda kullanılabilir somut etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin daha etkin bir yaşam sürmelerinde yardımcı olmaktır. Aynı zamanda ilköğretim ikinci kademe derslerinin temelini oluşturması bakımından da önem arz etmektedir (Baysal 2006: 3).

Hayat bilgisi dersi, toplu öğretim yaklaşımına dayalı olarak oluşturulmuş bir derstir. Çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bu ders, 1924, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005 ve 2009 ilköğretim programlarında yer almıştır (MEB, 2009: 5) 2015 yılı programında da aynı adla yer almaktadır

Öğülmüş (2004: 15)'e göre, Hayat Bilgisi dersi programının amacı bu derse ayrılan zamanların büyük bir bölümünde öğrencilerin kendi girişimleri ile gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla;

- Öğrenmekten keyif alan,
- Kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğayla barışık,
- Kendini, toplumu ve doğayı tanıyan ve geliştiren,
- Gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere ve yaşam becerilerine sahip,
- Çağın gerektirdiği donanıma sahip,
- Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek,
- Mutlu, bireyler yetiştirmektir.

Geleneksel eğitim anlayışında öğrenciler, içleri bilgiyle doldurulabilecek boş kaplar olarak görülmektedir. Geleneksel eğitim sisteminde, “dersler, programlar, ödevler, ders saatleri ve benzeri unsurlar, hep çocuğun ilgi ve ihtiyaçları hesaba katılmaksızın düzenlenir” (Kafadar, 1997: 49). Geleneksel öğretim yöntemleri (düz anlatım, ezberleme, tekrar, yazdırma), eğitim-öğretim etkinliklerinde öğretmeni merkeze almakta ve dolayısıyla öğrenciyi pasif alıcı konumunda bırakmaktadır, öğretmenin öğrenciye “ben yapayım sen seyret”, “ben konuşayım sen sus”, “beni izle”, “dediğimi yap” mesajlarıyla karakterize olmaktadır (Duruhan, 2004: 3).

Oysa öğrenciler okula çok farklı deneyimlerle ve düşüncelerle gelirler. Her öğrenci okula kendi deneyimlerini, alışkanlıklarını ve beğenilerini beraberinde getirir. Bundan dolayı bütün öğrencilerin aynı konuları aynı şekilde ve aynı düzeyde öğrenmeleri beklenemez. Başka bir deyişle, her öğrenci kendisine sunulan uyarıcıları kendi deneyimlerine bağlı olarak anlamlandırır ve bilgiyi kendine göre yapılandırır. Bu da her öğrenciye kendi öğrenmesinden sorumlu olmasını gerektirir (MEB, 2009: 9). 2005 yılında yenilenen ilköğretim programları incelendiğinde programlarda geleneksel öğretim programları ve davranışçı yaklaşımdan çok bilişsel ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımlarının dikkate alındığı görülmektedir. Bu anlayış 2009'da gözden geçirilerek yenilenen Hayat Bilgisi öğretim programının da hâkim anlayışı durumundadır.

Yapılandırıcı kuram, bilginin ne olduğu ve bir şeyi bilmenin ne anlama geldiğine ilişkin olarak nesnelci görüşten oldukça farklı bir felsefi anlayışa sahiptir. Bu görüşün temelinde bilginin ya da anlamın dış dünyada bireyden bağımsız olarak var olmadığı ve edilgen olarak dışarıdan bireyin zihnine aktarılmadığı, tersine etkin biçimde birey tarafından zihinde yapılandırıldığı görüşüne dayanır (Deryakulu, 2000: 61). Yapılandırmacı görüşte birey; duyu organları aracılığıyla algıladığı belirli nesne, olay, olgu ya da kavrama ilişkin gerçekleri, kendinin anlaması, yorumlaması ve yapılandırmasına dayanır (Güleryüz, 2008: 15).

Yapılandırmacı öğrenme kuramının ortaya koyduğu prensipler şunlardır; (Zoharik, 1995'den akt. Yıldırım, 2010: 7-8)

1. Öğrenciler öğrenme ortamına kendilerine has ön bilgilerle gelirler. Bu nedenle öğrenme, öğrenme ortamına bağlı olduğu kadar öğrencilerin ön bilgi, tutum ve amaçlarına da bağlıdır.

2. Öğrenme, öğrencinin öğrenme sürecine katılımını gerektiren aktif, sürekli ve gelişimsel bir işlemdir.

3. Bilgi, her birey tarafından hem kişisel hem de sosyal olarak yapılandırılır.

4. Öğrenme, basitçe zihinde var olan kavramlara eklemeler yapılması veya bu kavramların genişletilmesi ile sağlanamaz, aynı zamanda mevcut kavramlar bir şekilde yeniden düzenlenmelidir. Öğrenen, yapılandırılan yeni bilgileri değerlendirir, özümleyebilir ya da reddeder.

Bu prensiplere uygun bir öğrenme ortamı oluşturabilmek için, öğrenene kendi öğrenme stratejilerini belirleme ve kendi teknolojisini üretme fırsatı vermelidir. Teknoloji; etkin öğrenme, amaçlı öğrenme, özgün öğrenme ve iş birlikli öğrenme amacıyla kullanılmalıdır. Öğrencilere ön bilgilerini sınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta yerine, yenilerini koyma fırsatı verecek zengin öğrenme yaşantıları sunulmalıdır (MEB, 2009: 10).

2009 Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda insan, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olarak ve değişimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle “birey”, “toplum” ve “doğa” olmak üzere üç ana öğrenme alanı belirlenmiş, değişim de bütün bu öğrenme alanlarını kuşatan daha genel bir boyut olarak düşünülmüştür. Gerçek yaşamda bu öğrenme alanlarının içerikleri ve değişim iç içedir; bunlar sadece eğitim-öğretim amacıyla yapay olarak birbirinden ayrılabilir. Hayat bilgisi dersi için özellikle benimsenen toplu öğretim yaklaşımının da bir gereği olarak, bu öğrenme alanlarını aynı anda kuşatabilen üç tema belirlenmiştir. Programda tema adları; “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam” ve “Dün, Bugün, Yarın” olarak kararlaştırılmıştır. Programda yer alan temalar yoluyla çocukların temel yaşam becerilerinin yanı sıra, olumlu değerler geliştirmeleri amaçlanmış ve bunlara ek olarak çocukların sosyal bilgiler, fen ve teknoloji derslerine temel oluşturacak nitelikte bilgilere de sahip olmaları beklenmektedir. Öğrencilerin temel yaşam becerileri ve olumlu değerler geliştirmelerine yardımcı olmak, sosyal bilgiler ve fen ve teknoloji derslerine temel oluşturacak bilgiler kazanmalarına fırsat yaratmak için belirlenen temalarla bütünleştirilecek şekilde “kazanımlar” oluşturulmuştur (MEB, 2009: 11).

2005 programından önceki programlarda “hedef ve davranış” olarak nitelenen ifadeler 2005 programıyla birlikte “kazanım” olarak nitelenmiştir. Bu anlayış 2015 Hayat Bilgisi Programında da olduğu gibi kabl görmüştür. Kazanım “öğrenim süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi beceri ve tutumlar” olarak tanımlanmaktadır (Karabağ, 2007: 60). Burada tutumun tanımını yapmak gerekirse tutum; bir kimse, nesne ya da durumla ilgili oldukça organize ve sürekli olan inanç ve duygulara denir (Kızılcılık ve Erjem, 1992: 427).

Kazanım, öğrencide doğrudan ve dolaylı olarak gözlenebilen “davranış, bilgi, beceri, tutum” ve “değerleri” içeren ifadelerdir. Kazanım ifadesinin açılımından anlaşılabilceği gibi, kazanımlar, öğrencinin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal özelliklerini geliştirmeye dönük hedef ya da amaçlardır. Kazanımların bir kısmı doğrudan gözlenebilen

davranışlar olabileceği gibi, bir kısmı da doğrudan gözlenemezler. Kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılır. Kazanımların bilgi ögesi, bilşsel alanla; beceriler, devinişsel alanla; tutum ve değerler de duyuşsal alanla ilgili özellikler olarak ifade edilebilir (Güleryüz, 2008: 22).

2009 ve 2015 Hayat Bilgisi programlarında yer alan kazanımların öğrenciler tarafından gerçekleştirilecek etkinlikler aracılığıyla elde edilmesi düşünülmüştür. Nitekim bu farklılıklar sayesinde 2005 öncesi Hayat Bilgisi programlarında olmayan ve öğrencinin kendisini, duygularını, düşüncelerini, değer yargılarını, güçlü yanlarını tanımasına yardımcı olacak pek çok kazanım ve konuya yer verildiği görülmektedir. 2005 öncesi Hayat Bilgisi programlarında bireye çok az vurgu yapmakta ve birbiriyle benzeşen ortak paydalarda buluşmayı amaçlayan bir toplumsal örüntüyü amaçlarken, yeni program bireylerin duygu, düşünüş ve yaşayışındaki farklılıklara vurgu yapmakta, bireyin güçlü ve zayıf yanları ile hesaplaşmasının yolunu açmakta, hatanın doğallığı ve hoşgörüsüyle yaklaşılması görüşünü desteklemektedir. Öğrenciye başarıma, kendini sevme ve duyarlı olma, istemediği şeylere nazikçe hayır diyebilme perpektiflerinin kazandırmaya çalışmaktadır. Kısaca, öğrencinin/çocuğun öncelikle kendisini tanıması sağlanmaya çalışılmış; olaylara ve yaşama karşı bir duruşu olan birey olması hedeflenmiş gibi görünmektedir. Yine öğrencinin başarıma duygusu ile birlikte özgüven kazanmasında amaçlanmıştır. Bu boyutuyla Hayat Bilgisi kitaplarının adeta “kişisel gelişim kitabı” işlevi gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Tüm bu kavramlar, somut anlamıyla, Türk eğitim sisteminde yeni vurgulanan önemli bakış açılarıdır (Kabapınar, 2012: 40-41).

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında bu tarihten önce oluşturulan programlarda yer almayan bir özellik de ara disiplinlerin varlığıdır. Bu anlayışın 2015 programında yer almadığı görülmektedir. Ara disiplin, programda tek başına bir ders olarak yer almayan, ancak diğer derslerin içerisinde bulunarak öğrencinin çok yönlü düşünmesini olanaklı hale getiren çağdaş bir yaklaşımdır (Kansızoğlu, 2014: 77). Taş'a (2008: 23) göre bu kavram, öğretim programı içerisindeki ana disiplin kazanımlarını desteklemek ve bütün öğrenme alanları ile öğretim yılları içerisinde sürekliliği sağlamak amacıyla öğretim programı hazırlama sürecinde göz önünde bulundurulan temalar/alanlardır. Bu bağlamda 2005 ve 2009 Hayat Bilgisi dersi programı ara disiplinlere özgü kazanımlarla da bütünleştirilmiştir.

Yukarıda kısaca ifade edilen Hayat Bilgisi dersi öğretim programı genel yapısı içinde yer alan değerler araştırmanın ana konusunu oluşturduğundan bundan sonraki açıklamalar değerler ve bununla ilgili olan özellikler üzerine olacaktır.

2.4. DEĞERLER

Bilimsel ve teknolojik alandaki değişim ve gelişmelerin bireylerin ve toplumların yaşam biçimlerini değiştirdiği bir gerçektir. Bu değişim ve gelişmelerin bireylerin ve toplumların değer yargılarına olumlu yansımada bireye, önce aile ortamında daha sonra da formal eğitim kurumları aracılığı ile kazandırılan değer/değerler oldukça önem kazanmaktadır (Güven, 2013: 357).

Değerler yaşamımızı etkileyen yaşamda önem verdiğimiz düşüncelerdir (Doğanay, 2006: 258). Değerler, merkezinde insan olan ve insanı değerli kılabilen niteliklerdir (Yaman, 2012: 17) Değer, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar olarak tanımlanabilir (Akbaş, 2004: 44). Erdem (2007: 96–97) ise değeri belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamakta, değerleri ise davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar olarak belirtmektedir. Özgüven (1999: 36) değerleri, bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde zorlayan kararlı güdüler şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka tanıma göre değer, genel olarak, bir nesneye, bir varlığa ya da faaliyete, ruhsal ahlâksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem ya da üstünlük derecesidir (Öncül, 2000: 281).

Çelikkaya (1996: 168) ise değeri; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler olarak tanımlamıştır.

Değer terim olarak objeleri, kişileri, düşünceleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, istenen, istenmeyen ve benzeri yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade etmektedir (Halstead ve Taylor, 2000: 169). Değer tanımları incelendiğinde en sık vurgulanan kavramların, inançlar, eğilimler, normatif standartlar ve tutumlar olduğu görülmektedir (Bacanlı, 1999: 35).

İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında ise değer tanımı şu şekilde yapılmıştır: Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını

sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır (Özgüven, 1999: 367).

Schwartz ve Bilsky (1987) gibi çeşitli kuramcılarının üzerinde ortak kanıya vardıkları değerlerin özellikleri aşağıda verilmiştir: (Akt: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60)

1) Değerler kavramlar ya da inançlardır. Ancak, değerler inançlar gibi tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış değildirler; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içedirler.

2) Değerler amaç ve hedefleri gösterirler. Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmadaki davranış biçimleriyle (adil olma, yardımseverlik gibi) ilişkilidirler.

3) Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Belli bir değerler sistemine sahip olanlar, bunları belli bir alanda değil, yaşamın her alanında gösterirler.

4) Değerler standartlardır. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesi ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak görev yaparlar.

5) Değerlerin öncelikleri vardır. Değerler, taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Programı'na göre öğrencilere kazandırılması düşünülen değerler; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverliktir (MEB, 2005: 87) .

Değerlerin en önemli görevi, çeşitli durumlarda davranışa rehberlik eden standartlar sağlamasıdır. Değerler; kendimizi başka insanlara tanıtmada, başkalarının davranışını ve kendi davranışımızı yargılamada, kendimizi başkalarıyla karşılaştırmada, başkalarını ikna etmede temel oluşturur (Rokeach, 1973: 8). Bu bağlamda değerlerin bireylere kazandırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu da değerler eğitimi ile mümkün olabilir.

2.5. DEĞERLER EĞİTİMİ

Kirschenbaum'a göre (1995: 14) değer eğitimi; daha fazla kişisel memnuniyet elde etmek için olumlu sosyal yaşantılara katkı sağlayan bilgi, beceri, davranış ve değerleri elde etmede insanlara yardımcı olmayı amaçlayan bilinçli teşebbüstür.

Temel değerlerin bireye kazandırılmasında değer eğitiminin önemli bir yeri vardır. Bireylerin planlı öğrenme yaşantıları ile temel değerleri kazandığı ve bu değerleri benimsediği yıllar ise, formal eğitimin önemli bir kısmını oluşturan ilköğretim yıllarıdır. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca misyonları arasındadır (Güven, 2013: 358). Bu bağlamda değerlerin aktarılacağı en uygun ortamlar okullardır. Bu perspektiften hareketle okulların temel iki amacı, akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesini sağlamaktır (Ekşi, 2003: 79).

Öğrencilere değer kazandırmada iki temel yol vardır. Bunlardan biri değerlerin gizli bir programla öğretilmesidir. Bu yaklaşımda değerler bir ders ve içerik olarak görülüp planlı bir şekilde öğretilmek yerine; okul atmosferi, törenler ve kurallar yoluyla kazandırılmaya çalışılır. Doğrudan değer öğretiminde ise, değerler öğretim programlarında yer bulur, programın değerleri belirlenir ve farklı öğretim yaklaşımlarıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılır (Akbaş, 2008: 352–353).

Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılacağı gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlâkî muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir (MEB, 2005: 89).

Değer kazandırmada etkili bir aracı olan okullarda bireyin istedik özellikleri kazanması amaçlanmaktadır (Ercan, 2001: 25); çünkü okullar resmi eğitim kurumlarıdır ve programlarla öğretim işini gerçekleştirmektedirler (Izgar, 2013: 37). Bu planlılık ise okullarda değer öğretiminin yapılmasını zorunlu kılmaktadır (Demirtaş, 2009: 7). Değer öğretiminde bazı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bunlardan biri “değer açıklamak” yaklaşımıdır.

2.5.1. Değer Açıklamak

Raths (1966) tarafından ileri sürülen bu yaklaşım, öğrencilere rasyo-nel düşünme ve sahip oldukları duyguları gözden geçirmeleri ile kendi değerlerinin farkında olmalarını sağlamada yardımcı olur ve böylece öğrencilerin kendi değerlerini karar verme yoluyla içselleştirmeleri sağlanır (Fernandes, 1999'den akt. Yazıcı, 2006: 510).

Kirschenbaum'a göre (1995: 16) bu yaklaşım, bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder.

Öğrencilerin hayatını nasıl yaşayacağı, seçimlerinde ve karar almada nasıl davranacağı ve soruların cevaplarını doğru verebilmesi için kendi değerlerini açıklığa kavuşturması gerekir. Genç veya yaşlı herkes otorite, çalışma, arkadaşlık, para, cinsellik, din, siyaset, boş zaman, okul gibi konularda anlaşmazlığa ve karışıklığa düşer ve değer çatışması yaşar. Bugünün genç ve çocukları geçmişe nazaran daha çok seçimle karşı karşıyadır. Alternatiflerin çok olması onları daha çok karmaşaya ve görgüsüzlüğe itmiştir. Bu karmaşıklık ve anlaşmazlık karşısında öğrencilere yardım gereklidir (Simon, 1972: 4).

Bu yaklaşımda, öğrencilere kendi değerlerinin farkına varması için yardımda bulunmaktadır. Bu tekniğin altında yatan varsayım, bireylerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacaklarıdır (Welton and Mallan, 1999, akt. MEB, 2005: 89).Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilere yardım ederek onların kendi değer sistemlerini kurmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşım, değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşma süreciyle ilgilenmiştir (Simon, 1972, 6).

Ryan'a (1991) göre, değer açıklama; sınıf oyunları, sergiler, farklı zaman ihtiyaçlarında alıştırma ve özel olarak seçilmiş konular sayesinde yapılır. Öğretmenler değer açıklamasını tüm yaş seviyelerinde ve konularda kullanabilir. Bu yaklaşımı benimseyen öğretmenler grupla çalışmaya önem verirler. Uygulama sırasında her düşünceye saygı gösterir ve belli değerleri empoze etmeden öğrencilerin değerlerini açığa vurmalarını teşvik ederler (Akt. Bacanlı, 2000: 199).

Öğrencilerin kendi değerlerinin farkına varmasına olanak tanıyan bu yöntemle, onlara kendi görev ve sorumlulukları da fark ettirilecek bu şekilde kendi yaşamlarına yön vermeleri sağlanacaktır. Bu yöntemin, her yaş ve seviyeye uygun olması hayat bilgisi dersi için önemli bir diğer husustur. Çünkü hayat bilgisi dersi ile eğitim ve öğretimin ilk kademesinde yer alan ve somut işlemleri ve kavramları daha kolay anlayan bireylere soyut olan bazı değerlerin anlamını kavratmak çok da kolay değildir. Değer açıklama yöntemiyle hem yaparak yaşayarak hem de somutlaştırarak değer aktarımı mümkün olmaktadır. Bu sayede değerlerin benimsenmesi ve yaşam biçimi haline dönüştürülmesi de kolaylaşmaktadır (Şimşek, 2013: 1331).

Huitt (2004: 7), değer açıklama için aşağıdaki basamakları kullanmıştır: Öğrenciler birden çok alternatif bulunan değerler arasından kendi değerlerini özgürce seçer.

1. Öğrencilerin her alternatifi ve bu alternatiflerin sonuçlarını değerlendirmeleri sağlandıktan sonra seçim yapılır.
2. Öğrencilerin seçtiği değere uygun davranışlardan hangilerini ödüllendirmesi gerektiği ve yaptıkları seçimin doğruluğunu fark etmesi için fırsatlar verilir.
3. Seçtiği ve uygulama yoluyla davranışa dönüştürdüğü değerinin kalıcılığı sağlanır.
4. Bu işlemler yapılırken değerler öğretilmeye çalışılmamaktadır.

Bu basamaklara göre öğrenciye baskı yapılmaksızın, öğrencinin akıl yürütme yolu ile değerleri içselleştirmesi beklenir. Değer öğretimi yaklaşımlarından biri de ahlaki muhakemedir.

2.5.2. Ahlâkî Muhakeme

Ahlaki Muhakeme yaklaşımı Piaget ve Kohlberg'in bilişsel muhakeme, bilişsel düşünme, değer ikilemleri ve karar verme süreçleri ile ilgili çalışmalarına dayanır (Fernandes, 1999'den akt. Yazıcı, 2006: 512). Bu yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlâkî ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır. Kohlberg yaptığı araştırmalarda aynı hikâyelere farklı yaş grubunda bulunan öğrencilerin farklı yargılarda bulunduğunu saptamıştır. Araştırmaları sonucunda öğrencilerin gelişme dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandıklarını görmüştür (Selçuk, 2000: 112). Bu basamaklar şunlardır (Crain, 2004: 154-159) :

1.Gelenek öncesi düzey:

- a.İtaat ve ceza eğilimi,
- b.Bireysel çıkar, alışveriş ve ödül

2.Geleneksel düzey:

- a.Kişilerarası iyi ilişkiler,
- b.Sosyal düzeni koruma

3.Gelenek sonrası düzey:

- a.Sosyal anlaşma ve bireysel haklar,
- b.Evrensel ilkeler

Leming'e göre (1997), bu yaklaşımda öğretmenin rolü, ahlâkî ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma fırsatı verir. Bu yaklaşımda amaç, öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değildir (Akt. Akbaş, 2004: 101). İkilem iki farklı değer ilkesinin çalıştığı gerçek yaşam problemleridir. Ahlaki ikilemler oluşturulurken ikilemlerin şu özellikleri taşımasına dikkat edilmelidir (Doğanay, 2006: 274):

- İkilem derste ele alınan konuyla ilişkili olmalıdır
- İkilem mümkün olduğunca basit olmalıdır
- İkilem açıkça belirgin tek bir yanıt yerine, farklı yanıt seçeneklerini içerecek

şekilde açık uçlu olmalıdır. Burada amaç öğrenciler arasında bilişsel çatışma, tartışma ve akıl yürütmeyi sağlamaktır.

➤ İkilem öğrencilerin olgusal bilgileri üzerine değil, çatışmanın akıl yürütme boyutuna odaklanılmasına yardımcı olmalıdır.

- İkilemler öğrencilerin düzeylerine uygun olmalıdır.

İnanç, Bilgin ve Atıcı'ya göre (2004), Ahlaki Muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü ahlaki ikilemlerin bulunduğu kısa öyküler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle

karşılaştırır ve kendine en uygun ve en yakın durumu anlatması istenir. Bu yaklaşımda istenilen amaç, öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değil, yaptıkları hareketlere rehberlik etmek için ahlaki prensiplerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Akt. Baydar, 2009: 30). Bir başka değer öğretimi de “değer analizi” yaklaşımıdır.

2.5.3. Değer Analizi

Bu yaklaşımın temel amacı öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Memişoğlu, 2013: 410).

Sosyal bilim eğitimcileri tarafından geliştirilen bu yaklaşım, mantıklı düşünme ve muhakemeyi vurgulamaktadır. Bu yaklaşımda öğrenciler, araştırma konuları veya değer konularının doğrulukları hakkında kanıtlanabilir gerçekler elde etmeye teşvik edilmektedir. Ahlaki muhakeme yaklaşımıyla mantıklılığı kullanması açısından benzer olan değer analizi daha çok sosyal konularla ilgili değerler üzerine odaklanmasıyla ahlaki muhakemeden ayrılır. Çünkü ahlaki muhakeme yaklaşımı daha çok ahlaki ikilemler üzerine yoğunlaşmaktadır (Huitt, 2004:6; Whitney, 1986: 76). Bu yaklaşım, değer eğitiminde öğrencinin aklını ve dikkatini vermesi yoluyla seçimde bulunması ve analiz etmesi şeklindedir. Bundan dolayı öğrenci değere karşı bir durum sergiler ve değeri yargılar. Değer soruları üzerinde mantık yürütür ve değer sorularını sınar. Değer analizi yaklaşımı, gerçek veya gerçek dışı herhangi bir problemle karşılaşıldığında uygulanan bir yaklaşım olarak uygulanabilir.

Değer analizi yaklaşımında, sosyal problemleri içeren olaylar doğrudan ya da hikâyeler yoluyla ele alınarak incelenir. “Neden-niçin-nasıl” sorularının cevapları alınır, sosyal olaydaki benzerlikler ve farklılıklar analiz edilir. Hikâyede geçen olaylar mantıklı, sistemli bir şekilde incelenir. Verilecek olan yargılarda kanıtlar gösterilerek sağlıklı değerlere ulaşılmaya çalışılır. Öğrencilere, mantıklı ve bilimsel düşünme ile değer konusunda karşılaşılan sorunlara çözüm üretmeyi hedefler. Konuları mantıksal ölçüde analiz ederek hüküm vermeyi sağlar ve öncelikle toplumsal değerlerle ilgilenir. Öncelikle bilimsel problem çözme yöntemini sosyal sorunlara uygulamayı öğrenirler. Değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin değer kazanımları ile ilgili yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olur. Örnek olaylarla ve öykülerle ahlaki düşünme becerisi kazanmalarını sağlar (Aktepe, 2010: 105).

Bu yaklaşımda öğrenciler örnek olaylarla ahlâkî düşünme becerisini kazanırlar. Aynı zamanda öğrenciler bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı da öğrenirler (Ryan, 1991: 742). Değer analizi yaklaşımı öğrencileri mantıksal ve objektif araştırmalarla, tartışma ve çatışma durumlarını çözmeleri konusunda teşvik edilirler. Bu amaçla öğrencilere, çatışma çözümünde değişik birey ve grupların farklı fikirlerine saygı ile yaklaşmayı düşüncelerini teşvik eden bir çatışma durumu sunulur (Whitney, 1986: 76).

Değer analizinde temel görevler şu şekildedir (Welton and Mallan, 1999: 147; Ryan, 1991: 742).

- 1.Konunun (Çıkmazın) tanımlanması
- 2.Alternatiflerin açıklanması
- 3.Her alternatifle ilgili kanıtlar toplayarak sonucun tahmini
- 4.Kanıtların değerlendirilmesi ve uzun vadeli sonuçların tahmini
- 5.Muhtemel durumların tanımlanması
- 6.Her durum için mümkün olan sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması
- 7.Alternatifler arasından seçme ve uygun hareket için karar alma

Hayat bilgisi öğretim programında üzerinde durulan 15 kişisel nitelik aynı zamanda öğrencilere kazandırılması gereken değerler olarak da belirtilir. Yardımseverlik, vatanseverlik, sevgi ve yeniliğe açıklık değerleri de bu kişisel niteliklerin içinde yer alan ve bu çalışma süresince incelenen değerlerdir. Bu kısımdan sonra bu çalışma kapsamında yer alan bu dört değerlerle ilgili açıklamalar üzerinde durulmuştur.

2.6. SEVGİ

Sevgi, insanın yaratılışından bu yana var olan evrensel bir duygudur. Kâinattaki tüm varlıkların birbirine duyduğu sevgi; kişinin yaratanını sevmesi, eşlerin birbirini sevmesi, anne babanın evladını sevmesi, kişinin vatanını, dostlarını, doğayı, hayvanları; yaratılmış her şeyi sevebilmesi sevginin evrenselliğinin bir göstergesidir. İnsan sevgi ile değer kazanır ve anlamlı olur. Sevgi kavramına herkes farklı anlamlar yüklemiştir. Sevgiyi tanımlayıp tarif etme çabası belki de onun dar kalıplara sokulması anlamına gelmektedir. Aslında sevgi, içinde pek çok değeri ve duyguyu bir arada barındıran karmaşık bir

duygudur. Bu nedenle sevgi kavramını ortaya koyarken onu oluşturan ve onun devamlılığını sağlayan değerleri de birlikte zikretmek gerekir (Yıldız, 2013: 6).

Soyut bir kavram olan sevgiyi tarif ederken insanların çoğu zorlanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca sevginin farklı tanımları yapılmış ancak kelimelerin sınırlılığı ve dilin tutumlu tavrı dolayısıyla onu tam olarak ifade etmeye kimse muktedir olamamıştır (Condon, 1998: 56). Sevgi ile ilgili yapılan tanımlara aşağıda yer verilmiştir:

TDK (2015) Büyük Türkçe Sözlük'te sevginin tanımı şu şekilde yapılmıştır: (http4)

1. İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.

2. (Genel olarak) Hoşa giden bir şeye eğilim; tutkuya dek varabilen bir ruh durumu.

Türlü biçimleri:

- a. Karşı cinse karşı duyulan sevgi
- b. Çocuğa karşı duyulan sevgi.
- c. Bir nedene dayandırılmayan duygudaşlık (sympathie),
- d. Uzun süre içinde oluşup gelişen kişisel gönül dostluğu,
- e. Doğaya ve benzeri şeylerine duyulan sevgi.

Almanca liebe, İngilizce love olarak ifade edilen sevgi sözcüğü, Öncül' e göre (2000: 981); karşılıksız olarak bir varlığa bağlanma, başkalarının iyiliğini ve mutluluğunu isteme duygusu anlamlarına gelmektedir.

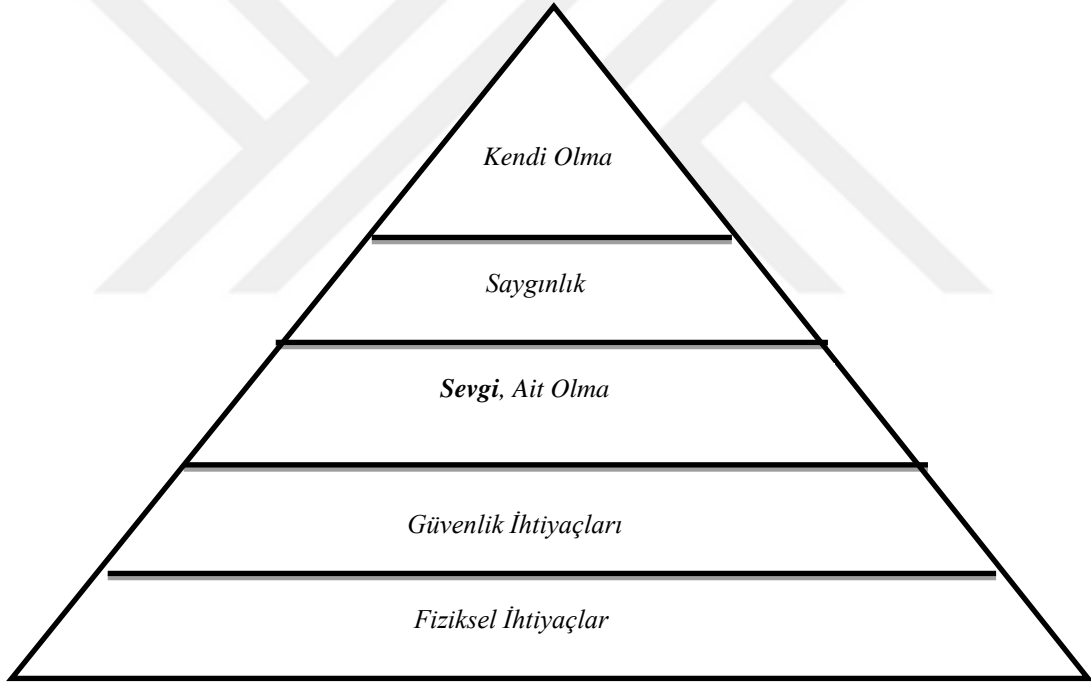
Sevgi; Arapça aşk, muhabbet, meyil, Farsça sevda gibi öğelerin yanı sıra Türkçe sevgi, sevi gibi sözlerin yanı sıra, tutkunluk, vurgunluk, yangınlık, düşkünlük gibi kavramların desteği ile de dile getirilmiştir (Aksan, 2009: 62-63).

Sevgi kavramı, Türkçe'de gönül, kalp, yürekle ilişkilendirilmiştir. Çünkü kişi duygularını bilhassa sevgisini gönlünde, kalbinde, yüreğinde yaşar. Türkçede gönül, kalp ve yürek sözleriyle oluşturulmuş pek çok deyim ve atasözünün bulunması, sevgiyi ifade eden sözlerin, eylemlerin çokluğu da Türk insanının sevgiye verdiği önemin bir göstergesidir (Yıldız, 2013: 8).

Sönmez'e göre (2003: 51) sevgi; içinde yalan, kandırma, dolandırma, öç alma, sömürme, kin duyma, varlıkları araç olarak görme ve kullanma, ceza verme gibi duyguları

barındırmayan; iki vücutta zengin bir ruh, düşünce, görüş ve duyguların oluşması sonucunda ortaya çıkan enerjinin somut halidir. Sönmez (2003: 52) kişinin önce kendini daha sonra ailesini, diğer insanları, ulusunu ve nihayetinde tüm evreni sevmesi gerektiğini savunur. Bu sevgi türlerinden herhangi biri eksik kalırsa kişinin sevgi dünyası gelişip olgunlaşamaz. Aşama aşama gelişen sevgi, zamanla kök salarak büyür ve zenginleşerek tüm varlıkları kuşatır.

Maslow'a göre (1970: 43) fizyolojik ihtiyaçları ile güven duygusu karşılanan bireyin sevmeye, sevilme, ait olma ihtiyaçları ortaya çıkacaktır ve sosyal bir varlık olan insan içinde bulunduğu çevrede sevmeyi, sevilmeyi arzu edecektir. Birine eş, sevgili, dost olmayı isteyecek ve duygusal paylaşımlar içine girecektir. Bu ihtiyacı karşılanmayan birey ise acı çekecek ve mutsuz olacaktır. Şekil 2.2 'de Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini basamakları gösterilmiştir.

Şekil 2. 1. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi pramidi

Fromm (1995: 27) sevgiyi insanlarda etkin bir güç olarak; kişiyi öbür insanlardan ayıran, duvarları yıkan, onu öbür insanlarla birleştiren bir güç olarak sevginin kişinin bütünlüğünü, bireyselliğini yitirmeden birleştirmesi olarak belirtmiştir. Sevginin bir etkidir, edilgen değildir; bir şeyin içinde olmaktır, bir şeye kapılmak değildir. Yani sevgi vermektir, almak değildir (Fromm, 1995: 29). Sevginin etken özelliği verme eyleminden

başka her türlü sevgi de görülen belli temel öğelerde de ortaya çıkar. Sevginin temel öğeleri ilgi, sorumluluk, saygı ve bilgidir (Fromm, 1995: 32).

Sevme ile çok yakından ilgili olarak gelişen sevginin türleridir (nesnesidir). Fromm (1995: 49) sevgi türlerini anne, baba sevgisi, evlat sevgisi, kardeş sevgisi, cinsel sevgi, kendini sevme, Tanrı sevgisi şeklinde sınıflandırmıştır. Çocuk il aylarla ilk yıllarda en yakından annesine bağlıdır. Anne bebek için sıcaktır, doyurucudur, güven vericidir. Anne tarafından sevilme, edilgen bir sevgi yaşantısıdır. Anne sevgisini kazanmak için kişinin yerine getirmesi gereken şartlar yoktur. Anne çocuğunu koşulsuz ve nedensiz sever. Çocuklar sevildiği için severken (olgunlaşmamış sevgi), yetişkinler sevdikleri için sevdiklerini bilirler bu olgunlaşmış sevgidir. Olgunlaşmış bir sevgide kişi karşısındakini sevdiği için ona ihtiyaç duyar (Fromm, 1995: 45,46). Çocukta baba sevgisi anne sevgisinden sonra ortaya çıkar. Baba çocuğun öğretmenidir; ona dünyaya açılan yolu gösterir. Baba sevgisi, koşula bağlı bir sevgidir; temel öğesi, “Seni seviyorum, çünkü beklediklerimi yerine getiriyorsun, görevini yapıyorsun, bana benziyorsun” dur. Bu bağlamda koşulsuz olan anne sevgisinden baba sevgisi farklılaşmaktadır. Toplum içinde sorunların üstesinden gelebilmesi için çocuğun baba sevgisine ve onun yönlendirmesine ihtiyacı vardır (Fromm, 1995: 46, 47). Anne ve babaya olan bağlılık zamanla ailenin diğer fertlerine, yakın çevreye ve daha sonrada diğerlerine kaymaya başlar.

Kardeş sevgisi ise kişiye sorumluluk duygusu kazandıran, kişinin benlik duvarını aşp diğer insanları da sevebilmesini sağlayan, saygı, ilgi, paylaşım gibi duyguları geliştiren bir sevgi türüdür. Kardeş sevgisi ile paylaşmayı, dayanışmayı öğrenen birey yalnızlıktan kurtulur güven duygusunu geliştirir ve anne babası dışındaki insanları sevmeyi öğrenir (Fromm, 1995: 50).

Kendini sevme, bireyin diğer insanları sevmesindeki adımlardan biridir. Kendini seven bir birey çevresindekileri de sevebilir. Sevgi nesnesinin insanın kendine yönelmesi olarak kendini sevme eyleminin gerçekleşmesidir. (Fromm, 1995: 60).

Buraya kadar sevginin tanımı ve türleriyle ilgili kavramsal bilgiler verildikten sonra eğitim ortamında öğrenci açısından sevginin öneminden bahsedebiliriz. Aydın’a göre (2006: 147) eğitim ortamında sevginin varlığı, öğrenenin ve öğretenin kendini güven içerisinde hissetmesini sağlayacağından bireylerin öğrenmelerinde olumlu etki yapacaktır. Çocuğa gösterilecek sevginin eğitim değeri niceliğinden çok niteliğindedir. Nitelikli bir sevginin taşıması gereken özellikler şöyle sıralanabilir:

1. Sevgi sürekli olmalıdır.
2. Sevgi kaynağı olan anne, en çok iki kişi olmalıdır.
3. Sevginin miktarından çok tutumun kalitesi önemlidir. Sevginin kalitesini

belirleyen faktörler şunlardır:

- a. Sevgi gerektiği miktarda olmalıdır.
- b. İhtiyaç duyulduğunda ortaya konmalıdır.
- c. Bağımsızlığı engellememelidir.

Eğitim ve öğretim süresince okullarda sevgi değeri ile öğrencinin karşılaşacağı ilk ders Hayat Bilgisi dersidir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 34) yer alan sevgi değeri öğrencide aşağıda belirtilen nitelikleri kazandırması beklenmektedir:

- Kendini sevme
- Ailesini ve akrabalarını sevme
- Arkadaşlarını ve başkalarını sevme
- Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme
- Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma
- Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme
- Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma
- Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevme
- Ülkesini sevme
- İnsanları sevme
- Doğayı sevme

2.7. YARDIMSEVERLİK

Yardımsever; “yardım etmeyi seven, hayirsever” anlamında kullanılmaktadır (Ayverdi, 2000: 3375). Yardımseverlik, bireyin herhangi bir karşılık beklemeksizin maddi veya manevi desteğe ihtiyaç duyan kimselere elinden geldiğince destekte bulunmak ve bu davranışın neticesinde manevi bir doyum sağlamaktır. Bu davranış neticesinde birey toplumsal birliktelik ve huzura katkı sağlamanın dışında güzel bir davranış sergilediği için bir iç huzur da hissetmektedir. Dolayısıyla yardım etme davranışı içselleştirilmiş olmaktadır (Başyigit, 2014: 60).

Yardımseverlik en yalın anlamıyla, ihtiyacı olana, hiçbir karşılık ya da kişisel fayda gözetmeksizin gönüllü olarak maddi ya da manevi destekte bulunma durumudur. Hesap kitap gözetmeden başkası için bir şey yapmak; sahip olduğu güç ve imkânları başkalarının iyiliği için kullanmak; bir kimsenin sıkıntısını gidermek, o kişiye karşılaştığı güçlüklerde yardımcı olmak, yüküne omuz vermek, yükümlülüklerini paylaşmak; güç duruma düşenin güçlüğünü istekle, içten, göğsünde hiçbir sıkıntı hissetmeksizin gidermektir (Karatekin, 2012: 14).

Toplumdaki bireyler arasında bağlılığı güçlendiren, eksiklikleri gideren, boşlukları dolduran duygu yardımseverliktir. Türk milleti yardımseverliği ile dünyanın pek çok milletine örnek olmuştur. Türk halkının en önemli özelliklerinden biri yardımseverliktir. Bunun içindir ki toplumumuzda yardım amacıyla kurulmuş birçok sosyal örgüt bulunmaktadır (Aktepe, 2010: 66). 18 Haziran 1868 tarihinde İstanbul’da kurulan “Kızılay” bu sosyal yardım kuruluşlarının sadece bir örneğidir. 27146 sayılı Resmî Gazete’de 2009/14633 karar sayılı tüzüğün 6. Maddesinin 2. Bendinde Kızılayın kuruluş amacı; “her koşulda, yerde ve zamanda, hiçbir ayırım yapmaksızın, her ne sebeple ortaya çıkarsa çıksın insan ızdırabını dindirmek amacıyla, korunmasız insanlara yardım etmek, insan hayatını ve sağlığını koruyarak onun kişiliğine saygı gösterilmesini sağlamak ve insanlar arasındaki karşılıklı anlayışı, dostluğu, saygıyı, işbirliğini ve sürekli barışı geliştirmeye destek olarak insan onurunu korumaktır” şeklinde belirtilmiştir.

Kolukısa, Oruç, Akbaba ve Dünder (2008: 273) yardım ve yardımseverlik kavramlarını şöyle açıklamaktadır: Yardım, kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanmaktır. Zor durumda olanlara yardım etmek toplumdaki her bireyin sahip olması gereken bir değerdir. Muhtaç insanlara yardımcı olmak veya bu amaç için kurulmuş

çeşitli sosyal örgütlere bağlıta bulunmak, oralarda gönüllü olarak çalışmak, yardım etmeyi istemek, yardımseverlik duygusunun bir göstergesidir. Yardımseverlik, yardımı sevmektir. Podsakoff, Mackenzie, Paine ve Bachrach'a göre (2000), yardımseverlik, başkalarına gönüllü olarak yardım etme ve iş ile ilgili problemlerin oluşmasını engellemeye yönelik davranışlardır (Akt: Buluç, 2008: 582). Aktepe (2010: 67-68) , yardımseverlik değeri ile ilgili genel bir değerlendirme ve ortak bir sınıflama yapmıştır. Yardımseverlik değeri ile ilgili yapılan bu değerlendirme ve ortak sınıflama Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 1. Aktepe'nin (2010: 67-68) Yardımseverlik Değeri İçin Yapmış Olduğu Genel Değerlendirme ve Ortak Sınıflama

Yardımseverlik Değeri	
Genel Değerlendirme	Ortak Sınıflama
1. Kendi gücünü ve imkânlarını başkalarının iyiliği için kullanmak	1. Fedakârlık
2. Zor durumda olanlara yardım etmek	2. Merhamet
3. Her bireyin sahip olması gereken bir değer	3. Sosyal Sorumluluk
4. Muhtaç insanlara yardımda bulunmak	4. İşbirliği
5. Sosyal örgütlere bağlıta bulunmak	5. Paylaşmak
6. Gönüllü olarak yapılan bir iş	6. Gönüllülük
7. Duyarlı olan insanların yaptığı bir iş	7. Cömertlik
8. Maddi, manevi bazen de bir jest bir mimikle bile her türlü yapılabilen iyilik	
9. Zengin olmaksızın bile yapılabilen yardım	
10. İmece	
11. Toplumdaki dayanışmanın ve bağlılığın sonucu ortaya çıkmış olan durum	
12. Toplumun varlığını sürdürmesi için gerekli olan bir değer	
13. Toplumların ilerlemesi ve kalkınması için gerekli olan bir değer	
14. Toplumda yaygınlaşması için aileye, okula ve çevreye büyük görevler düşmektedir.	

Günümüz modern hayatı yeni ihtiyaçlar doğurduğu için birbirimize olan bağlılık ve muhtaç olma düzeyimiz artmıştır. MEB'de bu ihtiyacı dikkate alarak eğitim müfredatına yardımseverlik değerini eklemiştir. Milli Eğitim müfredatının her kademesinde yardımseverlik değerine yönelik konu ve etkinliklerin yer aldığını rahatlıkla görebilmekteyiz (Başyigit, 2014: 58).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 35) içerisinde yer alan yardımseverlik değeri öğrencide aşağıda belirtilen nitelikleri kazandırması beklenmektedir.

- Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme
- Aile bireylerine yardımda bulunma
- Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme
- Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme
- Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme

Yardıma seven bir toplum olduğumuzdan ve düşmanına bile yeri geldiğinde yardımı esirgemeyen bir anlayışımız olduğundan çocuklarımızın eğitim ve öğretim hayatları boyunca yardımseverlik kavramı ile iç içe olmaları kaçınılmazdır.

2.8. YENİLİĞE AÇIKLIK

Yeniliğe açıklık kavramını anlayabilmek için yeniliğin tanımını yapmamız gerekir.

TDK (2015) Büyük Türkçe Sözlük'te yeniliğin tanımı aşağıdaki gibi yapılmıştır: (http5)

1. Yeni olma durumu veya yeni olan bir şeyin özelliği.
2. Eskimiş, zararlı veya yetersiz sayılan şeyleri yeni, yararlı ve yeterli olanlarıyla değiştirme, teceddüt.
3. Yenileşim .
4. Değişen koşullara uyarlanmak üzere toplum yaşamında oluşan yeni

bir öge ya da o zamana değin yürürlükte olan uygulamalardan değişik bir uygulamadır.

TDK'ya göre (2015) yenileşim olarak tanımı verilen yenilik için inovasyon kelimesi de kullanılmaktadır (http6). İnovasyon yeni bir şey üreterek süreçlerde iyileştirmeler yapmak; yeni bir şey ortaya koymak; yeni bir fikir, metot veya araç; yeni fikirlerin başarılı biçimde uygulanması şeklinde de tanımlanmaktadır (Eren, 2007: 5).

Yenilik yaratmak yeni bir fikir, yeni bir teori veya hipotez, yeni bir yazı türü, bir yağlı boya tablo, bir icat veya yeni bir yönetim stili olabilir. Yenilik; ürün yeniliği, süreç

yeniliği, marka yeniliği, ambalaj yeniliği vb. olabilir. Yeniliğin çeşidi ne olursa olsun, önemli olan, içinde bulunulan değişken çevrenin sağlayacağı fırsatları, kendi yararına dönüştürebilmektir (Ataoğlu, 2009: 21).

Yaygın tanımlamaya göre, yenilik, herhangi bir fikrin veya ürünün olası kabulleniciler tarafından yeni olarak algılanmasıdır. Bu tanımlama, yeniliğin öznel boyutta tanımlanmasıdır. Nesnel tanımlama dışsal kriterlere bağlı olarak yapılır. Buna göre yeni ürünler, fikirler, davranışlar niteliksel olarak mevcut olanlardan farklı olan olarak tanımlanabilir (Engel, Blackwell ve Miniard, 1995’den akt. Madran ve Esen, 2002: 137).

Yenilikler toplumlar arasında yayılarak yaygınlaşmaktadır. Yayılma, basitçe, yeni fikirlerin, belli bir zaman süreci içinde, belirli kanallar aracılığı ile bir sosyal sistemin üyeleri arasında kabulü ve uygulamaya aktarılmasıdır (Karasar, 2004: 118). Rogers’a göre (1995:5); bir yeniliğin, zaman içerisinde belirli kanallar yoluyla bir sosyal sistemin üyelerine aktarılması işlemi olan yayılma, bir çeşit sosyal değişim olup, bir sosyal sistemin yapısı ve işlevi içerisinde ortaya çıkan değişim süreci olarak tanımlanabilir.

Yenilikleri toplumun benimsemesi, uyum ile mümkün olmaktadır. Demir’e (2006: 385) göre yeniliğe uyum kararında yeniliğe açıklık ve yardım almanın, yeniliğin algılanan özelliklerinden daha etkili olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle yenilik belirsiz, zorlayıcı ya da farklı olarak da algılansa da, birey yeniliklere açıksa ve gerekli yardımı alabileceğine inanıyorsa yeniliğe daha çabuk uyum sağlamaktadır. Bu durumda yeniliklerin benimsenmesi ve başarıyla uygulanabilmesi için okul yönetiminin alacağı temel önlemlerden biri belirsizliklerin yaratacağı yetersizlik duygusu ile başa çıkmaktır.

Demirtaş (2012: 20) yenilik tanımını değişimin bir ögesi olarak belirtmiştir ve değişime açıklık ifadesini kullanmıştır. Değişme; “yenileşme”, “örgütsel gelişme”, “yetişmek”, “gelişmek” hatta “kalkınmak”, “ilerlemek” kavramları bir arada ya da birbirlerinin yerlerine kullanılmaktadır. Aslında değişim bu kavramların tümünü içine alacak derecede geniş kapsamlı bir kavramdır. Örneğin, bu kavramlardan yenileşme orijinal, örgütün etkililiğini artıran, çevreden bağımsız, başka örgütlerin tecrübelerinden yararlanılmayan, kendisine has özellikleri olan özel bir kavram olmasına rağmen; değişim (hem yenileşmeyi, hem gelişmeyi kapsamakta) başka örgütlerin tecrübelerinden de yararlanmayı ifade eden, örgüt açısından olumlu veya olumsuz bağlamda kullanılabilen bir kavramdır (İlğan, 2008: 83; Kaşkaya, 2007: 74).

Yenilik kavramının tanımından sonra yeniliğe açıklık (İng.opennes to change) kavramını tanımlamak gerekirse; yeniliğe açıklığı geçmişte olan bilgilerin, olayların, durumların günümüze olan yeniliklerini ve değişikliklerini belirleme olarak tanımlayabiliriz.

Bireylerin yaşama ayak uydurmaları, gelişmeleri takip edip bunlardan faydalanabilmeleri için yeniliğe açık olmaları gerekmektedir (Geçit ve Gencer, 2011: 87). Kurumlar ve kuruluşlar, varlıklarını sürdürebilmek, daha verimli hale gelebilmek, amaçlarına daha etkili biçimde ulaşmak ve rekabet gücüne sahip olabilmek için, sürekli değişmek ve yenileşmek zorundadırlar. Eğitim kurumları, toplumsal işlevleri nedeniyle değişimin hem nedeni hem de bir sonucudurlar (Çalık, 2003: 538).

Eğitim kurumlarında, eğitim ve öğretim programları yapılırken zamanın şartları ve getirileri düşünülerek yenilenmektedir. Bu durum da yeniliğe açıklık söz konusudur. Yeniliğe açıklık değeri Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 35) belirtilen değerler içerisinde yer almaktadır. Bu programa göre yeniliğe açıklık değeri öğrencide aşağıda belirtilen nitelikleri kazandırması beklenmektedir.

- Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma
- Geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma.
- Geleceği hayal etme ve tasarlama
- Yeni fikirler üretme
- İş birliği yapma
- Problem çözme
- Karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma
- Amaç belirleme
- Yenilikleri deneme cesareti gösterme
- Yenilikleri denemekten zevk alma
- Teknolojik bir ürün tasarlama

2.9. VATANSEVERLİK

Vatanseverlik kavramının anlayabilmek için kelime yapısında bulunan vatanın ne olduğunun tanımını vermek doğru olacaktır. Vatan kelimesi Osmanlı'ca köken olarak “evtân” kelimesinden gelmektedir. Evtân ise sözlük anlamı olarak, insanın doğup büyüdüğü ve sevdiği memleket, uğrunda ölünen topraklar anlamını taşır (Develioğlu, 1986: 290). TDK sözlüğünde ise vatan; yurt, ülke, memleket ve sıra olarak tanımlanmaktadır (http7).

Vatan bir milletin sosyal, maddi ihtiyaçlarını karşıladığı ve barındığı yerdir. Bununla birlikte vatan milletin atalarının eserleriyle duygusal manada beslendiği topraklardır. Diğer bir ifadeyle vatan, milleti geçmişin anlarıyla besleyen, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan coğrafi mekândır (Öner, 2008: 261-262).

Vatan kelimesi ile ilişkili olan bütün kavramlar, en başta “vatanseverlik” olmak üzere duygu alanından ifade edilir. Vatan, vatandaşlar, hatta vatansever vatandaşlar tarafından fedakârlıkta bulunulacak, savaşılacak ve gerekirse ölünecek olan yerdir. Çünkü vatan, “atalar”ın ülkesidir (Üstel, 2004: 159).

Vatanseverlilik insan varlığının sahip olduğu sevgilerden toplumlara, kültürleri ve kültür çevrelerini bütünleştirecek kuvvet ve etkiye sahip toplumsal boyutta yer alan sosyolojik veya sosyal sevgi olarak nitelendirilebilir (Ergen, 2006: 150). Vatanseverlik için genel görüş; kişinin ülkesine kuvvetli bir bağlılık hissetmesi, ülke onuruna olan sevgi derecesi olarak görülmektedir (Huddy ve Khatib, 2007: 63).

Yıldırım (2006: 23), vatan sevgisini; bir insanın kendisinden başlayarak ailesinin, çevresinin, mesleğinin, çalıştığı kurumun, ülkesinin, vatandaşlarının farkında olması ve onları anlamlı, değerli bulması olarak belirtmiş, vatana fayda gösterebilecek tüm varlıklar ile ilişkilendirmiştir.

Vatan aşkı, millet sevgisi, vatansever olmak, saygılı olmak, dürüst olmak ve adil olmak gibi değerler, okulların duyuşsal hedefleri arasında yer alır. Bu hedefler, okulların okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek; öğrencilerin

ahlakî gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemek yönünde şekillenmiştir (Akbaş, 2008: 9).

Vatanseverlik millî eğitimlerin öğrencilere kazandırılacak önde gelen amaçlarındandır. Bu amaçların sistemsal olarak ortaya çıkışı millî devletlerin doğuşuyla yakından ilişkilidir. Çünkü millî devletlerin temel esaslarından biri bireylerin devletle olan vatandaşlık bağıdır. Vatandaşlık, bu bağın daha çok bilgi düzeyini oluştururken; vatanseverlik, duygusal boyutunu oluşturmaktadır. (Elban, 2015: 1304).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 36) içerisinde yer alan vatanseverlik değeri öğrencide aşağıda belirtilen nitelikleri kazandırması beklenmektedir.

- Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme
- Şeref Köşesi'ni tanıma
- Millî bayramlara coşkuyla katılma
- Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme
- Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme
- Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma
- Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme
- Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma
- Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme
- Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme
- Müzelerden yararlanma
- Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme

Okul ile tanışan çocukların eğitim ve öğretim hayatları boyunca vatanseverlik değerine, ilk olarak hayat bilgisi dersinde karşılaşmaktadırlar ve bu değeri kazanmaya başlamaktadırlar.

2.10. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İlgili araştırmalar başlığı altında Hayat Bilgisi Dersi Programı değerleri ve Sosyal Bilgiler Dersi Programı değerler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar ve araştırmalar sonucunda ulaşılan sonuçlara değinilmiştir.

2.10.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Albayrak (2015), yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasını, ilkokul sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirmek amacıyla yapmıştır. Araştırma, olgu bilim modelinde olup betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Elazığ ili Maden İlçesinin altı ilkokulunda görevli 4. sınıf'ı okutan 13'ü kadın, 14'ü erkek olmak üzere toplam 27 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Açık uçlu sorularla elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde, nitel veri analizleri tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin mevcut sosyal bilgiler programının içeriğini yeterli görmediği (%55.6), programda yer alan değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmadığı (%40.78), öğrencilerin kişilik ve karakter gelişimini olumlu yönde geliştirdiği ama programın yeterli düzeyde olmadığı (%85.20), değerlerin öğretiminde genelde uygun yöntem ve tekniklerin kullanılmadığı; soru cevap, anlatım ve gözlem gibi uygun olmayan yöntemlerin kullanıldığı (%37.03), öğrencilerin ailede ve arkadaş çevrelerinde önceden edindikleri olumsuz davranışların değerler eğitimi olumsuz etkilediği (%44.44), şiddet ve saldırganlık içeren yayınların değerler eğitimi genelde olumsuz etkilediği (%96.30), öğretmenin bir model olarak söyledikleriyle yaptıklarının tutarlı olması gerektiği (%44.50), görüşünde oldukları görülmüştür.

Çelik (2014), "İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yardımseverlik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği)" adlı yüksek lisans tezinde, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni, 2013–2014 eğitim-öğretim yılında Erzurum ili merkez ilçelerinde bulunan ilkokullarda öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini, amaçlı örnekleme yöntemlerinden, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen 15 ilkokulda öğrenim gören 438 kız, 404 erkek olmak üzere toplam 842 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre

yardımseverlik tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca “sosyal sorumluluk”, “işbirliği” ve “cömertlik” boyutlarında 1-3 kardeşi olan öğrencilerin görüşlerinin 4-6 kardeşi olan öğrencilerden daha olumlu olduğu, öğrencilerin anne-babalarının öğrenim düzeyleri arttıkça öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına yönelik görüşleri olumlu yönde etkilendiği ve “merhamet” boyutunda, babası esnaf ve serbest meslek olan öğrencilerin görüşlerinin babası işçi olan öğrencilerden daha olumlu olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Uzunkol (2014) “Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi” adlı doktora çalışmasındaki amaç; hayat bilgisi öğretiminde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisini incelemek ve öğrencilerin uygulama sürecine ilişkin görüşlerini almaktır. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve duygudaşlık düzeylerine etkisinin belirlenmesi amacıyla yarı deneysel desenlerden “denkleştirilmemiş öntest – sontest kontrol gruplu desen” kullanılmıştır.

Bu çalışmada varılan sonuçlardan bazıları şunlardır:

1. Yapılan yarı deneysel çalışma sonucunda, hayat bilgisi dersinde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
2. Sosyal problem çözme becerileri ile ilgili olarak elde edilen veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hayat bilgisi dersinde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerileri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
3. Öğrencilerin empati düzeyleri ile ilgili olarak elde edilen veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hayat bilgisi dersinde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin empati düzeyleri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Saygının, karşılaşılan problemlere bakış açısını etkileyerek daha geçerli çözümler bulunmasına aracı olurken, sorumluluğun ise problemlerin çözümü için kişinin üzerine düşenleri yapmasına işaret ettiği söylenebilir.
5. Uygulanan değerler eğitiminin problem çözme açısından yararlarına ilişkin olarak öğrenciler tarafından belirtilen hususlardan birisi de, örnek olaylarda yer alan sorunları çözmenin, gerçek hayatta karşılaşılan problemleri çözmede işe yaradığının vurgulanmasıdır. Bu durum, öğrencilerin bu uygulama sonundaki kazanımlarını hayatlarına transfer edebildikleri şeklinde yorumlanmış ve bunun oldukça değerli bir bulgu olduğu düşünülmüştür. Özellikle, değerler eğitiminin hayat bilgisi dersi ile bütünleştirilmiş olmasının bu sonuç üzerinde katkısı olduğu ifade edilmiştir.
6. Uygulanan değerler eğitiminin kişilerarası ilişkiler geliştirmedeki yararları gözlenmiştir. Öğrencilerin bir kısmı, yürütülen uygulamadan sonra, hem kendilerinin hem de arkadaşlarının insanlarla daha iyi ilişkiler geliştirdiklerini belirtmişlerdir.
7. Deneysel uygulamaya katılan öğrencilerden bazıları artık başkalarının sorunlarını daha iyi anlayabildiklerini belirtmişlerdir.

Kantar (2014) "İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser yoluyla değerler eğitimi" adlı yüksek lisans çalışmasında, 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen değerlerin, Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim için tavsiye ettiği 100 Temel Eser içerisinde tespit edilmesini konu etmiştir. Böylece bu eserlerin değerleri kazandırıp kazandırmayacağı ve eserlerin Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde nasıl kullanılacağına ortaya konmasını amaçlamıştır. Çalışmada, betimsel alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim için tavsiye ettiği 100 Temel Eser serisi; örneklemini ise, bu eserlerden seçilen yirmi eser oluşturmaktadır. Bu eserlerde, araştırılan değerler fişlenerek tespit edilmiş, veriler sınıflandırılarak sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuçta, incelenen 100 Temel Eser serisindeki kitaplarda en çok yer alan değer yardımseverlik olduğu görülmüştür. Daha sonra sırayla sevgi, aile birliğine önem verme ve çalışkanlık gelmektedir. En az yer alan değerler ise, vatanseverlik, hoşgörü ve bağımsızlıktır. İncelenen eserlerin, değerlerin çoğunun kazandırılmasında kullanılabileceği, ancak değerler eğitimi için yeterli olmayacağı tespit edilmiştir.

Başığit (2014), “Eğitimde Duyuşsal Öğrenmelerin Rolü: Yardımseverlik Değeri Örneğinde Deneysel Bir Çalışma” adlı yüksek lisans tezinde, duyuşsal alanın önemini vurgulamak ve eğitim müfredatında hak ettiği yeri almasında gerekli nedenleri ortaya koymakla birlikte bu gerekliliğı öğrenenlerin bakış açılarıyla uygulamalı bir şekilde yansıtmak amaçlanmıştır. Bununla ilgili olarak değerler eğitimi, ahlâk eğitimi, karakter eğitimi ve din eğitimi gibi duyuşsal alanın içeriğini oluşturan yaklaşımları da kısaca özetleyerek birey ve toplum için önemini belirtmek de bu tezin amaçlarından birisidir. Başığit’in (2014) yapmış olduğı uygulamada ulaştığı bazı sonuçlar şunlardır:

1. Yardımseverlik değeri gibi diğere bazı değerlerin temelini ailede atıldığını, öğrenciler okula gelirken değerler konusunda boş bir levha gibi gelmediklerini gözlemlenmiştir. Okula başlamadan aileler belli değerleri çocuklarına öğrettiklerini ve bunları uygulattıklarını vurgulanmıştır. Örneğin temiz olma değerini çocuğun ailesinde öğrendiğini ve ailenin hassasiyeti oranında uyguladığını gözlemlenmiştir. Böylece çocuk okula geldiğinde öğrendiklerini geliştirme ve sosyal ortamda daha fazla uygulama fırsatı bulunduğunu belirtilmiştir.

2. Deney grubu; duyuşsal öğrenme ve bilişsel öğrenme grupları olarak ayrılmıştır. Deney grubunu etkinliklerden öncesi, etkinliklerden sonrası ve etkinliklerden altı ay sonrası gibi süreçlerle gelişimlerini takip etmenin yanı sıra bunu kontrol grubuyla da denetlemesi neticesinde ortaya çıkan sonuca bakıldığında çocukların yardımseverlik kavramının tanımına yönelik ortak düşünceleri olduğunu söyleyebiliriz. Kavramın tanımlanmasına yönelik çok büyük farklılıklar ne deney grubunda ne de kontrol grubunda ortaya çıkmamıştır. Genel anlamda yardımseverlik daha çok maddi boyutuyla tanımlanmaktadır. Fakat bu deneysel çalışmanın asıl ilgi alanını kavramın tanımlanma aşamasından çok yardım etme eyleminin uygulanması ve bunun içten gelerek yapılması kısaca değerlerin içselleştirilmesi oluşturmaktadır. Ve yaptığımız çalışma sonunda gördük ki duyuşsal öğrenme grubunda yardımseverliğin davranışa dönüştürülmesi ve samimi olarak bu davranışın gerçekleştirilmesi belirgin olarak öne çıkmaktadır. Bilişsel öğrenme grubunda da çalışmalarla ilerleme kaydedilmiştir ancak içselleştirme duyuşsal öğrenme grubundan daha düşük düzeydedir. Kendini yardımsever olarak görme noktasında bilişsel öğrenme grubu ile duyuşsal öğrenme grubu arasında benzerlik bulunsa da bunu davranışa dönüştürmede duyuşsal grubun daha hevesli ve motivasyonu yüksek olduğı değerlendirilmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

3. Çalışmada, öğrencilerin yardımseverliğin maddi boyutunu daha çok öne çıkardığı belirtilmiştir.

Kaya (2014) tarafından yapılan “Hayat bilgisi dersi değerlerinin öğretiminde halk ozanlarının önemi: Neşet Ertaş bağlamında bir inceleme” adlı çalışmanın genel amacı; Hayat Bilgisi dersi değerlerinin öğretiminde halk ozanlarının önemini belirlemektir. Bu amaçla öncelikle mevcut Hayat Bilgisi programı ve 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda okutulan 1, 2 ve 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının halk ozanlarını içermesi durumu incelenmiştir. Ders kitaplarında programda yer alan 15 değer öğretiminde halk ozanlarının kullanılmadığı tespit edilmiştir. Halk ozanlarımızdan Neşet Ertaş'ın seçilen toplam 24 eseri içerdikleri değerler bakımından incelenmiş ve bu bağlamda halk ozanlarının değerler eğitiminde kullanılabilirliği tartışılmıştır. Bunun yanı sıra İzmir ilinde üç devlet okulunda hazırlanan ders planı 79 üçüncü sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Bu araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırmanın nicel verilerinin çözümlenmesinde frekans ve yüzde tekniklerinden yararlanılmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde ise nitel veri analiz tekniklerinden içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Neşet Ertaş'ın incelenen eserlerinde değerlerden özsaygı, doğruluk, dürüstlük, vatanseverlik, saygı, sevgi, adalet, hoşgörü, sabır, yeniliğe açıklık gibi değerlerin etkileyici şekilde vurgulandığı görülmüştür. Çalışmada, halk ozanlarının Hayat Bilgisi dersi değerlerinin öğretiminde kullanılabileceği ve bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Tay, Durmaz ve Şanal (2013) “Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri” adlı makalede Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması gereken değerler üzerine öğrencilerin yazılı ifadeleri ve resimli çizimleri ile bulguları değerlendirmiş ve öğrencilerin kazandıkları değerler ile ilgili önerilerde bulunmuştur. Yapmış oldukları bu çalışma sosyal bilgiler dersi kapsamında 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerini betimleme amacıyla. Bu amaç doğrultusunda toplam 297 öğrencinin görüşü alınmış ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre; öğrenciler, 18 farklı değer ile değeri tanımlamışlardır. Sevgi, saygı, aile, dostluk, para ve çalışkanlık en çok kullanılan değerler olurken, estetik, güvenilirlik, kültürel miras ve inanç en az kullanılan değerler olmuştur. Sosyal bilgiler dersinde 28 adet değer kazandırılması gerektiğini belirten öğrenciler bu değerlerin 22 farklı kategoride yer alan öğretim yolları ile öğretilebileceğini ifade

etmişlerdir. Değer ifadesinden anladıklarını 23 farklı değer resmini çizerek anlatmışlardır. Öğrencilerinin değerleri betimlemede, resim ve yazı ile betimleri arasında benzerlik ve farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Yaşaroğlu (2013a) “Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi” adlı makalesinde, Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımları, değerler eğitimi açısından incelemiştir. Çalışma 2. Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile incelenen değerler ise 27 farklı insani değer ile sınırlandırılmıştır. Hayat Bilgisi 2. sınıflarda üç tema, temalarda toplam olarak 94 kazanım yer almaktadır. Çalışmanın sonucunda 33 kazanımı bulunan “Okul Heyecanım” temasında 15 kazanımın; 37 kazanımı olan “Benim Eşsiz Yuvam” temasında 9 ve “Dün, Bugün, Yarın” temasında ise 24 kazanımdan 7 kazanımın değerler ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bütün kazanımlarda en fazla “sorumluluk” değerine en az ise “barış”, “şiddetsiz hayat” ve “ahlak” değerlerine yer verildiği belirlenmiştir. 10 değer ifadesine ise kazanımlarda hiç yer verilmemiştir.

Yaşaroğlu (2013b), “Türkiye’deki “Hayat Bilgisi” ile Singapur’daki “Vatandaşlık ve Ahlak Eğitimi” Derslerinin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması” adlı çalışmasında, Singapur eğitim sisteminde ilköğretimde okutulmakta olan Vatandaşlık ve Ahlak Eğitimi dersi ile Türkiye Milli Eğitim Sisteminde okutulmakta olan Hayat Bilgisi dersini değerler eğitimi bağlamında karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada Singapur ve Türkiye eğitim sistemlerinde değerler eğitimi karşılaştırıldığında çeşitli benzerlik ve farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzerlikleri şu şekilde sıralayabiliriz: Değerlerin öğrencilere kazandırılması noktasında her iki ülkenin genel eğitim amaçlarında değerler ile ilgili ifadeler ve vurgular bulunmaktadır. Ayrıca programlar aracılığıyla kazandırılması planlanan değer ifadeleri her iki ülkede de büyük ölçüde uyusmaktadır. Her iki derste de (Hayat Bilgisi – Vatandaşlık ve Ahlak Eğitimi) değerlerin hangi kazanımlar ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Singapur’da arzulanan eğitim çıktılarında yer alan değerler ile Hayat Bilgisi dersinde yer alan değerlerin daha çok bireysel anlamda değerlendirilebilecek değerlerdir. Farklılıkları ise şöyle sıralayabiliriz: Singapur’da değerler eğitimi çalışmaları Etik dersi ile ilk defa 1959’da yer alırken Türkiye’de değerler eğitiminin resmi olarak yaygınlaştırma çabaları 2010 yılında başlamıştır. Değerler eğitimi Singapur’da ayrı bir ders olarak okutulurken Türkiye’de başta Hayat Bilgisi olmak üzere çeşitli derslerin içeriğine serpiştirilmiştir. Singapur’da Değerler

eğitimi, programların merkezinde bulunan “Yaşam Becerileri” içinde yer alırken Hayat Bilgisi dersinde ise “kazanımlar” şeklinde yer almaktadır. Vatandaşlık ve Ahlak Bilgisi dersinde moral gelişim ile ilgili detaylı bilgiler sunulurken Hayat Bilgisi dersinde sadece değerler yer almaktadır. Ayrıca Hayat Bilgisi Dersinde değerler programın çeşitli yerlerine serpiştirilmiştir. Değer ifadeleri “Kişisel Nitelikler” vb. başlıklar altında yer almakta iken Vatandaşlık ve Ahlak Eğitimi dersinde her bir değer ayrı bir başlık olarak ifade edilmektedir. Yani doğrudan vurgu değerleredir.

Güzel (2013) tarafından yapılan “3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde değer kavramı üzerinde durulmuş ve hayat bilgisi dersinde kazandırılması gereken kişisel nitelikler incelenmiştir. Bu nedenle bu araştırmada Evrensel İletişim Yayınları'na ait ilköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları (1. ve 2. Kitap olmak üzere), temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi esas alınmıştır. Araştırmanın sonucunda 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında en çok ifade edilen değer “sevgi” olduğu ve bu değer neden çok ifade edildiği açıklanmıştır. En az ifade edilen değerlerin “misafirperberlik” ve “barış” olduğu belirtilmiştir. Çalışmada sevgi değerinin eğitimin tüm kademesinde bireyin hayatını olumlu etkilemesi açısından önem arz ettiği için en çok ifade edilen değer olduğunu vurgulamıştır. Diğer sebebini ise “değerlerin temelinde sevgi değeri vardır.” çıkarımında bulunmuş ve bunu şöyle açıklamıştır: Yardımseverlik değeri düşünüldüğünde insan sevgisinin, vatanseverlik değeri düşünüldüğünde vatan sevgisinin, aileye önem verme değeri düşünüldüğünde aile üyelerine olan sevginin akla geldiği görülebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında tüm değerleri kapsayan değer olarak yorumlanabilen sevgi değerinin ders kitaplarında çok yer almasını yadırganmaması gerektiğini belirtmiştir. 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında diğer sıklıkla ifade edilen değer sorumluluk değeri olduğunu belirtmiştir. En az ifade edilen değerlerin “misafirperverlik” ve “barış” olmasının nedenlerini de açıklamıştır. Misafirperverlik değerinin hayat şartları ve koşullar ile gün geçtikçe anlamını yitirmesi ile bu değer ders kitaplarında az işlenmesini ilişkilendirmiştir. Çalışmada farklı bir açıdan bakarak; Türk milletinin bu değere zaten sahip olduğu ve bundan dolayı da kitaplar da az işlendiği gibi bir çıkarıma da varmıştır. Barış kavramını ise; bugün dünyaya baktığımızda işgaller, savaşlar, çatışmalar ve kavgalara rastlandığını ve bu yüzden de bu kavramın kitaplarda daha çok işlenmesi

gerektiğinin önemini vurgulamıştır. 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerler açısından yeterli olduğu; ancak bu kitaplarda misafirperverlik, barış gibi diğerlerine oranla daha az rastlanan değerlere daha çok yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şimşek (2013) tarafından yapılan çalışma, hayat bilgisi programında kişisel nitelik olarak isimlendirilen değerlerin temalara dağılımını ortaya koymaktadır. Ayrıca mevcut kişisel niteliklerin (değerlerin) kazanımlar içerisindeki durumu, uygulanabilirliği hakkında da birtakım öneriler sunmaktadır. Bu amaçla hayat bilgisi programında temalar içerisindeki kazanımlar tek tek incelenerek mevcut değerler tespit edilmeye çalışılmıştır. Hayat bilgisi dersi içerisinde kişisel nitelikler diye de adlandırılan toplam 15 değer, öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu değerler özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirmedir. Bahsedilen değerler öğrencilere aktarılması gereken değerlerdir. Temalar içerisindeki kazanımlar yoluyla öğrencilere aktarılmaya çalışılmaktadır. Ancak değerlerin temalar içerisinde yer alan kazanımlarda ki dağılımı aynı değildir. Hayat bilgisi dersinin bir işlevinin de değer aktarmak olduğu göz önünde bulundurulacak olursa uygun kazanımlarla değer öğretmeye mümkün olduğunca yer vermek gerekir. Sonuç olarak şu ifadelerde bulunulmuştur: Hayat bilgisi dersi, bireyin kişiliğinin oluşumunda ona yardımcı olabilecek, gerçek yaşam problemlerini çözmede ona yol gösterecek temel derslerden en önemlisidir. İçeriği yaşamdan çok kopuk olmayan bu dersin, bireyin hayatı anlamlandırmasına da yardımcı olabilecek işlevi bulunmaktadır. Bireyin hayatı anlama ve anlamlandırma çabası, ona değer kazanma ya da kazandırma imkânı da tanıyacaktır. Hayat bilgisi dersinde bireye, değer ya da kişisel nitelik kazandırmak beceri ile birlikte, bilgi aktarmaktan daha önemli olmalıdır. Çünkü değerler mutlu bireylerin dolayısıyla da mutlu bir toplumun oluşturulmasında, bilgiden daha önemli işleve sahiptir. Ayrıca bilginin elde edilmesinde, kitle iletişim araçları başta olmak üzere çok fazla alternatif mevcut iken, değer kazanmada ya da kazandırmada böyle bir durumdan bahsetmek çok daha zordur. İşte bu açıdan hayat bilgisi dersinde öğrenciye kazanımlar aktarılmaya çalışılırken, uygun olan değere yer vermek üzerinde durulması gereken bir husus olmalıdır.

Tahiroğlu (2013), “İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Geliştirilmesine Yönelik Performans Görevi Uygulaması” adlı çalışmada, ilkokul 4. sınıf

Sosyal Bilgiler dersinde yardımlaşma ve dayanışma konusunda verilen performans görevlerinin, öğrencilerin yardımseverlik değerine yönelik tutumlarına ve kazanım düzeylerine etkisinin belirlenmesini amaçlamıştır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma desenlerinin bir arada kullanılması sonucu oluşan “karma yöntem” kullanılmıştır. Araştırmanın nicel ve nitel bulguları, “Sosyal Bilgiler dersinde yardımlaşma ve dayanışma konusunda verilen performans görevinin öğrencilerin yardımseverlik tutum puanlarını yükselttiğini, performans görevi süresince olumlu davranışlar sergilediklerini ve bu görevden sonra da olumlu davranışlar sergilemeye devam etmek istediklerini göstermektedir. Bu durum, yardımlaşma ve dayanışmaya yönelik verilen performans görevinin, öğrencilerin yardımseverliğe ilişkin olumlu tutum ve davranış geliştirmelerinde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.” çıkarımında bulunmuştur.

Demirtaş (2012), “İlköğretim Okullarının Değişime Açıklığı” adlı çalışmada amacı ilköğretim okullarının değişime açıklığının, bu okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak incelenmesidir. Araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini; Malatya ili merkez ilçedeki tüm resmi ilköğretim okullarında çalışan 3808 öğretmen, örneklemini ise 16 ilköğretim okulunda görev yapan toplam 407 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada, ilköğretim okullarının değişime açıklığını belirlemek amacıyla, Smith ve Hoy (2007) tarafından geliştirilen (Faculty Change Orientation Scale-FCOS) ve araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan “Okulların Değişime Açıklık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ilköğretim okulu öğretmenlerinin, okullarının değişime açıklığını “çoğunlukla” düzeyinde değerlendirdikleri bulunmuştur. Araştırmanın diğer bulguları; ilköğretim okullarının değişime açıklığının cinsiyet, kıdem, en son mezun olunan yükseköğretim programı değişkenlerine göre ölçeğin çeşitli boyutlarında anlamlı biçimde farklılaştığı şeklindedir. Erkek ilköğretim okulu öğretmenleri kendilerini kadın ilköğretim okulu öğretmenlerine oranla değişime daha açık olarak değerlendirmektedirler.

Taşdemir (2012), “Değerlere İlişkin Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan Örneklemindeki Türk Öğrencilerin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında üç farklı ülke de (Türkiye, Irak, Suudi Arabistan) öğrenim gören Türk öğrencilerin değerler ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi ve karşılaştırmalı olarak irdelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada verilerinin toplanması amacıyla, nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan'da bulunan Türk okullarındaki 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri maksimum çeşitlilik

ilkesi doğrultusunda seçilerek oluşturulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 9 değeri kapsayan ölçme aracı kullanılmıştır. Seçilen bu 9 değer şunlardır: Sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik, saygı, bilimsellik, özgürlük, dürüstlük, barış ve sorumluluktur. Öğrencilerin kendi el yazılarıyla kaleme aldıkları kompozisyonlar ve resimler birer doküman olarak bu araştırmada temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Öğrencilerin değerler hakkındaki algıları genel olarak yazılı ifadeleri incelendiğinde; yardımseverlik, vatanseverlik, sorumluluk değerlerinde en fazla kavramın olduğu görülürken, bilimsellik değerine ilişkin kavram sayısı en az düzeyde kalmıştır. Eylem ve sembol kategorilerinde Türkiye'de öğrenim gören öğrencilerin, din kategorisinde ise Irak'ta öğrenim gören öğrencilerin kavram sayıları artmıştır. Bilimsellik değeri ile ilgili olarak Türkiye ve Suudi Arabistan da öğrenim gören öğrencilerin kavramları en düşük düzeyde kalırken İken Irak'ta öğrenim gören öğrencilerin barış ve özgürlük değerlerinde düşük düzeyde kalmıştır. Görsel ifadelerde barış en fazla vurgu yapılan, dürüstlük, sorumluluk, saygı en az vurgu yapılan değerlerdir. Yine görsel ifadelerde; Irak'ta en fazla saygı ve vatanseverlik, en az dürüstlük ve sorumluluk; Suudi Arabistan'da en fazla barış, en az saygı ve dürüstlük; Türkiye'de ise en az sorumluluk, en fazla barış ve vatanseverlik değerleri altında kavramlar toplanmıştır.

Keskin, Öksüz, Gelen ve Yılmaz (2012), “ İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bazı evrensel değerleri kazanım düzeylerinin karşılaştırılması (Samsun İli örneği)” adlı araştırma ile ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi öğretim programları içerisinde yer alan evrensel nitelikteki bazı değerlerin (hoşgörü, saygı, yardımseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, doğruluk, dürüstlük ve özsaygı) Samsun İlinde sosyo-ekonomik düzey bakımından farklı ilköğretim okullarında öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin kazanım düzeylerini karşılaştırmalı olarak ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmaya konu olan değerlere ilişkin geliştirilen senaryolar öğrencilere uygulanmıştır. Yapılan araştırma sonunda elde edilen verilere göre, öğrencilerin araştırma kapsamında ele alınan değerlere yüksek seviyede sahip oldukları ve bu değerlerden en düşük düzeyde kazanılan değer ‘dürüstlük’, en yüksek düzeyde kazanılan değerlerin ise ‘doğruluk’ ve ‘özsaygı’ olduğu görülmüştür. Değer kazanım düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kazanım düzeyi en yüksek olan değer kızlarda ‘doğruluk’, erkeklerde ‘saygı’, en düşük değer ise kızlarda ‘saygı’ erkeklerde ise ‘özsaygı’ değeri olduğu görülmüştür. Değer kazanım düzeyleri sosyo-ekonomik durum değişkeni açısından incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe ‘özsaygı’ düzeyinin de yükseldiği,

sosyo-ekonomik düzey arttıkça ‘saygı’ ve ‘dürüstlük’ düzeyinin azaldığı söylenebilir. Düşük gelirli ailelere sahip öğrencilerin ‘doğruluk’ değer kazanımı orta ve yüksek gelirli ailelerin öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Özen, Güleriyüz ve Özen (2012) “İlköğretim 1–3 sınıf hayat bilgisi, 4–5 sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerler ve değerler eğitiminin incelenmesi” adlı makale çalışmasında, değerler eğitiminin önemi üzerinde durmuştur. Hayat Bilgisi dersindeki kişisel nitelikleri, Sosyal Bilgiler dersindeki değerler olarak ifade etmiştir. Yapılan bu çalışmada bireylerin nitelikli bireyler olarak toplumda var olabilmeleri için değerlerimize gereken önemin verilmesi vurgulanmıştır. Bu anlamda ilk görevin ailelere düştüğünü belirtmiştir. Okulların da ailelerden sonra büyük etkiye sahip olduğunu ve 2005–2006 yılından beri okullarda uygulanan programla değerler eğitime geçmiş yıllara göre daha fazla önem verildiğini vurgulanmıştır.

Coşkun, (2011) tarafından yapılan “İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi (Denizli ili örneği)” adlı yüksek lisans çalışmasında İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan değerlerden sorumluluk sahibi olma, doğal çevreye ve tarihsel mirasa duyarlılık, İstiklal Marşına ve bayrağa saygı değerleri ile hoşgörü değeri esas alınarak öğrencilerin bu değerleri algılama düzeyleri hakkında bir durum değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma araçlarından görüşme tekniği aracılığıyla veriler elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin, doğal çevreye ve tarihsel mirasa duyarlılık değerleri ile vatanseverlik değeri ilgili olarak daha güçlü ve tutarlı ifadeler kullandıkları bu değerlere ilişkin hassasiyetlerinin diğerlerine oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Narman (2011), “İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Programında Yer Alan Duyuşsal Kavramların Gelişim, Program ve Beceri Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, öğretmen algılarına göre ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerde, ilköğretim programının öngördüğü duyuşsal kavramların gelişimi, program ve beceri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırmada öğretmenlerin kişisel farklılıklarına göre algı analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda; Hayat Bilgisi programında yer alan duyuşsal kavramların gelişimsel açıdan öğrencilere uygunluk düzeyleri öğretmenlerce genel olarak olumlu algılandığı bulunmuştur. Hayat Bilgisi programında yer alan ‘Sevgi’ kavramı en

yüksek, ‘Sabır’ kavramı ise gelişimsel olarak uygunluğu öğretmenlerce en düşük düzeyde yeterli bulunmuştur.

Geçit ve Gencer (2011) , “ Hayat Bilgisi dersinde kazandırılması beklenen değerlere ilişkin veli görüşleri” adlı araştırmalarında amaç, Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerle ilgili velilerin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu ilköğretim birinci kademede okuyan 75 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Tarama modelinde olan bu araştırmanın verileri değerler hakkında oluşturulan anketin uygulanması ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler nicel ve nitel olarak değerlendirilmiştir. Sonuçta, velilerin programda yer alan değerler dışında farklı değerlere de eğitimde yer verilmesi gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Diğer yandan değer eğitiminin başta ailede olmak üzere okulda ve öğretmenler tarafından kazandırılması öngörülmüştür. Araştırmadan çıkarılacak diğer sonuçlar şu şekilde özetlenebilir: Velilerce en önemli değer dürüstlük olarak belirtilmiştir. İnsan ilişkilerinde önemli bir yer tutan dürüstlük kavramı 48 veli tarafından öğretilmesi gereken ilk beş değer arasında görülmüştür. Çağdaş yaşamın bir gereği olarak yeniliğe açıklık değeri ise 9 veli tarafından belirtilmiş olup son sırada yer almaktadır. Oysa yeniliğe açıklık kavramı yeni programla birlikte en fazla üzerinde durulan kavramlardan biridir. Bireylerin yaşama ayak uydurmaları, gelişmeleri takip edip bunlardan faydalanabilmeleri için yeniliğe açık olmaları gerekmektedir. Velilerin verdikleri cevaplara göre programda yer alan 14 değer dışında farklı değerlerin de programda olması gerektiği belirlenmiştir. Örneğin; din ve ahlak eğitimi, bayrak, millet sevgisi, saygılı olma, Atatürk ve cumhuriyet değerleri gibi. Belirtilen bu değerler tam isim karşılığı olarak yer almasa da özellikle Atatürk, millet, bayrak gibi değerlerin öğrencilere benimsetilmesi okulların en temel görevlerini oluşturmakta ve eğitimin tüm kademelerinde hemen her derste yer almaktadır. Velilerin öğretilmesini istedikleri değerlerin gerekçelerine bakıldığında genelde; başarılı, mutlu, kazançlı bir yaşam sürdürmek, ayrıca başkalarından olumlu karşılık almak ve gelişmiş bir ülkede yaşamak için belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Verilen cevaplara göre veliler değer eğitiminin en fazla ailede verilmesi gerektiği kanaatinde oldukları belirlenmiştir. Okul ve öğretmen de yine velilerin büyük çoğunluğu tarafından bu eğitim sürecine dâhil edilmiştir. Elbette bir insanın değerlerinin oluşum temelini ailesi oluşturur ve okul yaşantısıyla devam eder. Bu açıdan bakıldığında değerler konusunda en büyük payı aile ve okul ortamı almaktadır. Araştırmada velilerin en fazla önemsedikleri değerlerin ilk beşi sırasıyla dürüstlük, özgüven, doğruluk, hoşgörü ve sevgi olduğu saptanmıştır.

Gömleksiz ve Cüro (2011), “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi” adlı betimsel nitelikteki araştırması ile Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan vatanseverlik, kültürel değerler, saygı, çevre ve doğa, sorumluluk ve bilimsel tutum gibi değerlere ilişkin İlköğretim öğrencilerinin tutumları ortaya konmuştur. Araştırma, 2009- 2010 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Diyarbakır ili Ergani ilçesinde bulunan 14 ilköğretim okulunda yürütülmüştür. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğrencilere belirtilen değerleri kazandırmada etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Değerlere ilişkin öğrenci tutumlarında ailenin gelir düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmazken, okulların sosyo-ekonomik düzeyi ve cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Değer eğitimi etkili biçimde uygulamak için okullardaki resmi öğretim programlarının yanı sıra okulun örtük programından da yararlanılmalıdır. Okul-aile işbirliği geliştirilmelidir. Değer eğitimi sürecinde etkinlikler düzenlenirken, öğrencilerin sınıf düzeyleri dikkate alınmalıdır. Araştırma ile öğrencilerin vatanseverlik duygusuna karşı olumlu tutum düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede en olumlu tutumun ülke ve milletini sevme yönünde geliştiği belirlenmiştir. Ülkenin bağımsızlığına ve ulusal değerlere önem verme ve geçmiş tarihi ile gurur duymaya ilişkin tutumların da benimsendiği ortaya çıkmıştır. Vatani her şeyden çok sevmek, vatan için ölümü göze almak ile Türk inanç ve değerlerine bağlı olmak öğrencilerin en çok benimsediği değer yargıları olarak belirlenmiştir.

Öztürk Samur (2011), “ Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi” adlı doktora tezinde, anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan değerler eğitimi programının çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisini incelemiştir. Bu araştırmanın temel amacı; “Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan değerler eğitimi programı, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini (duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim) etkilemekte midir?” sorusuna cevap aramaktır. Araştırmanın bağımlı değişkeni anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının “sosyal ve duygusal gelişimleri”; bağımsız değişkeni ise “değerler eğitimi programı”dır. Araştırmanın çalışma grubunu, Konya ili Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı okullardan tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile seçilen, Çumralıoğlu İlköğretim Okulunun anasınıflarında eğitim görmekte olan, altı yaş grubundaki 22 deney 22 kontrol grubu olmak

üzere toplam 44 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada elde edilen verilerin analizi sonucunda aşağıdaki bulgu ve sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Deney ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Aileye aitlik puanlarında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır.

2. Deney grubu çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim ön test/son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunurken, son testlerin ön testlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

3. Kontrol grubu çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişim öntest/sontest puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Aileye aitlik, alt boyutunda ise sontestlerin öntestlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4. Deney grubu çocukların sontest/izleme testi ölçümleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Bu sonuç eğitim programının etkilerinin kalıcı olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediği belirtilmiştir.

Aktepe (2010) araştırmasında ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisini tespit etmiş, öğrencilerin “yardımseverlik” değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemiştir. Araştırmada, etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin uygulandığı deney grubu ile uygulanmadığı kontrol grubunun tutumları arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla “ön test-son test kontrol gruplu deneysel” desenden yararlanmıştır. Araştırma sonucunda; yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının yükseldiğini belirtmiştir. Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulgular incelendiğinde; yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin süreci somutlaştırdığı ve yaşam örneklerini doğrudan sunduğu için öğrenciler üzerinde etkili olduğu, yardımseverlik değerini öğrenmelerini

kolaylaştırdığı ve eğitim sürecini zevkli hale getirdiği uygulama sürecinde gözlemlendiği sonucuna ulaşmıştır.

Bahçe (2010) tarafından yapılan “Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde genel tarama modelinde hazırlanan betimsel bir çalışma yapılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu 2009-2010 eğitim öğretim yılında Yozgat ili Sarıkaya ilçesinde farklı okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Örneklem olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçütü ise sınıf öğretmenlerinin en az bir öğretim yılı boyunca Hayat Bilgisi dersini okutmuş olmalarıdır. Araştırmanın verileri öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Öğretmenlere yapılan görüşmede açık uçlu sorular sorulmuş ve öğretmenlerin yanıtlamaları istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; araştırmada öğretmenlerin Hayat Bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak amacıyla düzenledikleri etkinlikler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada çıkarılan bazı sonuçlar şunlardır:

1. “Öğretmenlere öğrencilere kazandırılmaya çalışılan sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden ne kadar etkilendiği sorulmuştur. Görüşme bulgularına dayanarak öğretmenlerin birçoğu bu değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden olumsuz yönde etkilendiğini ve her ne kadar okul ve ailede bu değerler verilse de çocuğun bu değişimden etkilendiği yönünde görüş bildirmişlerdir.”,

2. “Görüşme sonuçlarına göre öğretmenler öğrencilere toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada büyük bir oranda çevrenin önemini büyük olduğunu, öğrencilerin çevrede gördüklerini taklit ettiğini belirtmişlerdir. Bu değerlerin kazandırılmasında çevre ile birlikte okul, öğretmen ve ailenin de etkisinin olduğu görüşünde olan öğretmenler en çok; çevreden sonra okulda pekiştirilmesi gerektiğini, bazı çocukların ailelerinden hiçbir şey öğrenmeden gelip okulda sıkıntı yarattıklarını ve aile-okul-çevre işbirliğinin önemli olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir.”,

3. “Öğretmenlerin özsaygı, özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerleri kazandırmak için okul-aile işbirliğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin genel olarak bu değerleri kazandırmada ailenin desteğini önemli gördükleri sonucu ortaya çıkmıştır. Okul ve ailenin iletişim içerisinde olması en sık verilen cevaptır.” .

Güven (2010) tarafından yapılan “Türkiye’de ilköğretim hayat bilgisi dersi programı değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler” adlı tez çalışmasında Türkiye’de Cumhuriyet Döneminden itibaren düzenlenen Hayat Bilgisi programları incelenmiştir. Türkiye’de Hayat Bilgisi dersine ait program ve özelliklerinin, bu programın tarihsel gelişiminin ve programda yapılan değişikliklerin anlatıldığı tez çalışmasında öncelikli olarak Hayat Bilgisi dersi tanıtılmaya çalışılmıştır. Hayat Bilgisi dersinin kapsamı ve niteliği anlatılarak programın bu kapsam ve niteliklerle olan bağlantısı ilişkilendirilmiştir. Burada dersin konusu anlatılırken özellikle çevreyle olan ilişkisinden bahsedilmiş, bunun çocuk gelişimi üzerindeki etkisi belirtilmiştir. Çalışmanın devamında dersin tarih içinde aldığı seyir verilmiştir. Hayat Bilgisi dersine ait programların yıllar içinde uğradıkları değişimin sağlıklı bir şekilde ortaya konabilmesi için programların içerikleri birbirleriyle karşılaştırılmış ve yapılan değişiklikler belirtilmiştir. Burada, yeni yapılan her programın kendinden bir önceki programdan hem şekil hem de içerik olarak çok farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığı en çok 2005 yılı Hayat Bilgisi dersi programında görebildiğinden bahsedilmiştir. Diğer sonuçlardan biri de eğitim ve öğretim faaliyetleri düzenlenirken elde edilmesi amaçlanan kazanımların da mutlaka programlarda yer alması gerektiğidir.

Baydar (2009) “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde beşinci sınıf öğrenci ailelerinin sosyoekonomik düzeyi ve ailelerin öğrenim düzeylerinin öğrencilerin değerleri kazanım sürecinde etkilerini Adana ili merkez ilçelerinde yer alan 20 okulda araştırmıştır. Araştırmada, farklı sosyoekonomik düzeyde bulunan okullar seçilip öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek amacı ile beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan örnekleme her değer için farklı öykülerden oluşan (adil olma, sorumluluk, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık) ahlaki ikilem formları uygulanmıştır. Araştırmada 82 beşinci sınıf öğretmeni ile anket çalışması yapılmıştır. Ankette değer kazanımı sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve öğrencilerin değerleri kazanım düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmaya göre öğrencilerin adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerini kazanım düzeyleri Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde yer aldıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin ise öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceği kanısına varılmıştır.

Tay ve Yıldırım (2009) , “Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri” adlı araştırmalarında, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrenci velilerinin sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerler konusundaki görüşlerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrenci velileri öğretilmesi gerekli değerleri on dokuz farklı değer ile ifade etmişler, değerlerin öğretilme gerekçelerini başarılı olmak, toplumsallaşmak, demokratikleşmek, çocukların kendilerini geliştirmesi, öğretilmesi gerekli olduğu için ve barış şeklinde belirtmişlerdir. Veliler değer eğitimi konusunda kendilerini ve okulları yeterli görmekte ve değer eğitiminin öncelikli olarak ailenin sonra da okulun işi olduğunu düşünmektedirler. Öğrenci velileri; vatanseverlik, dürüstlük, aile birliğine önem verme, sorumluluk ve çalışkanlık değerlerini öncelikli görmektedirler.

Demirhan İşcan (2007) “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği” adlı doktora tezinde, ilköğretim düzeyinde, evrensellik ve iyilikseverlik değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini saptamayı amaçlamıştır. Araştırma, Ankara ilinde bir devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Belirlenen devlet okulunda, 4-A ve 4-B sınıflarının denkliği belirlenmiş, böylece bu iki denk grup araştırmaya alınmıştır. Araştırmada seçkisiz olarak 4-A sınıfı deney grubu, 4-B sınıfı ise kontrol grubu olarak atanmıştır. Değerler eğitimi programı uygulamasına katılan öğrenciler, bu programa katılmayan öğrencilere göre, değerlerle ilgili bilgiyi başarılı biçimde edinebilmektedir. Ayrıca bu araştırmada, değerler eğitimi programına katılan öğrenciler, görüşmeler sırasında da değerlerle ilgili edindikleri bilgiyi yansıtabilmektedirler. Araştırmaya katılan öğrencilerde, değerlerin etkisi incelendiğinde, değerler eğitimi programına katılan öğrenciler, ağırlıkta, tanıma/ayırt etme düzeyinde ifadeler kullanmaktadırlar. Yani öğrenciler, kendilerini tanımlamalarına, ilişkilerini sürdürmelerine ve korumalarına hizmet ettiği için toplumdaki kuralları, normları, değerleri vb. tanımakta/ayırt etmektedirler. İlköğretim düzeyinde Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji dersleriyle bütünleştirilerek uygulanan programda, bu programa katılan öğrencilerin değerlere ilişkin puanları ile söz konusu derslere ait yılsonu notları arasında orta düzeyde ve pozitif yönde ilişki ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, elbette, başarı faktörünü etkileyen diğer etmenler düşünölmelidir. Çalışmada, “Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalardan verimli sonuçlar alınması ve böylece “iyi insan” yetiştirilmesi, bu çalışmaların diğer derslerle bütünleştirilerek gerçekleştirilmesine, katılımcıların gönüllü

desteğinin sağlanmasına ve değerler eğitiminde benimsenen çeşitli yaklaşımların uygun ve planlı biçimde kullanılmasına bağlıdır.” sonucuna ulaşmıştır.

Demir (2007) tarafından “İlköğretim okulu hayat bilgisi dersi programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Kayseri ili örneği)” adlı doktora tezinde, 2004 ilköğretim okulu hayat bilgisi programını öğretmen görüşlerine göre bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Kayseri ilinde görev yapmakta olan ilköğretim birinci kademe öğretmenleri oluşturmaktadır. Evreni temsil edecek örneklem seçiminde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme alınan okulların birinci devre öğretmenlerine araştırmacı tarafından geliştirilen anket uygulanmıştır. Araştırma sonunda, hayat bilgisi programında yer alan kazanımların birçoğunun gerçekleştirilebilir nitelikte olduğu, tematik yaklaşımın benimsenmesinin olumlu bulunduğu ve temalarla ilgili genel görüşlerin olumlu yönde olduğu görülmüştür. Hayat bilgisi programının öğrenme öğretme sürecinde sanat ve estetik eğitime yeterince yer verilmediği, programda kullanılması önerilen araç gereçlerin kolay elde edilebilir nitelikte olmadığı, öğretmenlerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına ilişkin bilgilerinin yeterli olmadığı gibi olumsuz sonuçların yanında, derslerde öğrencilerin daha aktif olduğu, yeni yaklaşımın gerektirdiği strateji, yöntem ve tekniklere yer verildiği, velilerle daha fazla iletişim kurulduğu gibi olumlu sonuçlara da ulaşılmıştır. Son boyutta öğretmenlerin, genel olarak programda önerilen ölçme araçlarını kullandıkları ancak bu konuda eğitim ihtiyacı içinde oldukları bulunmuştur.

Kurt (2007) “Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinin amacı, öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlikle ilgili görüşlerinin niteliksel olarak incelenmesidir. Araştırmanın kaynak verileri, yüz yüze görüşme yöntemiyle ve yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme formu geliştirilirken uzman görüşleri alınmış, pilot uygulamalar yapılmış ve tekrar alınan profesyonel görüşlerle görüşme formuna son şekli verilmiştir. Öğretmen görüşlerine göre vatanseverlik eğitimi verilmelidir. Bu eğitimin tek bir ders ya da müfredata yayılmış olarak verilmesinden ziyade niteliği üzerine yoğunlaşmıştır. Vatanseverlik anlayışının gelişiminde okul, çevre ve ailenin birlikte hareket etmelerinin gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Gülden (2007) tarafından yapılan “Yeni hayat bilgisi programında yer alan kazanımların önerilen etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilebilme düzeyinin belirlenmesi”

adlı araştırma, 1, 2 ve 3. sınıf 2004 Hayat Bilgisi Programında yer alan kazanımların önerilen etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilebilme düzeyine yönelik öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu nedenle programın uygulamadaki etkililiğini belirlemek amacıyla programın kazanım ve etkinlik öğelerine yönelik veri toplama aracı geliştirilmiştir ve bu veri toplama aracı Bursa ilindeki görev yapan 296 öğretmene uygulanmıştır. Öğretmenlerin cinsiyet, kıdem, mezun olunan okul türü, sınıf mevcudu, okuttuğu sınıf düzeyi, görev yaptığı yer, okulun ikili ya da normal öğretim yapma durumu açısından görüşleri değerlendirilmiştir. Bu sonuçlardan biri: “Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının yaşamla ilişkisine dönük sonuçları incelendiğinde, programın konu merkezli bir anlayıştan, çocuk merkezli bir anlayışa getirilmeye çalışıldığı görülmektedir. 2004 Hayat Bilgisi Programı ile çocuğun istenilen kişisel niteliklere sahip, günlük hayatta kullanabileceği temel yaşam becerileriyle donanık bireyler olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle 2004 hayat bilgisi dersi öğretim programının öğrenciyi daha fazla merkeze aldığı, onun ilgi ve gereksinimlerini daha çok ön plana çıkardığı söylenebilir.” olarak ifade edilmiştir.

Şen, (2007) MEB 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine yaptığı çalışmada; MEB ilköğretim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser serisinde yer alan kitaplarda; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme değerlerini tespit etmeyi ve Türkçe eğitiminde değerlerin kazanımının nasıl olması gerektiğini ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada, betimsel alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği “100 Temel Eser”; örneklemi ise bu eserler arasından yansız seçilen 58 eser oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, ilköğretim 100 Temel Eser serisindeki kitaplarda sevgi değerinin ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Sevgi değerini sırayla, duyarlılık, yardımseverlik, saygı, sorumluluk değerleri takip etmiştir. Bağımsızlık değeri, 100 Temel Eserdeki kitaplarda tespit edilememiştir. Sağlıklı olmaya önem vermek, barış, özgürlük, bilimsellik değerleri ise eserlerde en az yer verilen değerler olduğu tespit edilmiştir.

Demir (2006), “Rogers’ın Yeniliğin Yayılması Teorisi ve İnternette Ders Kaydı” adlı araştırması, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin internette ders kaydına uyum kararını etkileyen etkenlerin Rogers’ın Yeniliğin Yayılması Teorisi temel alınarak incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 241 sınıf öğretmenliği öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarından biri, yeniliğe uyum kararında yeniliğe açıklık ve yardım almanın, yeniliğin algılanan özelliklerinden daha etkili olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle yenilik belirsiz, zorlayıcı ya da farklı olarak da algılansa da, birey yeniliklere açıksa ve gerekli yardımı alabileceğine inanıyorsa yeniliğe daha çabuk uyum sağlamaktadır. Bu durumda yeniliklerin benimsenmesi ve başarıyla uygulanabilmesi için okul yönetiminin alacağı temel önlemlerden biri belirsizliklerin yaratacağı yetersizlik duygusu ile başa çıkmaktır. Bunun için öncelikle örgütün üyelerinin bir yeniliği uygulayabilmek için hazırbulunuşluk düzeyi değerlendirilerek, bu doğrultuda yenilik, yeniliğin uygulaması ve yaşanabilecek sorunların çözümü ile ilgili olarak bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirme çeşitli eğitim programlarıyla yapılabileceği gibi, yenilik konusunda deneyimli bireylerin uygulamalar sırasında vereceği destek ya da yol gösterici araçlarla sağlanabilir. Ayrıca örgüt üyeleri arasındaki güven ve desteğin düzeyi artırılarak, birbirlerinin deneyimlerinden yararlanmaları için yüreklendirilebilirler.

Yazıcı (2006) yapmış olduğu çalışmada, değerler eğitiminin önemi üzerinde durmakta ve değerler eğitiminin aktarıcısı olan öğretmenlerin etkinliğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar öğretmen tarafından değerler aktarılsa da , “değerler eğitiminin verilmek istenilen amaçları, sadece öğretmenlerin, okul idarecilerin inisiyatiflerine bırakılması, derslerde, değerler eğitiminden beklenen faydaların etkisini azaltacaktır. ” gibi eleştirel bir yaklaşım sunmuştur. Bu eleştirel yaklaşımı da Amerika Birleşik Devletleri’nde 1995 yılında “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (Living Values Educational Program)” adı ile gittikçe azalmakta olan kişisel ve toplumsal değerlerin tekrar ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi amacıyla bir değer eğitimi programının uygulanması ile aşılabileceğini ifade etmiştir.

Akbaş (2006) tarafından yapılan “Yeni İlköğretim Programları’nın Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi” adlı çalışmada, ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutu incelenmiş, karşılaştırmalar yapılmış ve programlardaki değer boyutlarının ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına etkisi değerlendirilerek, değerlerin ders kitaplarına ve

öğretmen kılavuz kitaplarına nasıl yansıdığına belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Hayat Bilgisi ve diğer derslerin öğretim programlarının değer boyutu incelenmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın değer boyutunun incelenmesi için, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kişisel nitelikler ve değerler belirlenmiş, bu değerler sonucunda öğrencilerin hangi davranışları kazanması gerektiği belirlenmiştir. Değerler dersin kazanımlarıyla da ilişkilendirilmiştir. Bunun sonucunda değerlerin temalarla ve konularla ilişkili olduğu, ancak bazı değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmediği, her tema için bir değer belirlenmediğinden, bir değer üzerinde ne kadar durulacağına belli olmadığı görülmüştür.

Ertürk (2006) "Ders Kitaplarında Toplum, Yurttaşlık, Vatanseverlik ve Ekonomi Anlayışının Dönüşümü: 1997 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir İçerik Analizi" adlı yüksek lisans tezinde ki amaç: Türkiye'de 2004 yılında gerçekleştirilen ilköğretim müfredat değişikliğinin hangi koşulların ürünü olarak ortaya çıktığını, ilköğretimin amaçlarında meydana gelen değişimlerin neler olduğunu ve bu değişimlerin müfredat ve ders kitaplarındaki toplum, yurttaşlık ve vatanseverlik anlayışını; ekonomi ve ekonomik bir aktör olarak birey kurgusunu nasıl dönüştürdüğünü anlamaya çalışmaktır. Çalışmanın kapsamı, erken Cumhuriyet döneminden 1980'lere değin ilköğretim müfredatlarında meydana gelen değişimlerin irdelenmesi, 1997 ve 2004 ilköğretim müfredatlarının amaçlarının ve bu amaçlara göre yazılmış 8 adet 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının karşılaştırması ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada Sosyal Bilgiler ders kitapları, hem niceliksel hem de niteliksel içerik analiz tekniği kullanılarak karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda, 2004 müfredat değişikliğinin ve yenilenen ders kitaplarının temelde iki amaca hizmet ettiği görülmüştür. Birincisi, 1997 müfredatında hâkim olan ulus- devlet paradigmasına dayanan ekonomi anlayışının değiştirmek, küresel bir ekonomi tahayyülü oluşturmak ve işgücünün niteliklerini küresel piyasa ekonomisinin gerekliliklerine uygun bir hale getirmektir. Yeni müfredat ve ders kitaplarında, ekonomi konuları ve ekonomik hedefler eski müfredata göre çok daha öncelikli bir noktaya gelmiş, bireyin iktisadi yönüne yapılan vurgu artmıştır. İkinci ise, küreselleşme sürecine kültürel ve siyasal anlamda uyum sağlamak üzere, milli kültürü ve milli kimliği yeniden tanımlama çabasıdır. Bu çabanın altında yatan en önemli neden ise, milli eğitimin temel doktrini olan milliyetçi söylemi, insan haklarına ve farklılıklara saygı, okullardaki ilişkilerin demokratikleştirilmesi gibi Avrupa Birliği'nin eğitimle ilgili kriterleriyle uyumlu bir hale getirmektir. Bu doğrultuda, iki dönem ders kitaplarında hakim olan milliyetçi söylemin

niteliği değişmiş ve bu, ders kitaplarındaki toplum, yurttaşlık, vatanseverlik anlayışını da farklılaştırmıştır. Yeni müfredat ve ders kitaplarında, milli değerlerin yanında evrensel değerleri de içeren, iktisadi anlamda dünya ile bütünleşmeyi vurgulayan, daha liberal bir milliyetçilik anlayışı öne çıkmıştır. 1997 müfredatı ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki otoriter milliyetçi söylemin hâkimiyeti düşünöldüğünde, yeni müfredat ve ders kitaplarında evrensel değerlere ve demokratik değerlere yapılan vurgunun artması olumlu bir gelişme iken, eğitim ile ekonomi arasındaki ilişkinin güçlenmesi, iktisadi akılcılığın insan ve bilgi üzerindeki tahakkümünün artması ve eğitimin dilinin büyük ölçüde iktisadi bir dil ve söyleme indirgenmesi gibi olumsuzluklar barındırmaktadır.

Sezer (2005) yaptığı yüksek lisans çalışmasında Türk Milli Eğitim sisteminin kendi değerlerini, ders kitaplarında öğrencilere aktarıp aktarmadığı, aktardı ise ne kadar aktardığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde belirlenen değerlerin ders kitaplarında 1. sınıftan 5. sınıfa kadar sınıflara, yayınevlerine ve basım yıllarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına cevap aranmaktadır. Araştırma tarama yaklaşımı olarak düzenlenmiştir ve İstanbul ilinde rastgele seçilmiş 10 okulu kapsamaktadır. Yapılan araştırmanın sonucunda ders kitaplarında ancak birkaç değere ağırlık verildiği, belirlenen değerlerin çoğuna ders kitaplarında %1-%5 arasında değişen oranlarla rastlandığı görölmektedir. İncelenen değerlerin 1., 2. ve 3. sınıflarda daha çok aile ve doğa kavramı ile ilgili değerlerin, 4. ve 5. sınıflarda ise bilgi, sanat gibi soyut kavramları içine alan değerlere yoğunlaşmıştır. Yurt sevgisini ve Türk milletini yücelten Türk büyükleri ile ilgili değerler ise bütün sınıflarda yoğun olarak işlenmiştir. Tarihi eserler, tutumluluk, sanatçılar ve bilginleri içine alan değerler ise bütün sınıflarda yok denecek kadar az işlenmiştir.

2.10.2. Konuyla İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Snook (2007) “Values Education in Context - Değerler Eğitiminin Genel Durumu” isimli araştırmasında, öğretmenlerin sürekli baskı altında olduklarını ve sürekli eleştirildiklerini, sürekli bir yarışın içine sokulmak istendiklerini, oysa ki öğretmenlerin takdir edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durumun öğretmenleri bağımsız olarak bir etkinlik yapmaktan alıkoyduğunu veya öğrencilerine yeni öğretim tekniklerini uygulamalarını engellediğini ifade etmektedir. Snook araştırmasında, değerler eğitiminde okuldan daha önemli daha elverişli bir yerin olmadığını, öğretmenlerin değerler eğitiminin merkezinde rol oynadıklarında mesleki olarak hak ettikleri değeri alacaklarına inandığını,

değer eğitimi programlarının hazırlanmasına ve uygulamalarına katılmış olacaklarını belirtmektedir.

Kahne ve Middaugh (2006), “Is Patriotism Good for Democracy? A Study of High School Seniors’ Patriotic Commitments” adlı makalede, California Lisesi’nde 2366 öğrenci üzerinde yapmış olduğu bir çalışmadır. Öğrencilerin vatanseverlik tutumlarını ülkeye bağlılık, yapıcı vatanseverlik, aktif vatanseverlik olmak üzere üç boyutta incelemiştir. Ülkeye bağlılık boyutunda katılımcıların %68 ile ülkesine büyük sevgi hissettiğini ve bunu “I have a great love for the United States” şeklinde ifade ettiklerini; yapıcı vatanseverlik boyutunda katılımcıların %68 ile ülkenin geliştirilmesi için ülkenin bazı politikalarına karşı çıkabileceklerini ve bunu “I oppose some U.S. policies because I care about my country and want to improve it” şeklinde ifade ettikleri; aktif bağlılık boyutunda ise katılımcıların %41’nin iyi bir vatansever olmak için toplumdaki sivil ve siyasal hayata katılım gösterilmesi görüşünde olduklarını ve bunu “To be truly patriotic, one has to be involved in the civic and political life of the community” şeklinde ifade ettiklerini tespit etmişlerdir.

Chandler (2005), Florida’da ilköğretim beşinci. sınıf öğrencilerinin sosyalleşmesi öncesinde ilköğretim karakter eğitimi programının etkili olduğunu belirtmiştir. Bu araştırma 18 hafta boyunca, 116 beşinci sınıf öğrencisi üzerinde sosyal yeterlilik ve anti sosyal davranış ölçeği kullanılarak yapılmıştır. Yapılan çalışmada üç hipotez vardır. Birinci hipoteze göre sosyal yeterlilik öncesinde olan beşinci sınıflarda karakter eğitimi programına katılanlarda önemli derecede farklılıklar vardır. İkinci hipoteze göre, karakter eğitimi programında cinsiyet ve öğrenci ilişkisi istatistiksel olarak büyük yer alır. Üçüncü hipotez; karakter eğitimi programında öğrencilerin yetenekleri ve etnik kökenleri arasında önemli derecede ilişki vardır. Sonuçlar şunu göstermektedir; birinci ve ikinci hipotez kabul edilmiştir. İstatistiklere göre karakter eğitimi programına katılan öğrencilerde bu katılım sonrasında, öğrencilerin cinsiyetleri ile ilişkili olarak büyük ölçüde farklılıklar bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre uygulanan ölçeklerden olumlu anlamda daha fazla puan aldıkları belirtilmiştir. Üçüncü hipotez ise geri çevrilmiştir. Etnik açıdan çocukların karakter eğitimi programına katıldıktan sonra aralarında farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Thompson (2002) “The Effects of Character Education on Student Behavior- Karakter Eğitiminin Öğrenci (çocuk) Davranışlarına Etkisi ” adlı doktora tezinde ki amaç,

karakter eğitimi programının öğrencilerin (çocukların) davranışı üzerinde etkili olup olmadığını belirlemektir. Araştırmada öğrencilerin davranışları gözlemlenmiştir. Ayrıca öğretmen ve öğrencilerin aileleri ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde karakter eğitiminin öğrencilerin davranış kazanımındaki etkisi hakkında öğretmen, öğrenci ve aile görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sonucunda karakter eğitim ve öğretim programlarının ilköğretim okullarının ilk basamaklarından başlaması gerektiği vurgulanmıştır. Ek olarak karakter eğitimi programının diğer derslerle programda ilişkilendirilmesi ve bütünleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Diğer bir sonuç olarak da karakter eğitiminin çocuklar üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Bulach ve Butler, (2002) tarafından yapılan araştırmada on altı karakter değeri ile ilgili davranışların varlığının ya da yokluğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma lise (9-12. Sınıflar), Ortaokul (6-8. Sınıflar) ve ilkokul (1-5. Sınıflar) olmak üzere 3600 öğrenci ve 250 sertifikalı personel ile yapılmıştır. Okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci aileleri ile varılan fikir birliği ile 28 karakter değerinden 16 tanesi seçilmiş ve çalışmanın temelini bu seçilen değerler oluşturmuştur. Seçilen on altı karakter değerleri şunlardır: Saygı, dürüstlük, kendine hâkim olma, sorumluluk, işbirliği, doğruluk, şefkat, azim, merhamet, nezaket, affedicilik, vatanseverlik, hoşgörü, tevazu, cömertlik ve sportmenliktir. Çalışmanın bulgularına göre en fazla ortaokul ve liselerde olmak üzere saygı, nezaket, affedicilik ve tevazu değerlerine yönelik karakter eğitimi programlarına ihtiyaç vardır. İlköğretim düzeyinde ise nezaket, cömertlik ve sportmenlik değerlerine ihtiyaç olduğu saptanmıştır. Karakter eğitiminin gelecekteki etkisi eğitimcilerin, araştırmacıların ve program geliştiricilerin bu değerleri hazırlama, uygulama ve değerlendirme sürecindeki etkili ve kaliteli değerler eğitimi programı geliştirmelerine bağlıdır sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin elde edilme süreci ve verilerin çözümü kısımları açıklanmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntemde verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde betimleme söz konusudur (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012: 22). Araştırma konusuyla ilgili mevcut durumun saptandığı, olayı tasvir ederek problemi anlamayı amaçlayan betimsel araştırmalarda (Arıkan, 2011: 30) ele alınan durumu herhangi bir şekilde değiştirme ve etkileme çabası gösterilmez (Wiersma ve Jurs, 2005; Karasar, 2007). Araştırmada veriler dört adet açık uçlu soru ve bu sorularla ilgili dört adet resim çiziminden oluşan veri toplama formu ile toplandığından içerik analizi ve görsel analiz tekniği işe koşulmuştur.

İçerik analizi, mesaj değeri taşıyan her türlü verinin bir amaç doğrultusunda taranması, kategorilere ayrılması, özetlenmesi ve bulguların araştırma amacı doğrultusunda analiz edilmesi ve yorumlanması işlemlerini içeren bilimsel bir araştırma yöntemidir (Şahin Başfıncı, 2008: 53).

Resimlerin çözümlenmesinde görsel analiz tekniği işe koşulmuştur. Doküman analizinin bir alt başlığı olarak ele alınabilen görsel analizde görsel verilerin analizi yapılmaktadır. Görsel analiz, görsel verilerin, simgelerin, sembollerin, işaretlerin açıklanıp yorumlanması şeklinde tanımlanabilmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2015: 200). VanLeeuwen'e göre (2001'den akt. Sönmez ve Alacapınar, 2015: 200) görsel analizde simgenin analizi, sözlük ve o kültürdeki çağrıştırdığı anlamlarına göre yapılmalıdır. Çalışmada öğrencilerin resimleri analiz edilirken önce kullandıkları semboller sonra da bizim kültürümüzdeki anlamları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada çocukların resimlerinden yararlanılması fikri, çocukların kendilerini anlatabilmelerinin önemli bir aracının da resimler olduğu düşüncesidir. Nitekim Bono (1997) küçük çocukların fikirlerini sözcüklerle ifade etmede her zaman iyi olmadığını, bazen sözcüklerin anlaşılmasının zor olabileceğini ve gizledikleri anlamın yorumlanabilmesi için tahminler yapmak zorunda kalılabileceğini fakat çizimlerin açık ve görece daha belirgin olduğunu

belirtmektedir (akt. Artut, 2006: 216), Bununla birlikte resim ve çocuk birbirini tanımlayan, sürekli değişen ve gelişen dinamik olgulardır, iletişimin en etkili ve önemli unsurlarıdır (Artut, 2004: 224). Can Yaşar ve Aral'a göre (2009: 25) resim, çocukların kelimelerle ifade etmeye çalıştıkları bildirimlerden daha güçlü bir anlatım, ifade ve yansıtma aracıdır ve resim, çocuğun dış dünyayı algılayışının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda çocukların resimler yoluyla duygu, düşünce ve tutumlarını ortaya çıkardıkları söylenebilir. Çocuklar yaptıkları resimlerinde içinde buldukları çevrenin özelliklerini ve bu çevrede oluşturdukları kendi anlamlarını yansıtmaktadırlar (Hague, 2001 ve Ring, 2006'den akt. Ersoy ve Türkkın, 2009: 59). Luquet'e göre (1927'den akt. Toomela, 2006: 341) çocukların resim çizimlerindeki gelişime bakıldığında çocukların resimlerinde "gördüğü şeyden" daha çok "bildiği şeyi" çizme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında öğrencilerin hayat bilgisi dersindeki sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik değerlerini ne düzeyde öğrendiklerini açığa çıkarmak ve bu değerleri nasıl algıladıklarını daha detaylı ve gerçeğe en uygun şekilde betimlemek için sözlü ifadelerin yanında resimle ifadeleri de istenmiştir. Bu bağlamda araştırma betimsel bir durum saptaması niteliğindedir.

3.2. VERİLERİN KAYNAĞI

Bu çalışmada, 2014-2015 eğitim öğretim yılı Kırşehir ili Kaman ilçesindeki 5 ilkokulun 3. sınıf öğrencilerinden veriler toplanmıştır. Araştırma sürecine toplam 166 öğrenci katılmıştır. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden bir olan "benzeşik örnekleme" tekniğinden faydalanılmıştır. Bu tekniğin en genel özelliğini, evrenden araştırmanın problemiyle ilgili olarak benzeşik alt grup ya da grupların seçilerek çalışmanın burada gerçekleştirilebiliyor olmasıdır (Büyüköztürk vd., 2012, 90). Bu doğrultuda çalışma, benzer özelliklere sahip beş okulun öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırma verilerinin kaynağını oluşturan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Araştırma Verilerinin Kaynağını İlişkin Demografik Veriler

Okul Adı	Okul Kodu	Şube Kodu	Cinsiyet		Toplam
			E	K	
Alparslan İlkokulu (Merkez)	A	3A	12	7	19
		3B	5	14	19
		3C	9	14	23
Faik Güngör İlkokulu (Merkez)	B	3A	12	14	26
		3B	7	17	24
Melikşah İlkokulu (Merkez)	C	3A	5	5	10
60.Yıl Şehit Hüsnü Önkal İlkokulu (Merkez)	D	3A	10	7	17
		3B	10	4	14
Vali Recep Yazıcıoğlu İlkokulu (Merkez-Taşımali)	E	3A	8	6	14
Toplam			78	88	166

3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ

Araştırmada hayat bilgisi dersi kapsamındaki değerler incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin belirlenen değerler (sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik) ile ilgili görüşleri içerik analizi kullanılarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerden söz konusu değerler ile ilgili resimler çizmeleri istenmiş ve bu resimler görsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Bu bağlamda araştırma, içerik analizi ve görsel analiz yapılırken bu analiz türlerinin aşamaları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada izlenen adımlar aşağıda sıralanmıştır.

Araştırmanın hem içerik hem de görsel analiz kısmı için ilk aşamada araştırmanın hedefleri belirlenmiştir. Yine araştırmanın hem içerik hem de görsel analiz kısmı için ikinci aşamada veri toplama aracı geliştirilmiş, çalışma grubu oluşturulmuş ve veriler toplanmıştır. Araştırmada sekiz açık uçlu sorudan oluşan veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracında yer alan sorular Ahi Evran (2), Atatürk, Kırıkkale ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversite'lerinden toplam 5 öğretim üyesine “uygun”, “düzeltip kullanılabilir”, “uygun değil” şeklinde görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanların yaptığı

değerlendirmeler kendi kategorileriyle karşılaştırılmış ve karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek soruların güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak 0,89 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu uyum katsayısı soruların değerlendirmeciler tarafından yüksek güvenilirlikte kullanılabilmesini göstermektedir. Bununla birlikte uzman görüşleri doğrultusunda sorular ifade bakımından da düzeltilerek son hali verilmiştir. Veri toplama aracındaki sorular aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

1. Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.
2. Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.
3. Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.
4. Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.
5. Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.
6. Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.
7. Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.
8. Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Bu yolla oluşturulan veri toplama aracı, araştırmanın veri kaynağına gerekli izinler alındıktan sonra uygulanmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, uygulama yaptığı sınıflarda öğrencilere araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi vermiş, toplanan verilerin kişisel olarak onları değerlendirme amacıyla olmadığını belirtmiş ve böylece öğrencilerin güdülenmesini ve sorulara samimi cevaplar vermelerini sağlamışlardır. Bununla birlikte veriler bir kerede toplanmamış ve iki ayrı günde ikişer kişisel nitelik ile ilgili veri toplanmıştır.

Araştırmanın hem içerik hem de görsel analiz kısmı için üçüncü aşamada kategoriler belirlenmiştir. Kategorileri belirlemede, kategoriler önceden saptanmamıştır. Mesaj öğeleri ele alınıp gözden geçirildikçe kategoriler belirlenmiş yani açık yaklaşım tercih edilmiştir (Bilgin, 2014: 14). Bu bağlamda analiz birimlerinin hangi özellikleri içerdiği, öğrenci ifadeleri ve resimleri tekrar tekrar taranarak belirlenmiştir. Araştırmada araştırmacı ve tez danışmanı ayrı ayrı kategori oluşturmuşlar ve her birim üzerinde araştırmacıların oluşturduğu analiz birimlerine ait kategoriler kendi kategorileriyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit

edilerek kategorilerin güvenilirliği Miles & Huberman (1994)'ın formülü (Güvenirlik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Her bir kategoriye ait işlemler aşağıdaki Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Her Bir Kategoriye Ait İşlemler

	Araştırmacı tarafından oluşturulan kategori sayısı	Danışman tarafından oluşturulan kategori sayısı	Yapılan işlem	Kategorilerin güvenilirlik katsayısı
1. Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.	25	22	1 kategoride isimlendirme düzenlendi 2 kategori başka kategorilere dağıtıldı 1 kategori silindi	0,88
2. Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.	18	15	1 kategori başka kategorilere dağıtıldı 2 kategori silindi	0,83
3. Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.	15	14	2 kategoride isimlendirme düzenlendi 1 kategori başka kategorilere dağıtıldı	0,93
4. Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.	10	9	1 kategori silindi	0,90
5. Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.	12	11	1 kategori başka kategorilere dağıtıldı	0,92
6. Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.	9	8	3 kategoride isimlendirme düzenlendi 1 kategori başka kategorilere dağıtıldı	0,89
7. Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.	14	14	2 kategoride isimlendirme düzenlendi	1
8. Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.	6	9	3 kategori eklendi 2 kategoride isimlendirme düzenlendi	0,67
Kategorilerin güvenilirlik katsayısı ortalaması				0,88

Tablodan elde edilen uyum katsayılarına (0,88; 0,83; 0,93; 0,90; 0,92; 0,89; 1; 0,67) göre 8. soru dışındaki kategorilerin yüksek güvenilirlikte, 8. sorudaki kategorilerin orta

güvenirlikte kullanılabilceğini göstermektedir. Genel ortalamaya (0,88) bakıldığında uyum katsayılarına göre kategorilerin yüksek güvenirlikte kullanılabilceği görülmektedir.

Oluşturulan bu kategoriler yoluyla veri toplama aracındaki verileri anlama ve veriyi analiz etme aşamasına geçilmiş yani bu aşamayı verilerin frekanslarının nicel olarak belirlenmesi oluşturmuştur. Bu aşamada ilk olarak her bir veri toplama aracı soru bazında tek tek incelenmiştir. İçerik analizine tabi tutulan birinci, üçüncü, beşinci ve yedinci sorularda öğrencilerin ifadeleri ait oldukları değerde hangi boyutu ifade ettiği belirlenmiştir. Görsel analize tabi tutulan ikinci, dördüncü, altıncı ve sekizinci sorularda öğrencilerin resimli ifadeleri ait oldukları değerde hangi boyutu ifade ettiği belirlenmiştir. Bu sorularda tablolar iki sütüandan oluşturulmuştur. Birinci sütünde “kullanılan simge” ikinci sütünde “çıkarılan anlam” verilmiştir. Böylece VanLeeuwen'nin (2001'den akt. Sönmez ve Alacapınar, 2015: 200) ifade ettiği görsel analizdeki simgenin analizinin, sözlük ve o kültürdeki çağrıştırdığı anlamlarına göre yapılması sağlanmıştır. Bu yollarla elde edilen veriler tablolar yoluyla sunulmuş ve araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve öğrencilerin ifadelerini yansıtmak amacıyla veri toplama araçlarından örnek alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar B-3A-E-75 ve C-3A-K-608 şeklinde veri toplama aracına verilen kodlarla sunulmuştur. Buradaki kodlamada ilk ifade veri toplama aracının ait olduğu okulu, ikici ifade veri toplama aracının ait olduğu sınıf ve şubesini, üçüncü ifade öğrencinin cinsiyetini ve dördüncü ifade veri toplama aracının incelenme sırasını göstermektedir. Veri toplama aracı 5 adet A4 kâğıdından oluşturulmuştur. İlk sayfada öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla sorular yer almıştır. Diğer sayfaların her birinde bir kişisel nitelik ile ilgili ön sayfada “... denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusu, arka sayfada “... denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz” sorusu yer almıştır. Veri toplama aracına kodlar verilerken her bir kişisel nitelik yani sayfa ayrı ayrı kodlanmıştır. Çünkü verileri toplamada bir öğrenciden veriler bir defada toplanmamış, iki ayrı günde ikişer kişisel nitelik için veri toplama aracı uygulanmıştır.

İçerik analizinde son aşamayı değerlendirme, çıkarsama ve yorumlama oluşturmaktadır (Bilgin, 2014: 11). Araştırmada bu eylemler sonuç, tartışma ve öneriler ile verilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde İlköğretim 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersindeki değerlerden olan sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik ile ilgili kazanmış oldukları değerlerin, 1., 2. ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına uygunluğu ve edinim durumları incelenmiştir. Öğrenci görüşlerine yer verilerek kazanılan değerlerin ilgili programı destekleyip desteklemediği hakkında ki bulgulara ve buna bağlı yorumlara yer verilmiştir. Öğrenci görüşlerine göre bulgular, öğrencinin kazanımla ilgili yazılı ifadesi ve ilgili kazanımı öğrencinin resim ile betimlemesi ile elde edilmiştir. Bu sayede öğrencinin sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik değerlerini edinim durumları gösterilmiştir.

4.1. SEVGİ

Hayat Bilgisi Dersi kazanımlarından birisi olan “sevgi” ile ilgili öğrencilerin görüşlerini almak için iki ayrı soru kullanılmıştır. Bu sorulardan birisi öğrencinin ilgili değeri yazılı olarak ifade etmesi ve diğeri de ilgili değeri resimler ile betimlemesidir. Bu şekilde sevgi değeri ile ilgili öğrenci bulguları elde edilmiştir.

4.1.1. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular

Bu soruya ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin Sevgi Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular

Sıra	Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.	f
1	İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek)	100
2	Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.)	62
3	Hayvan sevmek	32
4	Mutluluk	31
5	Doğayı sevmek	18
6	Hediyeleşmek	15
7	Duygu (his, hoşlanmak)	14
8	Öğretmeni sevmek	13
9	Vatanı sevmek	12
10	Saygı	11
11	Okulu sevmek	8
12	Hoşgörülü olmak	4
13	Paylaşmak	4
14	Sarılmak, kucaklaşmak	2
15	Atatürk'ü sevmek	2
16	Dost Olmak	2
17	Evlenmek	2
18	Sevilen birini görmek	1
19	Anneler günü	1
20	Beraber vakit geçirmek	1
21	Sevgiyle konuşmak	1
22	Korumak	1

Araştırmanın “Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna 3. sınıf öğrencileri, 22 tane farklı ifade ile cevap vermişler ve öğrencilerin yazdıkları bu ifadeler Tablo 4.1’de görülmektedir. İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) (100), aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.) (62) , hayvan sevmek (32), mutluluk (31), doğayı sevmek (18) en çok kullanılan ifadeler olurken, hediyeleşmek (15), duygu (14), öğretmeni sevmek (13), vatanı sevmek (12), saygı (11), okulu sevmek (8), hoşgörülü olmak (4), paylaşmak (4) , sarılmak, kucaklaşmak (2), Atatürk’ü sevmek (2), dost olmak (2), evlenmek (2), sevilen birini görmek (1), anneler günü (1), beraber vakit geçirmek (1), sevgiyle konuşmak (1), korumak (1) ifadeleri sevgi değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur. İlköğretim 3. sınıf öğrencilerin “Sevgi denilince aklınıza

gelenleri yazınız” sorusuna vermiş oldukları 22 farklı ifadenin bazı öğrenci örnekleri aşağıda verilmiştir (diğer örnekler EK. 1.’de verilmiştir):

İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek)

A-3A-K-9 : “Bir kişiyi sevmek veya sevilmektir.”, A-3A-E-13 : “Bir insanın bir insanı sevmesidir.”, A-3B-K-22 : “İnsanların birbirine duyduğu bir şeydir.”.

Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.)

A-3B-K-19 : “Ben ailemde herkesi yani annemi, babamı, babaannemi ve kardeşimi çok seviyorum canım Ailem.”, A-3B-K-27 : “Sevgi anneye ve babaya yakınlık, teyze, amcaya yakınlık ve kişiye yakınlıktır. Kardeşimle eğleniyorum, amcamın çocuklarıyla çok eğleniyorum. Çocukları sevdiğimde çok seviniyorum.” , A-3B-K-28 : “ Sevgi olan yakınlık. Anne, baba, kardeş vb. kişilere yakınlık”.

Hayvan sevmek

A-3B-K-24 : “Sevgi insanın sevmesidir. Benim köpeğim Mila çok tatlıdır. Benim peşimden hiç ayrılmaz.”, A-3B-K-26 : “Hayvanları çok seviyorum ama en çok sevdiğim hayvan kedi, kedi zarar vermeyen bir hayvandır. O yüzden kediyi çok seviyorum.”, A-3B-K-31 : “Benim Ateş adında bir köpeğim var. Onun bir de kemiği var. Kemiği atıyorum getir deyince getiriyor. Göğsüme vuruyorum üstüme atlıyor ve ona ekmek veriyorum ve elimle seviyorum.” .

Mutluluk

A-3B-K-22 : “Sevgi; barış, saygı ve insana mutluluk verir. İnsanlar hep beraber oyunlar oynarlar, yemek yerler. Güzel şeyler söylerler. Böylece insanların mutluluğu hiçbir zaman eksilmez.”, A-3B-K-29 : “Annemize duyduğumuz mutluluktur.”, A-3B-K-33 : “Sevgi insanı mutlu eder.”.

Doğayı sevmek

A-3C-K-37 : “Mesela doğa sevgisidir.”, A-3C-K-38 : “Ben doğayı seviyorum, çok seviyorum doğayı”, A-3C-K-39 : “Bence sevgi bir şeyi sevmeyi göstermektir, mesela doğa sevgisi. Çiçek sevgisi bunlarda.”.

Hediyeleşmek

A-3A-K-18 : “Doğum günümüzde bir arkadaşımız bize çok güzel bir hediye alınca seviniriz.”, **A-3B-K-21** : “Babam bana bir gün çok istediğim bir bebeği almıştı. O zaman çok mutlu olmuştum. Demek ki babam beni seviyordu.”, **A-3A-E-4** : “ Bir kişi doğum gününe geldi sevindim”.

Duygu (his, hoşlanmak)

A-3C-E-49 : “Sevgi bir şeye duyulan duygudur.”, **A-3A-E-15** : “Birini sevmek, hoşlanmak.”, **A-3C-K-42** : “Bence sevgi, bir şeyi sevmek, hoşlanmak, hoşnut etmektir.”.

Öğretmeni sevmek

A-3B-K-19 : “Sevgi harika ve muhteşem bir şeydir. Ben öğretmenimi çok seviyorum. Siz bana sayı saymayı, okumayı, yazmayı, Atatürk’ü öğrettiniz canım öğretmenim.”, **A-3C-K-40** : “Bence sevginin bir sürü çeşidi var. Mesela öğretmen sevgisi, ...”, **A-3C-K-53** : “Öğretmen sevgisi, öğrenci sevgisidir ve müdür sevgisidir.”.

Vatanı sevmek

A-3B-K-26 : “Vatanımı çok çok seviyorum.”, **A-3C-K-40** : “Bence sevginin bir sürü çeşidi var. Mesela vatan sevgisi, ...”, **A-3C-E-44** : “Vatan sevgisidir”.

Saygı

A-3A-E-1 : “Akrabalarımıza saygı duymalıyız. Büyüklerimize saygı duymalıyız.”, **A-3A-K-2** : “Saygı, sevgi, hoşgörü ...”, **A-3A-E-6** : “Ben büyüğüme saygı gösteririm.”.

Okulu sevmek

A-3C-K-40 : “Bence sevginin bir sürü çeşidi var. Mesela okul sevgisi, ...”, **A-3C-K-58** : “Okul sevgisi ...”, **C-3A-K-120** : “Sevgi denilince aklıma okul sevgisi geliyor.”..

Hoşgörülü olmak

A-3A-K-2 : “Saygı, sevgi, hoş görü.”, **B-3A-E-80** : “Sevgi dostluğun bir parçasıdır. Sevgi nezaket, hoşgörü, nazik gibidir.”, **B-3B-K-108** : “Hoşgördür.”.

Paylaşmak

A-3B-K-20 : “Arkadaşlarımla her şeyi paylaşıyorum. Herkese sevgi katıyorum, her şeyimi paylaşıyorum.”, **B-3B-K-108** : “Paylaşmaktır.”, **C-3A-E-116** : “bir şey paylaşırsak sevgi kazanmış oluruz. Eğer bir şey paylaşmazsak sevgi kazanamayız.”.

Sarılmak, kucaklaşmak

A-3A-K-17 : “İnsanların sarılması, kucaklaşmasına sevgi denir.”, **B-3A-E-77** : “Bence sevgi sarılmaktır.”.

Atatürk’ü sevmek

A-3C-K-57 : “Atatürk sevgisidir.”, **A-3C-K-59** : “Atatürk sevgisi, ...”.

Dost Olmak:

B-3A-E-79 : “Bence sevgi birini sevmek, onunla dost olmaktır.”, **B-3A-E-80** : “Sevgi dostluğun bir parçasıdır.”.

Evlenmek

B-3B-K-105 : “Sevgi bence: mesela, sevgi sadece evlenmek anlamında olmaz. Arkadaş sevgisi de olabilir. Çoğunlukla sevgi deyince aklıma evlenmek gibi bir şey gelir.”, **C-3A-E-111** : “Sevgi birisiyle hayat yaşamaktır. Birisiyle ömür boyu yaşamaktır. Bir insan evliyse ona çiçek vermektir.”.

Sevilen birini görmek

A-3A-E-10 : “Birisini görünce çok sevinirim.”.

Anneler günü

A-3A-K-16 : “Anneler günü”.

Beraber Vakit Geçirmek

A-3C-K-55 : “Bir kişiyi sevmek ve o kişiyle vakit geçirmektir.”.

Sevgiyle konuşmak

B-3A-K-67 : “İnsanların birbirlerine güzel sözler söylemesi de sevgi ifade eder.”.

Korumak

B-3A-K-72 : “Bence sevgi herkesi korumak gibi bir duygudur. Sevgi sevmek, korumak, öpmek gibi bir duygudur. Bence sevgi insanı korumaktır. Sevgi kendimizi nasıl koruyorsak öyle sevmektir.”.

4.1.2. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular

“Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna 3. Sınıf öğrencilerinin cevaben çizdikleri resimlerle ilgili bulgular Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Resimli İfadeler İle İlgili Bulgular

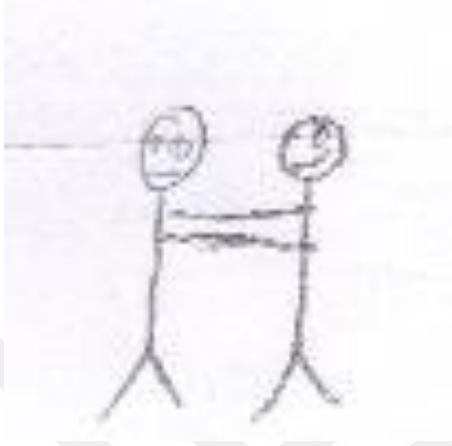
Sıra	Kullanılan simge	Çıkarılan Anlam	f
1	El ele tutuşan, sarılan insan figürleri	Sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutuşmak	50
2	Genellikle aynı yaş ve cinsiyette olan iki insan figürü	İnsan sevmek (arkadaş sevmek)	46
3	Anne, baba ve çocuk figürleri	Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.)	45
4	Ev ve içinde ya da dışında aileden insan figürleri	Yuvayı sevmek	39
5	Dağ, güneş, ağaç, nehir, çiçek vb. figürleri	Doğayı sevmek	36
6	Birbirine güzel sözler söyleyen insan figürleri	Sevgiyle konuşmak	34
7	Birbirine çiçek ve başka şeyler veren insan figürleri, doğum gününü anlatan resimler	Hediyeleşmek	31
8	İnsanlarla birlikte kedi, köpek, kuş vs. figürleri	Hayvan sevmek	22
9	İnsan, park, oyuncak, top vs. figürleri	Birlikte vakit geçirmek	20
10	Gülen insan ve güneş figürleri	Gülümsemek	20
11	Kalp figürleri	Duygu (his)	17
12	Okul, öğretmen, sıra, öğrenci figürleri	Okulu sevmek	16
13	Okul ve sadece öğretmen ve öğrenci figürü	Öğretmeni sevmek	4
14	Süslenmiş mekân, gelin ve damat figürleri	Evlenmek	3
15	Anne, çocuk ve yazılarla ifadeler	Anneler günü	2

Araştırmanın “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna 3. sınıf öğrencileri, 15 tane farklı ifade ile cevap vermişlerdir. Sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutuşmak (50), insan sevmek (arkadaş sevmek) (46), aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.) (45), yuvayı sevmek (39), doğayı sevmek (36), sevgiyle konuşmak (34), hediyeleşmek (31) öğrencilerin resimli tasvirlerinde en çok kullanılan ifadeler olurken, hayvan sevmek (22), birlikte vakit geçirmek (20), gülümsemek (20), duygu (his) (17), okulu sevmek (16), öğretmeni sevmek (4), evlenmek (3) ve anneler günü(2) ifadeleri öğrencilerin resimli tasvirlerinde sevgi değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

İlköğretim 3. sınıf öğrencilerin “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna vermiş oldukları 15 farklı resimli ifadenin bazı örnekleri aşağıda verilmiştir (diğer örnekler Ek.2.’de verilmiştir):

Sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutmak

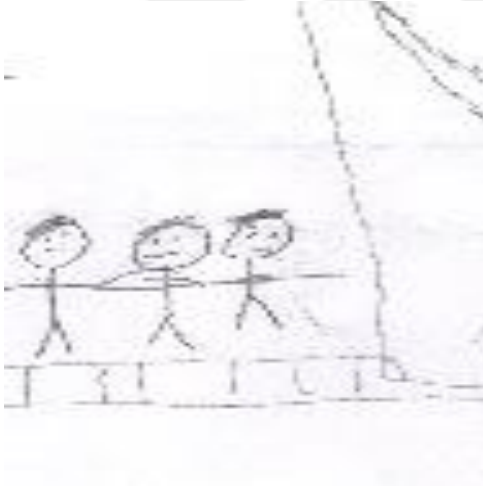
A-3A-E-1

A-3A-E-4

A-3A-E-15

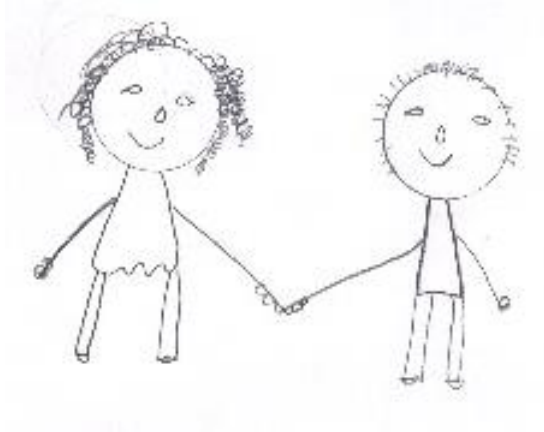

A-3B-K-22

İnsan sevmek (arkadaş sevmek)

A-3B-K-28

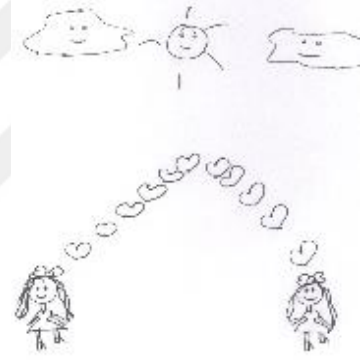
A-3B-K-35

A-3C-K-43

A-3C-K-53

Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.)

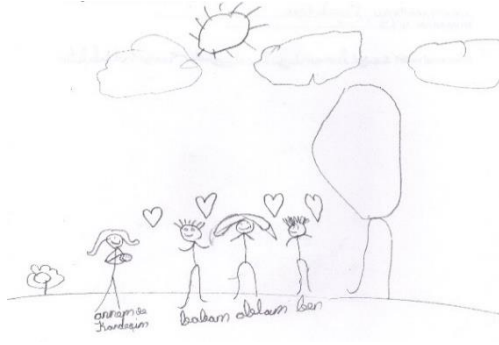
A-3B-K-19

A-3B-K-32

A-3C-E-49

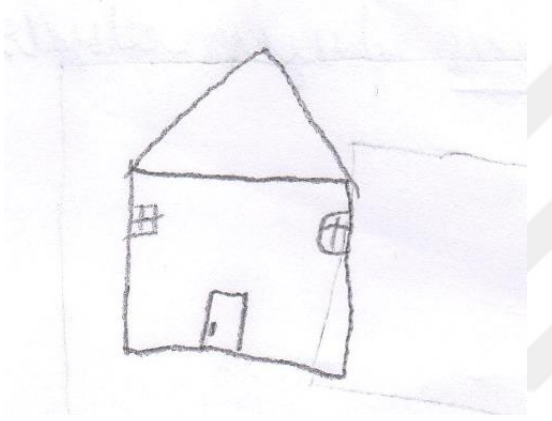

A-3C-K-54

Yuvayı sevmek

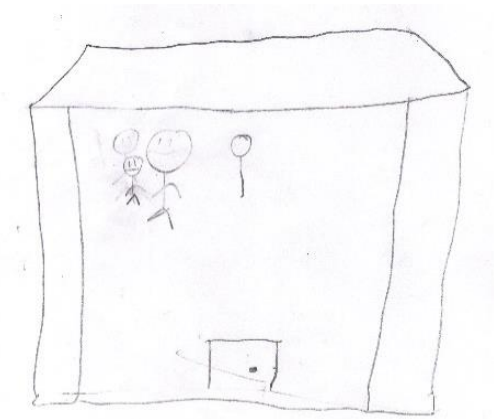
A-3A-E-1

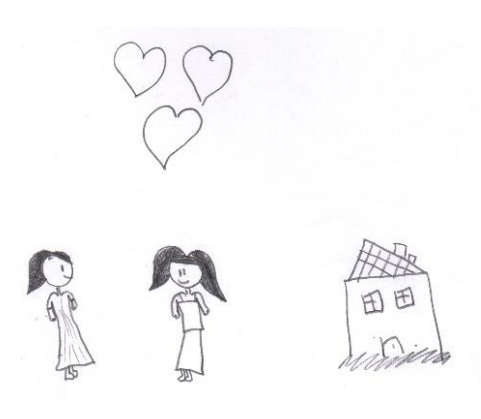
A-3A-E-3

A-3A-E-14

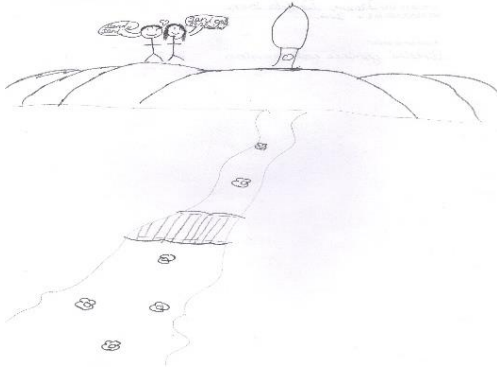

A-3C-K-37

Doğayı sevmek

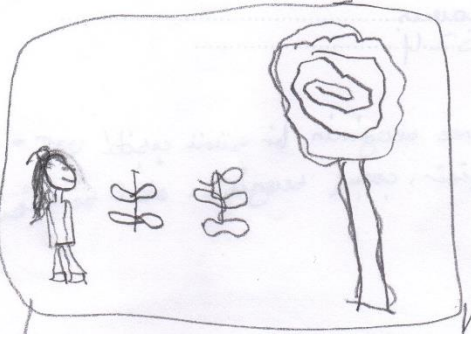
A-3A-E-10

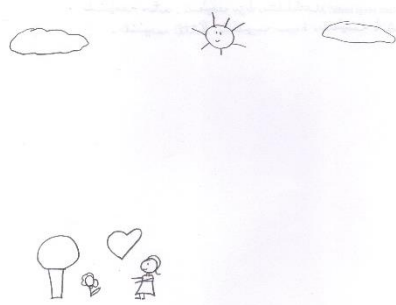
A-3C-K-38

A-3C-K-40

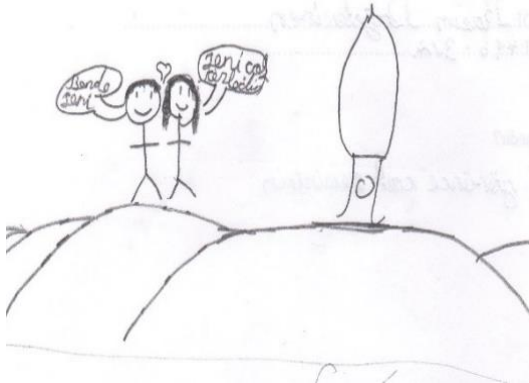

A-3C-K-46

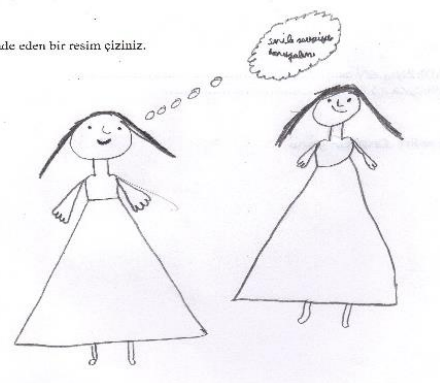
Sevgiyle Konuşmak

A-3A-E-10

A-3A-K-16

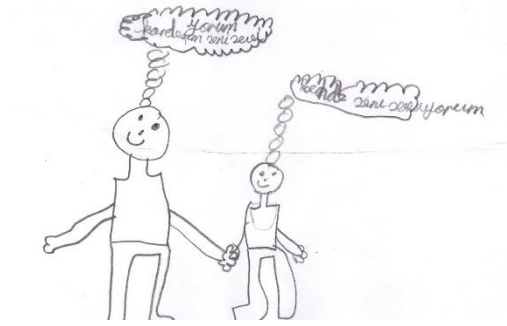
Sevgi ifade eden bir resim çiziniz.

A-3B-K-24

A-3B-K-31

Hediyeleşmek

A-3A-E-9

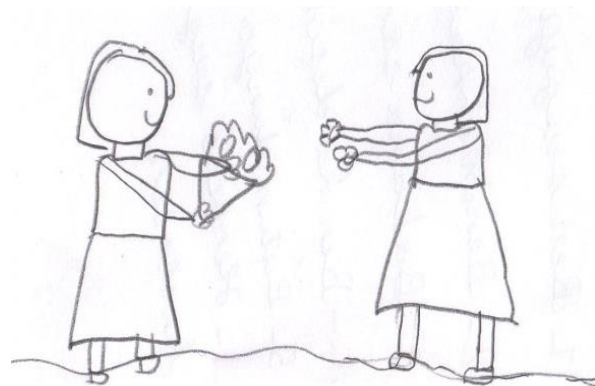
A-3B-K-32

A-3C-K-39

B-3A-K-70

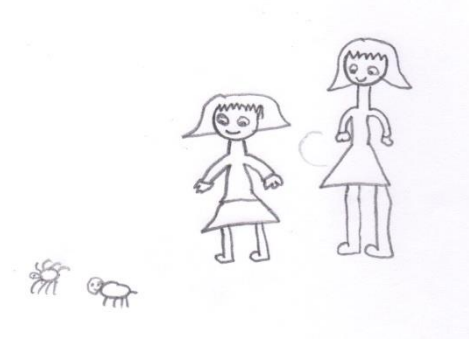

Hayvan sevmek

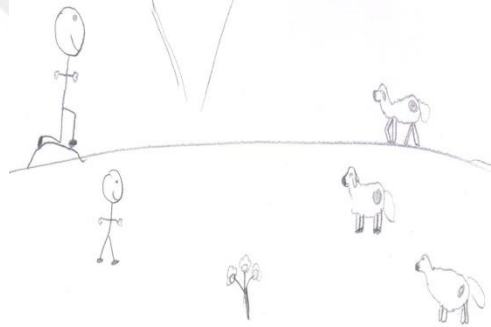
A-3A-K-2

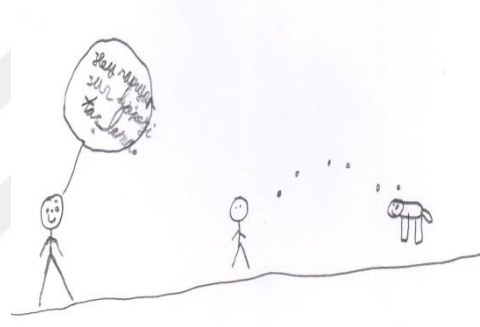
A-3C-K-42

A-3C-E-44

A-3C-E-47

Birlikte vakit geçirmek

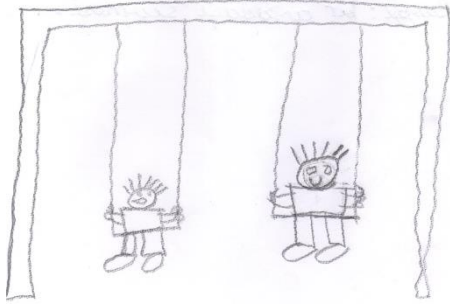
A-3A-E-6

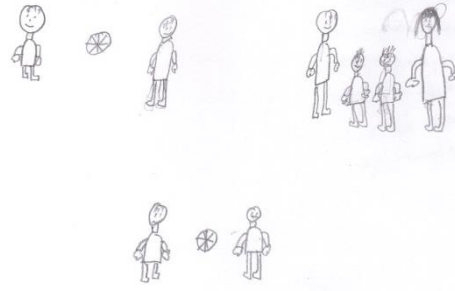
A-3A-K-7

A-3A-E-11

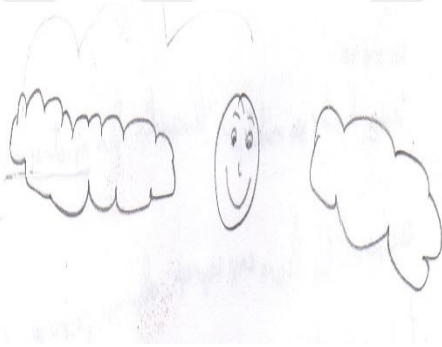

B-3A-E-66

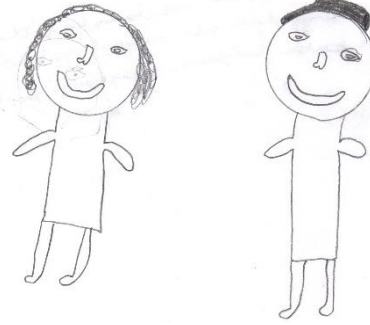

Gülümsemek

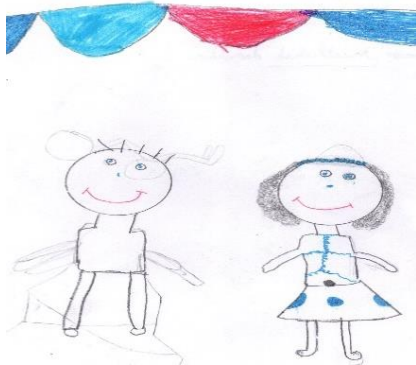
A-3B-K-19

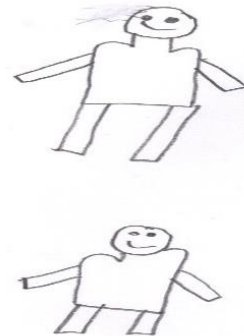
A-3B-K-20

A-3B-K-35

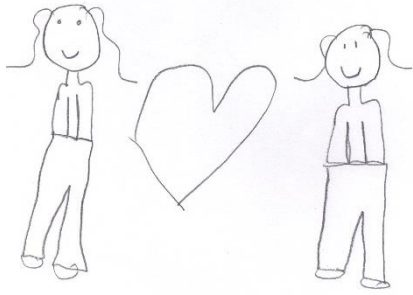

D-3A-E-133

Duygu (his)

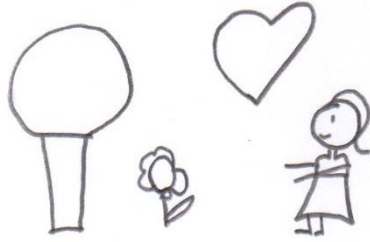
A-3C-K-43

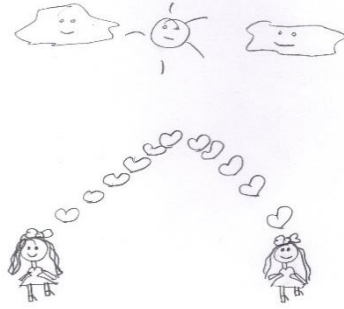
A-3C-E-44

A-3C-K-46

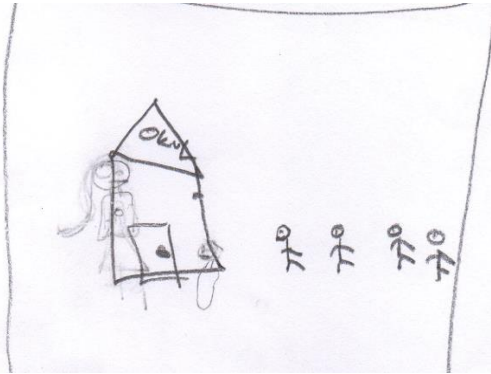

A-3C-K-53

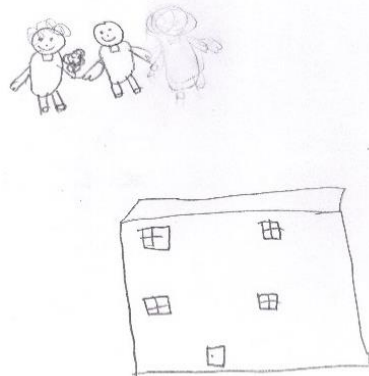

Okulu sevmek

A-3C-K-40

B-3A-E-76

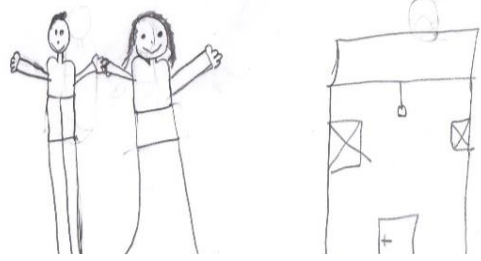

C-3A-K-113

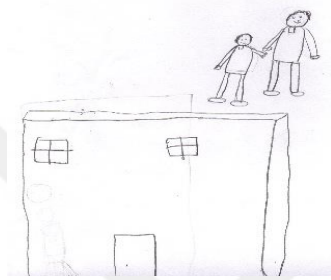

Öğretmeni sevmek

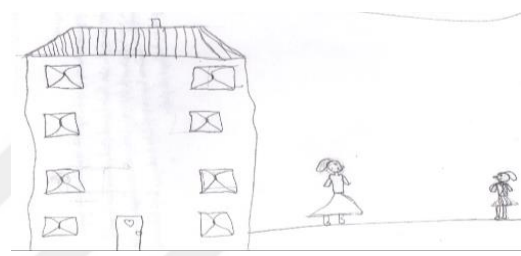
C-3A-K-114

B-3A-E-73

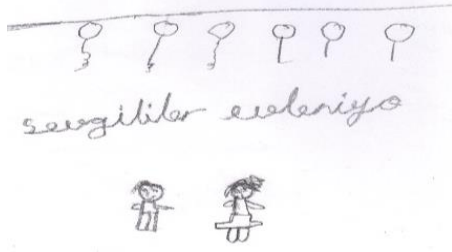

E-3A-K-152

Evlenmek

A-3A-E-13

B-3B-K-105

Anneler günü

A-3A-K-8

A-3A-K-17

4.1.3. Öğrencilerin Sözel ve Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlerden Sevgi Değerini Edinim Durumları Nasıldır?

3.sınıf öğrencilerinin sözel ve görsel ifadelerine göre Hayat Bilgisi Dersi sevgi değerini edinim durumları Hayat Bilgisi Programımdaki sevgi değerinin alt edinim boyutları ile karşılaştırılarak tespit edilmiştir.

4.1.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Sevgi Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında sevgi değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin sözel ifadeleri kıyaslanarak sevgi değerinin edinim durumu Tablo 4.3’de gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sevgi Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Sevgi Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Sevgi Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 34)	“Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Kendini sevmek	X
Ailesini ve akrabalarını sevmek	Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.) (62)
Arkadaşlarını ve başkalarını sevmek	İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) (100)
Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme	Duygu (14), hediyeleşmek (15), hoşgörülü olmak (4), paylaşmak (4) , sarılmak, kucaklaşmak (2), dost olmak (2), sevgiyle konuşmak (1), beraber vakit geçirmek (1)
Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma	Öğretmeni sevmek (13), okulu sevmek (8)
Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme	X
Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma	X
Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevmek	Vatanı sevmek (12)
Ülkesini sevmek	Vatanı sevmek (12)
İnsanları sevmek	İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) (100)
Doğayı sevmek	Doğayı sevmek (18),

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2009: 34) değerler içerisinde yer alan sevgi değerinin öğrencide kazandırılması gereken ifadeler belirlenmiştir. Yapılan çalışmada, öğrencilerin belirtmiş olduğu ifadeler ile programda kazandırılması gereken ifadeler (değerler) kıyaslandığında: İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) (100)

ile insanları sevmek, arkadaşlarını ve başkalarını sevmek; aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.) (62) ile ailesini ve akrabalarını sevmek; doğayı sevmek (18) ile doğayı sevmek; öğretmeni sevmek (13), okulu sevmek (8) ile okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma; vatani sevmek (12) ile yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevmek, ülkesini sevmek; duygu (14), hediyeleşmek (15), hoşgörülü olmak (4), paylaşmak (4), sarılmak, kucaklaşmak (2), dost olmak (2), sevgiyle konuşmak (1), beraber vakit geçirmek (1) ile arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer alan kendini sevmek, başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme, millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma ve ülkesini sevmek ifadeleri öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar da öğrenci yazılı ifadelerinde gözlemlenmemiştir. Buna karşın öğrencilerin vermiş oldukları hayvan sevmek (32), mutluluk (31), saygı (11), Atatürk'ü sevmek (2) ve korumak (1) cevapları da programda bulunmamaktadır.

4.1.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Sevgi Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında sevgi değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin resimli betimlemeleriyle elde edilen bulgular kıyaslanarak sevgi değerinin edinim durumu Tablo 4.4'de gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sevgi Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Sevgi Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Sevgi Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB,2009:34)	“Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çizin” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Kendini sevmek	X
Ailesini ve akrabalarını sevmek	Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.) (45)
Arkadaşlarını ve başkalarını sevmek	İnsan sevmek (arkadaş sevmek) (46)
Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme	Sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutuşmak (50), sevgiyle konuşmak (34), hediyeleşmek (31), birlikte vakit geçirmek (20), gülümsemek (20), duygu (his) (17)
Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma	Okulu sevmek (16), öğretmeni sevmek (4)
Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme	X
Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma	X
Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevmek	Yuvayı sevmek (39)
Ülkesini sevmek	X
İnsanları sevmek	İnsan sevmek (arkadaş sevmek) (46)
Doğayı sevmek	Doğayı sevmek (36)

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 34) sevgi değeri ile yapılan bu çalışmada öğrencilerin resimle betimlediği ifadeler karşılaştırıldığında: Sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutuşmak (50), sevgiyle konuşmak (34), birlikte vakit geçirmek (20), gülümsemek (20), duygu (his) (17) ile arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme; insan sevmek (arkadaş sevmek) (46) ile insanları sevmek, arkadaşlarını ve başkalarını sevmek; aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.) (45) ile ailesini ve akrabalarını sevmek; yuvayı sevmek (39) ile yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevmek; okulu sevmek (16), öğretmeni sevmek (4) ile okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer alan kendini sevmek, başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme, millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma ve ülkesini sevmek ifadeleri öğrencilerin resimli betimlemelerinde gözlemlenmemiştir. Buna karşın hayvan sevmek (22), evlenmek (3) ve anneler günü (2) cevapları da programda bulunmamaktadır.

4.1.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Sevgi Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında bulunan sevgi değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin hem sözel hem de resimli betimlemeleriyle elde edilen ifadeler kıyaslanarak sevgi değerinin edinim durumu Tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Sevgi Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Sevgi Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Sevgi Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB,2009: 34)	“Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler	“Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Kendini sevmek	X	X
Ailesini ve akrabalarını sevmek	Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.) (62)	Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.) (45)
Arkadaşlarını ve başkalarını sevmek	İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) (100)	İnsan sevmek (arkadaş sevmek) (46)
Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme	Hediyeleşmek (15), duygu (14), hoşgörülü olmak (4), paylaşmak (4), sarılmak, kucaklaşmak (2), dost olmak (2), sevgiyle konuşmak (1), beraber vakit geçirmek (1)	Sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutuşmak (50), sevgiyle konuşmak (34), hediyeleşmek (31), birlikte vakit geçirmek (20), gülümsemek (20), duygu (his) (17)
Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma	Öğretmeni sevmek (13), okulu sevmek (8)	Okulu sevmek (16), öğretmeni sevmek (4)
Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme	X	X
Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma	X	X
Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevmek	Vatanı sevmek (12)	Yuvayı sevmek (39)
Ülkesini sevmek	Vatanı sevmek (12)	X
İnsanları sevmek	İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) (100)	İnsan sevmek (arkadaş sevmek) (46)
Doğayı sevmek	Doğayı sevmek (18)	Doğayı sevmek (36)

Öğrencilerin hem yazılı ifadeleri hem resimli betimlemeleri ve hem de Hayat Bilgisi Öğretim Programı (MEB, 2009: 34) incelendiğinde ortak ifadelerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Öğrenciler, hem “Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna verdikleri yazılı ifadeler ve hem de “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna verdikleri resimli betimlemelerde, Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda (MEB, 2009: 34) bulunan kendini sevmek, başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme

ve millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma alt değerlerinin hiç birine uygun ifade ile cevap vermemişlerdir.

4.2. YARDIMSEVERLİK

Hayat Bilgisi Dersi kazanımlarından birisi olan “yardımseverlik” ile ilgili öğrencilerin görüşlerini almak için iki ayrı soru kullanılmıştır. Bu sorulardan birisi öğrencinin yardımseverlik değerini yazılı olarak ifade etmesi ve diğeri de yardımseverlik değerini resimler ile betimlemesidir. Bu şekilde kişisel nitelikle ilgili öğrenci bulguları elde edilmiştir.

4.2.1. “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu soruya ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. *İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular*

Sıra	Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.	f
1	İnsanlara yardım etmek	63
2	Arkadaşa yardım etmek	53
3	Yaşlılara yardım etmek	28
5	Yardım yapmayı sevmek	25
4	Aile bireyelerine yardım etmek	21
6	Yardıma muhtaç olanlara yardım etmek	13
7	Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek	11
8	Duygu	9
9	Engellilere yardım etmek	7
10	Hayvanlara (canlılara) yardım etmek	6
11	İyilik yapmak	6
12	Yardım ederek yardımsever olmak	5
13	Komşuya yardım etmek	2
14	Anlaşılamayan bir soruyu beraber çözebilmek	2

Araştırmanın “Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrenciler 14 farklı cevap vermişlerdir. İnsanlara yardım etmek (63), arkadaşına yardım etmek (53), yaşlılara yardım etmek (28), yardım yapmayı sevmek (25), aile bireyelerine

yardım etmek (21) en çok kullanılan ifadeler olurken, yardıma muhtaç olanlara yardım etmek (13), trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (11), duygu (9), engellilere yardım etmek ve korumak (7), hayvanlara (canlılara) yardım etmek (6), iyilik yapmak (6), yardım ederek yardım sever olmak (5), komşuya yardım etmek (2), anlaşılamayan bir soruyu beraber çözebilmek (2) ifadeleri yardımseverlik değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur. Bu ifadelerin bazıları aşağıda yazılı olan öğrenci görüş örnekleri ile belirtilmiştir. Yardımseverlik değeri ile ilgili diğer öğrenci örnekleri Ek. 3.'de verilmiştir.

İnsanlara yardım etmek

A-3A-E-327: “Bir insanın bir insana yardım etmesidir. Bir insan zor durumda kaldığında ona yardım etmektir.”, **A-3A-E-333:** “Bir insana yardım etmektir.”, **A-3A-K-334:** “Birisine yardım etmek, mesela onlarda bize yardım eder”.

Arkadaşa yardım etmek

A-3A-E-329: “Arkadaşım düştüğünde kaldırarak yardımseverlik yaparım.”, **A-3A-E-331:** “ Arkadaşımıza yardım etmektir.”, **A-3A-E-336:** “ Bir arkadaşımız düştüğünde yardım ederiz.”.

Yaşlılara yardım etmek

B-3A-K-383: “ Yardımseverlik yaşlılara yardım etmek, yaşlıları sevmek ve onlara iyi davranmaktır.”, **B-3A-K-395:** “ Karşıdan karşıya geçen yaşlı bir teyzeye yardım etmektir.”, **B-3A-E-398:** “Yaşlılara yardım ederim. Bir yaşlı teyze çöpü dökemiyorsa ben dökerim.”.

Yardım yapmayı sevmek

A-3B-K-353: “Yardım severlik çok güzeldir. Örneğin birisi yolda düşerse ona yardım ederiz. O da sana yardım eder.”, **A-3B-K-355:** “ Ben yardımseverliği çok seviyorum. Yardımseverlik yapmak çok güzeldir. Ben yardımseverlik yapıyorum ve yaşlılara yardımseverlik yapmak çok hoşuma gidiyor”.

Aile bireylerine yardım etmek

A-3A-E-328: “Anneme yemek işlerinde yardım ettim. Babama dışarı işlerinde yardım ettim. Dedeme araba yıkamasına yardım ettim.”, **A-3A-E-329:** “Dedem elma

topluyor ve ben ona yardım ederek yardımsever oldum.”, A-3A-K-339: “Anne ve babama yardım etmektedir.”.

Yardıma muhtaç olanlara yardım etmek

B-3A-K-394: *“Bize ihtiyacı olan bir kimseye yardım etmektedir.”, B-3B-K410: “Bence yardımseverlik; yaşlılara, engellilere, yoksullara yani yardıma muhtaçlara yardım etmektedir.”, B-3B-K-415: “ Bir yardıma muhtaç kişilere yardım etmektedir.”.*

Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek

A-3A-E-344: *“Karşıdan geçen bir yaşlı teyzeye yardım ederim.”, A-3B-K-354: “ Diyelim ki bir yaşlı teyze yoldan geçemiyorsa ona yardım edersek bu yardımseverlik olur.”, B-3A-K-395: “Karşıdan karşıya geçen yaşlı bir teyzeye yardım etmektedir.”.*

Duygu

B-3A-K-383: *“ Yardımseverlik güzel bir duygudur. Ben yardım etmeyi çok seviyorum.”, B-3A-K-394: “Yardımseverlik bizi mutlu eder.”, B-3A-E-397: “ Yardım etmek çok güzel bir şeydir. Biz yardım ettikçe ödüllendirilebiliriz.”, B-3B-K-419: “ Yardım etmek, yardımseverliktir ve güzel bir şeydir. Adı üstünde yardımseverliktir.”.*

Engellilere yardım etmek ve onarları korumak

D-3A-E-447: *“Bir kişi görmüyor ise ona yardım etmektedir.”, D-3A-E-451: “Bir kişinin yaşlı veya engelli birine yardım etmesidir.”, D-3A-K-454: “ Engeli olan bir insana yardım etmektedir.”.*

Hayvanlara (canlılara) yardım etmek

A-3B-K-346: *“ Hayvanlara çok zarar veriliyor, bu yüzden yolda gördüğüm hayvanlara yardım ederim ve onları beslerim.”, A-3C-K370: “ Bir kişiye ya da bir canlıya yardım etmek demektir.”.*

İyilik yapmak

A-3C-E-377: *“ İyilik, yardım etmek ve güzel söz.”, A-3C-E-378: “İyilik demektir.”. B-3B-K-423: “ Herkese iyilik yapmaktır.”, D-3A-E-447: “ Bir kişiye iyi davranmaktır.”.*

Yardım ederek yardımsever olmak

A-3A-E-329: “Ben yardım ederek yardımsever olurum.”, **A-3C-K-361:** “Yardımseverlik yardım yapmaktır.”, **B-3B-K-413:** “ Birilerine yardım etmek yani yardımı sever olmaktır.”.

Komşuya yardım etmek

A-3A-E-332: “Ben komşuma yardım ettim.”, **A-3C-K-360:** “Komşumuzun bir şeyi olmadığında yardım ederim.”.

Anlaşılmayan bir soruyu beraber çözebilmek

B-3A-K-384: “ Ders çalışırken arkadaşımız bir konuyu anlayamadı, ona konu hakkında bilgi vermek de bir yardımseverliktir.”, **B-3A-E-397:** “ Bir arkadaşımız bir soruyu anlayamadığında o arkadaşımıza yardım etmemizdir.”.

4.2.2. “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular

Bu soruya ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7. *İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin “ Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular*

Sıra	Kullanılan simge	Çıkarılan Anlam	f
1	Yaralı insan figürü, yaralanan birini yerden kaldırarak yardım eden insan figürü, ambulans figürü	Yaralanan birisine yardım etmek	70
2	Trafik ışığı, karşıdan karşıya geçmek isteyen insan figürü, yaya geçidi	Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek	26
3	Yaşlı insan figürü, bastonlu insan figürü, ayakta bekleyen insana yer veren öğrenci figürü	Yaşlılara yardım etmek	25
4	Aile bireyleri figürü, annesine yardım eden öğrenci figürü	Aile bireyelerine yardım etmek	12
5	Arkadaşının elini tutan öğrenci figürü, arkadaşı ile birlikte olan öğrenci figürü.	Arkadaşa yardım etmek	7
6	Tekerlekli sandalye, Gözleri görmeyen insan figürü, Bastonlu insan figürü.	Engellilere yardım etmek	7
7	Oyuncağını paylaşan insan figürü	Beraber oynamak ve oyuncakları paylaşmak	7
8	Yaralı hayvanı tedavi eden insan figürü, hayvanlara merhametle davranan insan figürleri	Hayvanlara yardım etmek	6
9	Çalışan insan figürleri	İş yapan birisine yardım etmek	3

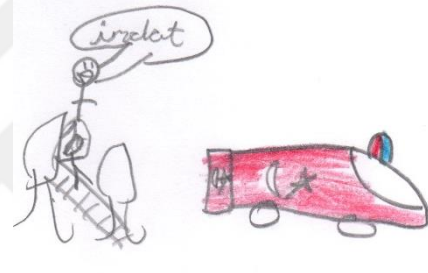
“Araştırmanın “Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna 3. sınıf öğrencileri, 9 farklı ifade ile cevap vermişlerdir. Yaralanan birisine yardım etmek (70), trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (26), yaşlılara yardım etmek (25), aile bireylerine yardım etmek (12) öğrencilerin resimli tasvirlerinde en çok kullanılan ifadeler olurken, arkadaşına yardım etmek (7), beraber oynamak ve oyuncakları paylaşmak (7), engellilere yardım etmek (7), hayvanlara yardım etmek (6) ve iş yapan birisine yardım etmek (3) ifadeleri öğrencilerin resimli tasvirlerinde yardımseverlik değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur. Bu ifadelerden bazıları aşağıda öğrencilerin çizmiş oldukları resim örnekleri ile belirtilmiştir (Ek. 4.’te diğer öğrenci örnekleri verilmiştir):

Yaralanan birisine yardım etmek

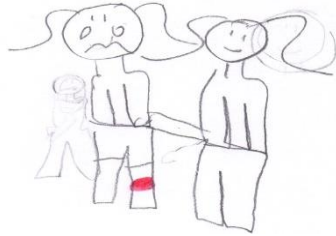
A-3A-E-329

A-3A-E-333

A-3C-K-371

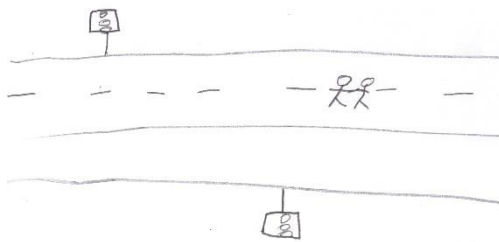

A-3C-K-373

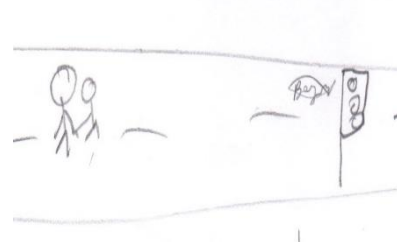

Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek

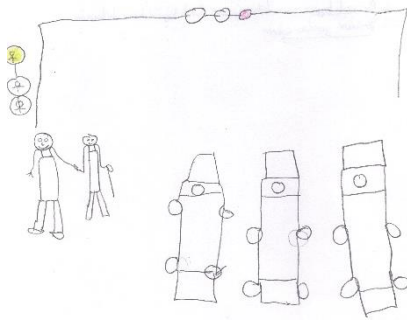
A-3A-E-332

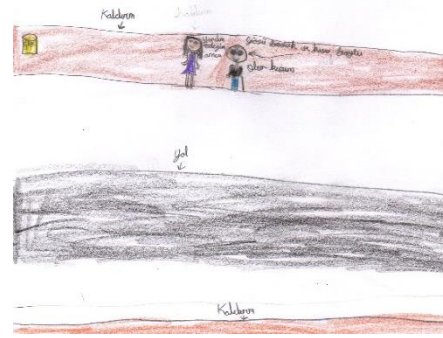
A-3A-E-344

B-3A-E-398

B-3B-K-409

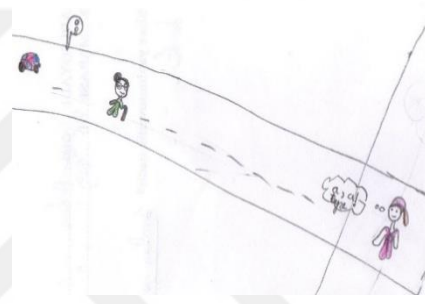

Yaşlılara yardım etmek

B-3A-K-387

B-3B-K-417

C-3A-K-437

D-3A-E-453

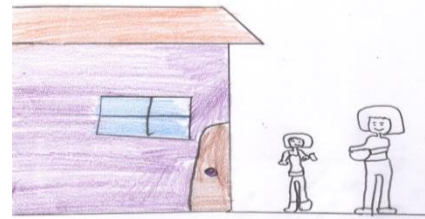

Aile bireylerine yardım etmek

A-3A-K-334

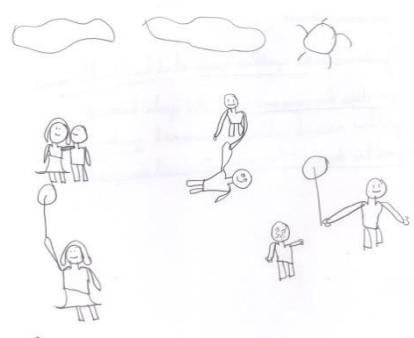
A-3C-K-362

A-3C-K-363

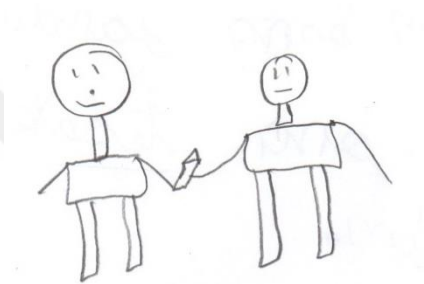

B-3A-K-383

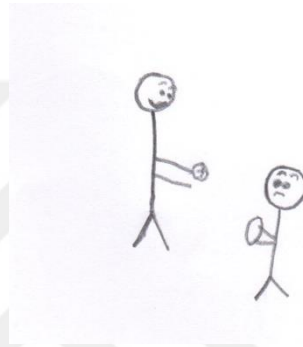

Arkadaşa yardım etmek

A-3B-K-359

A-3C-K-370

B-3A-K-389

E-3A-K-476

Engellilere yardım etmek

B-3B-K-418

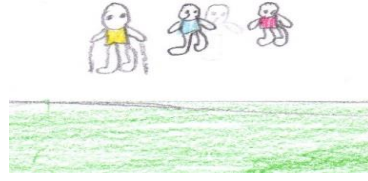
B-3B-K-422

D-3A-E-447

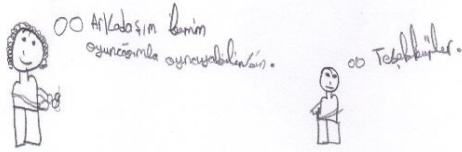

D-3B-E-460

Beraber oynamak ve oyuncakları paylaşmak

A-3C-K-368

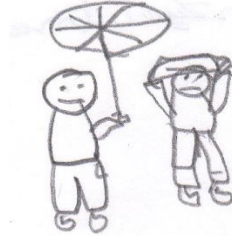
B-3A-K-390

B-3A-K-391

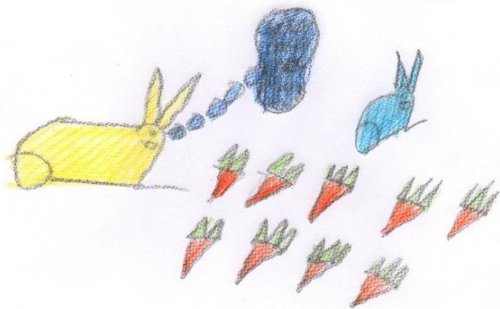

D-3B-E-460

Hayvanlara yardım etmek

A-3A-E-341

B-3B-K-410

B-3B-K-415

D-3B-E-460

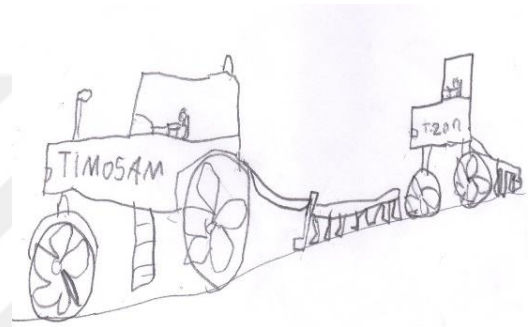

İş yapan birisine yardım etmek

B-3A-E-406

B-3A-E-400

4.2.3. Öğrencilerin sözel ve görsel ifadelerine göre hayat bilgisi dersindeki değerlerden yardımseverlik değerini edinim durumları nasıldır?

3.sınıf öğrencilerinin sözel ve görsel ifadelerine göre Hayat Bilgisi Dersi yardımseverlik değerini edinim durumları Hayat Bilgisi Programındaki yardımseverlik değerinin alt edinim boyutları ile karşılaştırılarak tespit edilmiştir.

4.2.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yardımseverlik Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında yardımseverlik değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin sözel ifadeleri kıyaslanarak yardımseverlik değerinin edinim durumu Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yardımseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Yardımseverlik Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yardımseverlik Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 35)	"Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız." sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme	İnsanlara yardım etmek (63), arkadaşına yardım etmek (53)
Aile bireylerine yardımda bulunma	Aile bireylerine yardım etmek (21)
Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme	Arkadaşa yardım etmek (53), anlaşılamayan bir soruyu beraber çözebilmek (2)
Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme	Yardıma muhtaç olanlara yardım etmek (13), trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (11)
Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme	Yardıma muhtaç olanlara yardım etmek (13), trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (11)

Yapılan araştırmada öğrencilerin belirtmiş olduğu yazılı ifadeler ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 35) kazandırılması gereken ifadeler kıyaslandığında: İnsanlara yardım etmek (63), arkadaşına yardım etmek (53) ve anlaşılamayan bir soruyu beraber çözebilmek (2) ile kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme ve okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme; aile bireylerine yardım etmek (21) ile aile bireylerine yardımda bulunma; yardıma muhtaç olanlara yardım etmek (13) ve trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (11) ile doğal afetlere uğrayanlara yardım etme ve kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür.

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında (MEB, 2009: 35) yer alan tüm alt ifadeler ile bu çalışmada yer alan öğrencilerin yazılı ifadeleri bir biri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Öğrenci yazılı ifadelerinden çıkarılan; yaşlılara yardım etmek (28), yardım yapmayı sevmek (25), duygu (9), engellilere yardım etmek ve korumak (7), hayvanlara (canlılara) yardım etmek (6), iyilik yapmak (6), yardım ederek yardım sever olmak (5) ve komşuya yardım etmek (2) ifadeleri programda bulunmamaktadır.

4.2.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yardımseverlik Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında yardımseverlik değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin öğrencilerinin resimli betimlemeleriyle elde edilen bulgular kıyaslanarak yardımseverlik değerinin edinim durumu Tablo 4.9'da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yardımseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Yardımseverlik Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yardımseverlik Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 35)	“Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme	Arkadaşa yardım etmek (7)
Aile bireyelerine yardımda bulunma	Aile bireyelerine yardım etmek (12)
Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme	Arkadaşa yardım etmek (7), Beraber oynamak ve oyuncakları paylaşmak (7)
Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme	Yaralanan birisine yardım etmek (70)
Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme	Yaralanan birisine yardım etmek (70), Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (26)

Araştırmanın “Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna 3. sınıf öğrencileri, 9 farklı ifade ile cevap vermişlerdir. Yaralanan birisine yardım etmek (70), trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (26), yaşlılara yardım etmek (25), aile bireyelerine yardım etmek (12) öğrencilerin resimli tasvirlerinde en çok kullanılan ifadeler olurken, arkadaşına yardım etmek (7), beraber oynamak ve oyuncakları paylaşmak (7), engellilere yardım etmek (7), hayvanlara yardım etmek (6) ve iş yapan birisine yardım etmek (3) ifadeleri öğrencilerin resimli tasvirlerinde yardımseverlik değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

Bu çalışmada öğrencilerin betimlemiş olduğu resimli ifadeler ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 35) kazandırılması gereken ifadeler kıyaslandığında: Arkadaşa yardım etmek (7) ve beraber oynamak ve oyuncakları paylaşmak (7) ile kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme ve okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme; aile bireyelerine yardım etmek (12) ile aile bireyelerine yardımda bulunma; yaralanan birisine yardım etmek (70) ve trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (26) ile doğal afetlere uğrayanlara yardım etme ve kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin resimli betimlemelerinden çıkarılan yaşlılara yardım etmek (25), engellilere yardım etmek (7), hayvanlara yardım etmek (6) ve iş yapan birisine yardım etmek (3) ifadeleri programda bulunmamaktadır.

4.2.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yardımseverlik Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında bulunan yardımseverlik değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin hem sözel hem de resimli betimlemeleriyle elde edilen ifadeler kıyaslanarak yardımseverlik değerinin edinim durumu Tablo 4.10'de gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yardımseverlik Değeri alt ifadeleri ile öğrencilerin hem sözel hem de görsel ifadelerine göre yardımseverlik değeri edinim durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yardımseverlik Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 35)	“Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler	“Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme	İnsanlara yardım etmek (63),arkadaşa yardım etmek (53)	Arkadaşa yardım etmek (7),
Aile bireyelerine yardımda bulunma	Aile bireyelerine yardım etmek (21),	Aile bireyelerine yardım etmek (12)
Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme	Arkadaşa yardım etmek (53), anlaşılamayan bir soruyu beraber çözebilmek (2)	Arkadaşa yardım etmek (7), Beraber oynamak ve oyuncakları paylaşmak (7)
Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme	Yardıma muhtaç olanlara yardım etmek (13), trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (11)	Yaralanan birisine yardım etmek (70)
Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme	Yardıma muhtaç olanlara yardım etmek (13), trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (11)	Yaralanan birisine yardım etmek (70), Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek (26)

Öğrencilerin hem yazılı ifadelerinde bulunan yaşlılara yardım etmek (28), engellilere yardım etmek ve korumak (7), hayvanlara (canlılara) yardım etmek (6) ifadeleri ve hem de resimli betimlemelerinde bulunan yaşlılara yardım etmek (25), engellilere yardım etmek (7), hayvanlara yardım etmek (6) ifadeleri ortak ifadeler olmalarına rağmen programda yer bulmamıştır. Öğrencilerin hem sözel hem de görsel ifadeleri ile programda bulunan yardımseverlik alt ifadeleri bir birlerini kapsamakta olduğu Tablo 4.10'a göre söylenebilir.

4.2. YENİLİĞE AÇIKLIK

Hayat Bilgisi Dersi kazanımlarından birisi olan “yeniliğe açıklık” ile ilgili öğrencilerin görüşlerini almak için iki ayrı soru kullanılmıştır. Bu sorulardan birisi öğrencinin ilgili değeri yazılı olarak ifade etmesi ve diğeri de ilgili değeri resmetmesidir. Bu şekilde yeniliğe açıklık ile ilgili öğrenci bulguları elde edilmiştir.

4.3.1. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular.

Bu soruya ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular

Sıra	Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.	f
1	Teknolojik yenilik ve icatlar	60
2	Atatürk sayesinde yeniliklerin olması	58
3	Yeni bir şeyin olması	31
4	Yeni bir arkadaş edinmek	22
5	Yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak	18
6	Yeni eşyalar almak	11
7	Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek	9
8	Yeniliğe karşı gelmemek, benimsemek ve kabul etmek	9
9	Denenmemiş bir şeyi denemek	7
10	Yeniliğe açıklık olmak	4
11	Yenilikler karşısında şaşırarak	3

Araştırmanın “Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrenciler 11 farklı cevap vermişlerdir. Teknolojik yenilik ve icatlar (60), Atatürk sayesinde yeniliklerin olması (58), yeni bir şeyin olması (31), yeni bir arkadaş edinmek (22), yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak (18) en çok kullanılan ifadeler olurken, yeni eşyalar almak (11), yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (9), yeniliğe karşı gelmemek, benimsemek ve kabul etmek (9), denenmemiş bir şeyi denemek (7), yeniliğe açıklık olmak (4) ve yenilikler karşısında şaşırarak (3) ifadeleri yeniliğe açıklık değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

İlköğretim 3. sınıf öğrencilerin “Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna vermiş oldukları 11 farklı ifadenin bazı öğrenci örnekleri aşağıda verilmiştir (diğer öğrenci örnekleri EK. 5.’te verilmiştir):

Teknolojik yenilik ve icatlar

A-3B-E-187: “Bilgisayarın ve telefonun üretilmesidir.”, **A-3B-K-188:** “ mesela telefonu Grhambell icat etmiştir.”, **A-3B-K-193:** “Bazen yeni telefon ve televizyon çıkabiliyor. Bazen de her şey değişebiliyor.”.

Atatürk sayesinde yeniliklerin olması

A-3A-K-167: “Kılık kıyafet yeniliği. Eskiden kadın hakları yoktu şimdi var.”, **A-3A-E-168:** “Kılık kıyafet, alfabe, eskiden kızlar okula gidemiyordu.”, **A-3A-K-176:** “Seçme ve seçilme hakkı, alfabe değişikliği.”.

Yeni bir şeyin olması

B-3A-E-224: “Yeniliğe açıklık, yeni bir şeyin olmasıdır. Örneğin, Atatürk Cumhuriyeti ilan ettikten sonra yenilik yapmıştı, o zaman yeni bir şeyler olmuştu.”, **B-3A-K-225:** “Bence yeniliğe açıklık bir şeyin yeni olmasıdır.”, **B-3A-K-235:** “Bence yeniliğe açıklık demek yeni bir şey veya yeni bir arkadaş edindiğimizde ona yeniliğe açıklık denir.”.

Yeni bir arkadaş edinmek

A-3A-E-184: “Bir arkadaşımız yeni geldi, yeniliğe çok açık.”, **B-3A-K-223:** “Ben yeni bir arkadaş olduğunda çok mutlu olurum. Yeni arkadaş edinmek çok güzel bir duygudur. Yeniliğe açıklık budur.”, **B-3A-K-225:** “Bence yenilik bir şeyin yeni olmasıdır. Yeni bir arkadaş edindiğimizde kendimizi çok iyi hissederiz.”.

Yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak

A-3C-K-203: “ Yeniliğe açıklık bir şeyleri beğenmek demektir.”, **A-3C-K-218:** “Mesela yeni bir şeyin tadına bakmak, onu çok sevmektir.”, **B-3A-K-230:** “Yeni bir eşya veya bir oyuncak insanı çok ama çok mutlu eder. Mesela bana bir bebek veya bir oyuncak alınsa ben çok mutlu olurum, çünkü oyuncak yeni ve güzel ben onu severim ve tabi ki çok mutlu olurum.”.

Yeni eşyalar almak

B-3A-E-226: “Bence yeniliğe açıklık yeni kitap, yeni araba almak, yeni bilgisayar almak demektir.”, **B-3A-E-234:** “Yenilik yeni giysi, yeni forma, yeni kitap, yeni kalem gibi şeyleri almaktır.”, **C-3A-K-279:** “Yeni bir giysi almaktır.”, **D-3B-K-301:** “Yeni şeyler giyinmektir.”, **D-3B-K-308:** “Yeni eşyalar almak, yeni elbiseler almaktır.”.

Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek

A-3C-K-201: “Mesela bir şeyi keşfetmek, tatmak, görmek demektir.”, **A-3C-K-202:** “Yeni bir şey tatmak, yeni şeyler görmektir.”, **A-3C-E-211:** “Bilmediğimiz bir yemeğin tadına bakmak, yeniliğe açıklıktır.”, **A-3C-K-216:** “Bence yeniliğe açıklık, bir şeyi keşfetmek demektir.”, **A-3C-E-219:** “Birisi değişik bir yemek yaptığımda onu denemektir.”, **D-3A-E-291:** “Yeni bir şey keşfetmektir.”.

Yeniliğe karşı gelmemek, benimsemek ve kabul etmek

A-3C-K-204: “Birisi bir şey yaptığında, yaptığı şeye hayır dememeliyiz.”, **A-3C-K-206:** “Yeniliklere karşı gelmemek, onu benimsemektir.”, **A-3C-K-210:** “Atatürk’ün veya başka bir insanın yaptığı yeniliklere karşı çıkmamaktır.”, **A-3C-E-220:** “Yenilikleri kabul etmek ve uygulamaktır.”, **B-3B-K-267:** “Yeni bir şeye karşı açıklık, yani onu iyi karşılamak ve ona ayak uydurmaktır.”.

Denenmemiş bir şeyi denemek

A-3C-K-213: “Değişik şeyler görünce onu denemektir.”, **A-3C-E-215:** “Değişik, yeni hiç denenmemiş bir şeyi denemektir.”, **A-3C-K-216:** “Bence yeniliğe açıklık, yeni bir şeyi denemektir.”, **D-3B-K-308:** “Yeni şeyler denemektir.”.

Yeniliğe açıklık olmak

A-3B-K-189: “Bence yeniliğe açık olmak demektir.”, **B-3B-K-261:** “Bence yeniliğe açıklık demek yeniliğe açık olmaktır.”, **B-3B-K-270:** “Bence yeniliğe açıklık teknoloji ve çağa açık olmak yani yeniliğe açık olmaktır.”.

Yenilikler karşısında şaşırarak

B-3A-E-238: “Yeni bir kitapla karşılaştığımda, yeni bir resimle karşılaştığımda şaşırır.”, **B-3A-E-240:** “Yeni bir şey gördüğümde önce şaşırım.”.

4.3.2. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.”

İfadesine İlişkin Bulgular

Bu soruya ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.12’ da verilmiştir.

Tablo 4.12. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin "Yeniliğe Açıklık İfade Eden Bir Resim Çizin." Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular

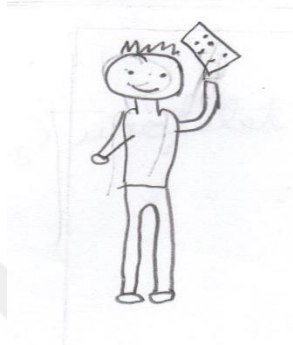
Sıra	Kullanılan simge	Çıkarılan Anlam	f
1	Uzaktan kumanda, bilgisayar, lamba, araba vs. figürleri	Teknolojik yenilik ve icatlar	37
2	Eski ve yeni hallerini gösteren araba, ev, buzdolabı vs. figürleri	Yeni bir şeyin olması	35
3	Okul figürleri	Okullu olmak/okulda yeni bilgiler öğrenmek	27
4	Alfabe, saat, Atatürk resmi figürleri	Atatürk sayesinde yeniliklerin olması	24
5	Masa, pasta, kek, ıspanak, yemek vs. figürleri	Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek	20
6	Tanışma anını gösteren insan figürleri	Yeni bir arkadaş edinmek	18
7	Yeni alındığını konuşma balonları ile belirtilen kıyafet, kanepeler vs. figürleri	Yeni eşyalar almak	14
8	Birbirine hediye veren insan figürleri	Hediyeleşmek	5

Araştırmanın “Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna 3. sınıf öğrencileri, 8 farklı ifade ile resim çizmişlerdir. Teknolojik yenilik ve icatlar (37), yeni bir şeyin olması (35), Okullu olmak/okulda yeni bilgiler öğrenmek (27) ve Atatürk sayesinde yeniliklerin olması (24) öğrencilerin resimli tasvirlerinde en çok kullanılan ifadeler olurken, yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (20), yeni bir arkadaş edinmek (18), yeni eşyalar almak (14) ve hediyeleşmek (5) ifadeleri öğrencilerin resimli tasvirlerinde yeniliğe açıklık değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

İlköğretim 3. sınıf öğrencilerin “Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna vermiş oldukları resimli ifadelerin bazı örnekleri aşağıda verilmiştir (EK. 6.’da diğer öğrenci örnekleri verilmiştir):

Teknolojik yenilik ve icatlar

A-3B-K-188

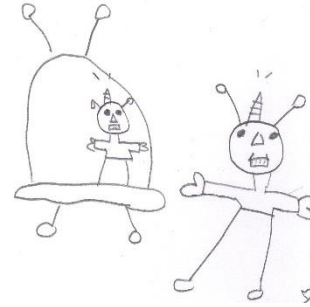
A-3B-E-195

B-3A-K-229

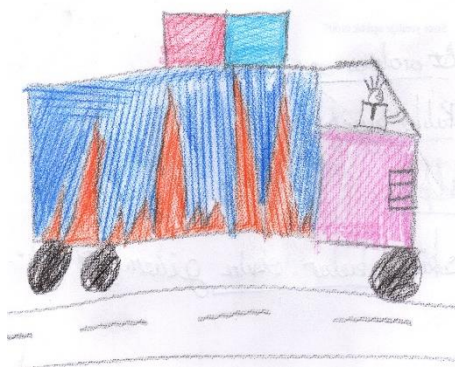

B-3A-K-237

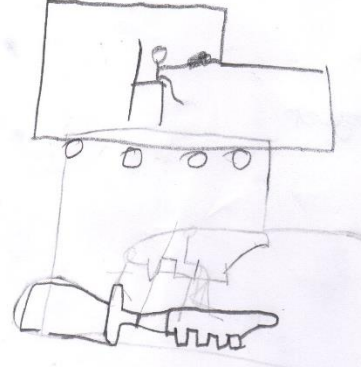

Yeni bir şeyin olması

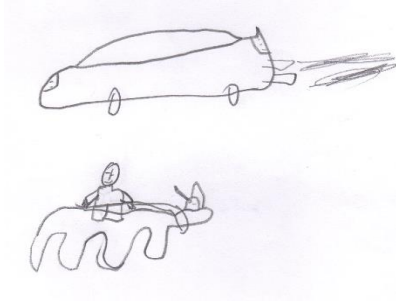
A-3A-E-168

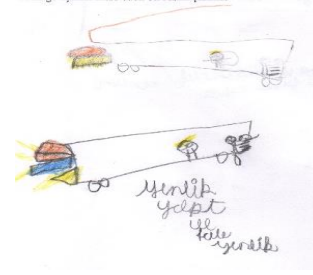
A-3A-E-173

A-3A-E-175

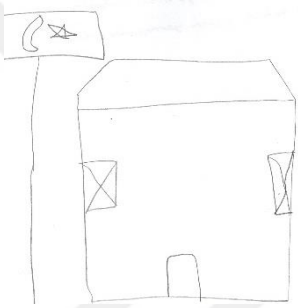

A-3A-E-177

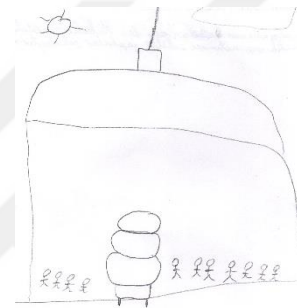

Okullu olmak/okulda yeni bilgiler öğrenmek

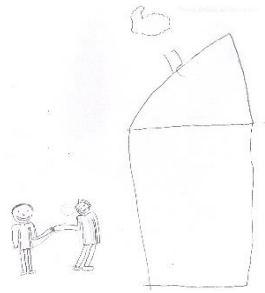
A-3B-K-192

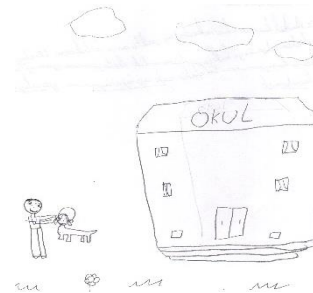
A-3C-E-212

B-3A-E-227

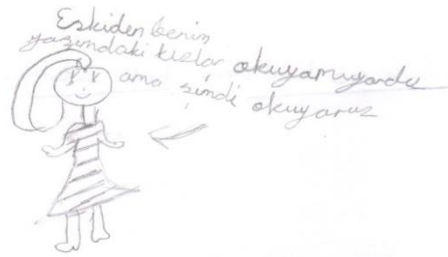

B-3A-K-244

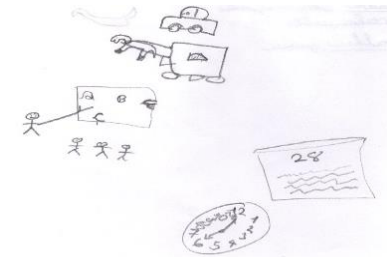

Atatürk sayesinde yeniliklerin olması

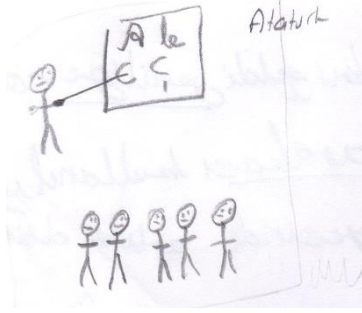
A-3A-K-172

A-3A-E-182

A-3A-E-184

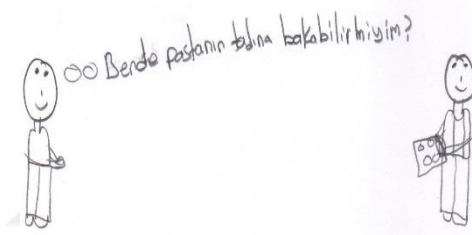

B-3B-E-257

Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek

A-3C-K-206

A-3C-K-213

A-3C-K-214

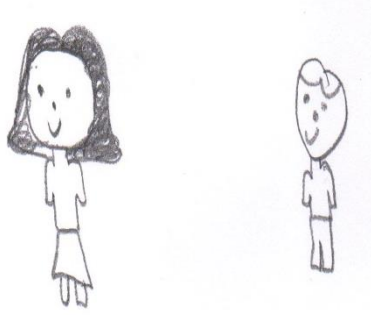

A-3C-K-216

Yeni bir arkadaş edinmek

A-3B-K-190

B-3A-K-223

B-3A-K-235

B-3B-K-261

Yeni eşyalar almak

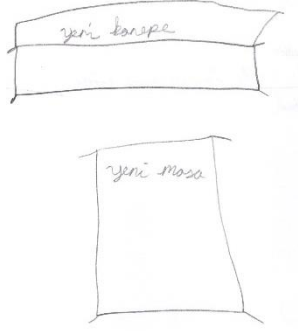
B-3A-K-230

B-3B-K-248

B-3B-E-250

B-3B-K-255

Hediyeleşmek

B-3A-K-228

B-3A-K-237

4.3.3. Öğrencilerin Sözel ve Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlerden Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları Nasıldır?

3.sınıf öğrencilerinin sözel ve görsel ifadelerine göre Hayat Bilgisi Dersi yeniliğe açıklık değerini edinim durumları Hayat Bilgisi Programındaki yeniliğe açıklık değerinin alt edinim boyutları ile karşılaştırılarak tespit edilmiştir.

4.3.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında yeniliğe açıklık değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin sözel ifadeleri kıyaslanarak yeniliğe açıklık değerinin edinim durumu Tablo 4.13’de gösterilmiştir.

Tablo 4.13. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yeniliğe Açıklık Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Yeniliğe Açıklık Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Yeniliğe Açıklık Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 35)	“Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma	X
Geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma.	Teknolojik yenilik ve icatlar (60),
Geleceği hayal etme ve tasarlama	Teknolojik yenilik ve icatlar (60)
Yeni fikirler üretme	Teknolojik yenilik ve icatlar (60), Yeni bir şeyin olması (31)
İş birliği yapma	X
Problem çözme	X
Karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma	X
Amaç belirleme	X
Yenilikleri deneme cesareti gösterme	Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (9), Yeniliğe karşı gelmemek, benimsemek ve kabul etmek (9), Denenmemiş bir şeyi denemek (7)
Yenilikleri denemekten zevk alma	Yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak (18), Yenilikler karşısında şaşırma (3)
Teknolojik bir ürün tasarlama	Teknolojik yenilik ve icatlar (60)

Yapılan araştırmada öğrencilerin belirtmiş olduğu yazılı ifadeler ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2009: 35) yeniliğe açıklık değeri ile kazandırılması gereken ifadeler kıyaslandığında: Teknolojik yenilik ve icatlar (60) ile geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma, geleceği hayal etme ve tasarlama, yeni fikirler üretme ve teknolojik bir ürün tasarlama; yeni bir şeyin olması (31) ile yeni fikirler üretme; yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (9), yeniliğe karşı gelmemek, benimsemek ve kabul etmek (9) ve denenmemiş bir şeyi denemek (7) ile yenilikleri

deneme cesareti gösterme; yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak (18), yenilikler karşısında şaşırarak (3) ile yenilikleri denemekten zevk alma ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Hayat Bilgisi Öğretim Programında (MEB, 2009: 35) yer alan, bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma, iş birliği yapma, problem çözme, karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma ve amaç belirleme ifadelerini öğrencilerin vermiş oldukları cevaplarda gözlenmemiştir. Öğrencilerin yazılı cevapları ile ifade ettikleri, Atatürk sayesinde yeniliklerin olması (58), yeni bir arkadaş edinmek (22), yeni eşyalar almak (11) ve yeniliğe açıklık olmak (4) ifadeleri de programda bulunmamaktadır.

4.3.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında yeniliğe açıklık değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin resimli betimlemeleriyle elde edilen bulgular kıyaslanarak yeniliğe açıklık değerinin edinim durumu Tablo 4.14’te gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yeniliğe Açıklık Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Yeniliğe Açıklık Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Yeniliğe Açıklık Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 35)	“Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma	X
Geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma.	Teknolojik yenilik ve icatlar (37)
Geleceği hayal etme ve tasarlama	Teknolojik yenilik ve icatlar (37)
Yeni fikirler üretme	Teknolojik yenilik ve icatlar (37), Yeni bir şeyin olması (35)
İş birliği yapma	X
Problem çözme	X
Karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma	X
Amaç belirleme	X
Yenilikleri deneme cesareti gösterme	Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (20)
Yenilikleri denemekten zevk alma	X
Teknolojik bir ürün tasarlama	Teknolojik yenilik ve icatlar (37)

Bu çalışmada öğrencilerin resimli betimlemelerindeki ifadeler ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 35) kazandırılması gereken ifadeler kıyaslandığında: Teknolojik yenilik ve icatlar (37) ile geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma, geleceği hayal etme ve tasarlama, yeni fikirler üretme ve teknolojik bir ürün tasarlama; yeni bir şeyin olması (35) ile yeni fikirler üretme; yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (20) ile yenilikleri deneme cesareti gösterme ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin resimli betimlemelerindeki bu 3 ifade program ile örtüşmektedir. Öğrencilerin resimli betimlemelerinde ifade ettikleri, okullu olmak/okulda yeni bilgiler öğrenmek (27) ve Atatürk sayesinde yeniliklerin olması (24), yeni bir arkadaş edinmek (18), yeni bir kıyafet, yeni eşyalar almak (14) ve hediyeleşmek (5) ifadelerinin hiç biri programdaki alt ifadelerde bulunmamaktadır. Programda bulunan 6 ifadenin öğrenci resimli betimlemelerine göre karşılığı da bulunmamıştır. Bunlar: Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma, iş birliği yapma, problem çözme, karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma ve yenilikleri denemekten zevk alma ifadeleridir.

4.3.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Yeniliğe Açıklık Değerini Edinim Durumları

Tablo 4.15'te Hayat Bilgisi Öğretim Programı yeniliğe açıklık değeri ile “Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” ve “Yeniliğe açıklık ifade eden bir resim çizin.” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplara göre edinim durumları gösterilmiştir.

Tablo 4.15. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yeniliğe Açıklık Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Yeniliğe Açıklık Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yeniliğe Açıklık Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 35)	“Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler	“Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma	X	X
Geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma.	Teknolojik yenilik ve icatlar (60)	Teknolojik yenilik ve icatlar (37)
Geleceği hayal etme ve tasarlama	Teknolojik yenilik ve icatlar (60)	Teknolojik yenilik ve icatlar (37)
Yeni fikirler üretme	Teknolojik yenilik ve icatlar (60), Yeni bir şeyin olması (31)	Teknolojik yenilik ve icatlar (37), Yeni bir şeyin olması (35)
İş birliği yapma	X	X
Problem çözme	X	X
Karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma	X	X
Amaç belirleme	X	X
Yenilikleri deneme cesareti gösterme	Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (9), Yeniliğe karşı gelmemek, benimsemek ve kabul etmek (9), Denenmemiş bir şeyi denemek (7)	Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek (20)
Yenilikleri denemekten zevk alma	Yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak (18), Yenilikler karşısında şaşırma (3)	X
Teknolojik bir ürün tasarlama	Teknolojik yenilik ve icatlar (60)	Teknolojik yenilik ve icatlar (37)

Öğrencilerin hem yazılı ifadeleri hem resimli betimlemeleri ve hem de Hayat Bilgisi Öğretim Programı (MEB, 2009: 35) incelendiğinde ortak ifadelerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Bulgular incelendiğinde, öğrencilerin hem yazılı ifadeleri ve hem de resimli betimlemeleri bir birleri ile paralellik göstermektedir. Örneğin; yazılı ifadelerde bulunan “teknolojik yenilik ve icatlar (60) ” ile resimli betimlemelerinde bulunan, “teknolojik yenilik ve icatlar (37)” öğrenci tarafından aynı şekilde tanımlanmıştır. Bu durum öğrencilerin tanımlayabildikleri diğer ifadeler içinde benzer ve geçerlidir. Hayat Bilgisi Öğretim Programı (MEB, 2009: 35) yeniliğe açıklık kişisel niteliğinde bulunan “yenilikleri denemekten zevk alma” ifadesi, öğrencilerin yazılı ifadelerinde “yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak (18)” ve “yenilikler karşısında şaşırma (3) ” şeklinde tanımlanmış olmasına rağmen öğrencilerin resimli betimlemelerinde bulunmamaktadır.

4.4. VATANSEVERLİK

Hayat Bilgisi Dersi kazanımlarından birisi olan “vatanseverlik” ile ilgili öğrencilerin görüşlerini almak için iki ayrı soru kullanılmıştır. Bu sorulardan birisi öğrencinin ilgili değeri yazılı olarak ifade etmesi ve diğeri de ilgili değeri resmetmesidir. Bu şekilde vatanseverlik ile ilgili öğrenci bulguları elde edilmiştir.

4.4.1. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu soruya ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.16’ da verilmiştir.

Tablo 4.16. İlköğretim 3.Sınıf Öğrencilerinin “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular

Sıra	Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.	f
1	Vatanı sevmek	102
2	Vatan için canını feda edebilmek	35
3	Vatanı korumak	23
4	Vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek	23
5	Milletini sevmek	12
6	Türkiye’yi sevmek	11
7	İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek	8
8	Bağımsızlık	5
9	Bayrağımızı sevmek	4
10	Askerlik yapmak ve Askere yardım etmek	4
11	Vatan için bir şeyler yapmak	4
12	Dilimizin Türkçe olması	3
13	Vatanı temiz tutmak	3
14	Vatana saygı göstermek	3
15	Vatana ve millete bağlılık	2

“Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna 3. sınıf öğrencileri, 15 farklı cevap vermişlerdir. Tablo 4.7’de öğrencilerin ilgili soruya ilişkin cevapları görülmektedir. Vatanı sevmek (102), vatan için canını feda edebilmek (35), vatanı korumak (23), vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek (23), milletini sevmek (12), Türkiye’yi sevmek (11) en çok kullanılan ifadeler olurken, İstiklal Marşımızı coşkuyla söylemek (8), bağımsızlık (5), bayrağımızı sevmek (4), askerlik yapmak ve askere yardım

etmek (4), vatan için bir şeyler yapmak (4), dilimizin Türkçe olması (3), vatan toprağını temiz tutmak (3), vatana saygı göstermek (3), vatana ve millete bağlılık (2) ifadeleri vatanseverlik değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

İlköğretim 3. sınıf öğrencilerin “*Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.*” sorusuna vermiş oldukları 14 farklı ifadenin öğrenci örnekleri aşağıda verilmiştir (diğer öğrenci örnekleri EK. 7.’de verilmiştir):

Vatanı sevmek

A-3A-E-492: “*Vatanı sevmektir.*”, **A-3A-E-494:** “*Sevdiğim topraklardır.*”, **A-3A-E-495:** “*Ben vatanımı o kadar çok seviyorum ki: Dünya gibi...*”, **A-3A-K-502:** “*Yurdunu, vatanını sevmektir.*”, **A-3B-K-515:** “*Vatanımı severim. Benim vatanım güzel vatanım.*” .

Vatan için canını feda edebilmek

A-3B-K-521: “*Vatan için ölmeye hazır olan insanların olmasıdır.*”, **A-3B-E-525:** “*Ben vatanımı çok severim. Çünkü benim için savaştılar, kurtuluş savaşına katıldılar.*”, **A-3C-E-550:** “*Vatan sevmek, vatan sevmektir. Mesela; Atatürk vatanı için kurtuluş savaşını başlattı.*”.

Vatanı korumak

A-3A-K-505: “*Vatanını korumaktır.*”, **A-3C-K-528:** “*Vatanını sevmek ve onu korumaktır.*”, **B-3A-K-552:** “*Vatanseverlik herkesi sevmektir, korumaktır. Kendimizi nasıl koruyorsak, vatanımızı da korumalıyız. Vatanseverlik herkesi korumaktır, sevmektir.*”.

Vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek

A-3B-K-512: “*Vatanseverlik, Atatürk’ün vatanını sevdiği için kurtarmasıdır.*”, **A-3B-K-517:** “*Atatürk vatanını ve yurdunu o kadar çok seviyordu ki bütün gücüyle yurdunu kurtardı.*”, **A-3B-K-523:** “*Atatürk. Canım Atatürk. Alfabeyi değiştirdiği için, krallığı yok ettiğin için ...”.*

Milletini sevmek

A-3C-E-549: “*Vatanseverlik, insanın bir milleti sevmesi denektir.*”, **B-3A-K-553:** “*Vatanseverlik, milleti yani herkesi sevmek gibidir. Bu herkesi sevmek annemizi ve babamızı sevmek gibidir.*”, **B-3A-E-575:** “*Vatansever demek vatan ve milleti bilmek, vatanı ve milleti sevip saymaktır.*”.

Türkiye'yi sevmek

A-3B-K-513: “Ben Türkiye’de yaşadığım için çok mutluyum.”, **A-3B-E-526:** “Ülkemi yani Türkiye’yi seviyorum.”, **A-3C-K-535:** “Vatanı ve Türk Milleti’ni sevmek demektir.”.

İstiklal Marşımızı coşkuyla söylemek

B-3B-K-580: “İstiklal Marşını coşkuyla söylemektir.”, **B-3B-K-581:** “Benim vatanım Türkiye’dir. Bizim marşımız İstiklal Marşı’dır.”, **B-3B-K-590:** “Vatanseverlik aklıma İstiklal Marşı, Atatürk ve bayrağımız geliyor.”.

Bağımsızlık

A-3B-K-513: “Başka bir ülkede yaşamayı hayal edemezdim. Çünkü yabancı bir ülkenin işgali altında yaşamak istemezdim. Türk olup da başka bir ülkede yaşayamazdım, ama Türkiye’de olduğum için çok mutluyum.”, **A-3B-K-514:** “Vatanımdan ayrılmak istemiyorum. Yabancıların olmasını istemiyorum.”.

Bayrağımızı sevmek

A-3C-E-542: “Bayrak sevgisidir.”, **B-3A-E-569:** “Vatan sevgisi bence bayrağa saygı göstermektir.”, **B-3B-K-590:** “Vatanseverlik aklıma İstiklal Marşı, Atatürk ve bayrağımız geliyor.”.

Askerlik yapmak ve Askere yardım etmek

A-3A-E-497: “Askerlik yapmak ve askerlerimize dua etmektir.”, **A-3A-E-499:** “Bir askere yardım etmektir.”, **E-3A-E-655:** “Askerler bizim için savaştı. Birçok asker bizim için şehit oldu.”.

Vatan için bir şeyler yapmak

A-3C-K-528: “ Vatanımızı sevmek ve onun için bir şeyler yapmaktır.”, **B-3B-K-579:** “Vatanını seven her şeyi yapar. İsterse canından vaz geçer.”, **D-3A-E-615:** “Vatanımı sevdiğim için ona yardım ediyorum.”.

Dilimizin Türkçe olması

A-3B-E-524: “Ben vatanımı çok severim. Çünkü kendimize ait bir Türkçe dilimiz var.”, **A-3B-E-526:** “Ben Almanya gibi yabancı ülkede olsaydım arkadaş edinemezdim, çünkü hepsi yabancı dilde konuşuyor ve ne dediklerini anlayamazdım.”.

Vatani temiz tutmak

B-3A-E-573: “Yurdumuzu severiz. Yurdumuzu kirletmemeliyiz. Yurdumuzu temiz ve özenli kullanmalıyız.”.

Vatana saygı göstermek

B-3A-E-566: “Vatanseverlik, ülkemizi sevmektir. Vatanımıza saygı göstermektir.”, **D-3B-E-635:** “Vatanımıza ve milletimize saygılı olmaktır.”, **D-3B-E-636:** “Vatana saygıdır.”.

Vatana ve millete bağlılık

B-3A-E-575: “Vatana ve millete bağlılıktır, vatandan ve milletten ayrılmamaktır.”, **D-3B-E-638:** “Milletine bağlı olan kişidir.”.

4.4.2. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.”

İfadesine İlişkin Bulgular

Bu soruya ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17. İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin, “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” Sorusuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Yazdıkları İfadeler İle İlgili Bulgular

Sıra	Kullanılan simge	Çıkarılan Anlam	f
1	Asker, ordu, silah, atlı askerler, karargah, Kurtuluş Savaşı’ndan bir enstantane, figürleri	Vatani korumak	99
2	Türk bayrağı, saygı duruşu, İstiklal marşı, Atatürk figürleri	Bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek	95
3	Savaş meydanı, düşmanla mücadele eden asker figürleri	Vatan için canını feda edebilmek	74
4	Atatürk resimleri	Vatani Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek	39
5	Vatanını sevdiğini ifade eden insan figürleri	Vatan sevgisi	30
6	Milli bayramları anlatan resimler	Millî bayramları kutlamak	3

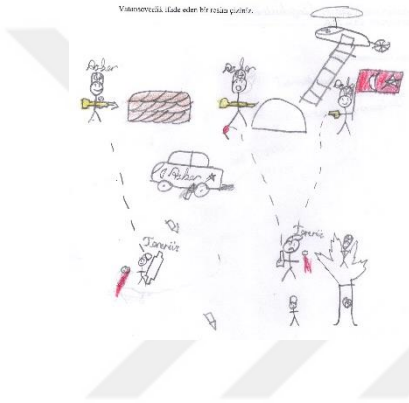
Araştırmanın, “Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrenciler, 6 farklı ifade ile resim çizmişlerdir. Vatani korumak (99), bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek (95), vatan için canını feda edebilmek (74) öğrencilerin resimli tasvirlerinde en çok kullanılan ifadeler olurken, vatani Atatürk’ün

sevdiği gibi sevmek (39), vatani sevmek (30), millî bayramları kutlamak (3) ifadeleri öğrencilerin resimli tasvirlerinde vatanseverlik değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

İlköğretim 3. sınıf öğrencilerin “Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna çizmiş oldukları 6 farklı ifadeli resmin bazı öğrenci örnekleri aşağıda gösterilmiştir (diğer öğrenci örnekleri EK. 8.’de verilmiştir):

Vatani korumak

A-3A-E-491

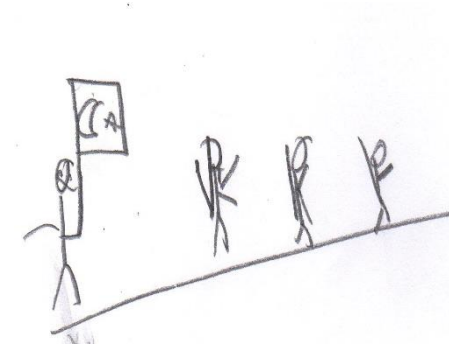
A-3A-E-497

A-3B-E-524

A-3C-K-544

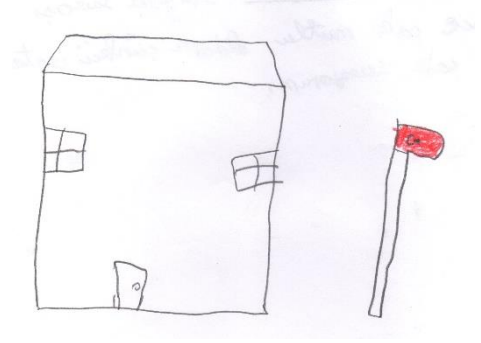

Bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek

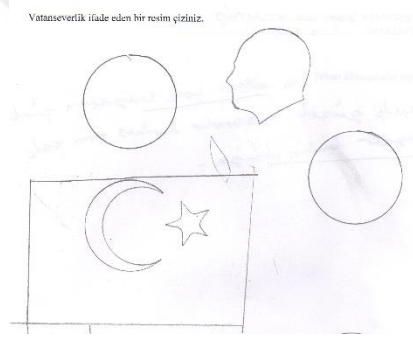
A-3A-E-495

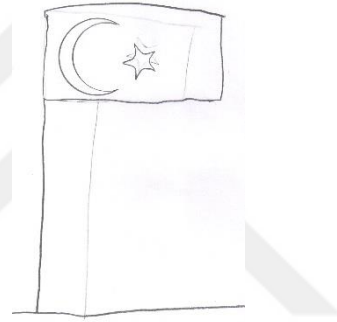
A-3B-K-509

A-3B-K-511

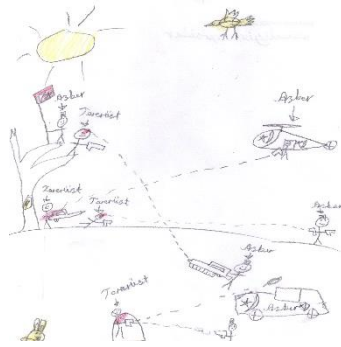

A-3B-K-518

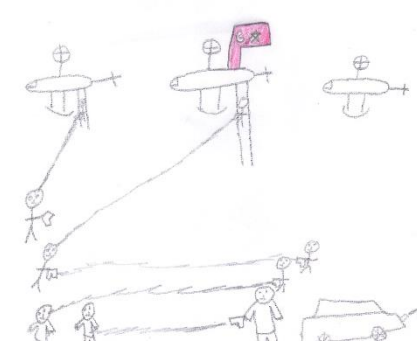

Vatan için canını feda edebilmek

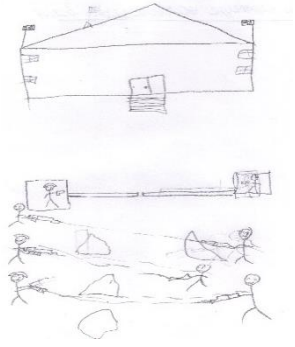
A-3A-E-494

A-3A-E-500

A-3A-E-501

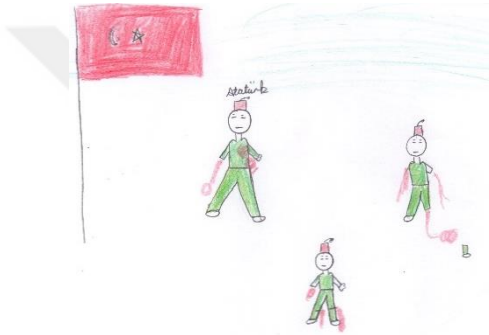

A-3C-E-545

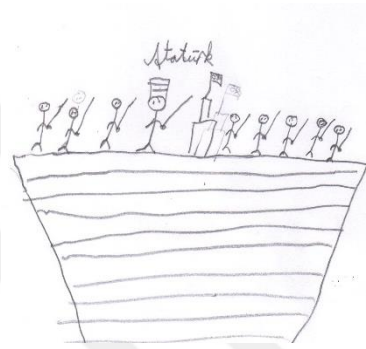

Vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek

B-3B-K-582

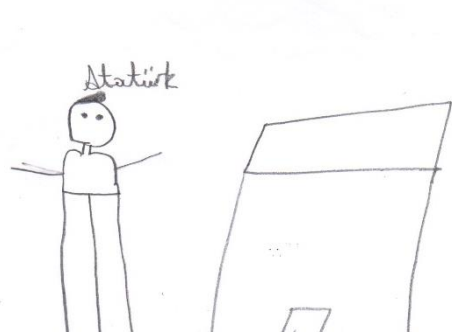
C-3A-E-602

C-3A-K-607

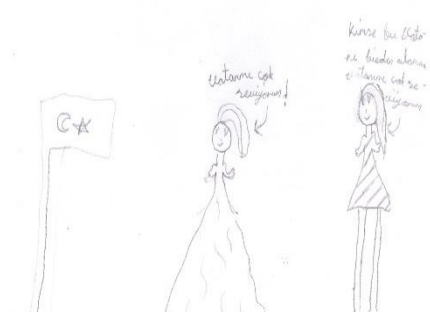

C-3A-K-608

Vatan sevgisi

A-3A-K-504

A-3A-K-507

A-3A-K-502

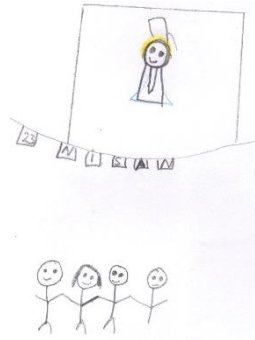

A-3A-K-504

Millî bayramları kutlamak

A-3C-K-535

A-3C-K-540

4.4.3. Öğrencilerin Sözel ve Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlerden Vatanseverlik Değerini Edinim Durumları Nasıldır?

3.sınıf öğrencilerinin sözel ve görsel ifadelerine göre Hayat Bilgisi Dersi vatanseverlik değerini edinim durumları Hayat Bilgisi Programı'ndaki vatanseverlik değerinin alt edinim boyutları ile karşılaştırılarak tespit edilmiştir.

4.4.3.1. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sözel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Vatanseverlik Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında vatanseverlik değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin sözel ifadeleri kıyaslanarak vatanseverlik değerinin edinim durumu Tablo 4.18'de gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Vatanseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Sözel İfadelerine Göre Vatanseverlik Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatanseverlik Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 36)	“Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme	İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek (8), Bayrağımızı sevmek (4)
Şeref Köşesi'ni tanıma	X
Millî bayramlara coşkuyla katılma	X
Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme	X
Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme	Vatan toprağını temiz tutmak (3)
Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma	Türkiye'yi sevmek (11)
Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme	Vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek (23)
Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma	X
Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme	Vatanı korumak (23)
Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme	X
Müzelerden yararlanma	X
Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme	Vatan için bir şeyler yapmak(4)

Bu araştırmada öğrencilerin yazılı ifadeleri ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 36) vatanseverlik değeriyle ilgili kazandırılması gereken ifadeler kıyaslandığında: Vatanı korumak (23) ile Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme; vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek (23) ile Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme; İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek (8) ve bayrağımızı sevmek (4) ile Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme; Türkiye'yi sevmek (11) ile Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma; vatan için bir şeyler yapmak (4) ile üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme; vatan toprağını temiz tutmak (3) ile yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Hayat Bilgisi Öğretim Programında (MEB, 2009: 36) yer alan, şeref Köşesi'ni tanıma, millî bayramlara coşkuyla katılma, millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme, millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma, yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme ve müzelerden yararlanma ifadeleri öğrencilerin vermiş oldukları cevaplarda gözlenmemiştir. Öğrencilerin yazılı cevapları ile ifade ettikleri, vatanı sevmek (102), vatan için canını feda edebilmek (35), milletini sevmek (12), bağımsızlık (5), askerlik yapmak ve askere yardım etmek (4), dilimizin Türkçe olması (3), vatana saygı göstermek (3), vatana ve millete bağlılık (2) ifadeleri de programda bulunmamaktadır.

4.4.3.2. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Vatanseverlik Değerini Edinim Durumları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında vatanseverlik değerinin alt ifadeleri ile İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin resimli betimlemeleriyle elde edilen bulgular kıyaslanarak vatanseverlik değerinin edinim durumu Tablo 4.19'da gösterilmiştir.

Tablo 4.19. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Vatanseverlik Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Görsel İfadelerine Göre Vatanseverlik Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatanseverlik Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 36)	“Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme	Bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek (95)
Şeref Köşesi'ni tanıma	X
Millî bayramlara coşkuyla katılma	Millî bayramları kutlamak (3)
Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme	Millî bayramları kutlamak (3)
Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme	X
Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma	X
Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme	Vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek (39)
Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma	Millî bayramları kutlamak (3)
Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme	Vatanı korumak (99)
Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme	X
Müzelerden yararlanma	X
Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme	X

Bu çalışmada öğrencilerin “Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna göre verdikleri resimli betimlemelerindeki ifadeler ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 36) kazandırılması gereken ifadeler kıyaslandığında: Vatanı korumak (99) ile Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme; bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek (95) ile Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme; vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek (39) ile Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme; millî bayramları kutlamak (3) ile millî bayramlara coşkuyla katılma, millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme ve millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma ifadelerinin bir birleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin resimli betimlemelerindeki, vatan için canını feda edebilmek (74) ve vatanı sevmek (30) ifadeleri programın alt değerlerinde bulunmamaktadır. Programda bulunan, Şeref Köşesi'ni tanıma, yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme, Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma, yaşadığı yerleşim

birimindeki değişiklikleri belirleme, müzelerden yararlanma ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme alt ifadeleri öğrencilerin hiç biri tarafından resimli betimlemelerinde tanımlanmamıştır.

4.4.3.3. İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Hayat Bilgisi Dersi Vatandaşlık Değerini Edinim Durumları

Tablo 4.20’de Hayat Bilgisi Öğretim Programı vatandaşlık değeri ile “Vatandaşlık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” ve “Vatandaşlık ifade eden bir resim çizin” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplara göre edinim durumları gösterilmiştir.

Tablo 4.20. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Vatandaşlık Değeri Alt İfadeleri İle Öğrencilerin Hem Sözel Hem De Görsel İfadelerine Göre Vatandaşlık Değeri Edinim Durumu

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Vatandaşlık Kişisel Niteliğinin Alt İfadeleri (MEB, 2009: 36)	“Vatandaşlık denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler	“Vatandaşlık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna öğrencilerin verdiği ifadeler
Türk Bayrağı’na ve İstiklâl Marşı’na saygı gösterme	İstiklâl marşımızı coşkuyla söylemek (8), Bayrağımızı sevmek (4)	Bayrağımızı sevmek, İstiklâl marşımızı coşkuyla söylemek (95)
Şeref Köşesi’ni tanıma	X	X
Millî bayramlara coşkuyla katılma	X	Millî bayramları kutlamak (3)
Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme	X	Millî bayramları kutlamak (3)
Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme	Vatan toprağını temiz tutmak (3)	X
Türkiye’imizin bir bütün olduğunun farkında olma	Türkiye’yi sevmek (11)	X
Atatürk’ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme	Vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek (23)	Vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek (39)
Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma	X	Millî bayramları kutlamak (3)
Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme	Vatanı korumak (23)	Vatanı korumak (99)
Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme	X	X
Müzelerden yararlanma	X	X
Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme	Vatan için bir şeyler yapmak(4)	X

Hayat Bilgisi Öğretim programında bulunan, “millî bayramlara coşkuyla katılma, millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme ve millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma” ifadeleri öğrencilerin yazılı cevaplarında tanımlanmamıştır. Buna rağmen öğrenciler bu ifadeleri resimli betimlemelerinde “millî bayramları kutlamak (3) ” şeklinde tanımlamışlar ve millî bayramlara uygun figürler kullanmışlardır. Yine programda bulunan “Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme” alt ifadesini öğrenciler yazılı ifade edebilmişler fakat resimlerle betimleyememişlerdir. Aynı durum, “Türkiye’mizin bir bütün olduğunun farkında olma”, ve “Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme” alt ifadeleri için de geçerlidir. Hayat Bilgisi Öğretim programında bulunan “Şeref Köşesi’ni tanıma”, “Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme” ve “Müzelerden yararlanma” alt değerlerini öğrenciler hem yazılı ifadelerde ve hem de resimli betimlemelerde tanımlayamamışlardır.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçların ilgili literatür ile tartışılması ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Hayat Bilgisi Dersi'nde ifade edilen sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik değerleri ile elde edilen bulgular doğrultusunda bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin hem yazılı hem de görsel betimlemeleri frekans olarak ele alındığında ve bu betimlemelere göre oluşturulan kategoriler de göz önünde bulundurulduğunda yeniliğe açıklık değerinin en az, sevgi değerinin en çok ifade edildiği görülebilir. Bununla ilgili veriler Tablo 5.1'de verilmiştir.

Tablo 5. 1. Öğrenci Görüşlerine Göre Oluşan Kategori, Yazılı ve Sözlü İfade Frekansları

Değerler	Yazılı Kategori	Görsel Kategori	Yazılı Frekans	Görsel Frekans	Toplam
Sevgi	22	15	337	385	759
Yardımseverlik	14	9	251	163	437
Yeniliğe Açıklık	11	8	232	180	431
Vatanseverlik	14	9	242	340	605

Bu çalışmada sevgi değeri öğrenciler tarafından en üst düzeyde betimlenmiştir. Sevgi değerinin önemi birçok çalışmada vurgulanmış ve bulgulanmıştır. Bu bağlamda sevgi değeri ile ilgili bulgular doğrultusunda aşağıdaki tartışma ve sonuçlara ulaşılmıştır:

Güzel Candan ve Ergen (2014: 152), İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları sevgi değeri açısından incelemişler ve sevgi değerinin birinci kitapta 35 yazılı ifade, 22 resim; ikinci kitapta ise 41 yazılı ifade ile 13 adet resim ile toplamda 111 kez ele alındığını ve sevgi değerinin Hayat Bilgisi Ders kitaplarında en çok yer verilen değer olduğunu bulgulanmışlardır. Bu bağlamda, bu araştırmanın bulgularında da sevgi değeri öğrenciler tarafından hem sözel hem de görsel olarak en çok ifade edilen değer olmuştur.

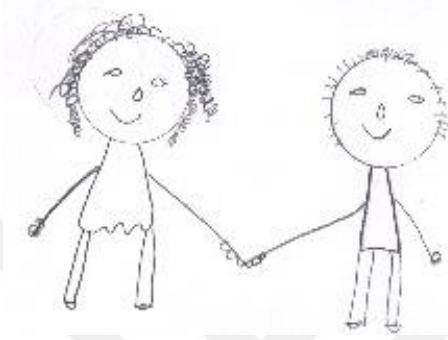
Dolayısıyla ders kitaplarında en çok vurgulanan kişisel niteliğin öğrenciler tarafından da en çok ifade edilmesi doğru orantılı olarak görülebilir. Tay, Durmaz ve Şanal (2013: 75), Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması gereken değerler üzerine öğrencilerin görüşlerini almışlar ve öğrencilerin en çok sevgi değerini ifade ettiklerini bulgulamışlardır. Yapılan çalışmanın bulguları ile bu araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçların sevgi değerinin en çok ifade edilmesi bakımından paralellik gösterdiği söylenebilir. Şen (2007: 376), MEB ilköğretim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser serisinde yer alan yerli ve yabancı kitaplarda (seçilmiş 58 kitap) işlenen değerleri incelendiğinde en çok sevgi değerinin bulunduğu bulgulamıştır. Maslow'a göre (1970: 43) fizyolojik ihtiyaçları ile güven duygusu karşılanan bireyin sevmeye, sevilme, ait olma ihtiyaçları ortaya çıkacaktır. Bu ihtiyacı karşılanmayan birey ise hayattan tat alamayacaktır ve mutsuz olacaktır. Bu ihtiyaçlar hiyerarşisine atfen sevgi değeri, öğrenciler tarafından çok fazla ifade edilmesi bulgusu, bu değer bireyin doğumundan itibaren ailede başlaması ve bireyin hayatı boyunca da gerekli olması ile ilişkilendirilebilir. Bazı öğrenci örneklerine baktığımızda: **A-3A-K-9** : “Bir kişiyi sevmek veya sevilme.”, **B-3B-K-109** : “İki insanın bir birine yakınlaşmasına sevgi denir. Sevgiyi severiz. Bazen sevgi hayal kırıklığına uğrayabilir.”, **A-3B-K-33** : “Sevgi insanı mutlu eder.”, tarzında cevaplar Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki sevgi, sevilme ve ait olma ifadesine uygun olduğu görülebilir.

Sönmez'e göre (2003: 52) insanın önce kendini daha sonra ailesini, diğer insanları, milletini (vatanını) ve en sonunda da tüm kâinatı sevmesi gerekmektedir. Bu çalışmada öğrenciler sevgi değeri ile kendini sevmeyi ifade edememişlerse de ailesini, diğer insanları, vatanını ve tüm evreni sevmeyi ifade edebilmişlerdir. Çalışmaya göre öğrenciler; insan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) (100), aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.) (62), hayvan sevmek (32) ve doğayı sevmek şekilde sevgiyi ifade edebilmişlerdir. Benzer şekilde öğrenciler; insan sevmek (arkadaş sevmek) (46), aileden olanları sevmek (45), yuvayı sevmek (39), doğayı sevmek (36) ve hayvan sevmek (22) anlamlarına gelen resimler çizmişlerdir.

Fromm (1995: 47) anne, baba sevgisi ve kardeş sevmeyi sevgi türleri arasında göstermiştir. Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.) ifadesi 62 öğrenci tarafından sözel ve 45 öğrenci tarafından görsel olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda öğrenciler literatüre uygun olarak sevgi türlerini ifade ettikleri söylenebilir.

Öğrencilerin; insan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) ile ilgili sözel ve görsel (Şekil 5.1) ifadelerden bazıları şunlardır: **A-3A-E-13** : “Bir insanın bir insanı sevmesidir.”, **A-3B-K-22** : “İnsanların birbirine duyduğu bir şeydir.”, **A-3C-E-44** : “Arkadaşlık...”, **A-3C-E-47** : “Arkadaşımıza iyi davranmaktır.”, **B-3A-K-64** : “Sevgiyi çok severim çünkü sevgi demek insanı sevmek demektir.”

A-3B-K-28

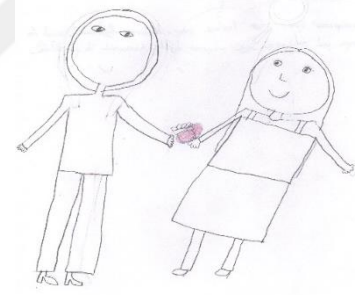
A-3C-K-55

B-3B-K-105

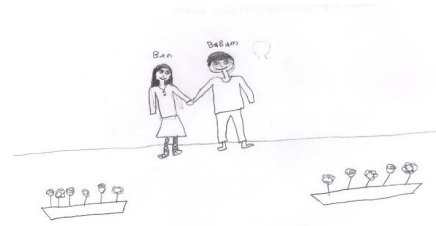

B-3B-K-103

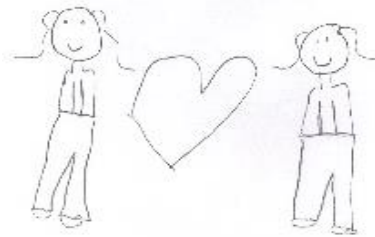
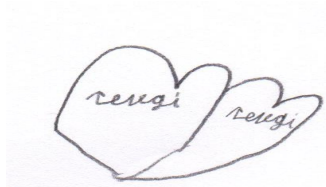
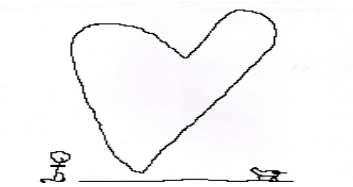

Şekil 5. 1. İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek) ile ilgili görsel ifadelerden bazıları

Öğrencilerin; aileden olanları sevmek ile ilgili sözel ve görsel (Şekil 5.2) ifadelerden bazıları şunlardır: **A-3B-K-19** : “Ben ailemde herkesi yani annemi, babamı, babaannemi ve kardeşimi çok seviyorum canım Ailem.”, **A-3B-K-27** : “Sevgi anneye ve babaya yakınlık, teyze, amcaya yakınlık ve kişiye yakınlıktır. Kardeşimle eğleniyorum, amcamın çocuklarıyla çok eğleniyorum. Çocukları sevdiğimde çok seviniyorum.”, **A-3B-K-28** : “ Sevgi olan yakınlık. Anne, baba, kardeş vb. kişilere yakınlık”, **B-3A-E-66** : “Sevgi anne, baba, kardeşlerini sevmek gibi.”.

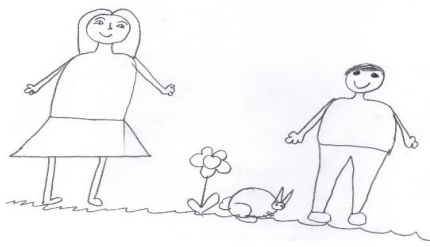
A-3B-K-19**A-3B-K-32****B-3B-K-102****D-3A-K-122****Şekil 5. 2. Aileden olanları sevmek ile ilgili görsel ifadelerden bazıları**

Kişi sevgisini gönlünde, kalbinde, yüreğinde yaşadığından dolayı Türkçe’de kalp, yürek ve gönül ile sevgi değeri ilişkilendirilmiştir (Yıldız, 2013: 8). Bu çalışmada öğrenciler sevgi değerini kalp figürleri ile ifade etmişler ve bu durum araştırmada sevgi için “duygu (his)” anlamına geldiği şeklinde betimlenmiştir. Yıldız’ın (2013: 8) tespiti ile öğrencilerin betimlemelerinde çizmiş oldukları kalp resimleri örtüşmektedir ve bu durum Şekil 5.3’teki bazı öğrenci örnekleri ile gösterilmiştir.

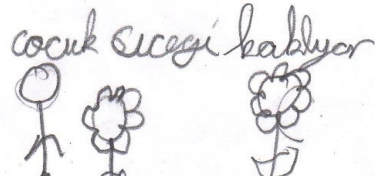
B-3B-K-110**D-3A-E-132****A-3C-E-44****Şekil 5. 3. Kalp figürleri ile duygu (his) ifadesinin betimlenmesi ile ilgili görsel ifadelerden bazıları**

TDK (2015) Büyük Türkçe Sözlük'te sevginin tanımı içinde 2. maddenin e şikkında bulunan, “Doğaya ve benzeri şeylerine duyulan sevgi” biçimi olduğu şeklinde belirtilmiştir (http4). Bu bağlamda öğrenciler sözel ifadelerinde hayvan sevmek (32), doğayı sevmek (18) ve görsel ifadelerinde doğayı sevmek (36) , hayvan sevmek (22) şeklinde sevgiyi ifade etmişlerdir. Yapılan tanım ile öğrencilerin görüşlerinin bir birleri ile uyduğu söylenebilir. Buna rağmen bulgularda ki, Hayat Bilgisi Programı (MEB, 2009: 34) ile öğrenci edinim durumları karşılaştırıldığında öğrencilerin hem yazılı ifadeli cevaplarda (32) hem de resimli betimlemelerde (22) ortak olarak bulunan “hayvan sevmek” ifadesi programda karşılık bulmamıştır. Program “hayvan sevmek” ifadesini bulundurmamış fakat öğrenci görüşlerine göre “hayvan sevmek” ile ilgili edinimi kazandırmıştır. Bunu da sevginin, “Doğaya ve benzeri şeylerine duyulan sevgi” tanımına bağlayabiliriz. Yani “hayvan sevmek” ifadesi aslında sevginin çok geniş bir tanımının alt biçimlerinden biridir. Öğrenciler yaşadıkları doğa ve çevreye bağlı olarak “hayvan sevmek” ifadesini vermiş olabilirler. Öğrencilerin; hayvan sevmek ve doğayı sevmek ile ilgili sözel ve görsel (Şekil 5.4) ifadelerden bazıları şunlardır: **A-3B-K-26** : “Hayvanları çok seviyorum ama en çok sevdiğim hayvan kedi, kedi zarar vermeyen bir hayvandır. O yüzden kediyi çok seviyorum.”, **B-3B-K-90** : “Hayvanları çok severim.”, **A-3C-K-39** : “Bence sevgi bir şeyi sevmeyi göstermektir, mesela doğa sevgisi. Çiçek sevgisi bunlarda.”, **A-3C-E-56** : “Sevgi bir şeyi sevmektir, mesela doğa, bitkileri sevmek doğayı sevmektir.”.

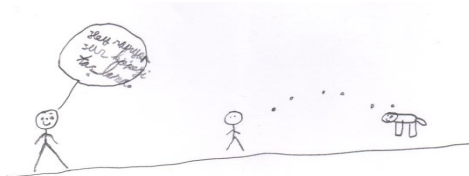
D-3A-K-137

A-3A-E-14

A-3C-E-47

B-3A-K-60

Şekil 5. 4. Hayvan sevmek ve doğayı sevmek ile ilgili görsel ifadelerden bazıları

Hayat Bilgisi Öğretim Programında (2009: 34) yer alan kendini sevme, başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme, millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma ve ülkesini sevme ifadeleri öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar da öğrenci yazılı ifadelerindeki bulgularda gözlemlenmemiştir. Buna karşın öğrencilerin vermiş oldukları hayvan sevmek (32), mutluluk (31), saygı (11), Atatürk'ü sevmek (2) ve korumak (1) cevapları da programda bulunmamaktadır. Yine, Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer alan kendini sevme, başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme, millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma ve ülkesini sevme ifadeleri öğrencilerin resimli betimlemelerinde gözlemlenmemiştir. Buna karşın hayvan sevmek (22), evlenmek (3) ve anneler günü (2) cevapları da programda bulunmamaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin “Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna verdikleri yazılı ifadelerde “mutluluk (31), saygı (11), Atatürk'ü sevmek (2) ve korumak (1)” alt ifadeleri ve “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna resim betimlemeleriyle verdikleri cevaplarda evlenmek (3) ve anneler günü(2) ifadeleri bulunurken programda bu ifadeler karşılık bulmamıştır. Öğrencilerin “Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna verdikleri yazılı ifadelerde “ülkesini sevme” ile “vatan sevmek (12)” ifadesi bağlantı kurulurken, “ülkesini sevme” ifadesi “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusunda resim betimlemelerinde karşılaşılmamıştır. Bu da öğrencilerin “ülkesini sevme” alt ifadesini yazı ile ifade edebildiklerini fakat resimli betimlemelerde ifade de bulunmadıkları kanısını ortaya koymaktadır. Her ne kadar “ülkesini sevme” alt ifadesi resimlerdeki öğrenci görüşlerinde bulunmasa da öğrenciler “ülkesini sevme” ile ilgili görüşlerini çalışmanın vatanseverlik kısmındaki görsel bulgularda ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin hem yazılı ifadeleri ve hem de resimli betimlemelerinde ki bulgulara göre sevgi: İnsanı, ailesini, arkadaşlarını, hayvanları, doğayı, öğretmeni, okulu ve vatanını sevmek, insanlara saygılı olmak, severek mutlu olmak, paylaşmak, hediyeleşmek şeklinde tanımlanabilen bir duygudur.

Sevgi değeri ile ilgili öğrenciler programda yer alan aşağıdaki boyutları kazanmışlardır:

1. Ailesini ve akrabalarını sevme
2. Arkadaşlarını ve başkalarını sevme

3. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme

4. Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma

5. Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevmeye

6. Ülkesini sevmeye

7. İnsanları sevmeye

8. Doğayı sevmeye

Sevgi değeri ile ilgili öğrenciler programda yer alan aşağıdaki boyutları kazanamamışlardır:

1. Kendini sevmeye,

2. Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme ve

3. Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma alt değerlerinin hiç birine uygun ifade ile cevap vermemişlerdir.

Araştırmada bir diğer kişisel nitelik olan yardımseverlik değeri ile ilgili bulgularan öğrenci görüşler ile literatürde bulgularan ve vurgularan çalışmalara göre aşağıdaki tartışma ve sonuçlara ulaşılmıştır:

Kantar (2014: 133), MEB tarafından 2005 yılında ilköğretim düzeyine yönelik olarak tavsiye edilen 100 Temel Eser arasından seçilen yirmi eseri incelemiş ve yerli ve yabancı eserlerde çok fazla yer alan yardımseverlik değerini; maddi olarak da, manevi olarak da her türlü iyilik ve yardımdan kaçılmaması gerektiği, yardıma muhtaç insanlara her şekilde yardım edilmesi gerektiği, yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağı, hayvanları korumak ve kollamak gerektiği, gerekirse kendimize ait eşyaları verecek kadar da fedakâr olmak gerektiği şeklinde yer almaktadır. Şen (2007: 376), çalışmasında sevgi değerinden sonra 100 Temel Eser içerisinde incelediği 58 yerli (29) ve yabancı (29) eserde yardımseverlik değerinin üçüncü sırada geldiğini bulgulamıştır. Aynı zamanda bu çalışmamızdaki öğrencilerin hem sözel hem de görsel ifadelerinde bulunan bulgularda: İnsanlara yardım etmek (63), yardıma muhtaç olanlara yardım etmek (13), hayvanlara (canlılara) yardım etmek (6) görüşleri yardımseverlik hakkında benzer ifadeleri göstermektedir.

Öğrencilere soru olarak yöneltilen, “Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusunu, Aktepe (2010: 266) 4. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersi kapsamında “yardımseverlik deyince ne anlıyorsunuz?” şeklinde sormuş ve öğrenci cevaplarını yardımlaşmak, iyilik yapmak, paylaşmak, dayanışmak, mutlu etmek, mutlu

olmak, sevgi, saygı ve hoşgörü temelinde özetlemiştir. Aktepe'nin (2010: 266-267) bulguları ile bu çalışmada öğrenci yazılı ifadeleri karşılaştırıldığında elde etmiş olduğumuz bulgular paralellik göstermiştir. Aktepe'nin bulgularında ki, **2. Öğrenci (Y.K.):** “*Yardıms severlik deyince insanlara yardım etmeyi anlıyorum.*” ifadesi ile bu çalışmadaki **B-3A-K-392** kodlu öğrencinin: “*Yardıms severlik insanlara veya başkalarına yardım etmektir. İnsanlar birbirlerine yardım ederlerse birbirlerine yardıms severlik yapmış olurlar.*” ifadesi; Aktepe'nin bulgularında ki, **4. Öğrenci (B.Ö.):** “*Bir kişiye yardım etmek ya da yardıma muhtaç kişilere yardım etmektir.*” ifadesi ile bu çalışmadaki **B-3B-K-410** kodlu öğrencinin: “*Bence yardıms severlik; yaşlılara, engellilere, yoksullara yani yardıma muhtaçlara yardım etmektir.*” ifadesi; Aktepe'nin bulgularında ki, **24. Öğrenci (M.E.C):** “*Yardım etmek sevinmektir. Çünkü birine yardım ettiğimde sevinirim.*” ifadesi ile bu çalışmadaki **A-3A-E-329** kodlu öğrencinin: “*Ben yardım ederek yardıms sever olurum.*” ifadesi bulgulardaki benzerliklere örnek gösterilebilir.

Taşdemir (2012: 1725), farklı ülkelerdeki Türk okullarında öğrenim gören öğrencilerin değer algılarını yazılı ifadelerine göre incelendiğinde yardıms severlik değerinin ilk sırada olduğunu bulgulamıştır. Yine öğrencilerin yazılı ifadelerinde; yardım/imece, iyilik, merhamet, ihtiyaç (maddi-manevi), zenginlik-fakirlik, insani görev tanımlanmış; görsel ifadelerde ise yaşlılara/özürlülere yardım ve paylaşma (bilgi, iş...) kavramlarına vurgu yapılmıştır (Taşdemir, 2012: 1716). Öğrencilerin yardıms severlik değeri ile ilgili yazılı görüşlerine göre örnekler ile bu araştırmada ki bulgularda elde edilen yardıms severlik değeri ile ilgili benzer örnekler şu şekilde gösterilmiştir: Taşdemir'in bulgularındaki, **[SA6E71]** kodlu öğrencinin: “*Yardıms severlik hayatın bir parçasıdır. Herkes yardım yapa yapa insan içi rahatlar. Mutlu olur, yardım edilende mutlu olur.*” ifadesi ile bu çalışmadaki **B-3A-K-394:** kodlu öğrencinin: “*Yardıms severlik bizi mutlu eder.*” ifadesi, Taşdemir'in bulgularındaki, **[TR6E12]** kodlu öğrencinin: “*Mesela örneğin bir yaşlı bayanı karşıdan karşıya geçirmek ya da o yaşlı hanımın elindeki poşetleri taşımak. Yani yardımcı olmaktır. Dilencilere para vermektir. Zor durumlarda kalanlara yardım edip dualarını almaktır. Yardıms severlik, insanlara, hayvanlara kısacası tüm canlılara yardım etmeliyiz.*” ifadesi ile bu çalışmadaki: **B-3A-E-405** kodlu öğrencinin: “*Yardıms severlik bence yaşlı ve muhtaç kişilere yardım etmektir. Onun poşetlerini almak, taşımak ve gideceği yere kadar götürmektir.*” , **A-3C-K-370** kodlu öğrencinin: “*Bir kişiye ya da bir canlıya yardım etmek demektir. Örneğin, bir kişiye parası yoksa ona para vermek*

demektir.” ve **E-3A-E-484** kodlu öğrencinin: “ *Yardımseverlik özürülere, fakirlere, kimsesiz çocuklara ve Afrika’ya yardım etmektir. Yardım etmek çok önemlidir, bu yüzden ne kadar yardım o kadar sevap.*” ifadeleri benzerlik göstermektedir

Çalışmada bir diğer husus olan öğrenci yardımseverlik değeri edinim durumları incelendiğinde; Hayat Bilgisi Öğretim Programında yardımseverlik değeri için 5 alt değer (ifadede) bulunmuş olması programdaki kazanımların kişisel niteliklere göre dağılımı incelendiğinde (MEB, 2009: 37) bu çalışmada araştırdığımız diğer değerlere göre yardımseverlik değerinin 10 etkinlik ile daha az dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Bu da programda yardımseverlik değeri üzerinde çok fazla durulmadığının bir göstergesidir. Öğrencilerin hem sözel hem de görsel ifadelerinin programdaki alt ifadelerden daha kapsamlı olduğu ve programı bu bağlamda kapsadığı görülmüştür. Buradan da öğrencilerin yardımseverlik değerini programda olması gerekenden daha fazlasıyla kazandığı sonucuna ulaşılabilir. Bunun nedenini, Türk toplumunun manevi, sosyal ve kültürel anlamda geleneksel olarak getirdiği yardımseverlik değerini, okul öncesi dönemde ve aile içinde çocuğa yansıtması olarak açıklamak mümkündür. Bu bağlamda Başıyigit (2014: 89), yardımseverlik değeri gibi diğer bazı değerlerin temelini ailede atıldığını, öğrenciler okula gelirken değerler konusunda boş bir levha gibi gelmediklerini gözlemlemiştir. Okula başlamadan aileler belli değerleri çocuklarına öğrettiklerini ve bunları uygulattıklarını vurgulamıştır. Bir diğer nedende şu şekilde olabilir: İnsan sosyal bir varlıktır. Birlikte yaşam sonucunda da insanlar doğduğu andan itibaren yardımlaşma değeri ile iç içedir. Bir birlerine yardımda muhtaç olan insanoğlu istese de istemese de yardımlaşmak zorundadır. Ailede ve okul ortamında da çocuklar bir birlerine muhtaçtır ve yardımlaşmak zorundadır. Öğrencilerin hem yazılı ifadelerinde bulunan yaşlılara yardım etmek (28), engellilere yardım etmek ve korumak (7), hayvanlara (canlılara) yardım etmek (6) ifadeleri ve hem de resimli betimlemelerinde bulunan yaşlılara yardım etmek (25), engellilere yardım etmek (7), hayvanlara yardım etmek (6) ifadeleri ortak ifadeler olmalarına rağmen programda yer bulmamıştır. Bu durum da yardımseverliğin toplumsal ve vicdani yönünü öğrencilerin ifade edebildiğini göstermektedir.

Öğrencilerin hem yazılı ifadeleri ve hem de resimli betimlemelerinde ki bulgulara göre yardımseverlik; insanlara, aile bireyelerine, arkadaşına, yaşlılara ve hayvanlara yardım etmek, iyilik yapmak, yardım severek mutlu olmak, paylaşmak, engellileri gözetmek,

yararlıları iyileştirmek, beraber oyun oynamak, komşuya yardım etmek, sevap işlemek ve bir duygu olarak tanımlanabilir.

Yardımseverlik değeri ile ilgili öğrenciler programda yer alan aşağıdaki boyutları kazanmışlardır:

1. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme,
2. Aile bireylerine yardımda bulunma,
3. Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme,
4. Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme,
5. Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme.

Araştırmada bir diğer kişisel nitelik olan yeniliğe açıklık değeri ile ilgili bulgularan öğrenci görüşleri ile literatürde bulgularan ve vurgularan çalışmalara göre aşağıdaki tartışma ve sonuçlara ulaşılmıştır:

Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı küreselleşen Dünya’ımızda yenilikler kaçınılmazdır. Dün yapılanlar dün kalmakta, bugün yapılanlar ise güne göre yeni olmaktadır. Dünya’ya ayak uydurabilmek için yenilikleri kabullenmek ve geliştirmek gerekmektedir. Literatür incelendiğinde yeniliğe açıklık ile ilgili çalışmalar, okul idaresi, öğretmen ve veli görüşlerine göre şekillenmiştir. Demirtaş (2012: 31-32), İlköğretim okullarının değişime açıklığını incelediği çalışmada öğretmenlerin “çoğunlukla” değişime açık olduklarını bulgulamıştır ve öğretmenlerin yeniliğe açık olmaları aynı zamanda öğrencilerinde yeniliğe açıklık değeri bakımından benzer ölçüde etkileyebilir sonucuna ulaşmıştır. Geçit ve Gencer (2011: 87), Hayat Bilgisi dersinde veli görüşlerine göre yeniliğe açıklık değerinin en az belirtildiğini bulgulamış ve şu şekilde eleştirisel bir bakış açısı sunmuşlardır: Çağdaş yaşamın bir gereği olarak yeniliğe açıklık değeri, yeni programla birlikte en fazla üzerinde durulan kavramlardan biridir. Bireylerin yaşama ayak uydurmaları, gelişmeleri takip edip bunlardan faydalanabilmeleri için yeniliğe açık olmaları gerekmektedir. Çalık ve Er (2014: 163), öğretmenlerin mesleklerinde uzmanlaştıkça değişime daha çok açık olduklarını bulgulamıştır. Aynı zamanda okul müdürlerinin değişimi desteklemesi öğretmenlerin okul vizyonuna ilişkin olumlu algılar geliştirmelerini sağlamaktadır sonucuna ulaşmışlardır. Literatürdeki çalışmalar

incelendiğinde, yeniliğe açıklık eğerinin öğrenci bakımından araştırılmadığı gözlenmiştir. Rogers'ın (1995) yeniliğin yayılma teorisine göre, birey tarafından yeniliğin algılanan avantajı arttıkça, uyum oranı da artar. Bir yeniliğin öncekinden daha iyi olduğu düşünüldüğünde, yenilik yararlı (teknolojik, ekonomik, fiziksel (daha iyi olanaklar) veya sosyal (statü) vb.) olarak algılanmaktadır (Akt. Demir, 2006: 370). Bu bağlamda öğrenci yazılı görüşlerinde bulgularan, “yeniliğe karşı gelmemek, benimsemek ve kabul etmek (9)” şeklinde ifade edilen ve A-3C-K-206 kodlu öğrencinin: “Yeniliklere karşı gelmemek, onu benimsemektir.”, B-3B-K-267 kodlu öğrencinin: “Yeni bir şeye karşı açıklık, yani onu iyi karşılamak ve ona ayak uydurmaktır.” ifadeleri Rogers'ın (1995) yeniliğin özelliklerinden olan yeniliğin yayılma teorisine uygun olduğu söylenebilir. Bu şekilde yeniliklere uyum sağlanmakta olunabileceği gibi öğrenciler ve hatta toplum içinde yeniliğin hızlıca benimsenebileceği söylenebilir. Yapılan araştırmada öğrencilerin yeniliğe açıklık değerini edinim durumları da irdelenmiştir. Yeniliğe açıklık değeri, kazanımların kişisel niteliklerine göre programda bulunan 15 etkinlik ile ünitelere dağılmıştır (MEB, 2009: 39). Öğrencilerin yazılı ifade ettiği 11 ifadeden 5'inin ve resimli betimlemelerinde ifade ettiği 8 ifadeden 6'sının programda bulunmaması, yeniliğe açıklık değeri için öğrencilerin yazılı ifadelerinin ve resimli betimlemelerinin, program bağlamında kapsamadığını veya yeniliğe açıklık değerinin öğrenci tanımları ile program tanımları arasında bağıntının düşük olduğunu göstermektedir. Diğer bir bakış açısıyla bakacak olursak: Aslında öğrenciler yeniliğe açıklığı ifade edebilmişler fakat programda bu ifadeler karşılık bulmamıştır. Örneğin, Hayat Bilgisi Dersinin bir ünitesi olan “Dün, Bugün, Yarın” ünitesinde “Atatürk'ün önderliğinde ülkemizde gerçekleştirilen köklü değişiklikleri görsel materyaller kullanarak açıklar.” kazanımını verilmiştir (MEB, 2009: 164) . Öğrencilerin yazılı ifadesinde bulunan “Atatürk sayesinde yeniliklerin olması” ifadesi bu kazanım ile örtüşmektedir. Programın alt ifadelerinde de olmasını beklediğimiz bu kazanım maalesef “yeniliğe açıklık” değeri içinde verilmemiştir. Ayrıca programda bulunan, “bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma, iş birliği yapma, problem çözme, karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma ve amaç belirleme” ifadeleri genel ifadelerdir. Bu ifadeler her ne kadar program içerisinde etkinliklerle kazandırılmaya çalışılsa da öğrencilerin bunlara uygun cevap vermeleri beklenmemelidir. Hayat Bilgisi Öğretim Programı Yeniliğe açıklık kişisel niteliğinde bulunan “yenilikleri denemekten zevk alma” ifadesi, öğrencilerin yazılı ifadelerinde “yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak” ve “yenilikler karşısında şaşırarak”

şeklinde tanımlanmış olmasına rağmen öğrencilerin resimli betimlemelerinde bulunmamaktadır. Bu da öğrencilerin bu ifadeyi yazı ile tanımlayabildikleri, resim ile betimleyemedikleri sonucunu çıkarmaktadır. Öğrencilerin yeniliği fark etmeleri ve bu yeniliklere açık olmaları Hayat Bilgisi Dersi kazanımlarında bulunan bir değer olması babında önemlidir. Bu bağlamda 2005 Hayat Bilgisi Dersi Programıyla ilk defa bahsedilen “yeniliğe açıklık” değeri gelecek nesillerin yenilikleri fark edebilmeleri, takip edebilmeleri ve yeniliklerden faydalanabilmeleri açısından büyük önem arz etmektedir.

Öğrencilerin ifadelerine göre yeniliğe açıklık: Teknolojik yenilikler ekseninde, Atatürk’ün inkılapları doğrultusunda yeniklerin olduğunu bilmek, yenilikleri keşfetmek, yenilikleri sevmek, benimsemek, yeniliklerden mutlu olmak ve yenilikleri denemekten korkmamak şeklinde tanımlanabilir. Yeniliğe açıklık değeri ile ilgili öğrenciler programda yer alan aşağıdaki boyutları kazanmışlardır:

1. Geçmişten günümüze olan yenilikleri ve değişiklikleri araştırma,
2. Geleceği hayal etme ve tasarlama,
3. Yeni fikirler üretme,
4. Yenilikleri deneme cesareti gösterme,
5. Yenilikleri denemekten zevk alma,
6. Teknolojik bir ürün tasarlama

Yeniliğe açıklık ile ilgili öğrenciler programda yer alan aşağıdaki boyutları kazanamamışlardır:

1. Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma,
2. İş birliği yapma,
3. Problem çözme,
4. Karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma,
5. Amaç belirleme.

Araştırmada bir diğer kişsel nitelik olan vatanseverlik değeri ile ilgili bulgularan öğrenci görüşleri ile literatürde bulgularan ve vurgularan çalışmalara göre aşğıdaki tartışma ve sonuçlara ulaşılmıştır:

Yıldırım (2006: 23), vatan sevgisini; bir insanın kendisinden başlayarak ailesinin, çevresinin, mesleğinin, çalıştığı kurumun, ülkesinin, vatandaşlarının farkında olması ve onları anlamlı, değerli bulması olarak belirtmiş, vatana fayda gösterebilecek tüm varlıklar ile ilişkilendirmiştir. Araştırmada öğrenci yazılı bulgularında bulunan örneklere bakıldığında bu tanımlar destekler nitelikte olduğu görülebilir. Bu bağlamda bazı öğrenci bulguları şu şekildedir: B-3A-K-561 kodlu öğrencinin, “ *Bence vatanseverlik vatanını seven kişilere denir. Anne, babasını seven bir kişi eğer aynı şekilde vatanını da seviyorsa bu kişiye vatansever denilebilir.*” ifadesi, B-3A-K-552 kodlu öğrencinin, “*Vatanseverlik herkesi sevmektir, korumaktır. Kendimizi nasıl koruyorsak, vatanımızı da korumalıyız. Vatanseverlik herkesi korumaktır, sevmektir.*”.

Coşkun (2011: 162), 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde, vatanseverlik değeri ile birlikte ve bu değer adı altında bayrağa ve İstiklal Marşına saygı alt ifadelerine göre öğrenci görüşlerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Buna göre; öğrencilerin % 70’i Türkiye gibi bir ülkede yaşamaktan mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Bunun nedenleri arasında doğal ve tarihi güzellikler, iklim şartları ve geçmişte ülke için verilmiş olan mücadeleler gösterilmektedir. Öğrencilere göre Türk bayrağı ve İstiklal Marşı yapılan savaşları, kahramanlıkları hatırlatırken, aynı zamanda da onları duygulandırmaktadır. Bu araştırmadaki öğrenci bulguları, Coşkun(2011: 162) araştırmasındaki vatanseverlik değeriyle benzeşmektedir. Bu bağlamda bazı öğrenci bulguları şu şekildedir: A-3B-K-513: “*Ben Türkiye’de yaşadığım için çok mutluyum.*”, B-3A-E-575: “*Vatansever demek vatani ve milleti bilmek, vatanını sayıp sevmek, milletini sayıp sevmektir. Vatana ve millete bağlıyızdır, vatandan ve milletten ayrılamayız.*”, B-3B-K-585: “*Vatanımızı çok severiz. Bu vatani kazanmak için o kadar çok kan döküldü ki anlatamam. Her zaman bu vatanın arkasındayız.*”, B-3B-K-590: “*Vatanseverlik aklıma İstiklal Marşı, Atatürk ve bayrağımız geliyor.*”, B-3A-E-569: “*Vatan sevgisi bence bayrağa saygı göstermektir.*”

Araştırmada öğrencilerin yazılı ifadelerinde olan; vatani sevmek (102), vatan için canını feda edebilmek (35), vatani korumak (23), milletini sevmek (12), Türkiye’yi sevmek (11) ve öğrencilerin resimli betimlemelerinde olan; vatani korumak (99), vatan için canını

feda edebilmek (74), vatan sevgisi (30) ifadeleri; Gömleksiz ve Cüro (2011: 122)'nun öğrencilerin vatanseverlik değerine karşı yüksek olumlu tutum sergiledikleri, vatani her şeyden çok sevmek, vatan için ölümü göze almak ile Türk inanç ve değerlerine bağlı olmak öğrencilerin en çok benimsediği değer yargıları olarak belirlediği sonucuna ulaştığı araştırmasına paralellik göstermektedir.

Ertürk'e göre (2006: 147), vatanseverlik kavramına anlam veren şey, ders kitaplarında vatanın nasıl tarif edildiği ve milliyetçi söylemin niteliğidir. Bu doğrultuda 1997 yılı ve 2004 yılı sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde eski ders kitaplarında, milliyetçi söylem devlet-millet odaklı olduğundan ve vatan kavramı tehdit-tehlike üzerinden kurulduğundan, vatanseverlik duygusu da devleti, milleti ve vatani korumak, hatta vatan ve millet için ölmek anlamına gelmektedir. Yeni ders kitaplarında tehdit-tehlike temasının ve savaş anlatısının azalmasına bağlı olarak vatanseverlik de, vatan için ölmek anlamından uzaklaşmıştır. Yeni ders kitaplarında batılılaşma, Avrupa Birliği ve küreselleşme ile birlikte vatanseverlik kavramı daha çok uluslararası arenada Türkiye'nin spor, kültür, bilim gibi alanlarda birçok başarılarla imza atması kavramıyla ve bu alanlarla ilgili kişi örnekleri içermektedir. Yeni ders kitaplarında vatanseverlik kavramı Atatürk'ün "muasır medeniyetler seviyesine ulaşma" düsturu ile ilişkilendirilmiştir. Bu durumun hayat bilgisi ders kitaplarında da benzer olduğu düşünülürse, araştırmada öğrencilerin yazılı ve görsel ifadelerindeki "vatan için canını feda edebilmek, vatani korumak" gibi ifadeleri eski ders kitaplarındaki, devlet-millet odaklı ve tehdit-tehlike üzerine kurulu vatanseverlik kavramını çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin ifadeleri yeni ders kitaplarındaki vatanseverlik değerinin, Türkiye'nin uluslararası arenadaki başarı kavramına uygun olmadığı şeklinde eleştirilebilir.

Literatürdeki vatanseverlik değeri ile ilgili çalışmaların incelenmesinden sonra araştırmada öğrencilerin vatanseverlik Değeri ile ilgili yazılı ve görsel ifadeleri ve edinim durumları hakkında aşağıda çıkarılan sonuçlar verilmiştir:

Öğrencilerin resimli betimlemelerindeki, vatan için canını feda edebilmek (74) ve vatani sevmek (30) ifadeleri programın alt değerlerinde bulunmamaktadır. Programda bulunan, Şeref Köşesi'ni tanıma, yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme, Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma, yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme, müzelerden yararlanma ve üzerine düşen sorumlulukları yerine

getirme alt ifadeleri öğrencilerin hiç biri tarafından resimli betimlemelerinde tanımlanmamıştır. Hayat Bilgisi Öğretim programında bulunan, “millî bayramlara coşkuyla katılma, millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme ve millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma” ifadeleri öğrencilerin yazılı cevaplarında tanımlanmamıştır. Buna rağmen öğrenciler bu ifadeleri resimli betimlemelerinde “millî bayramları kutlamak” şeklinde tanımlamışlar ve millî bayramlara uygun figürler kullanmışlardır. Bu da öğrencilerin bu ifadeleri yazılı olarak tanımlayamasa da resim olarak betimlemesi ve sonuç olarak programda bulunan bu alt değerleri ifade edebildikleri çıkarılabilir. Yine programda bulunan “Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme” alt ifadesini öğrenciler yazılı ifade edebilmişler fakat resimlerle betimleyememişlerdir. Aynı durum, “Türkiye’mizin bir bütün olduğunun farkında olma”, ve “Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme” alt ifadeleri için de geçerlidir. Bu durumda öğrenciler bu ifadeleri yazılı olarak tanımlayabilmişler fakat resimler ile betimleyememişlerdir. Öğrencilerin gerek yazılı ifadeler ve gerekse de resimli betimlemelerden her hangi biri ile tanımlamanın yapılmış olması Hayat Bilgisi Öğretim programının bu alt ifadeleri öğrencilere kazandırdığı sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır.

Hayat Bilgisi Öğretim programında bulunan “Şeref Köşesi’ni tanıma”, “Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme” ve “Müzelerden yararlanma” alt değerlerini öğrenciler hem yazılı ifadelerde ve hem de resimli betimlemelerde tanımlayamamışlardır. Bu durum öğrencilerin vatanseverlik değerinin bu alt edinimleri kazanamadıklarını gösterebilir.

Öğrencilerin yazılı ifadeleri ve resimli betimlemelerinde ortak olarak tanımladıkları ifadeler bulunmaktadır. Örneğin “vatanı sevmek” ifadesi öğrencilerin yazılı cevaplarında en çok kullanılan ifadedir ve bu ifade öğrencilerin resimli betimlemelerinde de bulunmaktadır. Buna karşın “vatanı sevmek” ifadesi Hayat Bilgisi Öğretim programında alt değerlerde bulunmamaktadır. “Vatanı sevmek”, ifadesi “sevgi” değerinin kapsamında olan ve vatanseverlik denilince öğrencilerin aklına ilk olarak gelen bir duygu olduğu kanısına varmamızı sağlamaktadır. Programda bu ifadenin yer almaması, fakat öğrenciler tarafından tanımlanması “sevgi” değerinin bu kapsayıcılığı olarak açıklanabilir. Öğrencilerin “vatan için canını feda edebilmek” ifadesi hem yazılı cevaplarında ve hem de resimli betimlemelerinde yer bulmuştur. Yine bu ifade programın alt değerlerinde

bulunmamaktadır. Bu da öğrencilerin programdan bağımsız olarak bu tanımı yapabildiklerinin göstergesidir. Bu durumu Türk Milletinin manevi değerleri, geleneksel yapısı, sosyal yapısı ve tarihsel süreçlerine bağladığımız da, geçmişten günümüze milli birlik ve beraberlik amacıyla atalarımız bu vatan için gazi olmuşlar ve şehit düşmüşlerdir. Öğrenciler, ecdadımızın yadigârı olan bu toprakların önemini kavramaları ve farkında olmaları, “vatan için canını feda edebilmek” tanımını yapmalarını sağlamıştır.

Öğrenci bulgularına göre vatanseverlik değeri: “Vatanını, milletini ve ülkesini Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek, vatanını korumak, vatan için canını seve seve feda etmek, bağımsızlığına düşkün olmak, ordusunun yanında olmak, bayrağına ve milli marşına saygılı olmak, resmi dili olan Türkçeyi kullanmak, milli bayramları kutlamak, yaşadığı topraklara saygılı olmak ve vatanını temiz tutmak” ifadeleri ile tanımlanabilir.

Vatanseverlik değeri ile ilgili öğrenciler programda yer alan aşağıdaki boyutları kazanmışlardır:

1. Türk Bayrağı’na ve İstiklâl Marşı’na saygı gösterme,
2. Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme,
3. Türkiye’imizin bir bütün olduğunun farkında olma,
4. Atatürk’ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme,
5. Millî bayramlara coşkuyla katılma
6. Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma,
7. Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme,
8. Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme.

Vatanseverlik değeri ile ilgili göre öğrenciler programda yer alan aşağıdaki boyutları kazanamamışlardır:

1. Şeref Köşesi’ni tanıma,
2. Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme,
3. Müzelerden yararlanma.

5.2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

1. Bu araştırmada sevgi değeri için öğrenciler, “Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna verdikleri yazılı ifadeler ve “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna verdikleri resimli betimlemelerde, Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda (MEB, 2009: 34) bulunan kendini sevmeye, başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme ve millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma alt ifadelerinin hiç birine uygun ifade ile cevap vermemişlerdir. Bu bağlamda sevgi değeri ile ilgili ilkökul 3. sınıf öğrencilerine kazandırılması düşünülen bazı özelliklerin öğrencilere tam olarak öğretilmediği ya da çocukların sevgi değerine yönelik bazı özellikler bakımından eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Çalışmanın bu sonucundan hareketle öğrencilerde eksik olduğu düşünülen sevgi ile ilgili özellikler üzerinde öğretmenlerin daha çok durmaları ya da bu özelliklere öğrencilerin dikkatlerini çekmeleri önerilebilir. Aynı zamanda bu durum ders kitaplarının bu alt ifadeleri yeterince içermediğini düşündürmektedir. Bundan dolayı ders kitapları bu alt ifadeleri de içerecek şekilde güncellenmesi önerilebilir. Farklı bir bakış açısıyla bakacak olursak, “Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız” ve “Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz” soruları genel bir soru tarzıdır. Bu soruları özelleştirildiğinde ve “öğrencilere kendinizi seviyor musunuz?” diye sorulduğunda istisnalar dışında hemen hemen tüm öğrenciler “kendimi seviyorum” diye cevap vereceklerdir. Çünkü: Sevgi; her şeyden önce bireyin kendini sevmesiyle anlam bulur. Kendini seven insan, çevresindekileri, hayatı, yaptığı işi, her şeyi sever. Bu durum insanın hayata ve kendine olumlu bakmasını ve bunun sonucunda da hayattan zevk alarak, biyolojik ve psikolojik anlamda sağlıklı olmasını sağlar (Güzel Candan, 2014:155). Aynı şekilde diğer sorularda öğrenciye uygun olarak sorularla gerekli cevaplar alınabilirdi. Örneğin, “Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul ediyor musunuz?” ve “Millî ve dinî bayramlarda ne hissediyorsunuz?” diye sorulsa öğrenciler bunlara göre cevap vereceklerdi. Bu bağlamda soru tarzının öğrencilerin cevaplamasına daha uygun bir şekilde geliştirilmesi önerilebilir. Bununla birlikte öğrencilerin vermiş oldukları hayvan sevmek, mutluluk, saygı, Atatürk’ü sevmek ve biri ya da bir şeyi korumak cevapları da programda bulunmamaktadır. Bu nedenle öğrencilerin ifadelerinden ortaya çıkan sevgi ile ilgili söz konusu özelliklerin ilkökul hayat bilgisi programında yer alması gerektiği düşünülmektedir. Program yapımcıların sevgi ile ilgili bu özellikleri dikkate

almaları önerilebilir. Nitekim öğrencilerin sevgi değerini betimlemek için kullandıkları resimlerde de benzer özelliklerin var olduğu görülmektedir.

2. Bu araştırmada yardımseverlik değeri için, öğrencilerin hem “Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna yazılı ifadeleriyle cevaplarındaki ve hem de “Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.” sorusuna resimli betimlemelerindeki ifadelerinde bulunan yaşlılara yardım etmek, engellilere yardım etmek ve korumak, hayvanlara (canlılara) yardım etmek ifadeleri ortak ifadeler olmalarına rağmen programda yer bulmamıştır. Bu durum da yardımseverliğin toplumsal ve vicdani yönünü öğrencilerin yazılı ifadeleri ve resimli betimlemeleri ile ortak olarak ifade edebildiğini göstermektedir. Programda bulunmayan bu ifadelerin programda yer alması önerilebilir. Bu bağlamda program yapımcılar bu ifadeleri göz önüne alarak programı güncellemeleri önerilebilir.

3. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında yardımseverlik değeri için 5 alt ifadeye bulunmuş olması programdaki kazanımların kişisel niteliklere göre dağılımı incelendiğinde (MEB, 2009: 37) bu çalışmada araştırdığımız diğer değerlere göre yardımseverlik değerinin 10 etkinlik ile daha az dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Bu da programda yardımseverlik değeri üzerinde çok fazla durulmadığının bir göstergesidir. Öğrencilerin yazılı ifadelerinin ve resimli benzetimlerinin programdaki alt ifadelerden daha kapsamlı olduğu ve programı bu bağlamda kapsadığı görülmüştür. Buradan da öğrencilerin yardımseverlik değerini programda olması gerekenden daha fazlasıyla kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yardımseverlik değeri için yazılı ve resimli betimlemelerinde ortak ifade ettikleri ve programda bulunmayan, “yaşlılara yardım etmek”, “engellilere yardım etmek ve korumak” ve “hayvanlara (canlılara) yardım etmek” ifadelerinin programa eklenerek güncellenmesi önerilebilir.

4. Yeniliğe açıklık değeri, kazanımların kişisel niteliklerine göre programda bulunan 15 etkinlik ile ünitelere dağılmıştır (MEB, 2009: 39). Öğrencilerin yazılı ifade ettiği 11 ifadeden 5’inin ve resimli betimlemelerinde ifade ettiği 8 ifadeden 6’sının programda bulunmaması, yeniliğe açıklık değeri için öğrencilerin yazılı ifadelerinin ve resimli betimlemelerinin, program bağlamında kapsamadığını veya yeniliğe açıklık değerinin öğrenci tanımları ile program tanımları arasında bağıntının düşük olduğunu göstermektedir. Bu da yeniliğe açıklık değeri için programda bulunan etkinliklerin ve ders kitaplarının tekrar gözden geçirilmesi gerekliliği kanısını doğurmaktadır. Bu bağlamda

programda bulunan etkinliklerin ve ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi önerilebilir. Diğer bir bakış açısıyla bakacak olursak: Aslında öğrenciler yeniliğe açıklığı ifade edebilmişler fakat programda bu ifadeler karşılık bulmamıştır. Örneğin, Hayat Bilgisi Dersinin bir ünitesi olan “Dün, Bugün, Yarın” ünitesinde “Atatürk’ün önderliğinde ülkemizde gerçekleştirilen köklü değişiklikleri görsel materyaller kullanarak açıklar.” kazanımını verilmiştir (MEB, 2009: 164). Öğrencilerin yazılı ifadesinde bulunan “Atatürk sayesinde yeniliklerin olması” ifadesi bu kazanım ile örtüşmektedir. Programın alt ifadelerinde de olmasını beklediğimiz bu kazanım maalesef “yeniliğe açıklık” değeri alt ifadeleri içinde verilmemiştir. Ayrıca programda bulunan, “bilgi edinebilmek için uygun sorular sorma, resimli kaynaklardan yararlanma, iş birliği yapma, problem çözme, karar alınırken görüş bildirme ve karar sürecine katılma ve amaç belirleme” ifadeleri genel ifadelerdir. Bu ifadeler her ne kadar program içerisinde etkinliklerle kazandırılmaya çalışılsa da öğrencilerin bunlara uygun cevap vermeleri beklenmemelidir. Bu durumda yeniliğe açıklık değeri ile ilgili programda bulunan ifadeler ile etkinlikler arasındaki kopukluğun giderilmesi ve programda yeniliğe açıklık ile ilgili baştan aşağı güncellemeler yapılması önerilmektedir.

5. Bu araştırmada vatanseverlik değeri için, Hayat Bilgisi Öğretim programında bulunan “Şeref Köşesi’ni tanıma”, “Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme” ve “Müzelerden yararlanma” alt değerlerini öğrenciler hem yazılı ifadelerde ve hem de resimli betimlemelerde tanımlayamamışlardır. Bu sonuca bağlı olarak bu alt ifadeler ders içerisinde etkinliklerle verilmeye çalışılsa da öğrenciler bu ifadeler ile vatanseverlik kavramı arasında bir bağ kuramamışlardır. Bu bağlamda etkinliklerin gözden geçirilmesi, öğretmenlerin bu ifadelerin üzerinde farklı yöntemler kullanarak durmaları önerilebilir. Öğrencilerin yazılı ifadeleri ve resimli betimlemelerinde ortak olarak tanımladıkları bazı ifadeler bulunmaktadır. Örneğin “vatanı sevmek” ifadesi öğrencilerin yazılı cevaplarında en çok kullanılan ifadedir ve bu ifade öğrencilerin resimli betimlemelerinde de bulunmaktadır. Buna karşın “vatanı sevmek” ifadesi Hayat Bilgisi Öğretim programında alt değerlerde bulunmamaktadır. Aynı şekilde öğrencilerin “vatan için canını feda edebilmek” ifadesi hem yazılı cevaplarında ve hem de resimli betimlemelerinde yer bulmuştur. Yine bu ifade programın alt değerlerinde bulunmamaktadır. Öğrenci cevaplarında bulunan fakat programda bulunmayan bu ifadeler

vatanseverlik değeri kapsamında bulunan alt ifadelere eklenerek programın g¼ncellenmesi ¼nerilebilir.

6. Bu çalışmada sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik değerleri için ¼ğrenci g¼r¼řleri araştırılmıştır. Diğer alışmalarda Hayat Bilgisi ¼ğretim Programında bulunan bu değerler veya diğer değerler ¼zerinde ¼ğrenci g¼r¼řleri alınarak çalışmalar yapılabilir.

7. Bu çalışmada 8 adet açık uçlu soru kullanılmıştır. Bu sorular tekrar d¼zenlenip uygulayıcılar tarafından geliştirilebilir. Yapılacak olan diğer çalışmalarda bu değerler “odak grup g¼r¼řmesi” yoluyla tekrar çalışılabilir ya da toplanan veriler çerçevesinde anketler geliştirerek nicel bir çalışma yapılabilir.

8. Bu alışma Kırşehir ili Kaman ilçesinde belirlenen beş ilkokulda gerçekleştirilmiştir. Yapılacak başka çalışmalar k¼y okullarında veya il merkezlerindeki okullarda gerçekleştirilebilir ve bu şekilde ¼rneklem geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Akbaş, O. (2006). Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*, (2), 288–293.
- Akinoğlu, O. (2004). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Hayat Bilgisi Öğretimi içinde (2-15)*. Ankara: Pegem A.
- Aksan, D. (2009). *Türkçenin Gücü* (12.Basım), Ankara: Bilgi.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi Ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktürk, A. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürece Dayalı Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerini Kullanabilme Durumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Albayrak, F. (2015). *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılan Değerlerle İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Anıl, D. (2009). Uluslararası Öğrenci Başarılarını Değerlendirme Programında Türkiye’deki Öğrencilerin Fen Bilimleri Başarılarını Etkileyen Faktörler. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 87-100.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Arıkan, R. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Ankara: Nobel.

- Arslan, M. M. ve Eraslan, L. (2001). *Millî Eğitimin Yasal Dayanağı Mevzuat-I*. Ankara: Anıttepe.
- Artut, K. (2004). Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(1), 223-234.
- Artut, K. (2006). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Aslan, R. (2007). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerler kazanma düzeyleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ataoğlu, B. (2009). *Yenilikçiliğin Yerel Dinamikleri, İstanbul Metropolitan Alanında İlaç Sektörünün Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü/Şehir ve Planlama Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Aydın, M. Z. (2006). *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Ayverdi, İ. (2000). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtıluğatı.
- Bacanlı, H. (1999). *Gelişim ve Öğrenme* (2. Baskı). Ankara: Nobel.
- Bachrach, D. G. (2000). Organizational citizenship behaviors: A critical review of the theoretical and empirical literature and suggestions for future research. *Journal of Management*, 26(3), 513-563.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara:Pegem A.
- Başığit, A. (2014). *Eğitimde Duyuşsal Öğrenmelerin Rolü: Yardımseverlik Değeri Örneğinde Deneysel Bir Çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların*

Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Baysal, N. Z. (2006). Hayat Bilgisi: Toplumsal ve Doğal Yaşama Bütüncül Bir Bakış. C. Öztürk (Ed.), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım, (1. Baskı), Ankara: Pegem.

Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi/Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Ankara: Siyasal.

Bishop, C.D. (1993). Report of the Task Force on Values in Education for the State of Arizona”, *Arizona Department of Education*, www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 386 270.

Bulach, C. and Butler J. D. (2002) The Occurrence of Behaviors Associated With Sixteen Character Values, *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 41, 200-214.

Buluç, B. (2008). Ortaöğretim Okullarında Örgütsel Sağlık İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 571-602.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E, Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.

Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Can Yaşar, M. ve Aral, N. (2009). Sanat Ürünü Olarak Çocuk Resimleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 34 (365), 24-31.

Chandler, M. K. (2005). *The Effect of a Character Education Program on Elementary Students' Prosocial Competence*, Unpublished Master Thesis, Lynn University, Florida, USA.

Coşkun, D. (2011). *İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi (Denizli İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Condon, J. C. (1998). *Kelimelerin Büyüklüğü Dünyası-Anlambilim ve İletişim* (2.Baskı). (çev. M.Çiftkaya), İstanbul: İnsan.
- Crain, W. (2004). *Theories of Development*. (Fifth Edition). New Jersey, USA: Pearson.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (Second edition)*, New Jersey, USA: Pearson.
- Çağlayan, A. (2006). *Öğrenci Merkezli Eğitim*, İstanbul: Güldane.
- Çalık, T. (2003). Eğitimde değişimin yönetimi: Kavramsal bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 9(36), 536-557.
- Çalık, T. ve Er, E. (2014). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Okulun Değişime Açıklığı ile Değişim Kapasitesi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Educational Administration: Theory and Practice*, 20 (2), 151-172.
- Çelik, Z. (2014). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yardımseverlik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Alfa.
- Demir, K. (2006). Rogers’ın Yeniliğin Yayılması Teorisi ve İnternette Ders Kaydı. *Educational Administration: Theory and Practice*, (47), 367-392.
- Demir, S. (2007). *İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Kayseri İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Demirel, Ö. (2007). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Pegem.
- Demirhan İşcan, C. (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirtaş, H. (2012). İlköğretim Okullarının Değişime Açıklığı. *İlköğretim Online*, 11(1), 18-34, 2012.

- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deryakulu, D. (2000). *Sınıfta Demokrasi*, Ankara: Eğitimsen.
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*, Ankara: Önder.
- Doğan, İ. (2007). *Türk eğitim sisteminde değerler sorunu*, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Aslan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu içinde* (615 – 633). İstanbul: Dem.
- Doğanay, A. (2006). *Değerler Eğitimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*, C. Öztürk (Ed.), Ankara :Pegem.
- Doll, R. C. (1992). *Curriculum Improvement: Decision Making And Process*, (8th. Edition), Boston.
- Duruhan, K. (2004). *Türkiyede Okulda Geleneksel Anlayış ve Yöntemlerle İnsan Yetiştirmenin Olumsuz Etkileri. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, İnönü Üniversitesi/Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Düzgün, D. (2011). *İzmir, Denizli, Aydın ve Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde Görev Yapan Program Geliştirme Çalışanlarının Fonksiyonu ve Karşılaştıkları Sorunlar* . (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Elban, M. (2015). *Tarih Eğitimi ve Vatanseverlik Üzerine Bazı Düşünceler. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(3), 1302-1319.
- Ekşi, H. (2003). *Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları*, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Erden, M. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, İstanbul: Alkım.
- Erden, M. ve AKMAN, Y. (1996). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Arkadaş.

- Erdem, A. R. (2007). An İmportant Factor of Culture of Education Faculties: Vaules A Case Study of the Education Faculty of PAU, *Eurasion Journal of Educational Research*, 26, 95-108.
- Eren, İ. (2007). *Ulusal Yenilik Sisteminde Hükümetlerin Rolü: Literatür Taraması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ergen, G. (2006). Eleştirel-Bilinçli Sevgi Eğitimi”, *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(12), 144-152.
- Ersoy, A. ve Türkkan, B. (2009). İlköğretim öğrencilerinin resimlerinde internet algısı, *İlköğretim Online*, 8(1), 57-73.
- Ertürk, S. (1982). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan.
- Ertürk, S. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelkentepe.
- Ertürk, E. (2006). *Ders Kitaplarında Toplum, Yurttaşlık, Vatanseverlik ve Ekonomi Anlayışının Dönüşümü: 1997 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir İçerik Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fidan, N. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*, Ankara: Alkım.
- Fromm, E. (1995). *Sevme Sanatı (The Art of Loving)* (10. Basım). İstanbul: Payel.
- Geçit, Y. ve Gençer G. (2011). Hayat Bilgisi Dersinde Kazandırılması Beklenen Değerlere İlişkin Veli Görüşleri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 78-90.
- Gülden, Ç. (2007). *Yeni Hayat Bilgisi Programında Yer Alan Kazanımların Önerilen Etkinlikler Çerçevesinde Gerçekleştirilebilme Düzeyinin Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Programı*, Ankara: Pegem.
- Gömleksiz, M.N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.

- Gürol, M. (2004). *Öğretimde Planlama, Uygulama ve Değerlendirme*, Elazığ: Üniversite.
- Güven, S. (2013). İlköğretim Ders Programlarının Öğrenciye Kazandırılması Hedeflenen Değerler Açısından İncelenmesi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sosyal Bilimler Öğretimi Özel Sayısı*, 6(14), 355-374.
- Güven, S. (1999). *Toplum Bilim*, Bursa: Ezgi.
- Güven, M. M. (2010). *Türkiye'de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güzel, D. (2013). 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Güzel Candan, D. ve Ergen, G. (2014). 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Halstead, J.M. ve Taylor, J.M. (2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research”, *Combridge Journal of Education*.
- Huddy, L. and Khatib, N. (2007). American Patriotism, National Identity and Political Involvement”, *American Journal of Political Science*, 51(1), 63-77.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum Ve Davranışlarına Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Entitüsü, Konya.
- İlğan, A. (2008). Örgütsel değişim/ değişme. *Milli Eğitim Dergisi*, 177: 21-31.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kurumdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretrimi*, Ankara: Pegem.
- Kafadar, O. (1997). *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma*. İstanbul: Feryal.
- Kansızoğlu, H.B. (2014). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Ara Disiplin Alan Kazanımlarına İlişkin Bir Araştırma. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 75-95.

- Kantar, Ş. (2014). İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karabağ, G. (2007) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. İçinde C.Öztürk (Ed.), Hayat Bilgisi Öğretim Programı. (52-68), Ankara: Pegem.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri (17.Baskı)*. Ankara: Nobel.
- Karasar, Ş. (2004). Eğitimde Yeni İletişim Teknolojileri- İnternet ve Sanal Yüksek Eğitim. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 3(4), 117-125.
- Karatekin, N. (2012) *Perese Değerler Eğitimi Öğretmen Kitabı-2: Yardımseverlik*, Ankara: Nobel.
- Kaşkaya, A. (2007). *Örgütsel değişim sürecinde öğretim liderliği (Erzincan İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Kaya, G. (2014). *Hayat Bilgisi Dersi Değerlerinin Öğretiminde Halk Ozanlarının Önemi: Neşet Ertaş Bağlamında Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Keskin, Y., Öksüz, Y., Gelen, İ. ve Yılmaz H. B. (2012). İlköğretim 5. , Sınıf Öğrencilerinin Bazı Evrensel Değerleri Kazanım Düzeylerinin Karşılaştırılması (Samsun İli Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 351-374.
- Kızılcılık S. ve Erjem Y. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü* (2.baskı). Konya: Günay.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- Kolukısa, E. A., Oruç, Ş., Akbaba, B. ve Dündar, H. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara: Gizem.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algularının Nitel Olarak İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kuşdil, E. M., ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, Ankara: Nobel.
- Madran, C. ve Esen K. (2002). Yeniliklerin Kabul Süreci; Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Pilot Çalışma, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (9), 136-152.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality* (Second Edition), USA: Harper&Row.
- Meb (2005). *Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5.Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu*. Ankara: MEB.
- Meb (2009). *Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim 1. ,2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB.
- Memişoğlu, H. (2013). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (3), 405-425.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis*, London: Sage.
- Narin, D. (2007). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Narman, B. (2011). *İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Programında Yer Alan Duyuşsal Kavramların Gelişim, Program ve Beceri Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öğülmüş, S. (2004). İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar, Hayat Bilgisi (1-3.sınıf), *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, (5), 54-55.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB.
- Öner, N. (2008). *Millî Zihniyet ve Millî Birlik. (der. Ahmet Köklügiller Milliyetçilik Nedir, Ne Değildir?* (1. Baskı) içinde (s.261-271), İstanbul: IQ Kültür Sanat.

- Özdemir, M. (1998). *Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri*. Ankara: Pegem.
- Özen, Y., Güler yüz, K. ve Özen, H. B. (2012). İlköğretim 1-3.sınıf Hayat Bilgisi, 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerler ve Değerler Eğitiminin İncelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching*, 1(4), 277-286.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM.
- Özkalp, E. (2003). *Davranış bilimlerine giriş* (2. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Öztürk, E. (2009). *Hayat Bilgisi Dersinde Değer Eğitimi ve Uygulama Örnekler, İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı (içinde) S.Öğülmüş (Ed.)*, Ankara: Pegem.
- Öztürk Samur, A. (2011) Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Podsakoff, P. M., Mackenzie, S. B., Paine, J. B., Rogers, E. ve Cartano D. (1983). Methods of Measuring Opinion Leadership. *Public Opinion Quarterly*, 26, 435-441.
- Rogers, M.E. (1995). *Diffusion of Innovations*. New York: Free.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free.
- Ryan, K. (1991). *Moral and Values Education*. The International Encyclopedia Of Curriculum Ed.by. Arie Lewy, Advances in Education. Chicago, USA: Pergamon.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Basım Yayın.
- Sezer, Ö (2005). *İlköğretim 1.Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Shafer, S. (1987). *Human rights education in schools, Human Rights and Education*. N.B. Tarrow (Ed), New-York, USA: Pergamon.
- Simon, S. B., Howe, L. W., Kirschenbaum, H. (1972). *“Values Clarification”, A Handbook of Practical Strategies for Teachers and Students*. NewYork, USA: Hart.

- Snook, I. (2007). *Values in education context*. In: DN Aspin, JD Chapman (Eds.): *Values Education and Lifelong Learning: Principles, Policies, Programmes*. Dordrecht: Springer, pp. 80-92.
- Sönmez, V. (2003). *Sevgi Eğitimi* (6.Baskı). Ankara: Anı.
- Şahin Başfıncı, Ç. (2008). Bir Pazarlama İletişim Medyası Olarak Web Ortamında İçerik Analizi Yapmanın Güçlükleri ve Olası Çözüm Önerileri. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi/İşletme İktisadı Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 19 (61), 52-71.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2015). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(5), 763- 779.
- Şimşek, N. (2013). Hayat Bilgisinde Kişisel Nitelik (Değer) Öğretimi. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6(1), 1325-1346.
- Şişman, M. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tahiroğlu, M. (2013). İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Geliştirilmesine Yönelik Performans Görevi Uygulaması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri- Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(3), 1843-1862.
- Tan, Ş. (2005). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, Ankara: Pegem.
- Taş, İ. D. (2010). 2005 İlköğretim programının hazırlanmasında görev alan ara disiplinler komisyonu üyelerinin ve sınıf öğretmenlerinin ara disiplin yaklaşımı konusundaki bilgi durumunun ve görüşlerinin belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Taşdemir, A. (2012). Değerlere İlişkin Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan Örneklemindeki Türk Öğrencilerin Görüşlerinin İncelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(12), 1707-1728.
- Tay, B. (2007). Öğrenme Stratejilerinin Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Dersinde Akademik Başarıya Etkisi, *Millî Eğitim “Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi”*, 35(173), 87-102.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD / GUJGEF)*, 33(1), 67-93.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/ Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1499-1542.
- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 209-225.
- Thompson, W. G. (2002). *The Effects of Character Education on Student Behavior*. (Unpublished phd thesis). Doctor of Education/East Tennessee State University/ Department of Educational Leadership and Policy Analysis, Open Access: <http://dc.etsu.edu/etd/706/>, Johnson City, USA [Son Erişim: 09.12.2015].
- Tillman, D. (2000). *Living Values Activities for Young Adults*, Deerfield Beach-Florida: Health Communications.
- Toomela, A. (2006). Generic representations in children’s drawings. *TRAMES*, 10(60/55), 4, 341-354.
- Tunalı, F. (2009). *Yeni İlköğretim 1., 2., ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Üstel, F. (2004). *Makbul Vatandaş'ın Peşinde* (1. Baskı). İstanbul: İletişim.
- Variş, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*, Ankara: Alkim.
- Welton, D. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and Their World*, Boston, USA: Houghton.
- Whitney, I. B. (1986). *The Status of Values Education in The Middle and Junior High Schools of Tennessee*. (Unpublished phd thesis).Tennessee State University.
- Wiersma, W. and Jurs, S. G. (2005). *Research Methods İn Education (8th Edition)*, New Jersey, USA: Pearson.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi*, Ankara: Akçay.
- Yaşaroğlu, C. (2013a). Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi , *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7),849-858.
- Yaşaroğlu, C. (2013b). *Türkiye'deki "Hayat Bilgisi" ile Singapur'daki "Vatandaşlık ve Ahlak Eğitimi" Derslerinin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,8(8), 1453-1461.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *TÜBAR-XIX*, 499-522.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (Turkish Journal of Social Research)*, 11(2), 65-84.
- Yıldırım, S. (2006). *TSK Vatandaşlık Bilinci ve Vatan Sevgisi Eğitiminin Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Yıldırım, S. (2010). *Basınç Konusunun Öğretiminde V Diyagramlarının Öğrenci Başarısı ve Tutumuna Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yıldız, E. (2013). *Türkçede Sevgi Sözlere*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zoharik, J. A. (1995). *Constructivist Teaching*. Indiana (Bloomington), USA: Phi Delta.

İnternet Kaynakları

Huitt, W. (2004). Values, *Educational Psychology Interactive*, Valdosta, from <http://www.edpsycinteractive.org/topics/affect/values.html>,

En son erişim tarihi: [29.11.2015], 2004.

http1: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=DE%C4%9EER,

En son erişim tarihi: [06.02.2016].

http2: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SEVG%C4%B0 ,

En son erişim tarihi: [06.02.2016].

http3:http://tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel&kelime2=Vizyon , En son erişim tarihi: [06.02.2016].

http4:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SEVG%C4%B0,

En son erişim tarihi: [07.02.2016].

http5:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=YEN%C4%B0L%C4%B0K, En son erişim tarihi: [08.02.2016].

http6:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=YEN%C4%B0LE%C5%9E%C4%B0M, En son erişim tarihi: [08.02.2016].

http7:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=VATAN,

En son erişim tarihi: [08.02.2016].

Kahne, J. and Middaugh, E. (2006). Is Patriotism Good for Democracy? A Study of High School Seniors' Patriotic Commitments,

http://www.mills.edu/academics/faculty/educ/jkahne/pdk_patriotism.pdf,

2006, En son erişim tarihi: [09.12.2015]

EKLER

EK. 1. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular

EK. 2. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular

EK. 3. “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular

EK. 4. “Yardımseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular

EK. 5. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular

EK. 6. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular

EK. 7. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular

EK. 8. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular

EK. 9. “Sevgi” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri

Ek. 10. “Yardımseverlik” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri

Ek. 11. “Yeniliğe Açıklık” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri

Ek. 12. “Vatanseverlik” değeri ile ilgili öğrenci örnekleri

EK. 1. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular

İnsan sevmek (birini sevmek, arkadaş sevmek)

A-3C-K-41 : “Mesela birisinin birisini sevmesidir.”, **A-3C-K-42** : “Bence sevgi, bir şeyi sevmek, hoşlanmak, hoşnut etmektir.”, **A-3C-K-43** : “Birbirine duyulan duygu ve sevinç içinde duyulan duygu”, **B-3A-K-63** : “Bence sevgi birini sevmektir. Ben sevgimi anneme onu öperek gösteririm.”, **B-3A-K-64** : “Sevgi demek bir insanın birbirini sevmesidir. Sevgi demek çok güzel bir şeydir.”, **B-3A-K-69** : “Bence sevgi birilerini sevmek yani mesela birinin çocuğu var onu çok seviyor gibi şeyler.”, **B-3A-K-70** : “Ben sevgiyi severim.”, **B-3A-E-75** : “Bence sevgi bir kişiyi sevmektir. Onunla dost olup oyunlar oynamaktır.” **B-3B-E-86** : “Bence sevgi, insanı bir kişiye veya şeye karşı yakın gibi uyandıran sevme duygusudur.”, **B-3B-K-101** : “Bence sevgi demek birini sevmek demektir. Sevginin anlamı bir kişinin, bir insanın onu sevmesi demektir diye düşünüyorum.”, **B-3B-K-109** : “İki insanın bir birine yakınlaşmasına sevgi denir. Sevgiyi severiz. Bazen sevgi hayal kırıklığına uğrayabilir.”, **B-3B-K-110** : “Sevgi bence sevmek demektir. Sevgi çok güzel bir şeydir. Sevgi yardımlaşmayı, dayanışmayı öğretir.”, **D-3A-K-124** : “İnsanların birbirlerine sevgiyi ifade eden şeyler yapmasıdır.”, **D-3B-E-147** : “Birini sevmek yani onu görünce iyi kalpli, güzel ve tatlı birini görünce sevmektir.” **E-3A-K-165** : “Sevgi iyi kalpli olanı gösterir.”. **A-3A-E-11** : “Sevgi: Bir arkadaşı sevmesi.”, **A-3B-E-23** : “Sevgi çok güzel bir şey mesela ben arkadaşımı severim. Ben Dünya’da herkesi severim çünkü hepimiz kardeşiz.”, **A-3B-K-26** : “Sevgi çok güzel. Sevgiyi çok seviyorum. Arkadaşımıza sevgi duyabiliriz.”, **A-3B-K-27** : “Bazen oynuyoruz arkadaşlarla onlarla çok eğleniyorum.”, **A-3C-E-44** : “Arkadaşlık...”, **A-3C-E-47** : “Arkadaşımıza iyi davranmaktır.”, **B-3A-E-66** : “En sevdiğimiz arkadaşımız kim? Aynı bunun gibidir sevgi.”, **B-3A-E-83** : “Arkadaşlarımızı sevmek.”, **B-3B-E-93** : “Mesela ben sınıftan Rüştü arkadaşımı seviyorum. Bir de Yusuf arkadaşımı seviyorum.”, **B-3B-E-95** : “Sevgi buradaki arkadaşlarımı sevmemdir. Bu sınıfta herkes arkadaştır.”, **C-3A-K-114** : “Arkadaşımın mutlu olmasını isterim”, **C-3A-E-119** : “Arkadaşlarımla oyun oynamaktır.”, **D-3A-E-125** : “Sevgi bir şeyi çok sevmektir mesela bir arkadaşımızı sevmektir, onun gibi bir şeyler.”, **D-3A-E-126** : “Arkadaşıma kalem verdim arkadaşım benimle arkadaşlık etti artık ben arkadaşımınla hep oyun oynuyorum.”, **D-3A-K-134** : “Arkadaşımı çok seviyorum çünkü o benim en iyi arkadaşım.”, **D-3B-K-142** : “Sevgi

EK. 1. Devamı

arkadaşlık demektir., **D-3B-E-149** : “*Sevgi bir arkadaşını sevmek, en iyi arkadaşını sevmek. Sevgi budur.*”, **E-3A-K-161** : “*Arkadaşlarımdan ayrı kalmak gibi bir duygu.*”, **A-3B-K-24** : “*Sevgi insanın sevmesidir. Sevgi demek insanın dünyasını sevmektir.*”, **A-3C-K-37** : “*Mesela insan sevgisidir.*”, **A-3C-K-41** : “*Mesela birisinin birisini sevmesi bir de diğerinin sevmesidir.*”, **A-3C-K-57** : “*İnsan sevgisi.*”, **B-3A-K-64** : “*Sevgiyi çok severim çünkü sevgi demek insanı sevmek demektir.*”, **B-3A-K-72** : “*Sevgi insanı sevmektir. Bence sevgi insanı çok korumaktır. Sevgi kendimizi nasıl koruyorsak öyle sevmektir.*”, **B-3A-K-85** : “*Sevgi insanları okşayıp sevmek anlamındadır.*”, **B-3B-K-100** : “*Bence sevgi insan sevgisidir. Aklıma bir şeyi sevmek gelir.*”, **B-3B-K-103** : “*Bence sevgi canlının onun huylarını beğenmesidir. Sevgi anlamak değildir, nedensiz de sevilir.*”, **B-3B-K-109** : “*İki insanın birbirine yaklaşmasına sevgi denir. Sevgiyi severiz. Bazen sevgi hayal kırıklığına uğrayabilir.*”, **D-3B-K-138** : “*Bir insanın insanı sevmesidir.*”.

Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş, amca, teyze vb.)

A-3B-K-29 : “*Annemize duyduğumuz mutluluk. Kardeşimize duyulan sevgi. Babamız bize bir şey alınca seviniriz. Amcamın alacağını duyunca çok sevindim.*”, **A-3B-K-32** : “*Sevgi çok güzeldir. Ben yengemin çocuğunu da seviyorum çünkü çok tatlı ve teyzemin çocuğunu da seviyorum.*”, **A-3C-E-44** : “*Arkadaşlık, hayvan sevgisi ve de aile sevgisidir. Vatan sevgisidir. Anne sevgisi, baba sevgisi.*”, **A-3C-E-51** : “*Akraba gibi sevdiğimiz kişilere saygı ve sevgi göstermek*”, **A-3C-K-53** : “*Aile sevgisi, anne baba sevgisidir ve çocuk sevgisidir. Öğretmen sevgisi, öğrenci sevgisidir ve müdür sevgisidir. Vatan sevgisi, düşman sevgisi demektir.*”, **A-3A-E-114** : “*Uzaktan gelen bir akrabamızın gelmesidir.*”, **B-3A-K-63** : “*Ben sevgimi anneme onu öperek gösteririm.*”, **B-3A-K-64** : “*Ben babamı ve annemi çok severim, sevgiyi çok severim çünkü sevgi demek insanı sevmek demektir. Çekirdek ailelerde birbirini çok ama çok sever. Bizde bir çekirdek aileyiz ve birbirimizi çok seviyoruz.*” **B-3A-K-65** : “*İnsan bir kardeşini çok sever. Ben kardeşimi çok seviyorum. Kardeşimde beni çok seviyor. Sevgi o kadar güzel bir duygudur. İnsanın bir kardeşi olup da kardeşini sevmesi güzel bir duygu.*”, **B-3A-E-66** : “*Sevgi anne, baba, kardeşlerini sevmek gibi.*”, **B-3A-E-68** : “*Bence sevgi anne ve babamızı, kardeşlerimizi sevmektir. Onları ve kendi ailemi sevmektir.*”, **B-3A-E-77** : “*Bir akrabamızı ilk defa görmek sevgidir.*”, **B-3A-K-82** : “*Bence sevgi anne sevgisi gibi, baba sevgisi, kardeş sevgisi... gibidir. Kardeş sevgisi demek kardeşlerimizi sevmek demek.*”, **B-3B-K-99** :

EK. 1. Devamı

“Çocuklar annelere küserler ama yine de annelerine sevgiyle sarılırlar.”, **C-3A-K-113** : “Ben kardeşimi çok seviyorum. Annemle yatmayı seviyorum.”, **C-3A-K-117** : “Sevgi denince aklıma kardeşim, babam ve annem gelir.”, **C-3A-E-118**: Çok iyi bir şey. Kardeşi, babayı, anneyi, sevmek.”, **D-3A-E-135** : “Sevgi birini sevmek, kardeş, babayı sevmek.”, **D-3A-K-136** : “Aileni çok seviyorsan ona sevgi denir.”, **E-3A-K-153** : “Annem beni her sabah okula giderken öper.”, **E-3A-K-163** : “Annemi severim, annem de beni sever. Bir tane daha kardeşim var onu da çok seviyor.”.

Hayvan sevmek

A-3C-K-46 : “Hayvan sevgisidir.”, **B-3A-K-64** : “Mesela bir çocuğun bir köpeğe süt vermesi demek yani sevgi demek çok güzel bir şeydir.”, **B-3B-K-89** : “Bir duygudur. Mesela ben sevimli köpekleri çok severim. Atları da çok severim.”, **B-3B-K-90** : “Hayvanları çok severim.”, **B-3B-E-92** : “Sevgi bana beslediğim hayvanlarımı civciv kedi, kuşumu hatırlatıyor.”, **B-3B-E-96** : “Sevgi çok iyi bir şeydir. Ben evimizdeki kuşumu çok seviyorum.”, **B-3B-E-98** : “Köpeğimi sevmek aklıma geliyor.”, **C-3A-K-114** : “Hayvanı sevmektir.”, **D-3A-E-127** : “Ben en çok hayvanlarda köpeği seviyorum. Kardeşim de en çok köpeği seviyor.”, **D-3B-E-141** : “Köpeği çok seviyorum. Kediyi çok seviyorum. Kelebeği çok seviyorum.”, **E-3A-K-165** : “Hayvanları çok severim. Onları okşayarak severim.”.

Mutluluk

AA-3C-K-37 : “Bir şey için mutlu olmaktır.”, **A-3C-K-46** : “Mutluluktur.”, **A-3C-K-48** : “Mutluluk. Bir şeyi çok ama çok sevmek.”, **A-3C-E-49** : “Sevgi bir şeye duyulan duygudur. Sevgi mutluluktur.”, **A-3C-E-52** : “Sevgi insanı mutlu eder. Sevgi güzel bir mutluluktur.”, **B-3A-K-62** : “Sevgi birbirinin mutluluğunu paylaşıp onu sevmektir.”, **B-3A-K-74** : “Sevgi mutluluk demektir. Sevgi okşamak demektir.”, **B-3A-K-85** : “Sevgi mutluluk gibi insanları daha sevmektir. Mutlu bir sevinçtir. Sevgi mutluluk, sevinç gibi bir şeye yarar.”, **B-3B-K-90** : “Bence sevgi mutluluktur. Örneğin ben ailemi çok severim. Hayvanları çok severim. Mesela ben bu varlıkları severken mutlu olurum.”, **B-3B-K-101** : “Sevgi bana mutluluk hissi verir. Mutluluk verdiği anda aklıma sevgi geliyor ve ben sevgiyi çok seviyorum.”, **B-3B-K-107** : “Sevgi insanları mutlu eder.”, **C-**

EK. 1. Devamı

3A-E-115 : “Sevgi birisini mutlu etmektir.”, **D-3A-K-130** : “Sevgi benim için birbirimize gösterdiğimiz mutluluk duygusu gibi bir duygudur.”.

Doğayı sevmek

A-3C-K-42 : “Doğa sevgisidir.”, **A-3C-E-56** : “Sevgi bir şeyi sevmektir, mesela doğa, bitkileri sevmek doğayı sevmektir.”, **B-3B-K-89** : “Ağaçları da çok severim.”, **D-3A-E-131** : “Ben çiçekleri seviyorum.”, **D-3B-E-141** : “Ben çiçeği çok seviyorum. Bir de gülü seviyorum.”, **E-3A-E-156** : “Çiçek sevgisidir. Ağaç sevgisidir.”.

Hediyeleşmek

A-3A-E-5 : “ Bir kişi doğum gününe geldiğinde.”, **A-3A-K-8** : “Doğum günümüz. Bir arkadaşımızın bize verdiği hediye.”, **A-3A-K-18** : “Doğum günümüzde bir arkadaşımız bize çok güzel bir hediye alınca seviniriz.”, **B-3B-K-108** : “Mesela bir doğum günü var. Siz ona bir hediye aldınız. Bana göre bir mutluluktur.”, **B-3B-E-97** : “Anneler gününde annemize hediye aldığımızda mutlu olurlar. Annelerimiz bize hediye aldığımda mutlu oluruz.”, “Benim doğum günümde babam hediye aldı mutlu oldum.”, **B-3B-K-108** : “Doğum günümde hediye alınması mutluluğudur.”, **D-3A-K-124** : “İnsanlar birbirlerine sevgiyi ifade eden şeyler yaparlar. Mesela arada sırada hediye alırız onu sevdiğimizi söyleriz.”.

Duygu (his, hoşlanmak)

A-3C-K-55 : “Birilerini sevmek ve o kişiden hoşlanmak demektir”, **B-3A-K-60** : “Bence sevgi her zaman bir şeye tutunmak, ona bağlanmak ve onu doyusuya sevmektir. Siz bir şeyi bağlanmayı bırakırsanız çok üzülürsünüz, onu çok sevdiğinizi belirtir.”, **B-3A-K-67** : “Sevgi bir duygudur. Bu duygu sadece insanlar değil doğadaki bütün canlılar bu duyguyu yaşar.”, **B-3B-E-86** : “Bence sevgi, insanı bir kişiye veya şeye karşı yakın gibi uyandıran sevmeye duygusudur.”, **B-3B-K-88** : “Sevgi içimden gelen bir duygudur.”, **B-3B-K-89** : “Bir duygudur. Bazen korku, sevinç, heyecan gibi şeyleri severim.”, **B-3B-K-99** : “Sevgi içimden gelen bir duygudur. Her insan her gün bir sevinçle, bazen insan kırılır, üzülür ama yine de sevgiyi bilir.”, **B-3B-K-102** : “Sevgi bir duygudur. İnsanda bir kişiye karşı yakın hissi uyandıran duygudur.”, **E-3A-K-164** : “Sevgi içimde bir histir. Biz bir kişiyi seversek sonra da küsersek sevgimiz hiç bitmez. Çünkü içimizde arkadaş sevgisi vardır.”.

EK. 1. Devamı

Öğretmeni sevmek

C-3A-K-115 : “Öğretmenimi seviyorum.”, **C-3A-E-118** : “Çok iyi bir şey. Öğretmeni sevmek.”, **C-3A-K-120** : “Aklıma öğretmen sevgisi geliyor.”, **E-3A-E-158** : “Öğretmenleri sevmek gibi bir şey.”, **E-3A-K-161** : “Öğretmenden ayrı kalmak gibi bir duygu.”, **E-3A-K-165** : “Öğretmenimi çok severim sevgiyle.”

Vatanı sevmek

A-3C-K-53 : “Vatan sevgisi, düşman sevgisi demektir.”, **B-3B-K-87** : “Bence sevgi vatan demektir.”, **B-3B-K-103** : “ Ben vatanımı çok seviyorum.”, **C-3A-K-113** : “Ülkemizi seviyorum.”

Saygı

A-3A-K-7 : “Birisine saygı göstermektir. Birisi geldiğinde ona saygı göstermek.”, **A-3B-K-22** : “İnsanların birbirine duyduğu bir şeydir.”, **A-3C-E-51** : “Akraba gibi sevdiğimiz kişilere saygı ve sevgi göstermektir.”, **B-3B-K-108** : “Saygıdır.”, **E-3A-E-166** : “Saygılı, dürüst ve iyi kalpli olmaktır.”

Okulu sevmek

D-3A-E-128 : “Okul, çiçek, ablam, hayvanlar, oyun.”, **E-3A-K-152** : “Okula koşarak gitmektir.”, **E-3A-K-154** : “Okulumu çok seviyorum.”

Hoşgörülü olmak

D-3A-E-132 : “Bir arkadaşına nezaket ve hoş görülü sözler ve davranışlar.”

Paylaşmak

E-3A-K-152 : “Sevgi paylaşımıdır.”

EK. 2. “Sevgi Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.” İfadesine İlişkin Bulgular

Sarılmak, kucaklaşmak, el ele tutmak

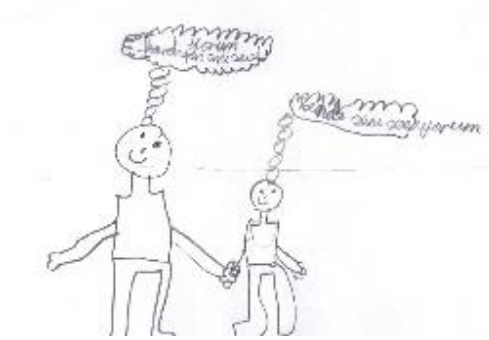
A-3B-K-25

A-3B-K-27

A-3B-K-31

A-3C-E-51

A-3C-K-54

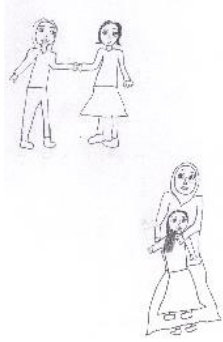

A-3C-K-59

EK. 2. Devami

B-3A-K-63

B-3A-E-71

B-3A-E-77

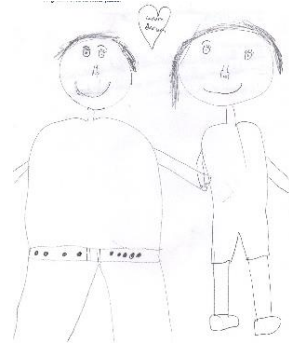
B-3B-E-86

D-3A-K-122

D-3A-E-125

EK. 2. Devamı

İnsan sevmek (arkadaş sevmek)

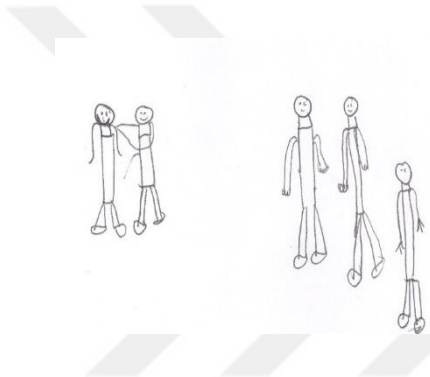
A-3C-K-55

B-3A-K-74

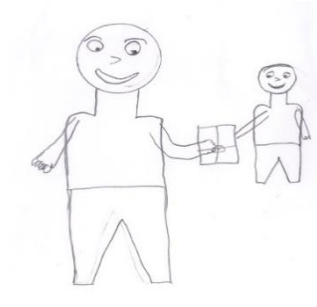
B-3A-E-80

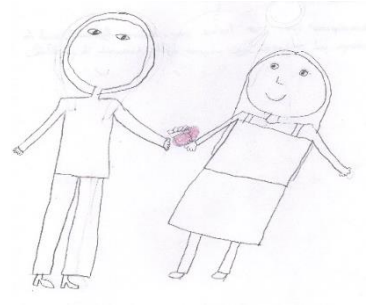
B-3B-E-95

B-3B-E-98

B-3B-K-103

B-3B-K-105

D-3A-K-134

EK. 2. Devamı

D-3B-E-145

D-3B-E-147

Aileden olanları sevmek (anne, baba, kardeş vb.)

A-3C-K-58

B-3A-K-63

B-3A-K-82

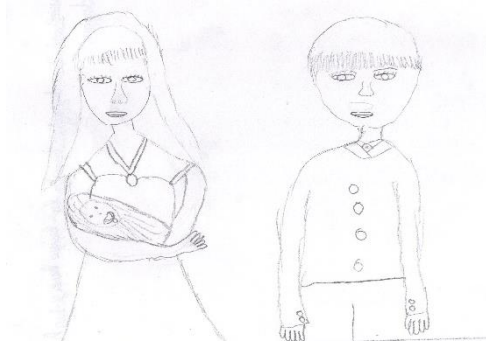

B-3B-K-99

EK. 2. Devamı

B-3B-K-102

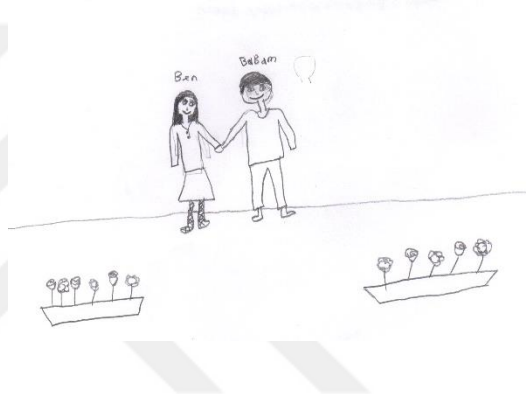
B-3B-K-110

D-3A-E-121

D-3A-K-122

Yuvayı sevmek

A-3C-K-57

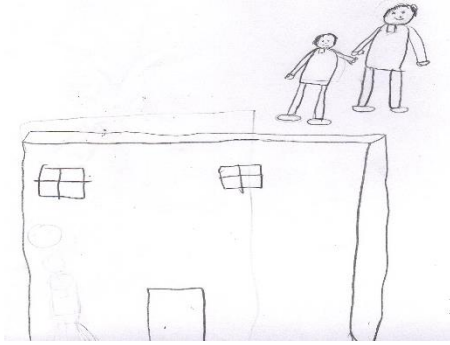

B-3A-K-70

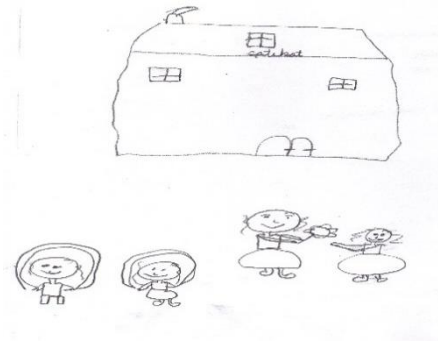

EK. 2. Devami

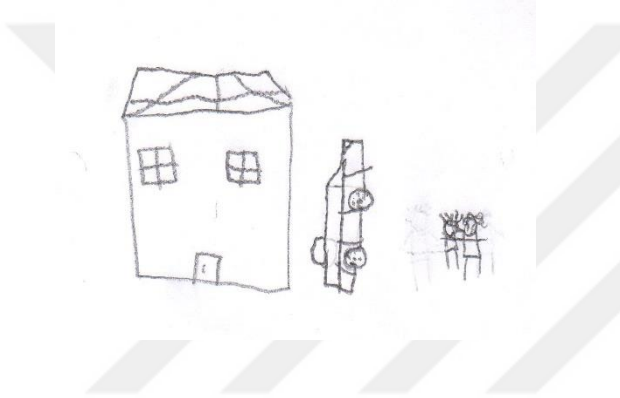
B-3A-E-73

B-3A-K-78

A-3A-E-3

A-3A-E-4

B-3A-E-68

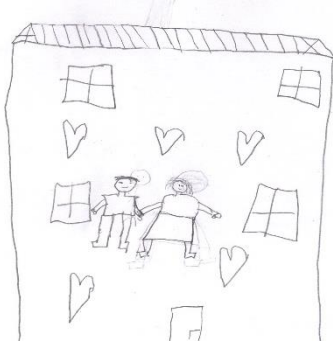

B-3B-K-99

EK. 2. Devamı

C-3A-E-111

C-3A-E-116

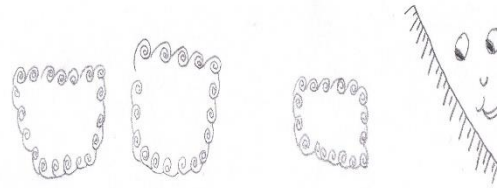

Doğayı sevmek

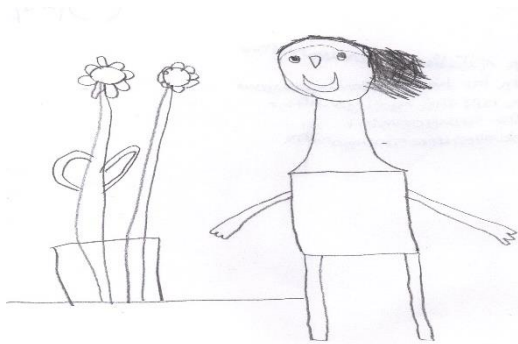
A-3C-E-50

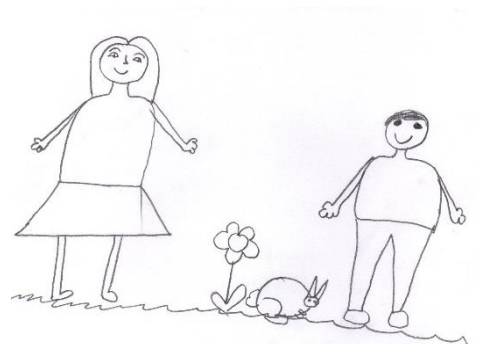
B-3B-K-100

D-3A-E-131

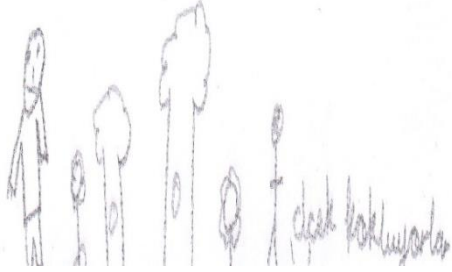

D-3A-K-137

EK. 2. Devamı

A-3A-E-5

A-3A-E-14

Sevgiyle Konuşmak

B-3A-K-67

B-3B-K-90

B-3B-K-100

B-3B-K-101

EK. 2. Devamı

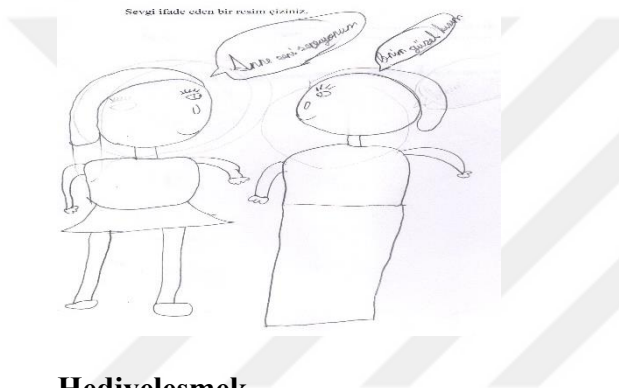
D-3A-K-124

D-3A-E-132

D-3B-K-138

D-3B-E-139

Hediyeleşmek

B-3A-K-74

B-3A-K-78

EK. 2. Devamı

B-3B-K-87

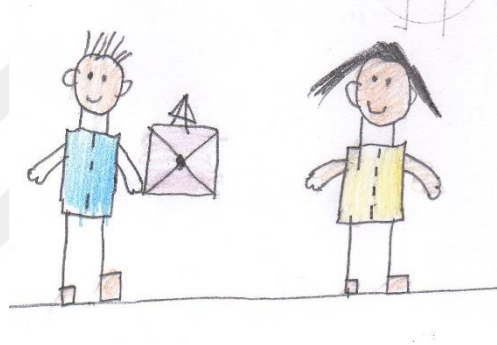
B-3B-K-91

A-3B-K-21

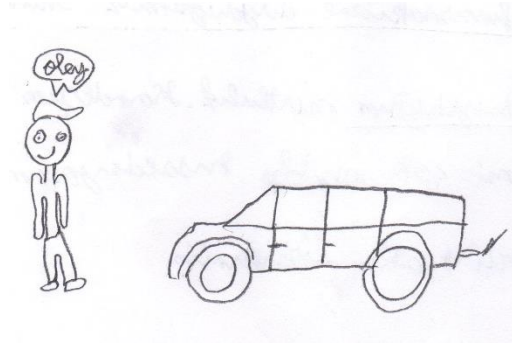
B-3B-K-104

D-3A-K-134

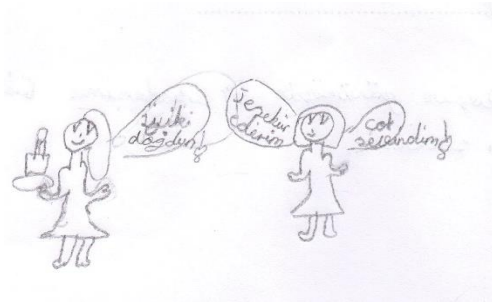

A-3B-E-30

EK. 2. Devamı

A-3A-K-18

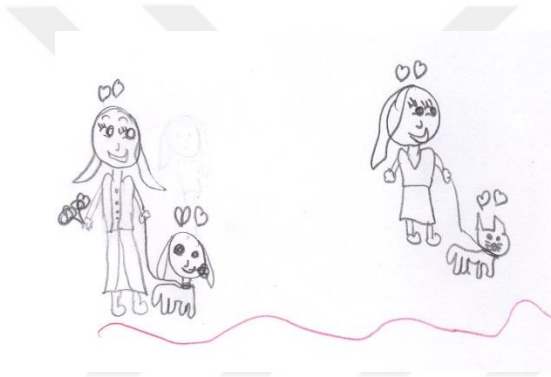

B-3B-K-100

Hayvan sevmek

B-3A-K-60

B-3A-K-72

B-3B-K-89

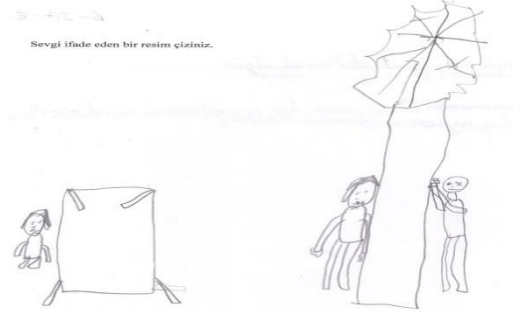
B-3B-E-96

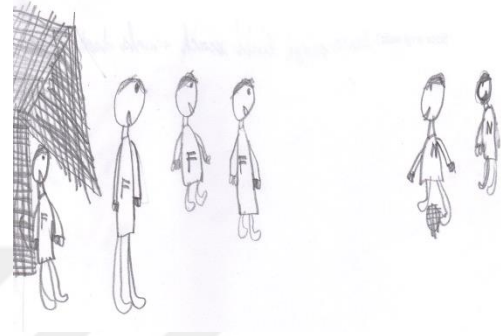
EK. 2. Devamı

Birlikte vakit geçirmek

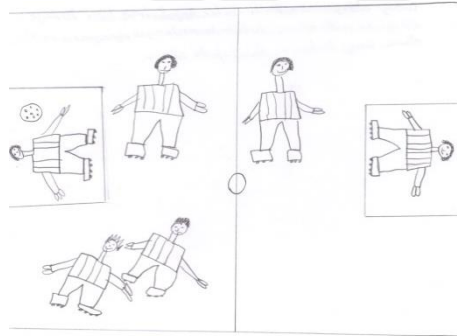
B-3A-E-75

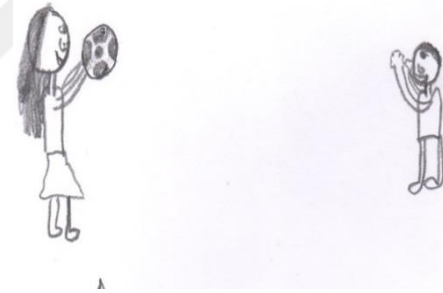
B-3A-E-79

B-3B-E-97

D-3A-K-136

Gülümsemek

E-3A-E-155

E-3A-E-162

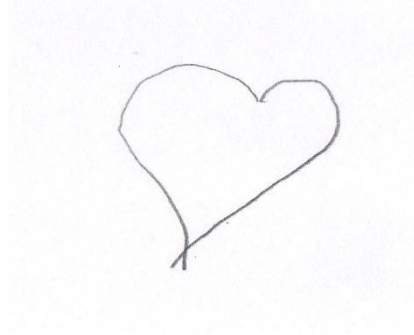
EK. 2. Devamı

Duygu (his)

B-3B-K-87

B-3B-K-100

D-3A-E-132

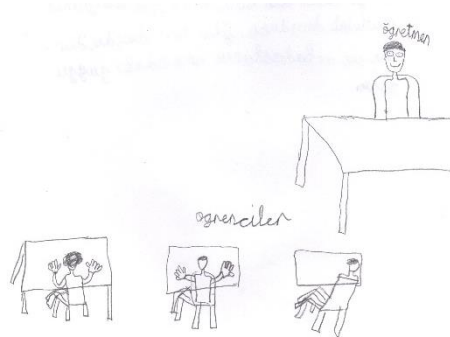

E-3A-E-162

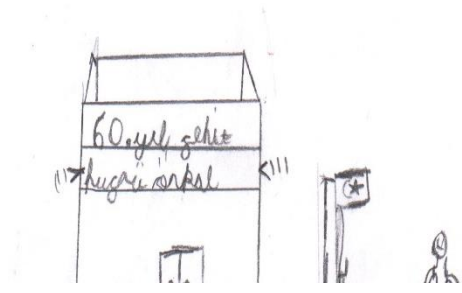

Okulu sevmek

D-3A-K-130

D-3B-E-143

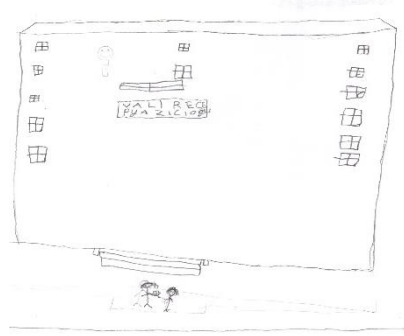

EK. 2. Devami

E-3A-K-153

E-3A-E-160

EK. 3. “Yardıms severlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular

İnsanlara yardım etmek

A-3A-K-339: “Birisine yardım etmektir.”, **A-3B-K-345:** “Yardıms severlik mesela birisine yardım etmek. Kendimin o insana yaklaşmamı gerektirir. Yaklaşamazsam yardıms sever olamam.”, **A-3B-K-348:** “Birine yardım etmektir.”, **A-3C-K-367:** “Bir kişiye yardım etmek. Mesela bir kişi yere düştüğünde onu kaldırmaktır.”, **A-3C-K-370 :** “Bir kişiye ya da bir canlıya yardım etmek demektir. Örneğin, bir kişiye parası yoksa ona para vermek demektir.”, **A-3C-E-380:** “Birine yardım etmek yardıms severlik olur.”, **B-3A-K-382:** “Yardıms severlik bir kişiye yardım etmektir. Örneğin, bir kişi yere düştüğünde onu yerden kaldırmak, bir insana yemek vermektir.”, **B-3A-K-386:** “Yardıms severlik herkesi sevmek, yardım etmektir. Yardıms severlik insanı sevmek, korumak, yardım etmektir.”, **B-3A-K-392:** “Yardıms severlik insanlara veya başkalarına yardım etmektir. İnsanlar birbirlerine yardım ederlerse birbirlerine yardıms severlik yapmış olurlar.”, **B-3A-E-402:** “ Yardıms sever olmaktadır.”, **B-3A-E-406:** “Yardıms severlik, bir işi yapmakta zorluk çeken birine yardım etmektir. Örneğin, bir kişiye yardım edersek o adam işini kolayca yapar. Yardıms severlik çok güzel bir şeydir.”, **B-3B-K-409:** “ Yardıms severlik demek, yardımı seven kişiler demektir. Acı çekenlere seve seve yardım edenlere yardıms sever denir.”, **B-3B-E-432:** “Kendi güç ve imkânlarıyla başkasının karşılaştığı güçlükleri hafifletmektir.”, **D-3A-K-455:** “Birilerinin yardıma ihtiyacı olduğunda sen ona yardım edersen, senin yardıma ihtiyacın olduğunda Allah sana yardım eder.”, **D-3A-K-458:** “ Birine yardım etmeyi sevene yardım sever denir. Yardıms severlik iyi bir şeydir.”.

Arkadaşa yardım etmek

A-3A-K-340: “ Bir arkadaşımıza yardım etmek. Bir arkadaşımız yaralandığında ona yardım severlik yapmaktır.”, **A-3B-K-349:** “ Arkadaşımın biri düştü hemen yardım etmek için koşarım. Çünkü yardım etmeyi çok seviyorum. Ben düştüm yanıma geliyorlar ve yardım ediyorlar. O zaman çok seviniyorum.”, **A-3B-E-358:** “Ben arkadaşıma yardım ettim. Çünkü önceden bana yardım ettiği için ben de ona yardım ettim.”, **A-3B-K-359:** “ Arkadaşım bana yardım etti ben de ona teşekkür ettim.”, **A-3C-K-372:** “ Arkadaşımız düştüğünde ona yardım etmektir.”, **A-3C-E-376:** “ Arkadaşımız yere düşünce kaldırmaktır.”, **B-3A-K-385:** “Yardıms severlik bir arkadaşımızın yardıma ihtiyacı olduğu

EK. 3. Devamı

bir zaman arkadaşımıza yardım etmektir.”, B-3B-K-408: “Bir arkadaşımız düşünce ona yardım etmek demektir. Ben bir gün okulda düşmüştüm. Arkadaşlarım düştüğümü görüp bana yardım ederek okula götürdüler. Bende onlara bana yardım ettikleri için teşekkür ettim ve onların yardımsever olduklarını anladım.”, C-3A-E-440: “Birine yardım edersek bizle arkadaş olur. Eğer hiç yardım etmezsek o arkadaşımız bizimle arkadaş olmaz.”, D-3A-E-452: “ Birisi düştüğünde arkadaşının ona yardım etmesidir.”, D-3A-K-457: “ Arkadaşımı çok seviyorum. Çünkü o çok yardımsever.”, E-3A-K-477: “ Yardımseverlik bir arkadaşımıza düştüğünde yardım etmektir.”.

Yaşlılara yardım etmek

B-3A-E-405: “Yardımseverlik bence yaşlı ve muhtaç kişilere yardım etmektir. Onun poşetlerini almak, taşımak ve gideceği yere kadar götürmektir.”, B-3B-E-429: “Yaşlı bir teyzeye yardım etmektir.”, C-3A-K-437: “Yaşlı birisine yardım etmektir. Bastonu olan kişilere yardım etmektir.”, C-3A-E-438: “Bir yaşlı otobüse binince ona yer vermeliyiz. Bir amca trene binince yer bulamıyorsa o amcaya vermektir.”, C-3A-E-439: “ Yaşlıları karşıdan karşıya geçirmek. Yaşlılara yardım etmektir.”, D-3A-K-456: “ Mesela yaşlı bir kadına yardım edersem o yardımseverlik olur.”, D-3B-E-461: “ Yolda giderken yaşlı bir amcaya yardım ettim. Yaşlı amcayı evine kadar götürmek.”, E-3A-K-479: “Yaşlılar serviste ayakta olunca onlara yer veririm.”.

Yardım yapmayı sevmek

A-3B-E-357: “ Ben yardımlaşmayı çok seviyorum. Çünkü o zaman sevaba gireriz ve o zaman cennete gideriz. O zaman her istediğimiz olur.”, A-3C-K-362: “ Yardımseverlik bir şeye yardım yapmayı seven kişidir.”, B-3A-K-383: “ Yardımseverlik güzel bir duygudur. Ben yardım etmeyi çok seviyorum.”, B-3A-K-384: “ Yardım etmeyi seven, çevresindekilere yardım eden her canlıya yardımsever denir.”, B-3A-K-387: “ Birilerine yardım etme. İyiliktir veya yardım yapmayı seven kişidir.”, B-3B-K-409: “Yardımseverlik demek: Yardımı seven kişiler demektir.”, E-3A-E-482: “Yardım sever olmaktır ve yardım etmek güzel bir şeydir.”, .”, A-3B-E-357: “ Ben yardımlaşmayı çok seviyorum. Çünkü o zaman sevaba gireriz ve o zaman cennete gideriz. O zaman her istediğimiz olur”.

EK. 3. Devamı

Aile bireylerine yardım etmek

B-3A-K-391: “ Ben anneme yardım etmeyi çok seviyorum.”, **D-3A-E-449:** “Baba ben sana odun kırmakta yardım edebilir miyim? Evet oğlum yardım edebilirsin sen oğlum.”,

E-3A-E-483: “Anneme, babama yardım etmektir.”, **E-3A-E-487:** “Anneme yardım etmemdir.”.

Yardıma muhtaç olanlara yardım etmek

B-3B-K-421: “ Birine yani yardıma muhtaç olanlara yardım etmek demektir.”, **B-3B-K-423:** “ Yardıma muhtaç insanlara yardım etmektir.”, **D-3A-K-455:** “ Birilerinin yardıma ihtiyacı olduğunda sen ona yardım edersen, senin yardıma ihtiyacın olduğunda da Allah sana yardım eder.”, **D-3B-K-471:** “Fakirlere yardım etmektir.”, **E-3A-E-484:** “ Yardımseverlik özürülere, fakirlere, kimsesiz çocuklara ve Afrika'ya yardım etmektir. Yardım etmek çok önemlidir, bu yüzden ne kadar yardım o kadar sevap.”.

Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek

D-3B-E-462: “Yoldan karşı karşıya geçerken yaşlı bir teyzeyi karşıya geçirdim ve yardımseverlik yaptım.”, **D-3B-K-470:** “Karşıdan karşıya geçerken yaşlı büyüklerimize yardım etmektir.”, **E-3A-K-476:** “ Yaşlı bir kadın karşıdan karşıya geçerken yardım etmektir.”.

Hayvanlara (canlılara) yardım etmek

B-3A-K-382: “ Bir kediye veya bir köpeğe süt vermek bir yardım severliktir.”, **B-3A-K-393:** “ Yardımseverlik mesela bir köpek çok susamış ona su ve yemek vermek, ona iyi davranmaktır.”, **B-3B-K-410:** “ Hayvanlara yaralanmış, sokak hayvanlarına yardım etme demektir.”.

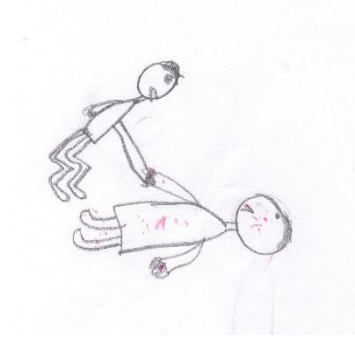
**EK. 4. “Yardımsızlık Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.”
İfadesine İlişkin Bulgular**

Yaralanan birisine yardım etmek

A-3C-E-375

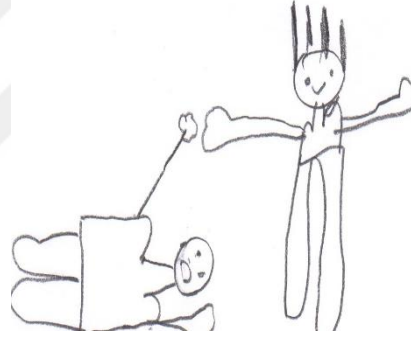
B-3A-E-400

B-3B-E-426

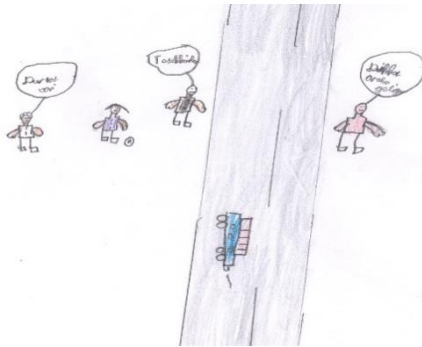

D-3B-E-467

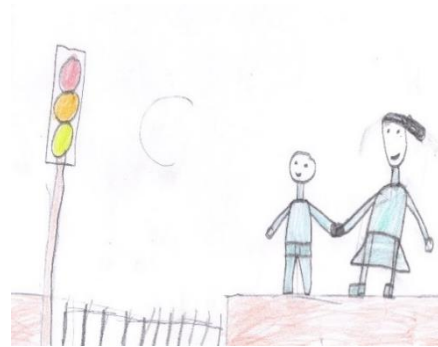

Trafikte karşıdan karşıya geçen birisine yardım etmek

B-3B-E-427

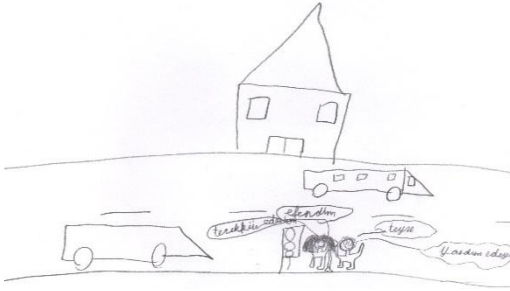

B-3B-E-429

EK. 4. Devamı

D-3A-E-451

D-3A-K-456

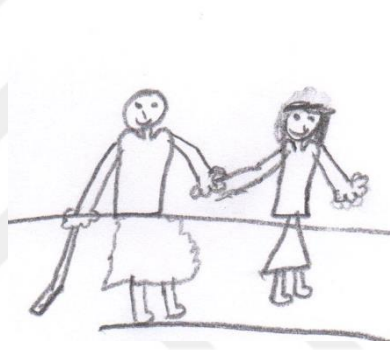

Yaşlılara yardım etmek

D-3B-K-470

D-3A-K-457

B-3B-K-410

D-3A-K-458

EK. 4. Devamı

Aile bireyelerine yardım etmek

B-3A-K-388

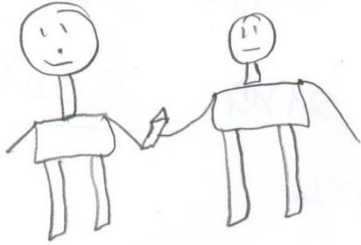

E-3A-K-475

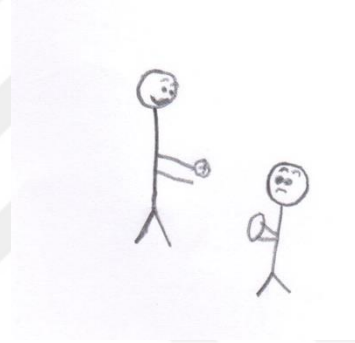

Arkadaşa yardım etmek

A-3B-K-359

A-3C-K-370

B-3A-K-389

E-3A-K-476

EK. 5. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular

Teknolojik yenilik ve icatlar

A-3B-E-198: “Eskiden elektrik yoktu şimdi ise var. Onsuz hayat düşünemiyorum.”, **A-3A-K-169:** “ Eskiden arabalar yokmuş, at arabaları varmış.”, **A-3A-E-184:** “Eskiden at arabası kullanılıyordu, yeniliğe açıklık sayesinde artık dört tekerlekli arabalar var.”, **B-3A-K-222:** “Teknoloji gittikçe geliyor. Bu nedenle gittikçe değişik şeyler yapılıyor ve işler daha kolay oluyor.”, **B-3A-K-229:** “Evimizde çok kötü bir televizyon vardı. Hem modeli hem de kanalları çok kötüydü. Bir süre sonra bu televizyonun yenisini aldık. Bu duyguya açık davranmak yeniliğe açık olmak demektir.”, **B-3A-E-245:** “Robot insanlar, robot köpekler, robot kedilerin olmasıdır.”, **B-3B-E-257:** “Teknolojinin değişip başka şeylerin çıkmasıdır.”, **B-3B-K-258:** “Mesela öğretmen gitse yerine yeni bir robot gelse bu yeniliğe açıklık demektir.”, **B-3B-K-270:** “Bence yeniliğe açıklık; teknoloji ve çağa açık olmak demektir. Yeni bir eşya alırsan bu yeniliğe açıklıktır.”, **B-3B-K-270:** “Eski yerine yeni bir eşya alınırsa bu yeniliğe açıklıktır.”, **D-3A-E-286:** “Eski telefonları götürüp yerine yenisini getirmektir.”, **D-3B-E-299:** “Eski araba yerine yeni arabayı değiştirmektir.”.

Atatürk sayesinde yeniliklerin olması

A-3C-K-200: “Atatürk her şeyi değiştirdi, çok yenilik yaptı.”, **A-3C-E-209:** “Atatürk yenilikler yaptı.”, **A-3C-K-7** “ Atatürk alfabeyi değiştirdi, kılık kıyafet değiştirdi.”, **B-3B-E-250:** “Atatürk yenilikler yaptı.”, **C-3A-K-272:** “Atatürk bizi kurtardı. Çünkü önceden kızlar şalvar giyiyordu, şimdi düzeldi. Alfabe çıktı.”, **C-3A-E-278:** “Yenilik mesela, Atatürk bizim iyiliğimiz için yenilikler yaptı.”, **C-3A-K-279:** “Atatürk’ün bize getirdiği yeniliklerdir.”, **E-3A-K-318:** “Eskiden Arap harfleri vardı, şimdi yeni harfler var.”.

Yeni bir şeyin olması

B-3B-K-263: “Yeni Dünya’da yeni bir şey olmasıdır.”, **D-3A-K-282:** “Yeni şeylerin yapıldığında kabul edilmesidir.”, **D-3A-K-283:** “Yeni şeylerin olmasıdır.”, **D-3A-K-292:** “Eski şeyleri yeni yapmak ve onları yeniletmektir.”, **D-3B-E-299:** “Eski şeyleri yenileştirmektir.”, **D-3B-E-303:** “Eskileri kaldırmak ve yenilikler yapmaktır.”, **D-3B-E-**

EK. 5. Devamı

310: “Yeni bir şey yapmaktır.”, **B-3B-K-271:** “Bence yeniliğe açıklık; bir şey istendiğinde onun yenilenmesi diye düşünüyorum.”.

Yeni bir arkadaş edinmek

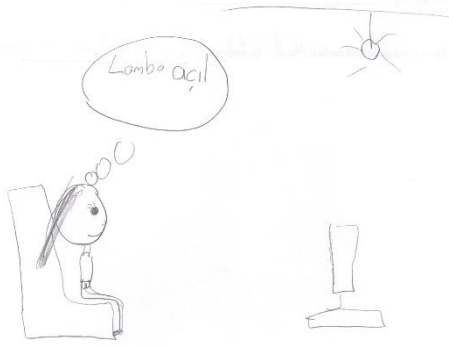
B-3A-E-226: “Bence yeniliğe açıklık yeni bir arkadaş edinmektir.”, **B-3A-E-231:** “ Bence yeniliğe açıklık yeni bir arkadaşdır. Yeni arkadaş olduğunda yeni oyunlar öğrenirim.”, **B-3A-K-235:** “Bence yeniliğe açıklık demek, yeni bir şey veya yeni bir arkadaş edindiğimizde ona yeniliğe açıklık denir.”, **B-3B-K-249:** “Yeniliğe açıklık yeni bir arkadaşın olmasıdır.”.

Yenilikleri sevmek, hoşlanmak ve mutlu olmak

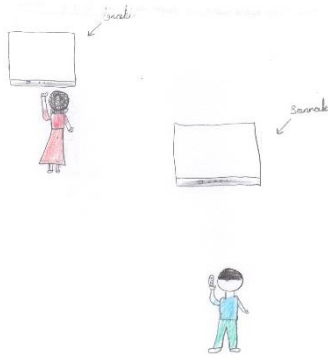
B-3A-K-233: “Yeni bir şey olduğunda onu çok severim.”, **B-3A-K-236:** “Yeni bir şeyle karşılaşınca mutlu oluruz. Kim yeni bir şeyle karşılaşınca mutlu olmaz ki demi.”, **B-3A-E-239:** “Yeni bir şey icat edilince sevinirim. Yeniliği seviyorum.”, **D-3A-K-287:** “Yeniliği sevene denir.”.

**EK. 6. “Yeniliğe Açıklık Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.”
İfadesine İlişkin Bulgular**

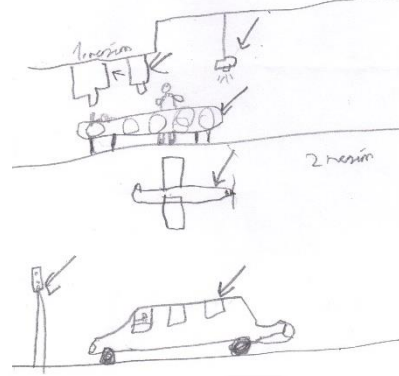
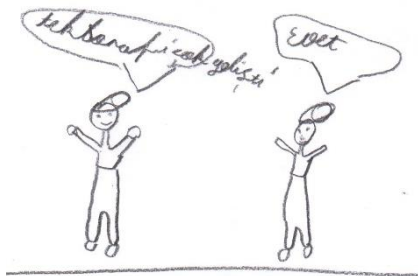
Teknolojik yenilik ve icatlar

B-3B-K-263

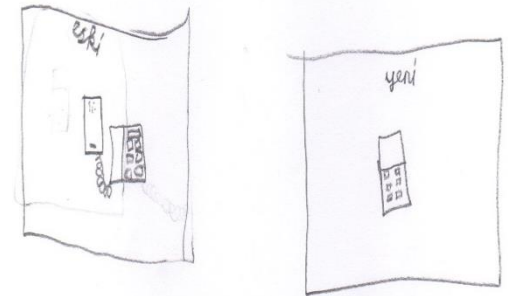
D-3A-K-283

B-3B-K-269

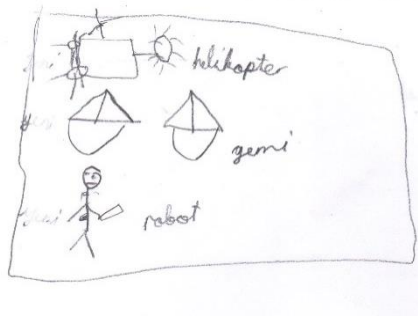

D-3A-K-287

EK. 6. Devamı

D-3A-E-291

D-3B-K-308

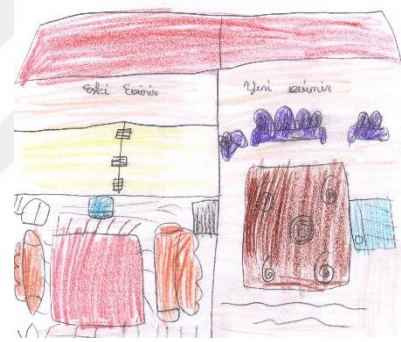

Yeni bir şeyin olması

A-3A-E-183

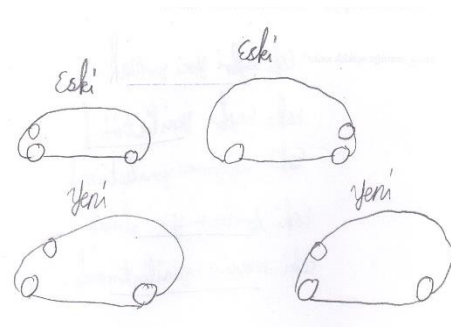
B-3B-K-271

D-3A-E-286

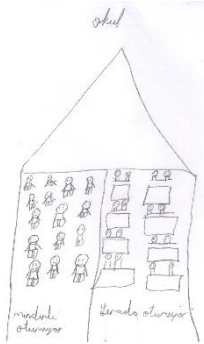
D-3B-E-299

EK. 6. Devamı

Okullu olmak/okulda yeni bilgiler öğrenmek

C-3A-K-272

C-3A-E-277

D-3B-E-309

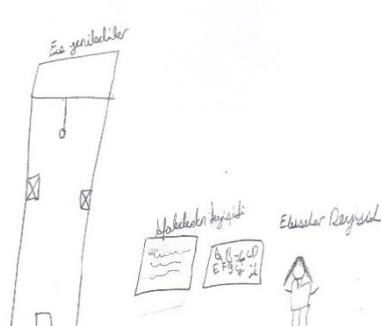

E-3A-E-319

Atatürk sayesinde yeniliklerin olması

C-3A-K-273

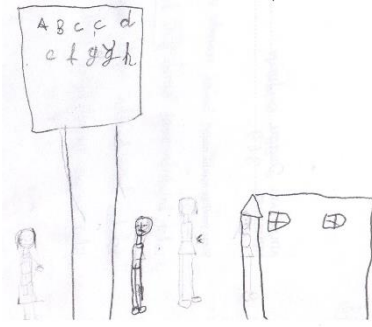

C-3A-K-279

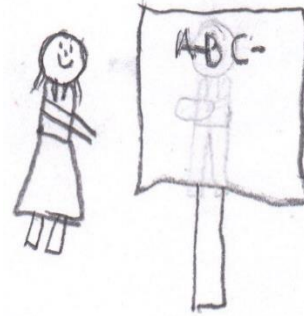

EK. 6. Devamı

E-3A-K-318

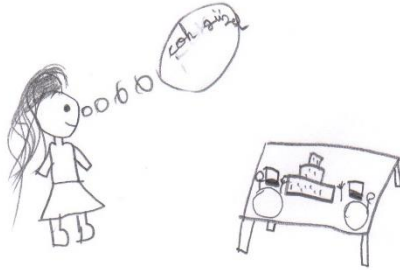

E-3A-K-317

Yenilikleri keşfetmek, tatmak ve görmek

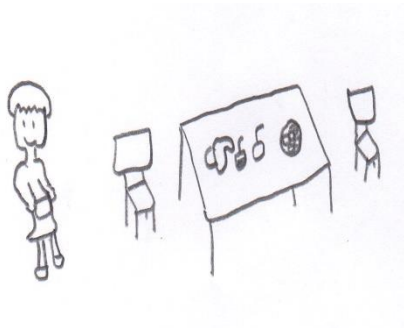
A-3C-K-218

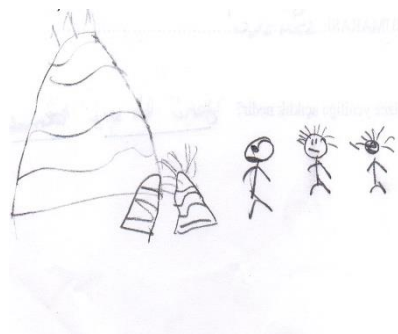
A-3C-E-220

A-3C-K-201

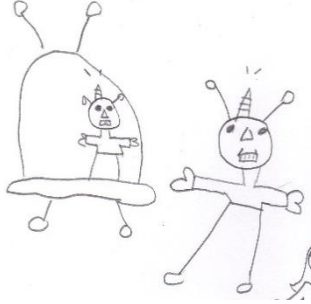

A-3C-K-202

EK. 6. Devamı

B-3A-K-237

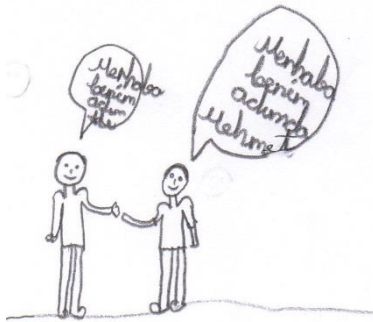

D-3B-E-302

Yeni bir arkadaş edinmek

B-3B-K-266

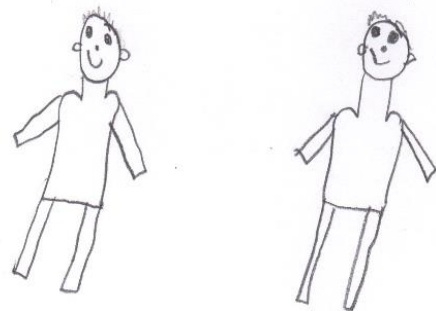
B-3B-K-267

D-3B-K-307

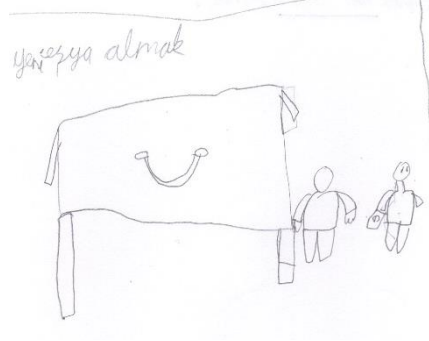
D-3A-E-294

EK. 6. Devamı

Yeni eşyalar almak

D-3A-E-284

D-3B-K-301

EK. 7. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenleri Yazınız.” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Yazılı İfadeleri ile İlgili Bulgular

Vatanı sevmek

A-3C-K-535: “Bence vatanseverlik demek vatani ve Türk Milletini sevmek demektir.”, **A-3C-K-540:** “Vatanseverlik, vatani ve milleti sevmektir.”, **A-3C-E-549:** “Vatan sevgisi, insanın bir milleti sevmesi demektir.”, **B-3A-K-551:** “Vatanseverlik, bir anne ve bir baba gibi severim vatanımı. Vatan herkes için bir manadır.”, **B-3A-K-561:** “Bence vatanseverlik vatanımı seven kişilere denir. Anne, babasını seven bir kişi eğer aynı şekilde vatanını da seviyorsa bu kişiye vatansever denilebilir.”, **B-3A-K-563:** “Vatanseverlik vatanımızı, milletimizi sevmektir. Vatanımız güzeldir.”, **B-3A-E-575:** “Vatansever demek vatani ve milleti bilmek, vatanını sayıp sevmek, milletini sayıp sevmektir. Vatana ve millete bağlıyızdır, vatandan ve milletten ayrılamayız.”, **D-3A-E-619:** “Bence vatanseverlik, memleketini sevmektir.”, **D-3A-K-623:** “Vatanseverlik, o vatanı biz yaşadığımız için vatanımızı sevmemiz lazımdır.”, **D-3A-K-625:** “Vatani ve milleti seven vatanseverdir.”.

Vatan için canını feda edebilmek

B-3B-K-579: “Vatanını seven her şeyi yapar. İsterse canından da vazgeçer.”, **B-3B-K-585:** “Vatanımızı çok severiz. Bu vatani kazanmak için o kadar çok kan döküldü ki anlatamam. Her zaman bu vatanın arkasındayız.”, **B-3B-K-567:** “Yurdunu çok sevmek, onun için canını feda etmek.”, **B-3B-E-599:** “Vatanseverlik bana kurtuluş savaşını aklıma getiriyor.”, **C-3A-K-610:** “Yurdumuzu düşmanlardan kurtarmaktır. Milletimizi kurtarmaktır.”, **E-3A-K-645:** “Askerlerin Türk toprakları için ve vatanımız için savaşmasıdır.”.

Vatanı korumak

, **B-3A-K-559:** “Vatanseverlik birbirimizi korumak, sevmek, saymaktır.”, **B-3A-E-570:** “Bence vatanseverlik, vatani, ülkeyi korumak ve sevmektir. Vatanseverlik önemlidir. Vatan olmazsa biz yaşayamayız.”, **C-3A-E-606:** “Vatani düşmanların ellerinden alıp korumaktır.”, **D-3B-E-635:** “Vatanını korumaktır.”, **D-3B-E-637:** “Bu milleti sevmek, vatani korumaktır.”.

EK. 7. Devamı

Vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek

A-3C-K-529: “Atatürk vatanımızı kurtarmıştır.”, **B-3A-K-554:** “ Atatürk vatanını sevdiği için vatanını kurtardı. Biz de Atatürk gibi vatanı koruyalım.”, **B-3A-K-560:** “Atatürk bizim için yurdumuzu düşmanlardan kurtardı. Bizim için savaştı ve yaralandı. Gazi olarak yurdumuzu düşmanlardan kovdu. Ben vatanımı çok seviyorum ve Atatürk'e teşekkür ederim. Atatürk nasıl çocukları çok seviyorsa ben de onu çok seviyorum.”, **B-3B-K-582:** “Atatürk'ün vatana kendini feda etmesidir.”, **B-3B-E-597:** “Atatürk vatanımızı kurtardı. Bizi ailelerimize kavuşturdu. Bizim için savaştı.”, **C-3A-E-603:** “Vatanseverlik, yurdumuzu kurtaran Atatürk'tür.”, **C-3A-E-605:** “Atatürk'ün çalışkanlığıdır.”, **E-3A-K-643:** “Atatürk'ü sevmektir.”.

Milletini sevmek

D-3A-E-612: “Vatanseverlik milleti sevmektir.”, **D-3A-E-613:** “Vatanı milleti sevmektir.”, **D-3A-K-625:** “Vatanı ve milleti seven vatanseverdir.”, **D-3B-E-638:** “Milletini çok seven kişidir.”, **E-3A-E-649:** “Vatansever; yurdunu, milletini ve devletini seven kişidir.”.

Türkiye'yi sevmek

B-3B-K-584: “Türkiye'dir.”, **B-3B-K-590:** “Bizim vatanımız Türkiye. Canım vatanım, canım Türkiye'm .”, **B-3B-K-592:** “Vatanımı çok severim. Çünkü vatanımız Türkiye demektir. Ve ben vatanımı çok severim.”.

İstiklal Marşımızı coşkuyla söylemek

B-3B-K-591: “İstiklal Marşımızı coşkuyla söylemek demektir.”, **B-3B-E-599:** “Vatanseverlik denilince, aklıma İstiklal Marşını getiriyor.”, **B-3B-E-601:** “İstiklal Marşı demektir.”.

Bağımsızlık

A-3B-K-514: “Vatanımdan ayrılmak istemiyorum. Yabancıların olmasını istemiyorum.”, **A-3B-K-515:** “Vatanı işgal ettirmemektir. Onu çok sevmektir.”, **B-3B-E-598:** “Bir ulusun, üzerinde özgür ve bağımsız olarak yaşadığı, sınırları belirli yurttur.”.

EK. 7. Devamı

Bayrağımızı sevmek

A-3C-E-542: “*Bayrak sevgisidir.*”, **B-3A-E-569:** “*Vatan sevgisi bence bayrağa saygı göstermektir.*”, **B-3B-K-590:** “*Vatanseverlik aklıma İstiklal Marşı, Atatürk ve bayrağımız geliyor.*”.

Askerlik yapmak ve Askere yardım etmek

A-3A-E-497: “*Askerlik yapmak ve askerlerimize dua etmektir.*”, **A-3A-E-499:** “*Bir askere yardım etmektir.*”, **E-3A-E-655:** “*Askerler bizim için savaştı. Birçok asker bizim için şehit oldu.*”.

Vatan için bir şeyler yapmak

A-3C-K-528: “*Vatanımızı sevmek ve onun için bir şeyler yapmaktır.*”, **B-3B-K-579:** “*Vatanını seven her şeyi yapar. İsterse canından vaz geçer.*”, **D-3A-E-615:** “*Vatanımı sevdiğim için ona yardım ediyorum.*”.

Dilimizin Türkçe olması

A-3B-E-527: “*Ben vatanımı çok seviyorum. Çünkü yabancı ülkeye gidersek, mesela bir çocukla oynarken onun söylediklerini anlamam ama kendi vatanım daha iyi çünkü buradaki çocuklarla konuşup anlaşabiliyorum.*”.

Vatanı temiz tutmak

B-3A-E-574: “*Yurdumuza zarar vermemek, yurdumuzu temiz tutmak ve yurdumuzu kirletmemektir.*”, **B-3B-K-593:** “*Bence vatanseverlik doğamızı korumaktır.*”.

Vatana saygı göstermek

B-3A-E-566: “*Vatanseverlik, ülkemizi sevmektir. Vatanımıza saygı göstermektir.*”, **D-3B-E-635:** “*Vatanımıza ve milletimize saygılı olmaktır.*”, **D-3B-E-636:** “*Vatana saygıdır.*”.

Vatana ve millete bağlılık

B-3A-E-575: “*Vatana ve millete bağlılıktır, vatandan ve milletten ayrılmamaktır.*”, **D-3B-E-638:** “*Milletine bağlı olan kişidir.*”.

EK. 8. “Vatanseverlik Denilince Aklınıza Gelenlerin Resmini Çiziniz.”
İfadesine İlişkin Bulgular

Vatani korumak

A-3C-E-547

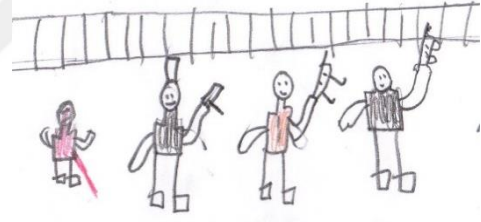
B-3A-E-568

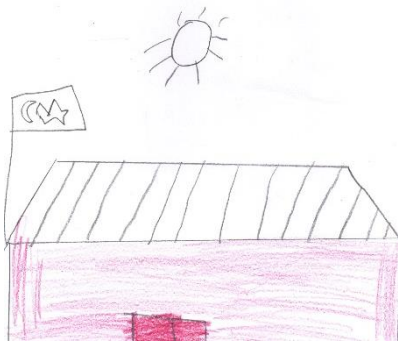
B-3B-K-593

B-3B-E-600

D-3A-K-626

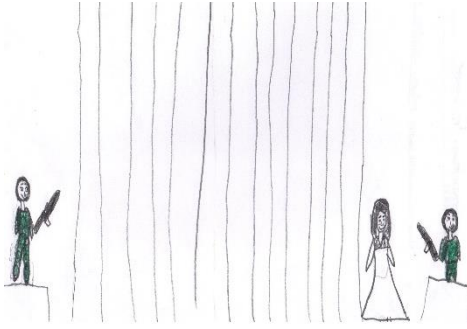

D-3A-K-628

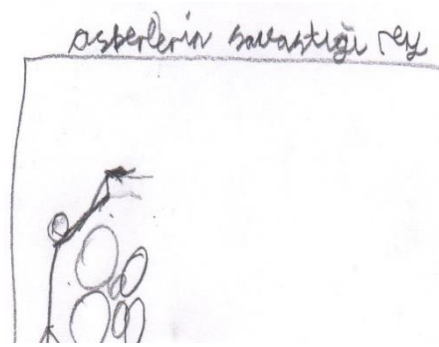

EK. 8. Devamı

E-3A-K-646

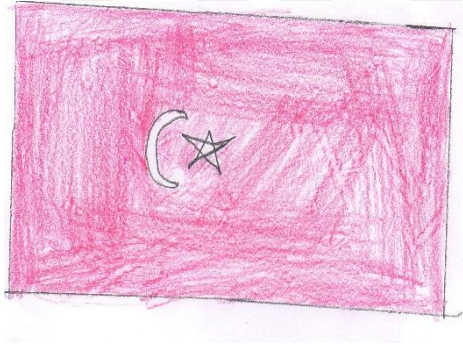

E-3A-E-651

Bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek

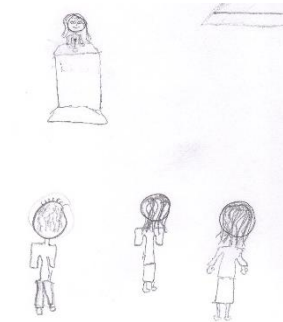
A-3C-E-548

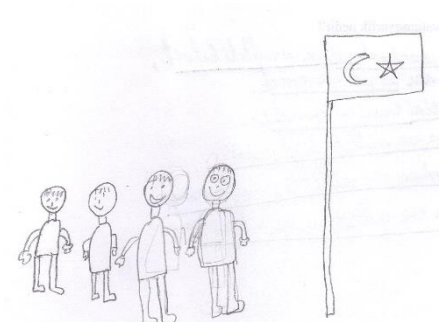
B-3A-K-562

B-3A-K-561

B-3A-E-575

EK. 8. Devamı

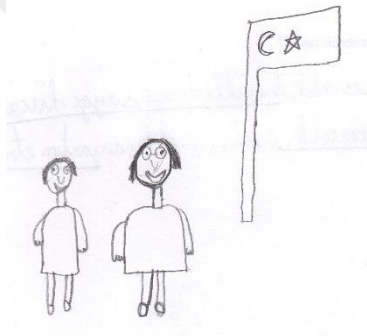
B-3B-K-591

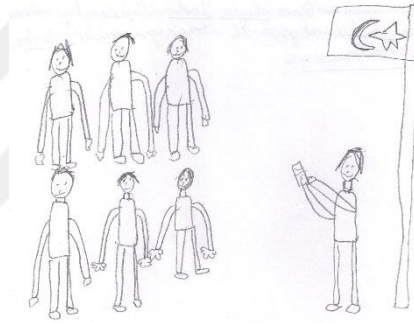
D-3A-E-614

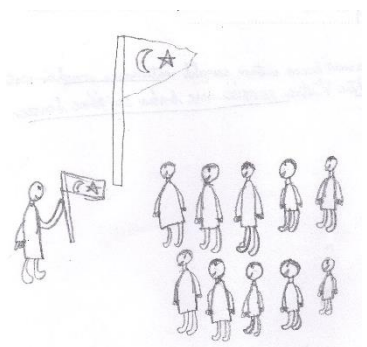
B-3A-E-567

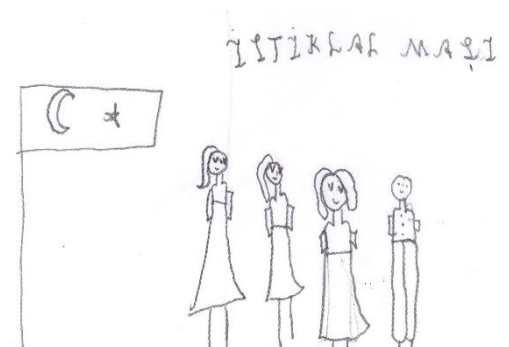
B-3A-E-570

B-3A-E-576

A-3A-K-502

EK. 8. Devamı

Vatan için canını feda edebilmek

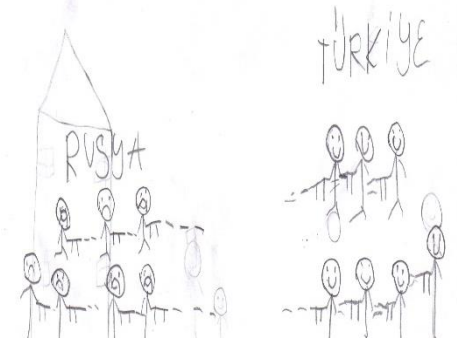
B-3B-K-581

B-3B-K-594

C-3A-E-605

E-3A-K-648

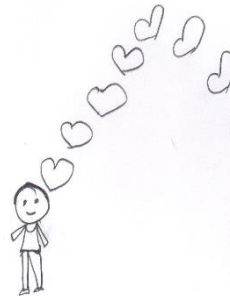

Vatan sevgisi

A-3B-K-520

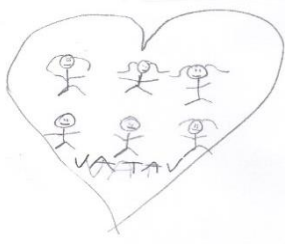

A-3C-K-531

EK. 8. Devamı

A-3C-K-532

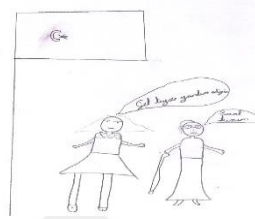
A-3C-K-515

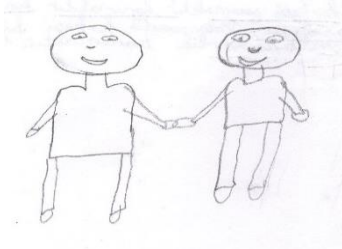
B-3B-K-592

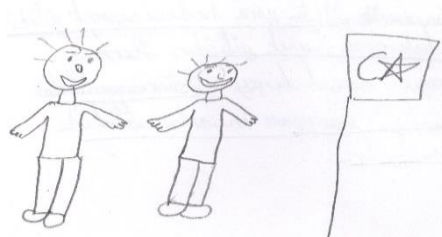
B-3B-K-585

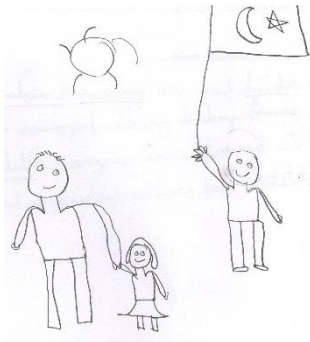
B-3A-K-552

B-3A-K-553

B-3A-K-560

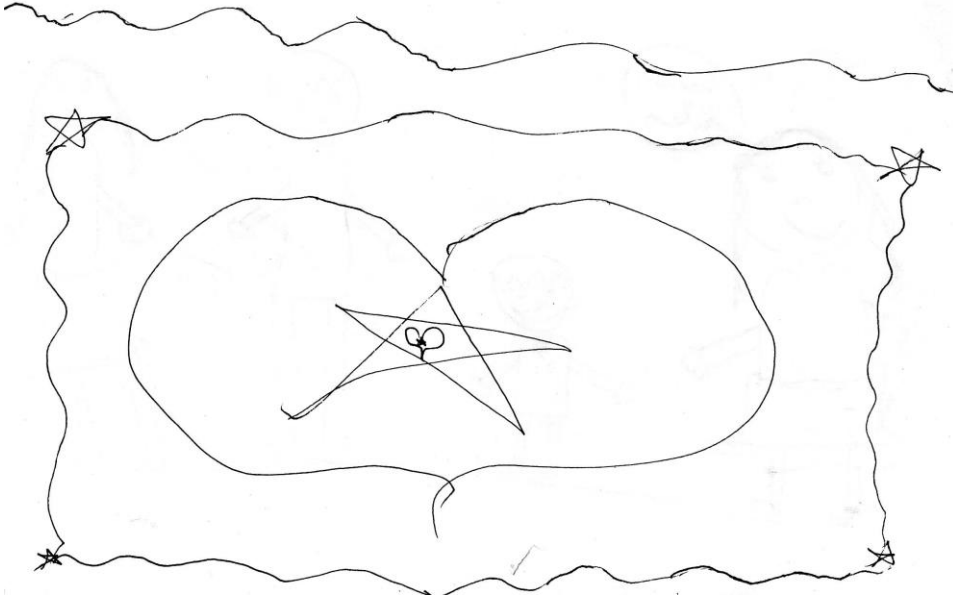
EK. 9. "Sevgi" değeri ile ilgili ğrenci rnekleri

A-38-K-19

ADI,SOYADI: Hayat Sarık
NUMARASI: 139

Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Sevgi hanki ve muhtesem duygudur. Ben ğretmenimi pek
seviyorum. Lis leana sayı saymayı, okumayı, yazmayı, Ata-
türk'ü öğretti canım ğretmenim. Ben ailemde herkesi
iyâni annemi, babamı, balebani ve kardeşimi
pek seviyorum canım ailem.

EK. 9. Devamı

E-3A-K-152
*

ADI,SOYADI: Gökem Elaz.....
NUMARASI: 348.....

Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Sevgi paylaşım, arkadaş sevgisi, öğretmen sevgisi ve vaka sevgisi.
Sevgi insanı mutlu eder. Okula koparak gitmek, evimize koparak gitmek,
kaynan seymek, öğretmenlere çiçek götürmek, hasta yatan arkadaşımıza çiçek
götürmeliyiz ve bunların hepsine sevgi dolu olmalıyız. Sevgi dolusalmak
çok güzel ve her hayat çok güzel.

A-3C-E-56

3C

ADI,SOYADI: EREN DOĞAN.....
NUMARASI: 494.....3C.....

Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Sevgi birini sevmeyle mesala başka bitkileri sevmek değil sevmek sevmek se
Sevgi sevmek'te sevmek değil sevgide vardır sevmek sevmek'te da sevmek

EK. 9. Devamı

B-3A-K-60

ADI,SOYADI: Duygu Soflu
NUMARASI: 287.34

Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Bence sevgi her zaman bir şey tuturup ona bakarmak onu görmek ve onla
dolaşıp sızmasıdır.
Mesela benim annemi ve babamı sevdiğim gibi. Biz bir şeyi bırakıp bira
kız çok üzülsünüz onu çok sevdikçe belidir.

A-3B-K-26

ADI,SOYADI: Melisa İlyanoz
NUMARASI: 546

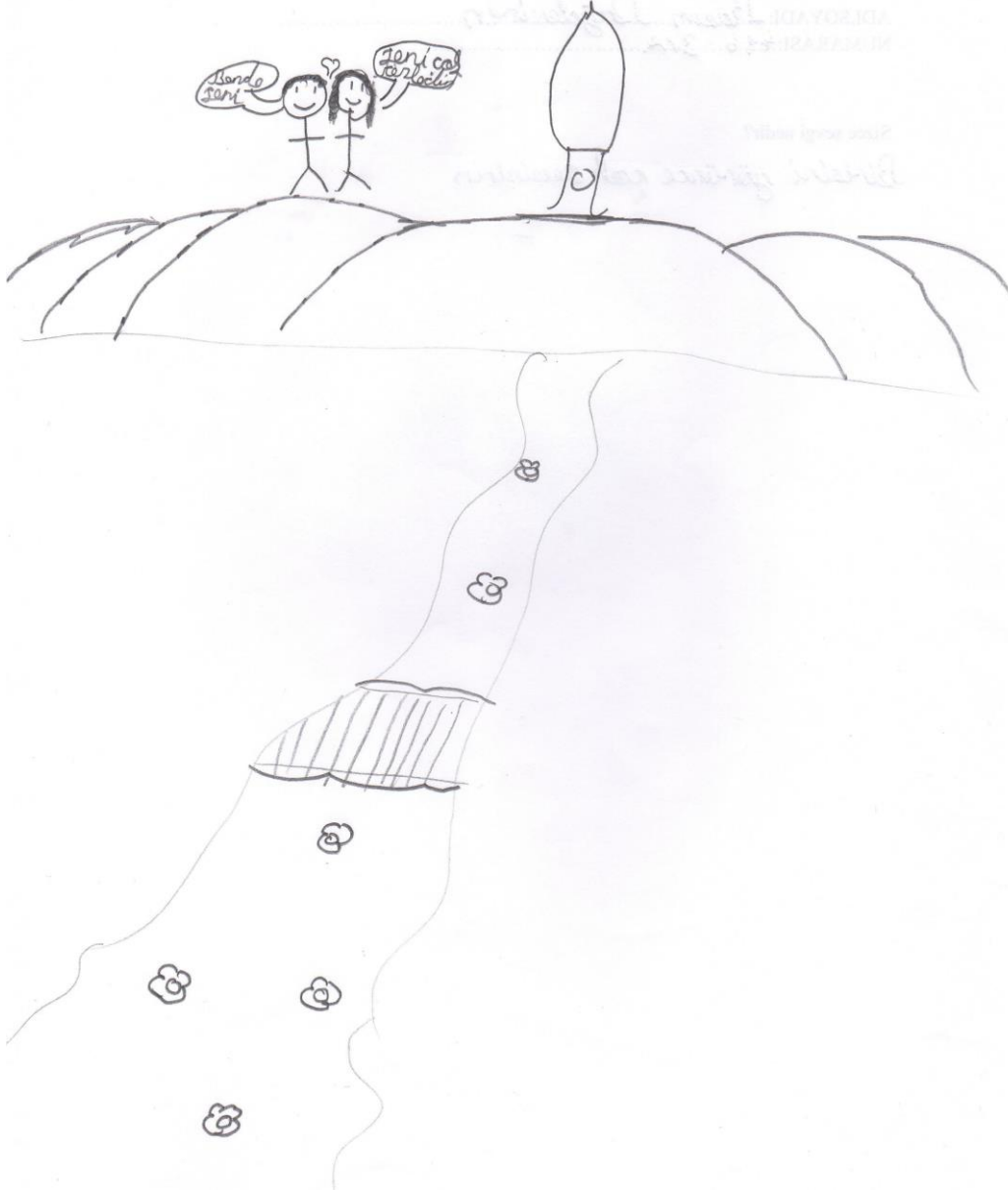
Sevgi denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Sevgi çok güzel. Sevgiyi çok seviyorum arkadaşlarıma sevgi
duyabiliris. Hayvanları çok seviyorum ama en
çok sevdiğim hayvan kedilerdir zarar vermeyen bir
hayvandır. O yüzden kedisi çok seviyorum ve
sevgisini çok çok seviyorum ve öğretmenimi
ve arkadaşlarımı çok seviyorum.

EK. 9. Devamı

3A-

Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 9. Devamı

Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

* Gülümseme
* Casm Ailen

EK. 9. Devamı

Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 9. Devamı

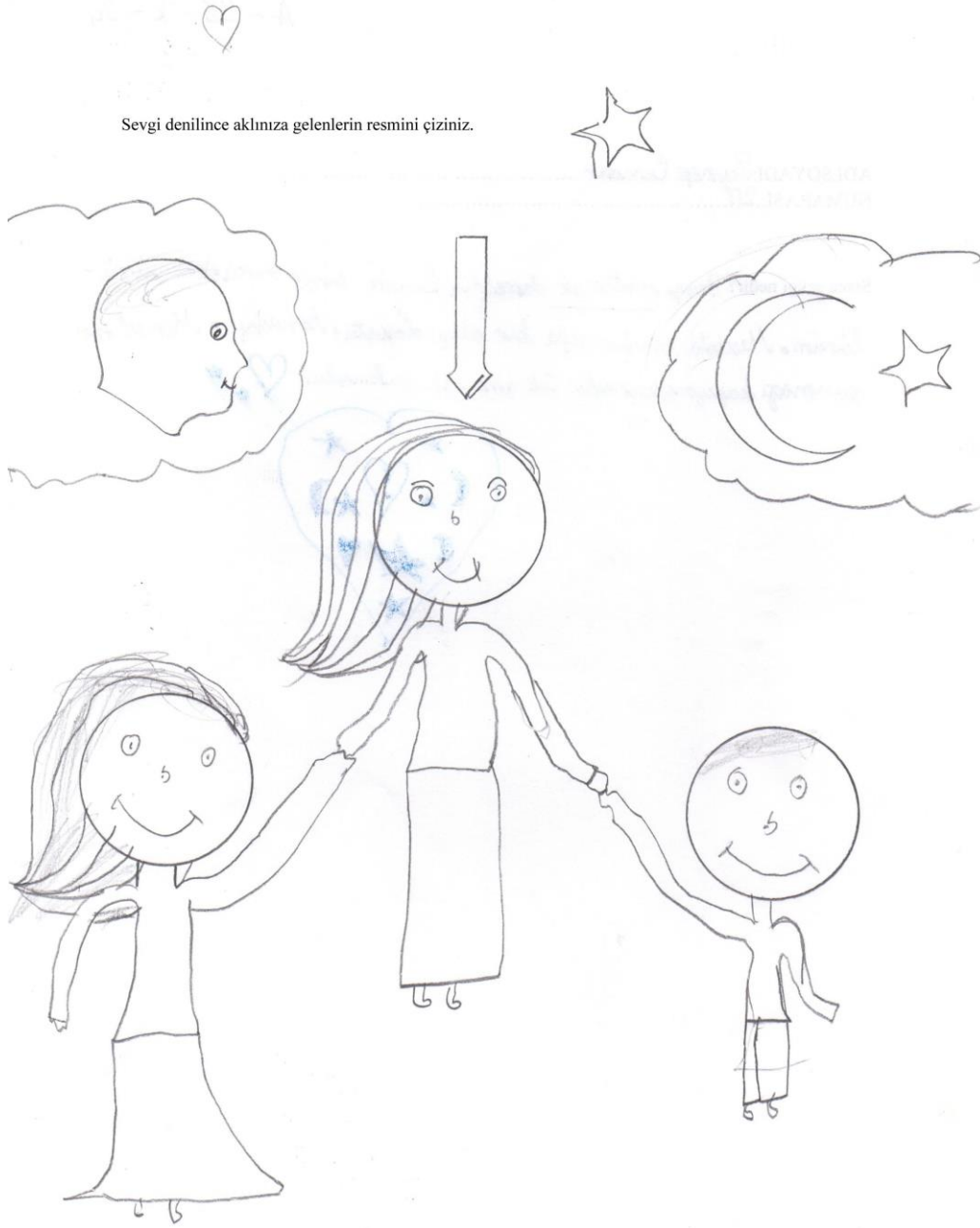
Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Sevgi

EK. 9. Devamı

Sevgi denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Ek. 10. "Yardımsverlik" değeri ile ilgili öğrenci örnekleri

12

A-3A-E-32

ADI,SOYADI: Dursun Deniz Salman
NUMARASI: 428 31A

Yardımsverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Bir kişiye yardım etmek.
Anneme yemek işlerinde yardım ettim.
Babama dışarı işlerinde yardım ettim.
Dedeme araba yakmasına yardım ettim.

17-38-K-355

ADI,SOYADI: Melisa Kuzmaz
NUMARASI: 546

Yardımsverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Ben yardımsverliği çok çok seviyorum.
Yardım severlik yapmak çok güzeldir
Ben yardım severlik yapmayı çok seviyorum,
ve yaşlılara yardımsverer yapmak çok hoşuma
gidiyor.

EK. 10. Devami

12

B-3A-E-383

*

ADI,SOYADI: Seyma Yildirim
NUMARASI: 2095

Yardımsverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Yardımsverlik yaşlılara yardıms etmek küçük çocuklara yardıms etmek
gere duşen beiri varsa ona yardıms etmek yardıms kaldırmak
yaşlılara yardıms etmek onlara iyi davranmak yardıms severlik
şırel bir duşgudur ben yardıms etmeyi çok sevişırım.

B-3A-E-384

ADI,SOYADI: Tuğçe Apak
NUMARASI: 299

Yardımsverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Yardıms etmeyi seven, şıeresindekilere yardıms eden h
canlıya yardımssever derir. Mesela bi arkadaşımız
düştiğünde ona yardıms etmek yardımsseverliktir. Şıre
yi bize yapar kişilere de yardımssever derir. Ders şıe
şırken arkadaşımız bi konuyu anlatırsa, ona
haklarında bilgi vermek de bi yardımsseverliktir.

EK. 10. Devamı

8-3A-E-394

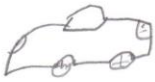
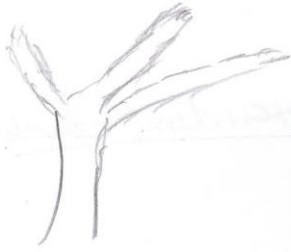
ADI,SOYADI: Duygu Yeşil
NUMARASI: 131

Yardımseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Yardım severlik birbirimize yardım ederiz.
Bise ihtiyacı olan bir kimseye yardım ederiz.
Bunla yardım severlik bise mutlu eder.
Bise daha çok yardımlanmaya karar verir.
Biz en çok yardım severlik yaparız.

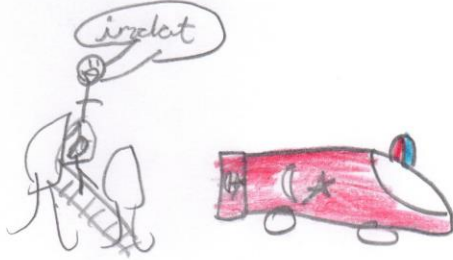
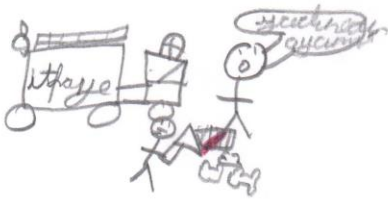
EK. 10. Devamı

Yardımseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 10. Devamı

Yardımsızlık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 10. Devamı

Yardımsverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 10. Devamı

Yardımsızlık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 10. Devamı

Yardımsverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Ek. 11. "Yeniliğe Açıklık" değeri ile ilgili öğrenci örnekleri

A-3A-E-168

ADI, SOYADI: Dursun Bulduk
NUMARASI: 350 3/A

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.

At arabası yerine eskiden.

Kılık kıyafet.

Alpbe.

Eskiden kollar okulca gidemiyorduk.

EK. 11. Devamı

A-3A-K-176

ADI,SOYADI: Pursun Deniz Salman
NUMARASI: 428 31A

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Alfabe değişti.

Secme ve secilme hakkı

Eskiden araba yoktu herkes at arabasıyla geziyor

Kılık kıyafet geldi.

İstikrar okunuyordu ama şimdi okuyorlar.

A-3A-E-184

ADI,SOYADI: İsazım Bektaş
NUMARASI: 416 31A sınıfı

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Birdenkadasmusuz yeni geldi yeniliğe çok
açık. Eskiden at arabası kullanılıyordu
yeniliğe açıklık sayesinde artık dört
tekerlekli arabalar var.

EK. 11. Devami

B-3A-K-229

*

ADI,SOYADI: Tuğçe Apakı.....
NUMARASI: 299.....

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Yeniliklere açık olmak güzel bir şeydir. Yeni bir arkadaşla tanıştığımızda ve bu duyguya açık davranmaya yeniliğe açık oluruz. Mesela evimizde çok kötü bir televizyon vardı. En modern modeli hem de kumandaları çok kötü. Bir süre sonra yeni televizyonun yenisi alındı. Bu duyguya açık davranmak yeniliğe açık olmak demektir. Derste kulaklık takıp müzik dinlemek de yeniliğe açıklıktır.

EK. 11. Devamı

B-7A-E-236

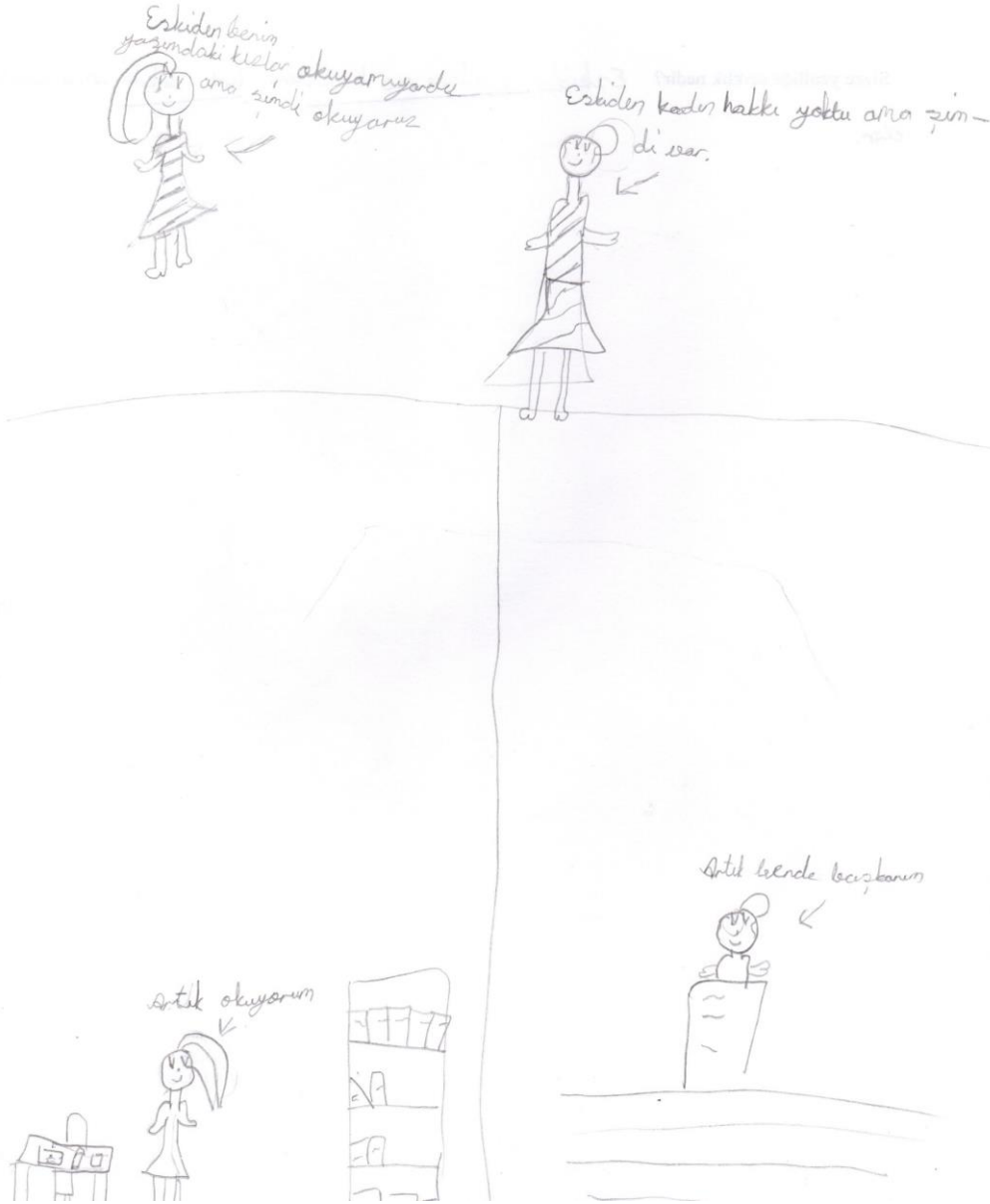
ADI, SOYADI: Seyma Yildirim
NUMARASI: 209

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Yenilik açıklık demek mesela bir ülkeden
Bir ülkeye taşınmak gibi yeni bir şey
Almak gibi yapmak veya yeni bir arkadaş
Edinmek gibi becerilerin yeni bir şey
Karsılaşınca mutlu oluruz yeni bir şeyle
Karsılaşınca tabii ki yeni bir şeyle karsılaşınca
Kim mutlu olmas ki demi.

EK. 11. Devamı

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

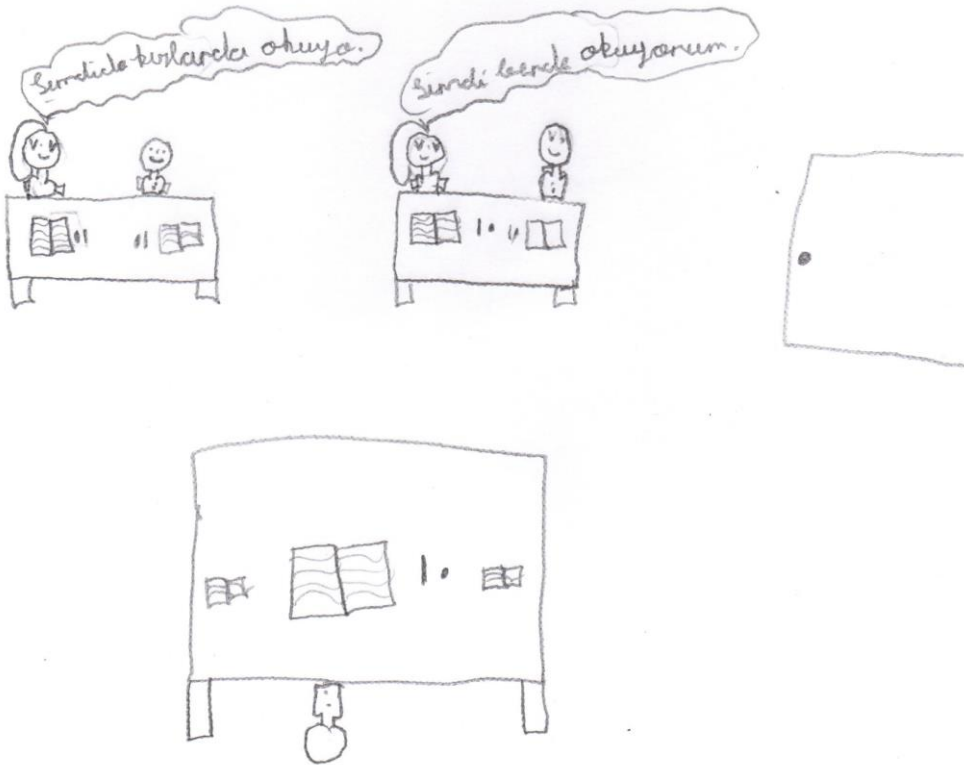

EK. 11. Devamı

A-2H-C-1A-A

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Yeni bir şeyler öğrenmek için kitap okuyorum.
Yeni bir şeyler öğrenmek için kitap okuyorum.
Yeni bir şeyler öğrenmek için kitap okuyorum.

EK. 11. Devamı

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Çok mutluymuz

EK. 11. Devamı

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Hand / Lungs / ...

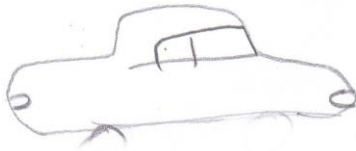
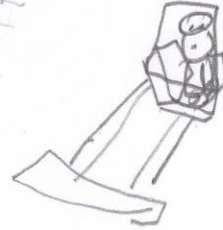
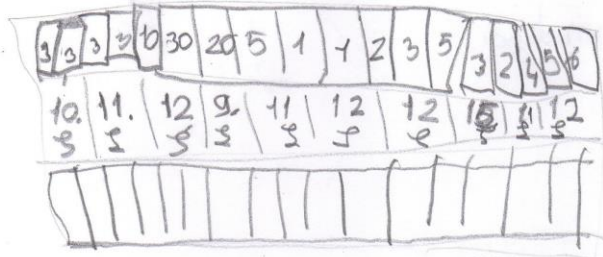

Ben de pasta'nın tadına bakabiliyordum?

EK. 11. Devamı

Yeniliğe açıklık denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Ek. 12. "Vatanseverlik" değeri ile ilgili öğrenci örneklere

A-3B-K-515

ADI,SOYADI: Mina Hafiz Demirel
NUMARASI: 4.5.2

Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Vatanımı sevenim
Vatanımı işgale vermem.
Oru çok çok sevenim.
Benim vatanım
Güzel vatanım.

EK. 12. Devamı

A-3B-E-517

ADI,SOYADI: Silan Demirel
NUMARASI: 4741

Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Statik öyle yurdunu ve yurdunu olmayan
birbontarda ama bütün gücüyle yurdunu
kurtarda ama ukusini vatanını sevenler
biri olsaydı suan ukumuz de kuristiyen
hasadı ner anasar olurdu

A-3C-E-550

ADI,SOYADI: E.REN DOĞAN
NUMARASI: 49436

Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Vatan sevenler vatan severlerdir mesala Statik vatanını sevenler
işin kurtuluş savaşını başlattı.

EK. 12. Devami

B-3A-L-555

ADI,SOYADI: N. Urcan.....
NUMARASI: 345.....

Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

- Ben vatanımızı çok seviyorum.
- Statik vatanı çok sevdiği için dünyaya hırtardı
- Vatanımız bir doğadır
- Biz vatanımızı çok çok severiz.
- Vatanı herben çok sever.
- Bizde statik gibi vatan koruyoruz.

B-3A-L-563

*

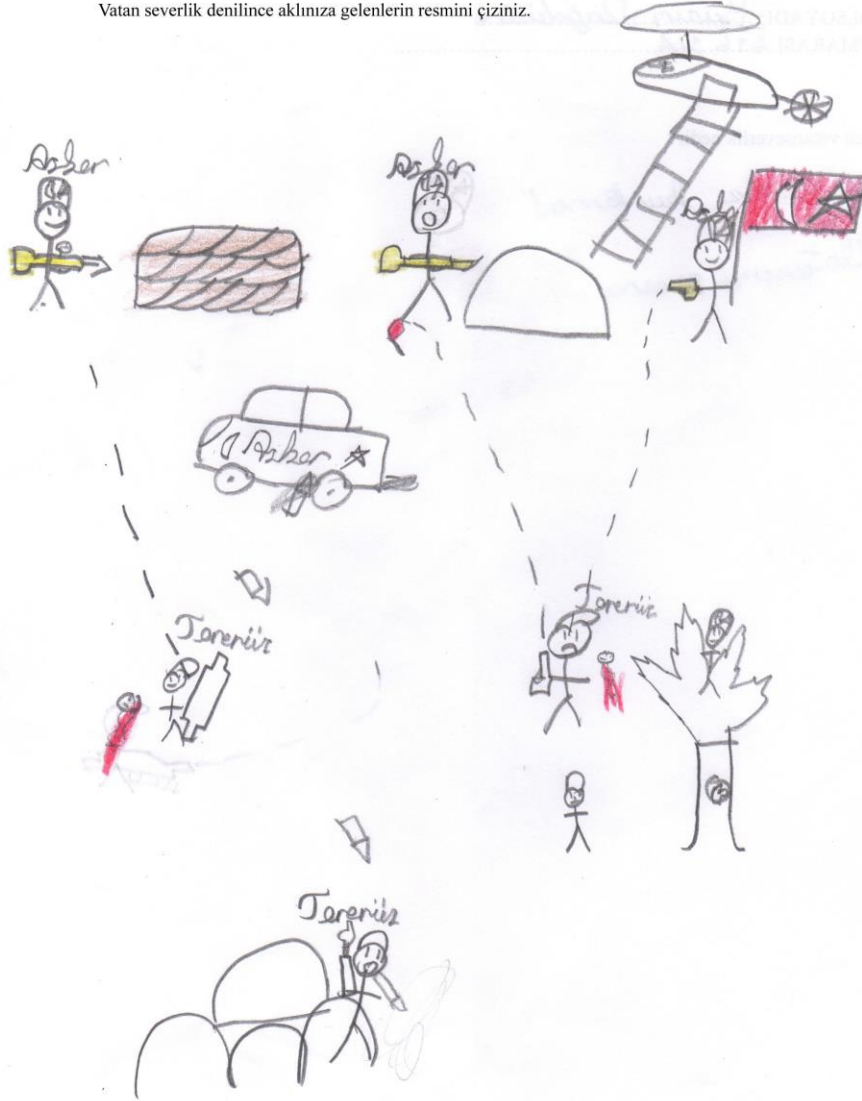
ADI,SOYADI: Buse Nur Durmuş.....
NUMARASI: 140.....

Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.

Vatan sevelik vatanımızı milletimizi sevmektir. Güzel ülkenizi
sevmektir. Vatanımız güreldir. Ucağlar bacaklar güzel vatanımızda
bulunur. Bizler bu vatanında yaşarsız. En güzel vatan Türkiyedir.
Şeharlar vatan sevdiği için olmayı göze alır.

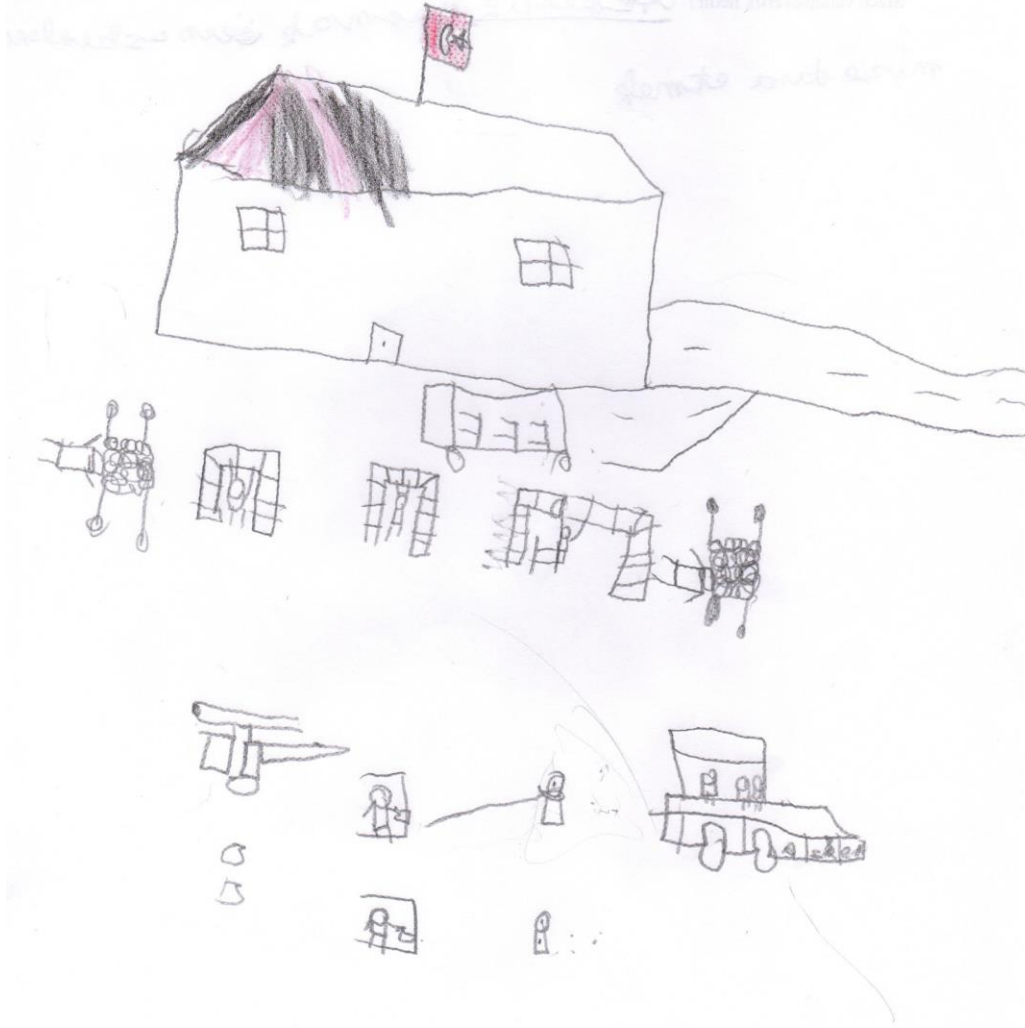
EK. 12. Devamı

Vatan severlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

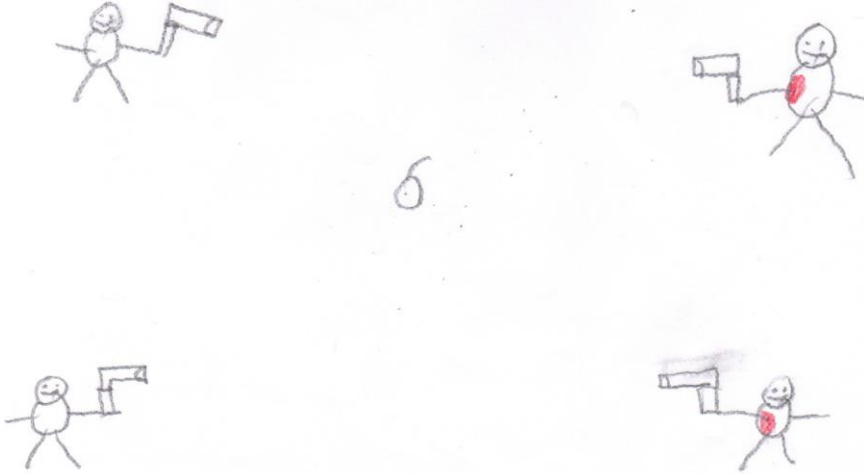
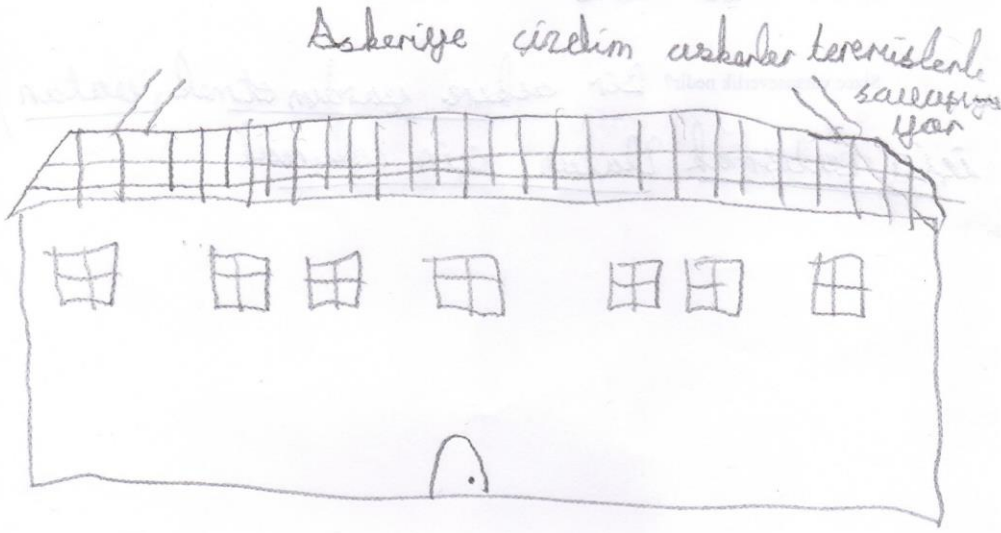
EK. 12. Devamı

Vatan severlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 12. Devamı

Vatan severlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 12. Devamı

Vatan severlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

EK. 12. Devamı

Vatan severlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.

Vatanımı çok seviyorum!

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Fatma AK TEFEK

Doğum Yeri ve Yılı : MERSİN 1984

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : fatmaaktefek@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği

Yüksek Lisans: AEÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Mesleki Deneyim

Bitlis, Güroymak 19 Mayıs İlköğretim Okulu 2007-2008

Şanlıurfa, Suruç Süleymanşah İlköğretim Okulu 2008-2010

Kırşehir, Kaman Vali Recep Yazıcıoğlu İlkokulu 2010-(Halen)

Yayınlar :

1. AK TEFEK, F. , TAY, B. , 2016, İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Sevgi Değerine Yönelik Görüşleri Ve Edinim Durumları, V. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (USBES V), Pamukkale Üniversitesi, ss: 200-201 (Özeti basılan sözlü bildiri).

2. AK TEFEK, F. , TAY, B. , 2016, Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Yeniliğe Açıklık Değerine Yönelik Öğrenci Görüşleri ve Edinim Durumları, III. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Özeti basılan sözlü bildiri).